NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT,

UDGIVET AF NORSK KVINDESAGSFORENING.

REDIGERET AF FRØKEN GINA KROG.

5te AARGANG.

KRISTIANIA.

»DAGBLADETS« BOGTRYKKERI.

1891.

Indholdsfortegnelse.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING

5te Aarg.	Kristiania den 1ste januar 1891.	No. 1.

Til tidsskriftets læsere!

Vi har at underrette „Nylændes“ læsere om, at frk. Anna Rogstad og frk. Anne Holsen, der hidtil har redigeret afdelingen: „For opdragelse og undervisning“, paa grund af stærkt optaget tid ikke længer kan overtage redaktionen af disse artikler. Bidrag kan vi derimod fremdeles vente fra deres haand.

Istedetfor denne vil „Nylænde“ indeholde en afdeling under titel: „*For skole og hjem*“, hvortil vi har faaet løfte om bidrag fra flere, ogsaa fra husmødre. Vi skal samtidig minde om, at der er anledning til diskussion ogsaa om de emner, der henhører under denne afdeling i vort blad, og at der er adgang til at stille spørsmaal, som vil blive besvaret snarest muligt

For det forløbne aar har „Nylænde“ blot at sige tak for al den velvilje, det har mødt. Faa af de gamle venner har sveget, og mange nye har det vundet Vi kan derfor begynde paa det nye aar med godt mod, om der end trænges endnu mere deltagelse og endnu flere venner, før bladet kan faa arbeide med fuld kraft.

Red.

Studielivets indflydelse paa kvinders helbred.

Lige i hælene paa fordringen om høiere undervisning for kvinder, har man i alle lande stadig havt et kor af ildevarslende spaamænd, som har søgt at kaste skræmsel ind i sindene. Heldigvis har de ikke formaaet at hindre hverken fordringerne fra at øges eller fakta fra at fuldbyrdes.

Et af de temaer, som har været stadigst benyttet, er det om studiernes uhelbringende indflydelse paa kvindernes helbred. Vistnok er i de senere tider de onde spaamænds tal svundet ind, men saa hyler til gjengjæld de, som er igjen, styggere ud fra sin dybe visdom. Det er ikke blot kvindernes helbred, som lider, det er deres moderevne, det er den uskyldige efterslægt! I England, hvor man er naaet længst, hvor de kvindelige studerende i det hele taget tager sine examener med saa megen glans, har man ogsaa seet modstanden i alle dens faser. Men de engelske — og ikke mindst de engelske kvinder — er praktiske folk, de har ikke ødslet sine kræfter med endeløst kjævl mod fantastiske angreb, de samler fakta i al stilhed og undersøger.

En brochure betitlet: „Sundhedsstatistik de kvindelige studerende ved Cambridge og Oxford universitet vedkommende“, af mrs. Henry Sidgwick, udkom i 1890 paa Cambridge universitets forlag Den indeholder resultater af meget nøjagtige statistiske opgaver og undersøgelser og er vel skikket til at forjage enhver frygt i den omtalte retning.

I indledningen siges: „Paalidelige og detaljerede undersøgelser af fakta, som berører dette emne, kan hidindtil ikke siges at have existeret i England. Vi, som har seet kvinde-højskolerne i Oxford og Cambridge udvikle sig fra sin første begyndelse, og som har nøie kjendskab til mange af studenterne, har visselig havt en bestemt mening om sagen, og vi var overbeviste om, at den frygt, man ofte hørte udtalt, var ugrundet, eller for at udtrykke det nøiagtigere, at om der end kunde ske skade i enkelte tilfælde, ligesom ved lawn-tennis og lignende sport — saa var denne skade af en rent tilfældig karakter og kunde let undgaaes ved fornøden forsigtighed. Men vor mening var blot bygget paa umiddelbare indtryk; man kunde indvende, at vi var stærkest paavirket af de gunstige resultater, af den glæde vi følte, naar vi saa unge piger, som var kommet til colleget svage og sygelige, forlade det med styrket helbred, eller naar vi saa de sunde og kraftige

hustruer og mødre omkring os, som havde gjennemgaaet colleget — man kunde vel endog sige, at vi vilde vende kjendsgjerningerne efter vore ønsker. I ethvert fald er jo indtryk, modtaget gjennem erfaring, om end værdifuldere end paastande, der ikke støtter sig til erfaring — dog tilsidst ikke andet end indtryk, og hvad vi derfor stadig ønskede, var at faa vore formodninger enten bestyrket eller svækket gjennem objektive vidnesbyrd, saa snart ske kunde".

I 1887 da man fandt der var gaaet saa lang tid siden højskolernes grundlægelse, at der kunde være udsigt til at faa dette emne nærmere belyst, blev der nedsat en komité der skulde anstille nøiagtige undersøgelser om helbredstilstanden hos de kvindelige studenter fra Girton og Newenham (Cambridge) og Lady Margaret og Sommerville Halls (Oxford), men for at finde en sammenligningsbasis har man ikke nøjet sig med dette, man har ogsaa skaffet sig oplysninger om helbredstilstanden hos de kvindelige studerendes søstre, eller hvis der ingen søstre har været, hos den nærmeste kvindelige slægtning i samme led, hvor forudsætningerne altsaa — naar studielivet undtages, har været saa lige som muligt. Det er resultaterne af disse undersøgelser, som nu foreligger, og statistiken falder i overordentlig grad ud til fordel for de studerende i modsætning til deres søstre; blandt studenterne er der en langt større procent friske og en langt ringere procent svagelige end blandt de ikke studerende søstre. Men ikke alene det, statistiken falder ogsaa ud til fordel for de kvindelige studenters børn. 84,27 procent af disses børn har god eller ypperlig helbred mod 59,26 procent af deres søstres børn; 10,11 pct. har svag eller ussel helbred mod 24,34 pct. af deres søstres børn. „Undersøger man tabellerne", siger mrs. Sidgwick, „vil man finde: at de gifte kvindelige studenter er friskere end deres gifte søstre; at der er færre børnløse ægteskaber blandt dem, at de har flere børn, og at deres børn er friskere. Der er naturligvis endnu blandt de 562 studenter, vi her har havt med at gjøre, ikke saa mange gifte, at vi vil drage en absolut gjældende slutning af disse fakta; men fakta er det nu ikke destomindre, og vi kan ikke lade være at lægge vegt paa dem, da de ikke bestyrker spaadommene og da de modsiger paastandene om, at universitetsstudierne skulde virke ødelæggende paa kvindernes helbred og moderfunktioner".

„Folkets hjem“.

Den 16de november 1890 indviedes i Sørnæs en forstad til Helsingfors et „Folkets hjem“, som snart skal tages i brug af stedets arbejdere.

Det er frøken Alli Trygg, som har taget initiativet til dette foretagende og utrættelig arbejdet paa dets virkeliggjørelse. Det har lykkedes hende at vinde indflydelsesrige personers interesse for sin plan saa den nødvendige hjælp og de nødvendige penge er skaffet tilveie, deriblandt et statsbidrag paa 42,000 mark til „hjemmets“ opførelse. Bygningen staar nu færdig med forsamlingsværelser, læseværelser, børnehave, krybbehjem m. m , som et synligt og smukt vidnesbyrd om hendes varme kjærlighed til arbeiderne, og hendes sjeldne energi.

I „Nya Pressen“ beskrives „Folkets hjem“ saaledes: Det ligger paa landstedet Ekos grund lige ved chausseen. Mellem veien og huset er en rummelig gaardsplads, som skal beplantes og prydes med blomsterrabatter. Selve huset, som er 118½ fod langt og 40 fod bredt bestaar af en underetage af sten med vedskur, butiklokale, portnerværelse m. m. I hovedbygningen er der 10 værelser med den skjønneste udsigt over Sørnæs sund og havnen. Huset har ikke mindre end fem døre ud til det frie. Den store fest- og forsamlingssal, som ogsaa skal benyttes ved foredrag og undervisningskurser, samt til børnenes leg, gaar igjennem hele huset og er 32 fod bred og 40 fod lang. Der findes i denne 10 ventilationsapparater, som synes at gjøre god tjeneste. Væggene er oventil malede og nedentil panelede. Over sidedørene til høire og venstre findes indskrifter paa svensk og finsk. Til venstre for hovedindgangen til den store sal findes to værelser, af hvilke det ene er til benyttelse for børnehaven, det andet til bibliotek og røgeværelse. Bortenfor dette er en korridor med vaskeapparater til benyttelse for arbeidere, som kommer direkte fra sit arbeide. Til venstre i bygningens sydvestre ende findes et rum bestemt til barnekrybbe og et kjøkken. Heraf er afdelt et baderum. Værelserne til høire skal anvendes til børnehaven og dens lærerinder, og da der maa skaffes mad til de smaa, findes ogsaa her et lidet kjøkken“.

Ved indvielsesfesten, hvor sange afsanges og taler holdtes, talte tilsidst frk. Trygg. Efter at have takket alle de tilstedeværende, som

havde hjulpet til at sætte hendes plan i verk, vendte hun sig til arbeiderne og indbød dem til „hjemmet". Hun bad mødrene med fuld tillid sende sine smaa did, naar de selv var nødt til at gaa i arbeide. Børnene skulde her faa være i lyse luftige rum og faa tilegne sig nyttige kundskaber. De voksne arbeidere kunde faa læse aviser og bøger, dyrke musik, paahøre forelæsninger og deltage i undervisningskurser. Hun ønskede dem alle velkommen og haabede de vilde finde glæde og hygge i sit nye „hjem".

Den kristne videnskab.

(The Christian Science)

af *Alexandra Gripenberg.*

(Slutning).

Vi kan ogsaa direkte kurere andre for sygdom ved at sidde ned hos dem og enten høit eller, endnu bedre, for os selv tiltale dem paa omtrent følgende maade: „Kjære A, hør mig". Hold op et øieblik og gjentag siden dette et par gange, mildt, men bestemt. Fortsæt senere: „Kjære A, Gud virker i mig, saa at jeg ved og vil det gode. I Gud, vor fader og moder, gjennem Kristus, som overvandt vildfarelsen, forsikrer jeg, at jeg har magt til at sige dig sandheden. Kjære A, hør mig, ingen frygt, som din nation, dine forældre, din omgivelse, du selv eller jeg muligens kan have for synd, sorg, sygdom og død, har nogen magt til at bringe dig i den tilstand, som du kalder sygdom. Jeg benegter, at noget har magt til at skade dig. Du er en del af det algode. Du har ingenting at gjøre med det onde, thi det *er* ikke. Alt er godt. Du er god. Du kan ikke være syg, thi sygdommen er en del af det onde, altsaa: *er* ikke. Du behøver ikke frygte døden. Jeg benegter dens magt over dig", osv.

Men vi behøver ikke altid være tilstede for at kunne kurere andre. Vi kan f eks., om vor nabo er syg, dag og nat gjennemgaa formlerne paa hans vegne. Og vil vi vaage over vore børn, som er skilt fra os, behøver vi bare aftale en tid paa dagen, da de i tankerne lytter til os. Vi sætter os da ned og siger: Harry, min Gut, du er ikke

ræd for noget. Fra Gud kommer al styrke. Du er en del af ham. Du er ikke ustadig. Du er ikke egensindig, løgnagtig, letsindig. Din helbred er god. Du er god. Du er lykkelig. Gud vaager over dig, og Gud er kjærligheden Du er *et* med den guddommelige vilje". Kan de ikke faa aftalt en bestemt tid, saa kan det gaa for sig alligevel. Er de syge, saa sig til dem: den guddommelige del af dig er det eneste virkelig existerende hos dig. Gud er aand, altsaa er du aand. Vis dig, som du virkelig er, og du er sund og god. Lad ikke sygdommen faa magt over dig; thi den er en del af det onde — og det onde *er* ikke*)

Kom altid ihu, at *sygdom er vildfarelse.* Er nogen syg, saa har han bukket under for vildfarelse = en del af det onde. Behandl ham eller hende som en ukyndig, som ikke ved, at han er aand, og som saadan raader over tid og rum. Benegt stille, at han er ukyndig, *fremman* hans styrke til at tro, at han er aand og opfyldt af guddommelig styrke.

* *
*

Dette korte uddrag kan blot *give et ufuldstændigt begreb om* arten og indholdet af „den kristne videnskab". Den støtter sig til visse punkter i bibelen, som den overhovedet helt og holdent forlader sig paa, og hvis guddommelige udspring den ubetinget proklamerer. Marcus 11, 24. *Alt hvad I begjære, naar I bede, tror at I skulle faa det, saa skal det vederfares eder,* er det vigtigste af disse steder. Ligesaa optages visse punkter i La—o-ze's, Buddhas, mesmerismens, og spiritismens lære. Desuden paaberaabes som bevis for, at den kristne videnskab altid ubevidst har behersket menneskene, en mængde gamle talemaader og vendinger f. eks. „tæl til 20, naar du er vred" (hvilket beviser, at man erkjender vort herredømme over det onde). „Saasnart doktoren kommer, føler jeg mig bedre" (beviser vor magt over sygdom). „Bare synet af hende gjør mig godt" (beviser vor evne til stille at indvirke paa hverandre) m. m.

Som man vil se har mystiken faaet adskillig magt over den kristne videnskabs tilhængere. En af dem skriver: for mig har mystiken altid været det mest virkelige af alt, den form af religion, som altid har været til fra den ukjendte Gud og til Kristus, den store mystiker, som optraadte i menneskeskikkelse. Men menneskene vil ikke erkjende

*) I en del lærebøger benegtes bestemt at „lægen" faar røre ved den syge, Jeg ved dog fra sikkert hold, at det forekommer, at *christian scientister* undersøger, før de helbreder de syge.

mystiken. Nu for tiden er „den kristne videnskab“, hvad mystiken altid har været for menneskene. Men mystiken har altid været opfattet af bare nogle faa. Det er sandt, at store folkehober fulgte Kristus, men det var for brødenes og fiskenes skyld. Saaledes vil ogsaa menneskene nu bli den kristne videnskabs tilhængere, fordi de derved vil faa hjælp mod sine sygdomme“.

I virkeligheden beror vel denne læres store udbredelse paa, at den manøvrerer med to lokkebeter, som menneskene altid har grebet, selv om de har været udkastet af bedragere, selvbedragere og ukyndige, nemlig religion og sygdommes helbredelse. Om den fortjener sit navn af videnskab skal jeg ikke udtale nogen dom over.

Dog lyder det besynderligt efter almindelige begreber om videnskabelige studier, naar man hører om nu ansete „læger“ og „lærere“ i den kristne videnskab, som paa en tid af 6 uger — tre maaneder har formaaet at tilegne sig al sin kundskab, saa at de efter den tid har kunnet blive udgivere af ansete tidsskrifter i „The Christian Science“.

Mange strides om at have indført „Kristi kundskab blandt menneskene“. Majoriteten tør dog gruppere sig omkring mrs. Mary Eddy, som ogsaa ansees som en af de bedste lærere. Hendes kollosale priser (200—300 doll. for 6—12 lektioner) vækker dog misfornøielse, ligesom hendes hadske angreb mod anderledes tænkende og fuldstændige ringeagt for historiske forhold fremkalder mistro.

Det er omtrent umuligt at diskutere spørsmaalet med „Christian scientisterne“ selv. De er saa optaget af i al stilhed at benegte alt det, man udtaler, som strider mod deres lære, at de ikke høit kan modsige os eller komme med grunde og beviser. Desuden er det vanskeligt at bekjæmpe en modstander, som uophørlig siger: „Jeg beviser ikke, jeg tror“. Den medlidende ligegyldighed, hvormed de behandler en træt eller syg person, forekommer udenforstaaende mere irriterende end en aaben beskyldning for paataget sygelighed, ligeledes den vantro eller fraværende mine, hvormed de hører paa den, som kommer til at omtale en ulykkeshændelse eller en sygdom. Er de selv syge, fornegter de det ihærdigt. Vi beklagede en dame, hvis øine var ildrøde og ophovnede af betændelse. „Nei, de er slet ikke røde og ophovnede“, svarede hun, „jeg er fuldkommen frisk“. Vi traf ogsaa en tandlæge, som var blevet „Christian scientist“ og nu helbredede ved hjælp af „den kristne videnskab“. Han haltede slemt, men da vi omtalte dette, benegtede hans venner ivrigt, at han havde nogen lyde.

I deres ansigter har jeg fundet et udtryk, som er fælles for dem alle, et eiendommeligt udtryk, som af tilbagetrængt smerte. Dette er koncentreret i blikket, som sædvanligvis er mildt og godt, men med en baggrund af stille sorg. Mange negter at tro paa dødens magt over „Christian scientister“; thi — siger de, — vor videnskab er

saa ny endnu, og ingen af os har endnu opnaaet høi alder eller er død. „Jeg agter at leve i flere hundrede aar“, sagde en af dem, en gammel frue, stilfærdig. „Hvorledes kan jeg dø, naar jeg er aand, og aanden er evig? Forandringen kommer til mig paa anden maade“.

„Christian scientister“ findes inden alle, eller i hvert fald inden mange troesbekjendelser. De fleste, vi traf, var dog unitariere eller kvækere. Ihvorvel den nye lære er opblandet med megen humbug har den dog virket godt i en kreds: de indbildte syges, nervøses og hysteriskes, hvis yndlingbeskjæftigelse det har været at passiare om og pleie sine egne sygelige fornemmelser. For dem har Christian Science virket som et jernbaand omkring et skjævtvoxet træ, thi ifølge den faar de jo ikke lov til at *tænke* paa sine svagheder, men maa behandle sig som friske. Har den udrettet dette, saa er dens mission ikke forgjæves, og desuden kan det jo ikke negtes, at den indeholder en del sandhed dels i ny, dels i gammel dragt. Jeg for min del har ikke kunnet finde andet, end at det er menneskenes *kraft til at ville*, som er den kristne videnskabs hjørnesten.

Imidlertid indeholder den gamle barnekammer-talemaade: „Mama skal blaase paa den daarlige fingeren din“ — en god portion af den kristne videnskab og — hvem ved — det var kanske ikke saa galt at forsøge den i noget videre udstrækning. Saameget Christian scientister kunde vi alle være.

Literatur.

Elling Holst og Eivind Nielsen: *Norsk Billedbog for Børn.* Ny samling.

En legende fortæller: Vorherre mored sig en gang som barn med at danne fugle af ler. Under hans skabende hænder fik lerklumpen liv, løfted vingerne og fløi sin vei. Det er disse Vorherres fugle, som vi ikke maa la dø. I dem bor vore bedste, inderligste, oprindeligste kræfter. Det er deres levende vingeslag i vore store mesteres værker, som gjør disse saa fortrolige og dyrebare for os. Det kan ikke tidt nok og indtrængende nok fremholdes, især for mødre og opdragere, dette, at

det bedste vi har, det, som skal bygges paa, er det, som „har gjort sig sjøl“.

Dr. E Holst har forstaat dette, fordi han selv har følt og erfaret den levende kraft, som ligger i disse simple, men saa fantasifulde og velklingende ord og toner. Hans billedbog for børn ifjor og iaar indeholder mange af disse skatte, og de gjøres end mere hjertevindende ved at omsættes i vakre, tiltalende billeder. Naar bogen er „læst op“ til sidste stump, vil ord og toner vedbli at lyde i barnekammer og dagligstue og jage bort den døde kjedsomhed med livets egne friske farver, med godhed og ømhed, med barnefryd og den barnetryghed, som med et lidt skræmt og nysgjerrigt blik skotter til det, som er udenfor, med det saltkorn af humor, som gjør saa godt. Hvor disse billeder og toner blir lagt som en sangbund i barnesjælen, vil livet oftere arte sig sundt og godt, og sjeldnere komme paa afveie. Det gjør ikke noget, at vi er slige folk, som „ikke eier e gryte, men koker i en holk“, naar vi bare hjælpes og følges ad saa trolig som „han Per og hu Guri“. Uden sproglig knot og moralsk præk vil aands- og hjertelivet hos de smaa faa et varigt stempel og et, som er vort eget norske.

Et vemodigt, men deiligt minde knytter sig til denne samling. Sjælen i den, lille Thorodd, er gaat forud ind i den evighed, vi alle lever for at naa. Hans billede staar paa titelbladet. Børn ser op fra det med strømmende taarer og spør: hvorfor? Men mødre tier og graater i stilhed.

M. D.

*　*　*

Jacob B. Bull: *Uden Ansvar.* Skuespil i fire akter. Det er ikke fin konfekt, her bydes. Alligevel er den fundet antagelig. Den samme theaterdirektion, hvis svagelige nerver og affældige følelser ikke taaler Ibsens *Gjengangere*, har bragt dette plumpe prækeværk paa scenen, skuespillerne har maattet misbruge sin kunst til at fremstille det, og publikum har applauderet Havde forf. ladt sig nøie med at vise, hvorledes det gaar, naar smaafolk vil tumle med store reformerende tanker, kunde han ha faat frem en komisk side. Det er ofte gjort, og forf. havde da været uden ansvar. Nu er han det ikke, for han vil meget mer; det er det store i sig selv, han prøver sine pygmækræfter paa, derved opstaar det absurde og modbydelige. Men forf. ved nok raad; nogle tinkturdraaber af moral og religion tilsat, saa glider selv det værste ned.

Vi ved, at kunsten kan behandle problemer og tilstande af den vanskeligste art. Ibsen har gjort det, og Bjørnson har gjort det, men

hr. Bull kan ikke ejøre det. Det ser ud, som om han ikke en gang havde observeret det lettest iøinefaldende ved lasten, det rasende hovmod nemlig, den stormandsgalskab, som følger den. Mon han eller nogen anden har set en dranker sidde noksaa gemytligt og passiare med sin hustru om sin feil, sine forsætter og deres fælles ulykke? Blandt ligesindede kamerater kan han vist fælde den dybe rørelses brændevinstaarer over sig selv, men hun skulde bare prøve paa at klunke paa den streng, saa vilde der straks — alt efter stand og stilling — enten vanke skjære prygl, eller han vilde storme paa dør og te sig som den dybt fornærmede og forurettede, som ikke en gang havde fred i sit eget hus. Ikke at tale om det øvrige læs af afskyligheder med en trivialitet, som om de var hentet fra avisernes politinotiser. Imellem tror man, det maa være parodi.

Men hr. Bull har som sagt noget andet i sigte end det at fremstille drankerens pathologi. Og det er paa denne bagtanke han har naad op paa scenen. Desto større skam.

Der kunde siges meget om den grove overfladiskhed i det hele arbeide, men det er næsten ikke umagen værdt. Kun en liden bemærkning, men som illustrerer armodsdomen. Naar Ibsen faar det indfald at more sig med en godtkjøbs vittighed (f. eks. kapriciøse Kapripige), saa har det ogsaa sin interesse, netop fordi det kommer fra Ibsens aandelige overflod. Men naar hr. Bull kalder en mand i sit stykke *Holm* for at faa brug for den umaadelige vittighed at kalde ham Rosmers-Holm, saa er det bare flaut. Det tør nok ellers hænde, at det skal være satire.

M. D.

For skole og hjem.

Leg.

Tre hænder knyttes og lægges den ene over den anden, den fjerde borer dem op med en finger og siger tre gange:

:/: Borre, borre guldæple, kast bort! :/:
Hvor ble' a' æple?
Fôr i fossen.
Hvor ble' a' fossen?
Oksen drak'en.
Hvor ble' a' oksen?
Klaven bandt'en.
Hvor ble' a' klaven?
Sme'en smid'en.
Hvor ble' a' sme'en?
Fôr paa lanne, kjøbte ru og hvete.
Hvor ble' a' ru og hvete?
Kraaker og kajer aat'en.
Hvor ble' a' kraaker og kajer?
Fløi nordpaa, sørpaa, øster og vester i lænde.

Rægle.

Tvaa gonger ha me no vøri gla i mit heile liv. Gla va æ no, daa æ fek dette mainnerakle mit, sjaar'u, men ennaa meire gla va æ no, daa'n daua.

Ein gong saa va'n no borte i ein og tvaa og tri da'r. Saa maatte æ no bort og sjaa ette dette mainnerakle mit, sjaar'u.

(Det følgende fremsiges i en høitidelig og dyster tone, som falder endnu dybere mod slutten).

Men daa æ kom bak laaven, saa sto'n der, svart og me fillete skjorte og bakstefjøla paa nakken. Men hør, haa ha du no vøri? sa æ. Han svara me inte. Men daa æ tok te tria gonga, saa sa'n: Tys kaane, æ ha vøri ti berjé!

Husstel.

„Disse kvindesagskvinder skjønner sig ikke mere paa husstel end katten paa sennep“, sagde nylig en ældre gammel dame til mig. (Der er, som vi ved, mange yngre gamle damer ogsaa). „Det er sørgeligt for mændene, naar de faar slige koner. Uden spor af forstand paa at stelle sit hus. Og hvad slags barn skal det bli? Stakkars smaa, det er dem, som faar lide for det, aa ja — aa ja. Ingen religion, De. Aa det er en forfærdelig tid, vi lever i, og Gud bevare vore efterkommere, det siger jeg. I min ungdom — — — ja det nytter forresten ikke at snakke om det til Dem, for De og jeg er som, som — som to antipoder vi“, sluttede hun arrig.

Ja, det er en sørgelig kjendsgjerning, at verden gaar frem og ikke tilbage. Frækheden er stor i vor tid. Vi kvindesagskvinder er saa formastelige at indbilde os, at vi baade kan være dygtige husmødre, tro hustruer og forstandige mødre, trods vore forfærdelige anskuelser om stemmeret og andre gruelige ting. Men det vil nok ikke „antipoderne“ gaa med paa. Nogle slurver er vi, nogle høist forfeilede væsener. Rart, at vi kan bli gifte igrunden, at nogen vil ha os. Apostelen Paulus siger — — aa du fæle apostel Paulus, hvor du har skakkjørt kvinderne her i verden.

„En husmoder maa ikke ha for megen vilje“, mener „antipoderne“. Og nutildags har de altfor meget. Det er manden, som skal ha afgjørelsen i alle tvistspørsmaal. Der er noget uæsthetisk ved for megen vilje hos os kvinder. Derfor bør vi ikke lade den komme for meget frem. Vi skal virke i det stille, „dufte i skyggen“, var det ikke apostelen Paulus, som fandt det saa deiligt? Nej, kanske det var biskop Heuch Vor blidhed og ynde skal seire over manden, og saa er det tilladt at bruge list naturligvis. Vi kjender en dame, der er saa elskværdig og listig, at hun kan faa lirket sin mand til at gjøre akkurat hvad hun vil og det modsatte af, hvad han selv vil. Og det paa en saa fin og talentfuld maade, at han alligevel tror, han har faat sin vilje. Hun dreier ham om lillefingeren, og endda tror han, at han er herre i huset. „Som du vil, Hansen“, siger hun, saa uforlignelig yndig og kvindelig. Ja, det er talentfuldt, det kan ikke nægtes. Men er ikke sligt koketteri forfærdelig simpelt? Vi kvindesagskvinder, vi vil ha frihed til at være os selv, slig som vi er, selv om vi er hustruer. Saa har vi „de blide drager“, de, som „aldrig tænker paa sig selv“, — men som er gruelig fornærmede, naar andre heller ikke tænker paa dem, — de blide drager, hvis smil er fuldt af milde bebreidelser, hvis ord indeholder skjulte finter, og hvis sukke skjælver af blid forurettelse.

Et af to er en reel „Rasmus“ at foretrække for en „blid drage“. Det vil sige, Rasmus i den grad, at manden blir en dot, er jo utækkeligt naturligvis, skjønt svært fristende, naar mændene er af den dumsnille race. Som den gamle historie: „Tak Pettersen skal ikke have mere pølse“, naar ægteparret var i selskab, og konen syntes, manden havde spist, hvad han behøvede Vi ynder hverken Rasmusser eller blide drager, ligesom vi synes, dottede mandfolk er en vederstyggelighed.

Vi kvindesagskvinder har selvfølgelig fuldt aabent øie for betydningen af et velordnet husstel, og vi glæder os oprigtig over, baade skolekjøkkener og kjøkkenskoler. Har en kvinde valgt husmoderstillingen, skal hun gjøre sit bedste for at fylde den helt. Men vi mener ogsaa, at vi bør passe os for at gaa op i det huslige i den grad, at vi rent mister interessen for udenverdenen og tidens bevægelser. Disse fire væggene gjør mangen en gammel før tiden. Vi maa leve som mennesker og ikke som østers. Den, som skal opdrage barna, maa fremfor nogen følge med sin tid. Ellers er vi „gamle idioter“, før vi ved ord af det. Vi maa kunne følge vore barn, saa de trygt kan snakke ud til os om alt muligt, sikre paa at finde forstaaelse. Vi maa i det hele taget afse meget mere til barna. Vi maa derfor bestræbe os for at gjøre husstellet saa letvindt som muligt. Vær tryg, norsk husstel blir altid tungvindt nok alligevel. Men tungvindt er ikke det samme som grundigt, og letvindt ikke ensbetydende med slurvet, som „antipoderne“ tror. Vi kvindesagskvinder maa her, som paa andre felter, gaa i spidsen — for at indføre en letvindtere og mere økonomisk husførsel. Skjønt vi har nok vore fordomme nogen hver af os ogsaa desværre. Det er rart med det, men det er ikke saa fort gjort at faa alt dette gamle ud af kroppen sin. *—e—*.

Om anskuelsesundervisningen.

Om anskuelsesundervisningen har der, som bekjendt, været talt og skrevet overmaade meget Og, gaar man omkring i skolerne i de forskjellige lande, finder man den snart sagt overalt; den er et naturligt led i barnets undervisning og opdragelse. Om stoffet og maaden eller metoden for denne barnets første undervisning har der imidlertid været afvigende meninger. Mere og mere synes man dog nu at komme til det resultat, at naturen selv her anviser baade stof og fremgangsmaade, d. v. s. man gjør ingen kunstige tilstelninger, men orienterer ligefrem barnet i dets egen kreds, hjemmet og dettes nærmeste omgivelse, — klargjør, udvider og beriger derved dets forestillingsverden. Hvor naturlig og ligefrem man tager tingen, fremgaar af nedenstaaende bemærkninger af seminar-

direktør E. Martig (fort. af „Anschauungs-Psychologie") i Hofwyl. Han siger:

En af de første gjenstande anskuelsesundervisningen pleier at beskjæftige sig med er *griffelen* (smlgn. Rüeggs Sprachbüchlein). Der staar om griffelen bl. a.: „Den er but i den ene ende og spids i den anden". Vil nu ikke alle forstandige lærere og lærerinder, for at anskueliggjøre disse begreber, lade børnene føle paa griffelen øverst og nederst? Forstaar sig, hvis børnene ikke allerede tilfredsstillende har „erfaret" det og derfor allerede ved det. Naar det videre heder om griffelen, at den er „haard og skjør", bliver ikke ogsaa disse egenskaber paaviste ved beføling og allerede gjorte „erfaringer?" Ligesaa ved behandlingen af tavlen og vindusruden, naar der siges om dem, at de er „glatte og skjøre". Finder børnene ikke ligeledes ved beføling ud, at rammen ikke er saa glat og kold som pladen; at fuglenes fjær, larverne og ormene er bløde, knoglerne derimod haarde, at nogle planters stilke og blade er ru, andres er glatte; at papir og lær er bøieligt, at saalelæret er mindre blødt og bøieligt end det andet; at ovnen er kold eller varm etc. Her kommer det saaledes an paa *følelsen* ved hjælp af haanden, *lugten* derimod, naar børnene skal selv finde ud, at rosen og violen er vellugtende, men at tulipanen ikke dufter. Beraaber man sig ikke ogsaa paa børnenes *smag*, naar mad og drikke skal betegnes som sød, sur, bitter eller velsmagende? Iagttagelser gjennem *øret* behandles, naar børnene fortæller om dyrenes stemmer, og om hvorledes man f. eks. hører paa katten, om den er sint eller blid; eller naar der tales om vindens susen og hvinen, regnens pladsken, tordenens rullen, bækkens mumlen og saa mange andre ting.

Med hænderne og fingrene kan børnene efterligne katten, f. eks. naar den skyder ryg, naar den trækker kløren ud og ind; endvidere ormen, naar den kryber, ænderne naar de svømmer etc. Man vil maaske indvende, at mange af de anførte ting ikke kan udføres i skoleværelset; men saa kan man jo lade børnene fortælle om *allerede gjorte erfaringer*. Anskuelsesundervisningen har da ogsaa som opgave at berigtige, udfylde og ordne allerede vundne forestillinger Læreren kan endvidere paalægge børnene at gjøre disse eller hine nødvendige erfaringer. Om *skoleudflugter*, som mange pædagoger udnytter i rigt maal, vil vi her ikke nærmere tale, men hvad vi særlig vil pege paa, er de saakaldte *iagttagelsesopgaver*, som *Pilz* og andre har indført i skolen. Man giver eleverne opgaver, noget bestemt som de har at iagttage eller forsøge i hjemmet eller udenfor, og lader dem saa paa skolen fortælle om sine iagttagelser, forsøg og erfaringer.

Dels i, dels udenfor skolen lærer børnene ogsaa at kjende dyrene i deres opvækst, i deres livsytringer og virksomhed; planterne i deres spire og vækst, i forekomst og produkter osv. Børnene pleier og

iagttager f. eks. en larve, enten i skoleværelset eller hjemme; om vaaren gjøres de opmærksomme paa fuglenes, særlig svalernes, reder. Man leder børnene til at iagttage dyrenes levevis, deres egenskaber, deres forhold til planteverdenen og til menneskene (nytte og skade). Man viser dem plantens frø, den spirende plante, blomsten, frugten, den tørre plante; endvidere trærnes frugt f eks. et kirsebær: først surt, bittert, flaut, derpaa sødt eller velsmagende; først haardt, derpaa blødt; først grønt, derpaa rødt eller sort etc. Der angives, hvor de forskjellige planter findes, f. eks. smørblomsten nede ved bækken, fordi den maa have fugtighed, andre paa skyggefulde og stenede steder Mange planter bliver pragtfuldere i haverne, som f. eks. roser, nelliker etc. Endvidere iagttages, forsøges og erfares de forskjellige forandringer, næringsmidlerne undergaar, f eks. naar maden koges, frugten raadner, melken bliver sur osv. At børnene paa denne maade virkelig kan gjøre mangfoldige *iagttagelser* og *forsøg* og samle og berigtige *erfaringer*, tror vi at have paavist. Hertil kommer en ting til, nemlig *tegniug*, der nu ofte anvendes i anskuelsesundervisningens tjeneste, idet børnene ogsaa tegner de gjenstande — eller dele af disse — som man har samtalet om (men naturligt, ukunstlet!)

En rigtig dreven anskuelsesundervisning lærer saaledes barnet at bruge sine sanser, leder det til at iagttage, tilfører det paa denne maade en rigdom af klare og tydelige forestillinger, vækker ogsaa dets følelse og vilje, altsaa dets samlede aandsliv. Det faar et passende indhold for sine tale-, skrive- og læseøvelser og samtidig et naturligt grundlag for den senere undervisning i de forskjellige fag.

A. R.

Kristiania skoleraad Ved valg paa medlemmer af skoleraadet den 15de december gjenvalgtes 18 af de 22 ved lodtrækning udtrukne, nemlig: Frøknerne M. Bjerke, C. Bomhoff, H. Christie, J. Christoffersen, B. Dessen, M. Fougner, M. Groth, M Hansen, A. Holsen, L. Ingvoldstad, D. Moe, G. Næss, J. Otterbech, Anna Rogstad, fru Strømme, frøknerne M. Wetlesen, Wathner. Som nye medlemmer indtraadte: Frøknerne A. Arntsen, B. Bjørset, N. Fritzner og N. Luth.

Forskjelligt.

Frøken Marie Gelmeyden har taget den matematisk-naturvidenskabelige lærerexamen (gruppe I, II.) med karakter haud, og *frøken Kathrine Dahl* den juridiske embedsexamen med samme karakter.

Frøken Alli Trygg er fratraadt som redaktør af tidsskriftet „Hemmet och Samhället“. Redaktionen overtages fra 1891 af frk. Rosina Wetterhoff.

Hr. Adolf Abelin opretter fra 15de januar en gartnerskole i Åby ved Nørrkøping. Det er Abelins mening her *at opdrage unge kvinder til fuldt uddannede gartnere.* Fredrika-Bremerforbundet betaler for to elever, som søger derom. Undervisningen foregaar i to „klasser“, hvoraf den første er 2-aarig og bestemt for dem, der vil gjøre gartneri til sit erhverv; den anden er 1-aarig og tænkes besøgt af dilettanter. Der vil bli holdt foredrag over gartneriets teori — hertil anvendes tiden fra 15de januar til 1ste april og fra 1ste oktober til 15de december, og den resterende del af kurset anvendes til aktiv deltagelse fra elevens side i den praktiske undervisning.

Abonnementsprisen for „Nylænde“

er 3.50 pr. aar og 35 øre i porto. Abonnementet er bindende for et aar, men betalingen kan om ønskes erlægges halvaarsvis Forsendt til Amerika koster “Nylænde“ 1 dollar 30 cents pr. aar. Ellers til udlandet kr. 4.70. Abonnement kan tegnes i expeditionen N. K. F.s kontor, Universitetsgaden 9 II, aabent alle hverdage fra 1—2, samt i alle boglader og paa alle postkontorer.

Redigeret af frk. **Gina Krog.**

Dagbladets Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING

5te Aarg. | Kristiania den 15de januar 1891. | No. 2.

Kvindelige jurister.

Vi har nylig faaet vor første kvindelige kand. jur. i Norge. Paa dette tidspunkt kan maaske nogle oplysninger om, hvorledes det er gaaet med de kvindelige jurister andetsteds være af interesse.

I de Forenede Stater blev der tidligst givet kvinder adgang baade til at aflægge juridiske examener og procedere; men ikke alle stater var fra begyndelsen af lige liberale.

Den første kvindelige sagfører i Amerika var Margaret Brent fra Maryland. Ifølge en lovbestemmelse af 3die januar 1848 fik hun adgang til at møde for skranken som lord Baltimores fuldmægtig. Historien beretter, at hun udmærkede sig ved sin energi og dygtighed, men før sin ansættelse havde hun ikke gjennemgaaet det almindelige juridiske studium Den første videnskabelig uddannede kvindelige sagfører var Arabella A. Mansfield i Jowa; hun fik adgang til skranken i juni 1869.

Washington universitet i St. Louis var det første, som gav kvinder adgang til juridisk studium. I december 1868 begyndte Phoebe W. Couzins sine studier der. Paa nogle faa undtagelser nær (saavidt vi ved Yale, Columbia og Georgetown universitet) har nu alle de amerikanske juridiske høiskoler aabnet sine døre for kvinder. Ifølge vidnesbyrd fra disse har de kvindelige studerende ligesaa stor evne som de mandlige til at tilegne sig juridiske kundskaber og opfatte retslige principer.

I 1874 fik Jowa en anden kvindelig advokat, mrs Foster. Hun studerede sammen med sin mand og havde sit kontor i samme bygning som han. De gik senere i kompani *Foster & Foster* og har ofte sammen vundet sager for retterne. I det hele skal der i de Forenede stater være 21 sagførerfirmaer, hvor mand og hustru er kompagnoner.

Staten Illinois staar sammen med Jowa fremst i rækken. I 1869 ansøgte mrs. Myra Bradwell om at faa adgang til at procedere for retterne. Hun havde da drevet juridiske studier i 14 aar og havde aaret iforveien begyndt at udgive en retstidende „Chicago Legal News“, som var det eneste juridiske blad af noget værd i de vestlige stater. Hendes ansøgning gik til statens høiesteret, som afgjorde den til hendes fordel.

I 1874 fulgte mange stater det gode exempel, men i andre stater vandt kvinderne først seir efter overordentlige anstrengelser.

I Pensylvanien maatte saaledes den første kvindelige sagfører Carrie Burnham Kilgree først kjæmpe i 12 aar, førend det lykkedes hende at naa frem til skranken.

I North Carolina fik i 1878 mrs Clara S. Foltz, en kalifornisk dame, ret til at procedere. Hun drev sine studier under de vanskeligste forhold. Hun var enke, ubemidlet og havde fem smaa børn at sørge for. Hun er senere blevet en meget anseet advokat med stor praxis. Hun fik Hastings juridiske høiskole aabnet for kvinder.

I 1878 var det ogsaa, kongressen bifaldt et forslag om, at kvinder, som havde været sagførere i tre aar ved de enkelte staters (som Wisconsin's, Jowa's osv.) retter, skulde have adgang til at procedere for de *Forenede staters høiesteret* (The united states' supreme court). Det populære navn for denne berømte sag var „Lockwood-sagen“, kaldet saa efter den talentfulde dame, som førte den frem. Mrs. Lockwood, som var advokat ved staten Columbias høiesteret, ønskede at føre en sag for en af sine klienter for de Forenede staters høiesteret. Da dette blev negtet hende, appellerede hun til kongressen. Som før omtalt bifaldt kongressen forslaget i 1878, men senatet var mere konservativt og vilde ikke sanktionere forslaget før aaret efter, men da gik det igjennem med 40 stemmer mod 20.

Nu er det sjelden de kvindelige jurister i Amerika møder specielle vanskeligheder paa grund af sit kjøn, og omkring 100 af dem praktiserer for tiden som sagførere. Flere af dem er meget ansete, beklæder tillidsposter og faar sig betroet æreshverv, og til ære for mange af disse vore dages Portia'er skal det siges, at de tager sig varmt af sine søstres, kvindernes sag. De skaffer universiteter aabnet for dem, søger hustruens retslige stilling bedret osv Mange af de yngre kvindelige jurister er ansat paa sagførerkontorer, og de søger da helst did, hvor cheferne er kvinder.

Mange er referenter ved retterne, stenografer, reportere osv.

Vi har tidligere nævnt, at Myra Bradwell er udgiver af det ansete blad „Chicago Legal News“. En anden dame Catharine W. Waite begyndte 1886 udgivelsen af et tidsskrift: „Chicago Law Times“ „til diskussion fra et retsligt standpunkt om de store spørsmaal, som

interesserer almenheden". Dette tidsskrift vinder mere og mere udbredelse og anerkjendelse. Til flere juridiske fagskrifter bidrager damer med artikler og Lelia J. Robinson og M B. R. Shay har vundet navn som forfattere af praktisk juridiske bøger.

Dommen over de mandlige kollegaer falder omtrent enstemmig særdeles gunstig. De amerikanske kvindelige jurister kan ikke noksom rose den velvilje og imødekommenhed, der er vist dem fra deres side. Ogsaa af dommerne og retterne behandles de med den største høflighed, og man har paa den anden side fremhævet, at kvindelige sagførere bringer en bedre tone ind i retsforhandlingerne.

Alle juridiske foreninger og selskaber, som er grundlagt af mænd, staar ogsaa aabne for kvinder. Imidlertid har ikke de amerikanske kvindelige jurister benyttet sig meget af sin ret til at indtræde i disse. Derimod har de grundlagt egne foreninger. Den betydeligste af disse er: *Kvinders internationale juridiske forening**), der har til opgave: 1) at faa alle juridiske høiskoler aabnet for kvinder; 2) at fjerne alle hindringer for at kvinder kan praktisere som jurister i alle stillinger; 3) at udbrede kundskab om kvinders retslige forhold; 4) at sikre kvinderne en bedre retslig stilling. — Som man vil se et omfattende program, som det vel vil vare længe før blir gjennemført; thi i Europa staar man endnu langt tilbage, og da i sammenligning med Amerika især i punkt 2.

I *England* har kvinderne længe drevet juridiske studier. I den egentlige advokatstand er de ikke blevet optaget, da de fire engelske „Inns of Court", hvor advokaterne (barristers of law) faar sin uddannelse, ikke har villet optage kvinder som medlemmer. Disse er private selskaber og kan saaledes ikke tvinges ved lov til at forandre sine statuter. Til de saakaldte „Inns of Chancery" har de derimod adgang, og mange kvinder har oprettet sagførerkontorer i de engelske byer. Saalangt universiteternes magt gaar, er mænd og kvinder stillet lige. Et universitetsdiplom medfører nemlig ikke ret til at procedere for domstolene.

For nogle aar siden blev der i *Rusland* gjort nogle forsøg paa at aabne den juridiske løbebane for kvinder. Efter en reform i retspleien blev der dannet en russisk advokatstand, og paa flere kontorer ansatte man da kvinder. Man indbød professorer til at holde forelæsninger ved juridiske kurser for kvinder, og flere russerinder reiste hjemme-

*) Da det maaske kunde være til nytte for en eller anden, sætter vi her navne og adresser. *Woman's International Bar Association.* President Catharine V. Waite, Chicago Ill. General secretary Ada M. Bittenbender, Lincoln Neb. General treasurer (kasserer) J. Ellen Foster, Clinton Jowa. Korresponderende sekretærer: Elisa Orme, London, Lidia Poet, Turin Evrinovo St. Petersburg. E. Kempin, Zürich. Lelia J. Robinson, Boston.

fra for at studere retsvidenskab ved udenlandske universiteter. Men da greb regjeringen ind og forbød advokaterne at ansætte kvinder paa deres kontorer, og reformerne blev kvalt i fødselen. Selskabet for retsvidenskab i St. Petersburg har blandt sine medlemmer en kvinde, frk. Evrinova, som tog den juridiske doktorgrad i Paris. Men heller ikke hun faar lov til at procedere.

I *Danmark* vil man erindre, at det blev negtet frk. Berg, en datter af folketingsmand Berg, at møde som sagfører for retten. Saavidt vi ved har der i *Sverige* ikke fremstillet sig nogen kvinde med krav paa at faa adgang til at være sagfører. Fru Anna Bugge-Wicksell, som har taget artium og anden examen ved Kristiania universitet, driver for tiden juridiske studier i Stockholm. I *Tyskland* har naturligvis ingen kvinde adgang til at blive sagfører, heller ikke i *Østerrig-Ungarn*. I *Rumænien* er der formodentlig ingen hindring for at kvinder procederer, da der fortaltes om den unge fremragende kvindelige jurist. Sarmisa D. Bilcesco, at hun efter tilendebragte studier i Paris rejste hjem for at nedsætte sig som sagfører i Bukarest. Da hun var sytten aar gammel, tog hun adgangsexamen til universitetet i Bukarest, hvor hun ogsaa vandt første pris som pianistinde. I 1884 kom hun til Paris, studerede først ved Sorbonnen og fik, efter adskillige ophævelser, ogsaa adgang til de juridiske forelæsninger. Den 12te juni 1890 tog hun doktorgraden. Emnet for hendes disputats var: Moderens retslige stilling i romersk og fransk lovgivning.

I *Schweiz* har en dame frau E. Kempin studeret jus ved Zürichs universitet fra 1884 til 1887 og erhvervede sig senere titel af dr. *juris utriusque* med stor udmærkelse. Men det er blevet hende negtet at møde for skranken i denne kanton. Hun har oprettet et juridisk konsultationskontor i Zürich.

I 1876 blev i *Italien* alle universiteter aabnede for kvinder og saaledes ogsaa adgangen til det juridiske studium. *Signora Lydia Poët* har fuldendt sine studier ved Bologna universitet og uddannede sig ogsaa i praktisk retning; hun blev indvalgt som medlem af advokatforeningen i Turin. Men loven tillader hende ikke at procedere. Hun har selv talt sin sag i et anseet arbeide, med titel: „Kvinders ret til juridisk praxis“, og hun støttes af de mest fremragende jurister, saa der er haab om, at hun ikke saa længe vil udelukkes.

Men den sag, som har vakt mest opsigt udover Europa, er Mdlle Popelins sag for de belgiske domstole. Efter et engelsk tidsskrift skal vi her give en nøiagtigere fremstilling af denne proces. *Mdlle Marie Popelin*, en ung belgisk dame, som havde fuldendt sine juridiske studier ved Brussels universitet og erholdt sit diplom, fremstillede sig i december 1889 for appelretten for at aflægge den foreskrevne sagfører-ed. Umiddelbart iforveien havde en ung jurist,

M. Louis Franck, doktor ved universitetet i Bologna, udgivet en historisk-kritisk afhandling om emnet. Tagende sit udgangspunkt i den belgiske lov af 1876, som foreskriver, at rettelig erholdte og stadfæstede diplomer berettiger til praxis, hævder M. Franck, at et saadant universitetsdiplom ogsaa maa berettige kvinder til at praktisere som advokater, ligesom det allerede har givet dem ret til at praktisere som læger. Dette blev strax imødegaaet af andre lovkyndige, som indvendte, at doktorpraxis og advokatpraxis ikke var analoge tilfælde, eftersom der til den sidste krævedes aflæggelse af ed. Spørsmaalet blev derfor: vilde man tillade kvinder at aflægge sagfører-eden eller vilde man ikke.

Da Mdlle Popelin fremstillede sig for at aflægge eden, havde hun to jurister til at fremkomme med fordringen paa hendes vegne: M. Franck og M. Guillery. Generalprokurøren M. van Schoor begyndte derpaa med at komplimentere Mdlle P. for hendes lykkelig tilendebragte studier og gik saa over til at underrette hende om, at al hendes tid og umage ikke destomindre var spildt. Paa følgende præmisser var det den høistærværdige herre kom til denne afgjørelse:

»Allerede for tolvhundrede aar siden blev det ved Digesterne forbudt kvinder at træde frem for skranken, »fordi mandlige embeder ikke sømmede sig for deres kjøn«. Det samme forbud findes i Theodosius' og Justinians love.

Dog har man tilladt kvinder at føre deres egen sag.

Under det gamle regime i Frankrige fik markisen af Crequy og senere Mdlle. le Gracieux de la Coste tilladelse til at forsvare sig offentlig. Mdlle Gr. tabte sin sag, men førte den med beundringsværdig dygtighed. Historien beretter, at hendes stemme var smuk, hendes fremstilling fortrinlig, og hendes fremtræden værdig og ædel.

I Rom fik Amasia og Hortensia basilikaerne og forum til at gjenlyde med sin veltalenhed, men de havde uværdige efterfølgere. Calpurnia var lærd, men hun irriterede dommerne med sin høirøstethed. Aphrasia var bekjendt for sit umaadeholdne sprog og sine rasende gester; og det blev ved lov forbudt kvinder at føre sag.

Advokaterne er vistnok ikke offentlige funktionærer, eftersom de ikke udnævnes af regjeringen, men de udfører retslige handlinger og er med i retfærdighedens haandhævelse. Og i dommernes forfald kan de endog opfordres til at tage disses ledige plads i retten. Hvorledes kan nu en kvinde haandhæve andres ret, naar hun ikke engang i borgerlige sager kan handle uden sin mands bemyndigelse eller raade over sin egen ejendom? — — —

Kvinderne er altsaa borgerlig umyndige. Man kan sige, at mænd kan være advokater, før de har naaet myndighedsalderen. Men der kan ikke drages sammenligning mellem en umyndig mand og en umyndig kvinde. En umyndig mand har i sig spiren til en myndig mand!!«

M. van Schoor sluttede med at erklære: „at den dag en kvinde indtræder i vor orden, vil denne orden have ophørt at existere. I vor stands navn maa vi derfor henstille til retten, at det ikke maa tillades Mdlle Popelin at aflægge eden“.

M. Guillery forsvarede derpaa Mdlle Popelins ret til at aflægge eden:

»Efter lange tiders trældom for kvinden, var man nu naaet frem til en retfærdigere opfatning, og vi ser ikke længer i kvinden et svagt og skrøbeligt væsen, men vor moder, vor søster og vor lige. Hvad generalprokurøren under de nuværende forhold har at støtte sig til er ikke andet end, at loven ikke omtaler kvinder, og naar den taler om mænd bruger den kun mandlige betegnelser; paa denne basis *vilde hele straffeloven ikke gjælde kvinder*. Dette spørsmaal bør ikke volde større vanskelighed her end i universitetets concilium, hvor man gav kvinder ret til studierne. Da dette spørsmaal i 1876 blev diskuteret, ytrede M. Frère Orban, at diplomerne vilde give ret til at praktisere som sagførere og læger. Staten aabner altsaa sine juridiske høiskoler for kvinder og, saasnart hun vil høste lønnen for sin umage, river den hendes diplom istykker.

Sig os en grund, hvorfor en intelligent helt uddannet kvinde ikke skal faa forsvare andres interesser, og vis os den lovtext, som bestemmer, at man maa tilhøre det mandlige kjøn for at føre sag. I vore dage er der ikke længer udelukkende mandlige embeder. Dekretet fra 1810 nævner de personer, som skal udelukkes af professionen, og kvinder er intetsteds nævnt — — —«

M. Guillery sluttede med en meget veltalende appel til domstolen om at lade hans klient faa sin fordring indvilget. Retten vilde ikke udtale nogen dom paa stedet; den tog en uges betænkningstid og udfaldet blev, at den negtede Mdlle Popelin at aflægge eden. Blandt grundene for denne domsafsigelse var følgende:

„At de love, som regjerer os i overensstemmelse med vore skikke og sædvaner ikke tilsteder en kvinde at føre sag. At hendes stilling i samfundet paalægger hende pligter, som er uforenelige med udøvelsen af en advokats embede, at hun hverken har leilighed eller kræfter eller den nødvendige dygtighed til at beklæde det, og at den nye lov fra keiserdømmets tid, der af lignende grunde negter kvinder ret til at handle paa egen haand, uden sin mands bemyndigelse, ikke kan tillade hende at gjøre for andre, hvad der er hende forment at gjøre for sig selv“.

Rimeligvis vil denne lovfortolkning ikke blive staaende som den afgjørende, selv om Mdlle Popelin — hvad vi haaber ikke maa blive tilfældet — maa opgive sin sag som tabt. Franske kvinder, som er underkastet samme lovgivning (côde Napoleon) som de belgiske, vil

nemlig rimeligvis i en ikke saa fjern fremtid komme frem med samme fordring. En ung dame Mdlle Chauvin, der driver juridiske studier ved Pariseruniversitetet, har taget anden pris for en afhandling i fransk civilret og faaet hæderlig omtale i romerret Franske blade betegnede den belgiske domstols afgjørelse som en skandale. Naar Mdlle Chauvin om et aars tid fremstiller sig for de franske domstole, hvad vil saa disse svare?

Faguddannelse for kvinder.

Lette-foreningen, Königgrätzer Strasse 90, Berlin, der har sat sig til opgave at skaffe kvinder af de høiere klasser uddannelse til erhverv, som kan gjøre dem økonomisk uafhængige, og som har havt stort held i disse sine bestræbelser, har nu ogsaa aabnet et fotografisk undervisningsinstitut for damer.

I fotograferen, retouche paa kunstnerisk grundlag, litografi, kobberstik og andre reproduktionsmetoder faaes her undervisning. Damer, som ønsker nærmere oplysning, bedes henvende sig paa N. K. F.'s kontor hvor prospekt er udlagt.

Om uddannelse af kvinder i syge- og menighedspleie. (Fra diakonisseanstaltens bestyrelse).

I et par af vore blade er ihøst opmærksomheden bleven henledet paa nødvendigheden af, at der gjøres noget for at uddanne et større antal kvinder i sygepleie og saaledes raade bod paa en meget følbar mangel udover vort land og specielt i Kristiania. Paa denne sag har diakonisseanstalten allerede forlængst havt sit blik rettet, og i en række af aar har den i det smaa søgt at virke herfor; men just fordi det kun har været i det smaa, har den Ikke gjennem dagbladene villet berette eller avertere noget derom. Da imidlertid opmærksomheden nu er bleven henvendt paa denne sag, turde det maaske være ret nu at oplyse lidt derom; hidtil er dette nemlig kun skeet gjennem vort blad: „Fra Diakonissehuset“ samt gjennem vore aarsberetninger. Allerede

gjennem en aarrække har der været anledning for unge piger til under en tids ophold ved diakonisseanstalten at uddanne sig for sygepleie- og menighedsarbeide. Særlig i de sidste aar har flere og flere benyttet sig heraf; navnlig har indremissionsforeninger og fattigpleiebestyrelser i landsbygder sendt ind kvinder til uddannelse, som efter sin tilbagekomst til sine hjemsteder har optaget sygepleie- eller fattigpleiegjerning i disse foreningers tjeneste. Flere har ogsaa gjennemgaaet en saadan uddannelsestid for i tilfælde at kunne benytte, hvad de har lært i sin hjemlige kreds. Vi har i vort blad i juli forrige aar udtalt os saaledes herom: „Vi har glædet os i, at denne sag synes at tage opsving; thi den har aabenbart stor betydning. Eftersom nemlig udover vort land blikket bliver mere og mere opladt for nødvendigheden af at optage et frivilligt menighedsarbeide blandt syge og fattige i by og bygd, vil kravene paa at erholde dertil skikkede kræfter blive saa talrige, at det ikke paa langt nær vil være muligt for diakonisseanstalten gjennem udsendelse af søstre at kunne imødekomme alle disse krav. Det vil da visselig i mange tilfælde være en velkommen udvei at kunne skaffe gode, dertil skikkede kræfter inden sin midte en uddannelse i den retning, der ikke vil være forbunden med altfor store udgifter“.

Da vi oftere faar forespørgsler om vilkaarene for saadanne elevers ophold ved anstalten, skal vi her meddele følgende oplysninger: For opholdet betales (hvor ikke paa grund af særlige omstændigheder moderation gives) 30 kr. maanedlig; de har da alt i huset, men maa naturligvis selv sørge for sin beklædning. 1 aars ophold maa i almindelig anses som ønskeligt. De deltager da sammen med diakonisseeleverne i alt, opholder sig først en tid i diakonissehuset paa Louisenberg, hvor de til en begyndelse hjælper til i sygepensionatet, kommer dernæst paa vort sygehus, hvor de faar teoretisk undervisning og praktisk øvelse i sygepleie i et 3 maaneders kursus under ledelse af lægerne og oversøstrene. Senere faar de ogsaa i den udstrækning, som maatte ønskes, anledning til at sætte sig lidt ind i de forskjellige grene af menigheds- og fattigpleiegjerning. For dem, der udelukkende vil uddanne sig for sygeyleien, anvendes den hele tid saa frugtbringende som muligt dertil ved tjeneste paa sygehuse og kliniker.

For et begrænset antal unge piger med god fordannelse, som maatte ønske at gjennemgaa et kortere kursus i sygepleie, er siden begyndelsen af forrige aar ogsaa dertil anledning. Saadanne kurser begynder 1ste marts, 1ste september og 1ste december og varer 4 maaneder.

Nærmere oplysninger faaes ved skriftlig eller mundtlig henvendelse til diakonisseanstaltens forstander eller forstanderinde.

Det er, som sagt, i det smaa, vi paa denne maade har kunnet virke for udbredelsen af indsigt i sygepleien i vort land; men i aarets løb bliver dog det smaa til noget. Følgende talopgaver kan maaske her have sin interesse: Det samlede antal af saadanne sygepleieelever, som i kortere eller længere tid har faaet uddannelse ved anstalten, er 56. For de sidste 5 aars vedkommende, i hvilke sagen har taget mere opsving, stiller forholdene sig saaledes: I 1886 uddannedes 5, i 1887 8, i 1888 10, i 1889 7 og 1890 14. De fleste af disse er nu udover landet i arbeide i sygepleien. Vi vil ved siden heraf ikke undlade at nævne, at det er et ikke ringe tal forhenværende søstre, der af forskjellige grunde er udtraadte af anstalten, og som nu her og der udover landet sidder inde med og kan delagtiggjøre andre i sin indvundne indsigt i sygepleien.

Mindelser.

En dag ringede det paa entréklokken, og jeg lukkede op for en, der ønskede at vide, hvem der beboede leiligheden. Det var mig og et par herrer. Han erkyndigede sig nøie om deres stilling og forretningsadresse.

„Er det for adressekalenderen?“ spurgte jeg.

„Ja og De er enke?“

„Ja“, og dermed forsvandt han.

Han spurgte ikke om der skulde staa noget andet, eller om der var noget jeg ønskede tilføiet. Det havde jeg ønsket. Jeg er musiklærerinde og vilde gjerne havt det med, men et smerteligt minde — det om min mands død — blev vakt, og saa glemte jeg alt andet. Nu skulde jeg vel for fremtiden ved enhver leilighed og af hvemsomhelst mindes om mit tab og min sorg. Just ingen respekt for ens følelser.

Hvad vilde nu en mand sige, selv om han blot levede af sin afdøde kones penge, hvis nogen tiltalede ham enkeherre den eller den; men os kvinder synes samfundet det evig og altid har lov at minde om,

at det kun er ved manden, vi er noget, hans eiendom eller efterladenskab. Flere steder paa landet kaldes en ældre ugift kvinde „atgløime“, i Danmark kaldtes enkerne for en tid tilbage „efterleverske“ (noget overflødigt, som var blevet igjen, burde været begravet eller brændt). Pontoppidan har faaet enkerne ind under det sjette bud.

Jeg ved nok, der er kvinder, som ønsker at leve paa sin mands værdighed, enten han er ilive eller ei. „Fru general *A*“, fru bager *B*“, „fru grøftegraver *C*“, men lad os andre se at faa bort alt, hvad der smager af den gamle ringeagt. Kom ikke og sig, at man ikke skal bryde sig om slige smaating. Nei,

væk med alt, som minder
om ufri kvinder,
om trældoms aar
i fremskridts vaar.

M. I.

For skole og hjem.

Leg.

Naar barnet vil be om noget, skal det række ud haanden aaben, lukke øinene og sige:

Lokke, lokke line,
gi' sola maatte skjine
over top over træ,
over jomfru Marjas lille hvite knæ.

Gir du mig no', ska du sitte paa en guldstol og spise guld me' e' guldske.

Og mor vil altid finde lidt godt at lægge i den lille aabne haanden.

Rike-fugl og Fattig-fugl.

Rike-fugl kommer med langt følge efter sig, gaar rundt og synger:

Rike-fugl kommer susen'es
kommer brusen'es
over berge og dale:
:/: Og se paa mig, du fattig-fugl,
hvor mine fjære de prale :/:

Fattig-fugl alene møder de andre og synger:

Fattig-fugl kommer hinken'es
kommer linken'es
over aker og enge:
:/: Og se paa mig, du rike-fugl,
hvor mine fjære de hænge. :/:

Hvergang de mødes, napper fattig-fugl til sig nogle af dem, som følger rike-fugl; den, som faar de fleste efter sig er da rike-fugl, den andre fattig-fugl.

Dans.

Ivi berj og djupe dalar
der e den, som me vi hava,
hei hop du min søte sukkertop,
me ska dansa te solen den staar op,
hei hop du min skøna,
me ska dansa i de' grøna.

Dansa fjell og bratte bakkar
te me slite baa'e sko og stakkar,
hei hop du min søte sukkertop,
me ska dansa te solen den staar op,
hei hop du min skøna,
me ska dansa i de' grøna.

(Telemarken).

Uldtrøier.

At voxne folk gaar med uldtrøier er nu for tiden noget saa selvsagt, at vi bare forundrer os, naar vi træffer paa en og anden, som ikke gjør det. For der er jo altid nogle, som finder det interessant at trodse fornuften. Og det komiske er, at de damer, som synes, at uldtrøier er saa overflødigt, ofte gaar med baade tre og fire tykke uld-

skjørter og stoppeskjørt. Deres nederdel er saa grundig udrustet med klær, at den gladelig kan reise tit Sibirien, om det er, medens overdelen burde bo i de varme lande. Men da man ikke kan dele sig i to, er det fornuftigst at klæ hele legemet efter samme klimat. Det er ganske rigtigt at holde maven varm, men det er mindst ligesaa viggtigt, at brystet er godt tildækket. Enhver, som ved, at lungerne ligger i brystet og ikke i maven, bør forstaa det Der er ingen grund til at begunstige maven fremfor brystet i den grad. Men, som sagt, det er jo noksaa sjeldent nutildags at træffe folk, som ikke gaar med uldtrøie.

Ogsaa blandt smaabarna blir det mere og mere brugeligt, skjønt der altid er en del, som „holder igjen“ af mødre og gamle, gamle huslæger. „Man skal ikke forvænne barna“, siger de i sin uransagelige visdom. „Man bør vente med uldtrøie, til det blir *nødvendigt*. Det er saa godt at have noget at tage til senere“. Med andre ord: Man skal vente med at kaste brønden igjen, til barnet er druknet. Naar den lille har havt et par bronchiter eller en lungebetændelse, er det tidsnok at tænke paa uldtrøie. „I min barndom“, som det heder, „da var der aldrig tale om slig forvænning, vi gik saamæn udringede og kortarmede selv midt paa vinteren, og jeg ser ikke, vi har havt noget men af det. Vi kjendte ikke til bronchit og slige ting dengang“. Herlige tider! Ja, kan det paavises, at det er uldtrøierne, som er skyld i bronchiten nutildags, saa væk med dem. Men det er vel saa at forstaa, at der var bronchit nok i gamle dage ogsaa, men at lægerne kanske ikke satte noget navn paa sygdommen og ikke var saa forsigtige med den som nu. Det er som med kardialgien, der efter ældre folks sigende heller ikke existerede i deres ungdom. „Vi havde nok noget, som vi kaldte brystkrampe, men kardialgi hørte vi da aldrig om. Det er af den nye tids opfindelser“. Ak tænk om vi kunde leve bagover, hvad?

Naar det lille nyfødte barn kommer ud af moderens liv, hvor det har havt det saa godt og varmt, maa man sætte varme, bløde klær paa det, for at overgangen ikke skal blive altfor følelig. De er saa vare saanne smaa menneskebarn. Hvilket plag er da naturligere at sætte inderst paa kroppen paa dem end en uldtrøie istedetfor en skjorte af bomuld eller endnu værre lin, som enkelte fine, rige folk holder paa endnu. Lin er forresten gaat svært af brug, endog til lagener. „Selv dronningen bruger nu kun fine bomuldslagener“, gjorde de nylig opmærksom paa i en butik. Ja, naar saa fint skind kan taale et saa plebeiisk stof, kan da vi andre med rolig samvittighed være det bekjendt Oventil har gjerne smaabarn bar skjorte og trøie af bomuld, nederdelen er derimod dækket af et utal af plag, bleie, rev, list, og et gammelt sjal. Maven maa fremfor alt holdes varm. Og denne mavedyrkelsen, den sidder i en til langt op i aarene. Det er forresten

ganske sandt, at det er af stor vigtighed at holde den legemsdel god og varm. En ung moder, der er anlagt for det grundige, er saa angst for at glemme denne sandhed, at hun har skrevet den op i almanaken „Barnet maa ikke blive koldt paa maven“, staar der. Vi vil anbefale den samme kloge Else at tilføie: „eller brystet“. Et lidet barn, som jo støt og stadig væder sig, saa det ofte er blødt helt op til halsen, trænger fremfor nogen anden uld nærmest kroppen. Det bevarer det for mangen forkjølelse. Og det irriterer ikke huden, naar trøien er af fint, blødt garn. Den maa være høihalset og bare armer til albuerne.

Vi har hørt mødre, som siger, at alt dette uldtøiet blir for dyrt, naar man har en stor ungeflok. Men kommer der kanske sygdom efterpaa, er det daarlig økonomi, som man bittert kan angre siden.

—*e*—

Fri undervisning for ubemidlede kvinder.

I 1890 har 62 elever modtaget undervisning i norsk, 50 i skrivning, 42 i regning og 50 i engelsk paa aftenskolen. 17 private partier har været igang for viderekomne, hvor der foruden i nævnte fag ogsaa har været undervist i latin, matematik, fransk og historie. Da som tidligere meddelt Kristiania sparebank i det forløbne aar har ydet N. K. F. et bidrag paa 500 kroner til *Fri undervisning for ubemidlede kvinder* har lærerinderne, der tidligere i flere aar har givet sin hjælp gratis, iaar kunnet modtage honorar. Som i de forløbne aar har Kristiania skolestyre givet frit lokale til aftenskolen paa Ruseløkkens skole. Fra nytaar er der ogsaa dannet en klasse, hvor der undervises i bogholderi.

Forskjelligt.

Svære folkeskolekaserner agter man nok fremdeles at bygge hos os, flere og flere. For hygienens tribunal er de „allerede dømte“, og i andre lande forlades nu systemet, oplyses der om i en afhandling *om skolehygienens udvikling og nuværende stilling i Norge*, af lærer ved Trondhjems folkeskole Haakonson-Hanson. Kanske de ogsaa faar sin dom for den moralske hygienes domstol. Den — trods al skolens møie — overhaandtagende raahed hos vor hovedstads opvoxende ungdom, er en ondartet epidemi, som kasernesystemet neppe bidrager til at udrydde.

Magisterkonferens. Ved den med de mundtlige prøver (tre forelæsninger den 17de, 21de og 22de oktober 1890) sluttede magisterkonferens i nordisk filologi, skriver „Kv. og S.“, erklæredes kand. phil. *Ida Falbe Hansen* for *admissa*. De prøveforelæsninger, der dannede afslutningen paa examen, er de første forelæsninger holdte af en kvinde ved Kjøbenhavns universitet.

Frøken Elisabeth Grundtvig er blevet udnævnt til stenografassistent ved den danske rigsdag. Hun er den første kvinde, som er ansat som rigsdagsstenograf. Flere af rigsdagsmændene satte sig stærkt imod denne udvidelse af det kvindelige arbeidsfelt, men til ingen nytte.

Blandt det danske postvæsens personale er 86 kvinder.

Frøken Mathilda Persson har opfundet en ny maade at kondensere fløde og melk paa, skriver „Dagny“ Hun har til hensigt at oprette en fabrik for „det svenske flødeaktiebolags“ (navnet paa den nye forretning) tilvirkninger, som ogsaa kommer til at indbefatte kjødextrakt, maltextrakt, kjødsauce m. m. Frøken Persson har sidste høst opholdt sig i Stockholm for at vække interesse for det nye foretagende. Bolagets aktiekapital er sat til et minimum af 15,000 og et maximum af 100,000 kr. Aktierne er paa 100 kr.

Det af miss Lydia Ernestine Becker redigerede tidsskrift for kvindestemmeret „Women's Suffrage Journal“, Manchester, gik ind ved hendes død, sommeren 1890. „The English Woman's Review“ vil herefter stadig indeholde en afdeling om kvindestemmeretssagen.

Miss Becker havde ved sin død været medlem af skoleraadet i Manchester i 20 aar.

„Englishwoman's Review“, som redigeredes af afdøde miss Carolina Biggs, udgaar fra juli maaned 1890 af som fjerdingaarsskrift.

Til Carolina Biggs minde er samlet et fond. Det er bestemt til at yde rentefri laan til studerende kvinder.

I det forløbne aar er en ny kvindesagsforening: *Women Franchise League* dannet i England. Dens formaal er at skaffe kvinder lige borgerlige og politiske rettigheder med mænd. Inden sin bestyrelse har den mrs Butler, miss Cobden og Jakob Bright.

Fremst i rækken blandt 124 studenter (107 mandlige og 17 kvindelige) som i 1890 aflagde examener ved Cambridge universitet, staar inden de klassiske sprogs sektion miss Alford og inden den matematiske miss Philippa Garret Fawcett. Den sidste kunde paa grund af sit kjøn ikke blive „senior wrangler" (saa kaldes primus ved den matematiske examen), da dette ansees for at være en mandlig hæderstitel, men hun fik istedet pladsen over „the senior wrangler", saaledes *en høiere end den høieste*, som „Daily News" udtrykker sig. Eftersom hun var kvinde, høstede hun dog ingen materiel fordel, da det stipendium, der burde tilfaldt hende, tilfaldt den mandlige studerende, som *næst hende* tog den høieste pris. Miss Fawcett er 21 aar gammel. Hendes fader var den berømte nationaløkonom og „postmastergeneral" i Gladstones ministerium: hendes moder er mrs. Garret, en af Englands mest bekjendte kvindesagskvinder.

En kvindelig gartner har, ifølge „Daily News", faaet sig betroet ledelsen af de offentlige plantninger i London. Hun har gjennemgaaet flere gartnerskoler baade i England og paa fastlandet.

I byen Merzig i Preussen er det gjennem statistiken nylig oplyst, at mere end halvdelen af derværende forretninger staar under ledelse af kvinder. Byens største fabrik har til chef en enke og styres af hende personlig. Alle butiker, hoteller m. m. styres — og styres udmærket af kvinder.

Abonnementsprisen for „Nylænde"

er 3.50 pr. aar og 35 øre i porto. Abonnementet er bindende for et aar, men betalingen kan om ønskes erlægges halvaarsvis Forsendt til Amerika koster "Nylænde" 1 dollar 30 cents pr. aar. Ellers til udlandet kr. 4.70. Abonnement kan tegnes i expeditionen N. K. F.s kontor, Universitetsgaden 9 II, aabent alle hverdage fra 1—2, samt i alle boglader og paa alle postkontorer.

Redigeret af frk. **Gina Krog.**

Dagbladets Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING

5te Aarg. | Kristiania den 1ste februar 1891. | No 3.

Camilla Colletts fødselsdag.

Den 23de januar er Camilla Colletts fødselsdag. Det er adskillige aar siden fru Collett har tilbragt denne dag herhjemme. Hun, som saa mange andre af vore digtere og kunstnere, maa ty til varmere lande for at kunne trives. Men iaar havde vi hende hjemme hos os. Kvinde-stemmerets-foreningens ny-stiftede selskabelige klub, K. S. F. K., valgte denne dag til at holde sin indvielsesfest. Opimod halvandet hundrede damer var mødt frem, deriblandt flere af vore første kunstnerinder. Fru Collett selv var forhindret fra at komme, men flere af hendes slægtninge var tilstede, som kunde bringe hilsen hjem til hende om, hvor rig stemning det gav til vor fest, at det var hendes navn vi fik lov at knytte den til. Festen holdtes i studentersamfundets lokale.

Kvinde-stemmerets-foreningens formand, frøken *Gina Krog*, hilsede forsamlingen velkommen i omtrent følgende ord:

Mine damer!

Jeg vil si et hjerteligt velkommen til alle, som er mødt frem her iaften!

Ja for vi, som har faaet istand disse par sammenkomster, regner os endnu iaften saavidt for vertsfolk, at vi synes vi har lov til at si velkommen.

Men saa er det ogsaa forbi med vertskabet — næste gang er vi ligemeget værtinder allesammen. For iaften er det vi høitidelig overgir K. S. F. K. til samtlige medlemmer.

Saa faar de stelle godt for den, saa den kan leve længe og lykkelig. For vi tror, den har en gjerning at gjøre.

Der er saa mange her i byen, som sier, at det var godt, om folk kunde komme mere sammen og lære at forstaa og kjende hinanden og være hyggelige mod hinanden.

Det er saa underligt med det, naar vi gaar mellem disse murene her i Kristiania, det er som vi stivner af det Og saa føler vi det selv og liker det ikke og vil rette paa det — men det blir ikke noget af det, naar en gaar saa'n hver for sig eller hver i sin snevre kreds.

Jeg har maattet tænke paa kjærringen i eventyret, som havde faaet bygget sig en stue, men skummel og kold var den. Saa vilde hun gjerne ha lidt sol ind i den, og saa gik hun ud for at bære solen ind i et sold. Men ingen sol kom der ind.

Men saa fik hun det raad at slaa hul paa væggen, saa vilde solen komme ind.

Dette er et sligt forsøg. Vi faar alle hjælpes til at slaa hul paa muren, saa lys og luft kan strømme ind. Eller — endnu bedre, lad os faa revet murene ned, de kolde graa, stygge murene, som er bygget op mellem os — og ikke mindst mellem os kvinder indbyrdes.

Skal jeg nævne nogen af dem: Skumleriets, selvgodhedens, feighedens, dorskhedens mure.

Disse murene vil vi rive ned, og sol og varme vil vi ha ind. Og derfor passer det at indvie vor klub idag - Camilla Colletts fødselsdag!

Camilla Collett! — En stemme ud over murene har hun selv kaldt sin digtning, og hendes største kamp har gjældt at faa op det følelsens element, der kan smelte det haarde og lokke frem farver og lys og toner.

Hende er det vi hædrer iaften. Til fru Vilhelmine Ullmann gir jeg nu ordet. Hun vil tale om Camilla Collett.“

Fru *Ullmann* holdt derpaa følgende tale:

„Det siger sig selv, at alle, som er samlet her, kjender og forstaar Camilla Colletts literære virksomhed, dens værd i sig selv og dens betydning for kvindesagen. Det kunde være tiltalende nok, netop paa denne dag og i denne forsamling, at mindes denne betydning ved at fremstille den i sin gang og sammenhæng med hendes hele literære produktion. Men det blev et arbeide, som maa overlades en anden tid og andre kræfter. I den henseende har jo ogsaa fru Collett selv reist sig et minde i sine værker, som tiden ikke saa snart vil kunne udviske.

Anderledes med personligheden; selve skikkelsen, saaledes som jeg har set og kjendt den i ungdommen, er det, jeg gjerne vilde mane frem for et øieblik og stille i det rette lys, om det kunde lykkes mig med nogle faa ord

De husker vist, hvorledes fru Collett fortæller et sted om en reise, hun gjorde i sin ungdom fra sit hjem i Eidsvold og her ind til byen for at delta i et bal. Det var om vaaren i førefald, og hun naaede ikke frem i rette tid. Det var haardt for et ungt blod, saa meget mer som hun skulde havt paa — tænk! — „en hvid broderet mols

med blaa sløifer." — Den første gang jeg saa Camilla Collett var paa et bal, hvor hun var iført den hvide broderte mols. Bare i sin ydre fremtræden var hun den enestaaende. Der var over hendes gang, dans og bevægelser en svævende lethed — i Tyskland blev hun jo ogsaa kaldt den nordiske sylfide — mens hele udtrykket minded om den drømmende, søgende Psyches Det var en kaotisk tid, vi leved i den gang, et rigtigt førefald at være ude for, det jevne og glatte gled bort for det skarpe og kantede, der krævedes raske tag og en haard hud, — og for Camilla blev det det ufremkommelige.

Ufremkommeligt for det, hun efter sin natur trængte og derfor maatte kræve. Den harmoniske skjønhed i hendes aandelige anlæg fik magt til plastisk at forme hendes ydre, den viste sig i hendes rene poetiske opfatning, i hendes fine, eiendommelige literære stil. Men den personlighed, som skulde leve livet under givne vilkaar, — den blev som blomsten, kulden har snertet, hjertebladet i sin fulde skjønhed faar den aldrig udfoldet til lys og glæde — den kom for tidlig og led for meget.

Saaledes gaar det forløberen. — Men der bor styrke under den slags lidelse. Hun satte kvinderne ind paa den rette vei, idet hun viste dem, hvad det var, de led under, for det vidste de ikke selv. Hun vakte indignationen og dermed selvfølelsen hos dem, for den var det, de mangled efter tunge, slappe sløvhedstider.

Og naar vi nu ser tilbage paa den lange aarrække, det ene tiaar efter det andre, hvor kvindesagen har været det oversete, misforstaaede stridsemne, ofte, desværre altfor ofte, svigtet af kvinderne selv, — og vi saa tænker paa, at her sidder vi nu i en forsamling af kvinder, med hundreder og hundreder, ja tusener udover hele landet, som alle føler og ved, at de har den samme gjerning at udføre, den at faa indrømmet kvinderne den plads i samfundet, som med Gud og rette tilkommer dem, — da skjønner vi, at et stort arbeide er udført, hvor meget der endnu kan staa tilbage, og da bør vi mindes, at det stærkeste aandelige arbeide var at gjøre begyndelsen, og den skylder vi Camilla Collett Og ikke det alene; hun har holdt fast paa den *gode tro*, troen paa kvindesagens retfærdighed, selv da den traadte ind i faser, som i grunden var hende fremmed. Den gode tro! det bedste og stærkeste af alle vaaben. — Og vi ser mer; vi ser, hvorledes hun altid og overalt har staat paa vagt og protesteret mod raahed og smagløshed, mod hvert overgreb, som trued kvinderne i og udenfor hjemmet; alt godt og skjønt har hun ønsket og villet for dem, alt det, hun selv har ejet og det hun har savnet.

Lad os derfor enes om at bringe hende vor tak og vor hilsen ved at reise os med et

Leve Camilla Collett!

Der fulgte stærkt bifald, og hele forsamlingen istemte følgende sang:

Om vi tog i haand,
om vi bandt et baand
rundt om by, om bygd og strand,
af den gode tro, —
hvor vi skulde bo
trygt i fred, hver kvinde, mand!

Lad saa denne dag
for vor gode sag
staa som mærke med det navn,
hvor det rene sind
under blegnet kind
gir et haab for hvert et savn!

M. D.

Til yderligere hyldning af fru Collett satte derpaa fru *Erika Nissen* sig til flygelet og foredrog Chopins As-dur-polonæse.

Ordet gaves derpaa til frøken *Aasta Hansteen*, som udtalte:

„Vi er midt i vinteren. Det er en barsk aarstid; men da livets harmoni og skjønhed og tilværelsens tryghed ligger deri, at livet, tilværelsen bestaar af modsætninger, som balancere, som holder hinanden i ligevægt, saaledes er netop hygge, selskabelighed og munterhed henlagt til den barske aarstid, naar sneen som et liglagen dækker jordsmonnet, og da kulde og mørke synes at forjage livet.

Denne forening, hvori vi nu for anden gang samles, kaldes kvindestemmerets-forenings-klub. I dette lange sammensatte ord finder vi ogsaa modsætninger. — *Kvinde-stemmeret* —, det er et godt billede paa vinteren, med skarp nordenvind og snefyg lige i ansigtet; — det er lang, haard kamp. *Forening*, det er vaabenhvile; det er en trøst i følelsen af, at vi er mange, som vil det samme. *Klub*, det er hygge, selskabelighed og munterhed.

Midt i vor klub-hygge vil vi ikke glemme kampens alvor.

Vi samles idag paa Camilla Colletts fødselsdag. Hendes skikkelse er som et symbol paa haard, lang kamp.

Er der nogen, som fatter hvad heltemod, hvad karakterfasthed der skal til for at staa saaledes som hun stod, alene „mod strømmen“?

Hun stod og holdt stillingen alene i henimod tyve aar. Hun veg ikke en tomme; vi saa ingen svaghed, intet kompromis.

I 1872 gjorde hun den heltegjerning at drage sløret fra de problemer, som nu har været diskuteret med saa megen heftighed i nogle aar, og som endnu gjærer paa det frygteligste i den almene bevidsthed. Hun gjorde begyndelsen for Nordens vedkommende.

I 1873 kastede hun sin anonymitet. „Sidste Blade“ fjerde række, udkom under hendes navn. Jeg vilde hilse hende i den anledning og skrive et digt, som blev indrykket i „Morgenbladet“. Jeg vil tillade mig at foredrage det:

Til fru Camilla Collett,
født Wergeland,

Vær hilset rige kvindenavn!
At Du var skjult var længst et savn.
Du slørets fold tilside slog
og fra dit aasyn bort det drog.
Tak Norges ædle kvinde!

I østen hører sløret hen,
ei her, vort folk er friheds ven,
her skuer øiet frit og trygt.
Hvert ansigt skjuler sig med frygt.
Hvor giftig samum sniger,
som ørknens lumske tiger,
kring Moslems fangebur.

Hvor høie minder lyser
i fra dit dobbelt=navn!
Vort folk dem kjærligt hyser,
i lukt og trofast favn.
Du, kvinde, dem forener,
og herligt dem forgrener
ved helligt modernavn.

Den danske visesanger,
dig gav en duftende buket,
og sommerligt den pranger
med blomsters fine, skjære let.

Fra rige gyldne strenge,
som skjælver dybt og længe,
blev hyldning længst Dig bragt.

Septemberklarhed straaler
om dine „Sidste Blade“,
kun taareblændet taaler
dit øie sig at bade,
i mindets sollys; kranse
af asters vore blikke stanse.

Tidt røster for mit øre
fra mænd og kvinder steg:
„Som hun kan ingen røre
dog ordets strengeleg!“
Den rytmens fulde strøm
af regelløs musik,
saa let, saa stærk, saa øm.
Fra sjæl til sjæl den gik.

Fru C. har erobret den grund, hvorpaa vi nu staar. Det er søsterlighedens grund, hvorpaa vi staar idag.

Søsterlighed, — det vil sige, kvinder, som med frihedsbevidsthed samles om et formaal.

Frøken Gina Krog holder nu mærket, hvorom søsterligheden kan samle sig. Hun rydder og udvider vort tilkjæmpede nylænde. Vi har ogsaa den glæde at se en skare af søstre samlet; og blandt disse ser vi med særlig glæde fru Erika Nissen, — som har vist sig som en søster ved to gange at forskjønne vore sammenkomster med sit geniale spil — en kunstnerinde med et berømt navn, for hvilket selv vor sags modstandere maa bøie sig“.

Paa opfordring af fru Ragna Nielsen udbragte frøken Hansteen, umiddelbart efter denne tale, et leve for fru Erika Nissen, hvortil forsamlingen sluttede sig med kraftig applaus.

Efter dette foredrog fru *Hildur Schirmer* og frk *Camilla Wiese*, akkompagneret af fru Erika Nissen sange af Grieg og Kjerulf, og udover hele aftenen fulgte saa tale paa tale og sang paa sang. Frk. *Anne Holsen* hilsede i fru Ullmann den, som i sin person forenede det bedste af den ældre og den nyere tid, og fru *Laura Schjødt* talte for frk. Aasta Hansteen. Der lød stærke bifaldsraab, da hun ytrede: „Ingen har taget saa tunge tag for kvindesagen som hun og nydt saa liden anerkjendelse". Forøvrigt erindredes frk Rogstad, frk. Krog, fru Cecilie Thoresen Krog. Frøken student *Bertha Manthey* henvendte en tak til fru Ragna Nielsen fra de unge kvindelige studenter.

Vi faar til beroligelse tilføie, at der blev tid til mere materielle nydelser ogsaa, og at den kamp for tilværelsen, som førtes ved restaurationsbordene ikke lod til at tage paa humøret, der var i stigende udover hele aftenen. Godt humør er nok forøvrigt ikke netop ordet, som skulde benyttes om den stemning, som var raadende. Hos flere af forsamlingen var der vist en ganske eiendommelig følelse oppe, som vi saa den ene efter den anden fra dem i 70—80 aarsalderen til de yngste kvindelige studenter gaa op paa talerstolen og — — vidne. Og saa musiken!

Vi tør nok sige, at denne høitideligholdelse af Camilla Colletts fødselsdag blev for mange en styrkelse af „den gode tro": Gud ske lov, sammenhængen er der! Vi, som kjæmper for kvindernes sag staar ikke længer som enslige fremtoninger, løsrevne og uden støtte. Sammenhængen er der og med den liv og ustanselig vext. Om vi nu tog i haand — — —

Til fru Wilhelmine Ullmann, f. Dunker.

Kjære fru Ullmann!

Jeg fik ikke rigtig takket Dem ilørdags for talen. Kunde det lægge lidt til den tak, jeg skylder Dem, saa kan jeg fortælle, at alle, jeg har truffet, der kjender den, har følt sig tiltalt og grebet af den. Fra sønnerne kan jeg hilse og bringe Dem ogsaa deres tak. At jeg valgte Roberts blomst til talerinden ved festen, fandt han var en ære for den.

Og nu et ord om det indtryk, talen gjorde paa mig, talens egentlige gjenstand.

Da jeg traf paa, at ogsaa De havde valgt den gamle balsukces som udgangspunkt, greb det mig saa underligt. Jeg var nemlig i et sidste stille opgjør med min stillings virkelige status kommet til det resultat, at hine mine ungdoms baltriumfer er den eneste uformørkede, uklandrede anerkjendelse, jeg har vundet inden min nation. Og Gud skal vide den har holdt trofast ud. Det hænder ikke sjelden, at der endnu diskes op for mig baade i røde og blaa krandse, baade i mol og silke.

Men De, Wilhelmine, har forstaaet det anderledes. De har givet baldukken sjel og liv. Se, det var noget andet! Og deri ligger forvexlingen. Forvexlingen med *form* og *indhold*. Thi den ydre skabelon kunde det ikke være, der har grundet berømmelsen. Med de mange virkelige skjønheder, som vor by dengang havde at opvise, kunde den stakkels unge pige fra landet, der en sjelden gang under et vinterbesøg dukkede op i vor hyperkritiske lycæcirkel, ikke maale sig — det forsikrer jeg Dem. Det maa have været opdukkelsen selv, altid lidt nyt, og — har De fru Ullmann seet ret — maaske ogsaa et tanke, et følelsesliv, der bevægede hende dengang, en sjæletrang, knapt forstaaelig for hende selv, der skreg efter forløsning — en forløsning, der ak! ikke skulde times den, men som tilsidst under det trøstesløse tryk af en hjemlig enkestand gav sig luft i forfatterskabet — den sørgeligste af alle udveie.

C. Collett.

Generalinde Booth*).

Hun er uden tvil et af aarhundredets mærkeligste kvinder. Om frelserarmeens grundlæggerinde kan man godt bruge saa stort et ord som geni. En begavelse i samme retning som Jeanne d'Arc maa den have havt, som har kunnet undfange idéen til, og udvikle og opretholde en saa mægtig religiøs organisation. Frelserarméen har idag 2,831 regimenter, udbredt over 34 lande, med 9,300 officerer. Den har 28 aviser, som udkommer paa 16 forskjellige sprog. Det aarlige budget er paa mange millioner kroner. Og det er en kvinde af den lavere borgerstand, hustru til en methodistprest, moder til otte børn, som har lagt planen til det hele og gjennemført den med beundringsværdig dygtighed. Talemaaden „en svag kvinde" kan man endog gjerne bruge, thi mrs. Booth havde en meget svag helbred.

Hun er født i Derbyshire. I en alder af 26 aar ægtede hun methodistpræsten Booth. Nogle aar senere begyndte hun at tage ordet i de religiøse forsamlinger. Ved sine mærkelige, ildfulde taler drog hun flere og flere til sig, mænd og kvinder af alle klasser. Efter otte aars fredeligt liv drog ægteparret til London, for at præke sin nye religions dogmer: „Maadehold, barmhjertighed, haab om sjælens udødelighed". De begyndte med at forfølges af latter og spot og grove fornærmelser. Men de vandt flere og flere tilhængere. Denne bevægelses overordentlige fremgang skyldes naturligvis for en stor del generalinde Booths energi og store begavelse som taler, men først og fremst tør det maaske skyldes den omstændighed, at hun har forstaaet den nye tids stærkeste tendens. En mængde kvinder samlede sig om hende, udførte hendes befalinger med den største iver og hjalp hende paa alle maader med gjennemførelsen af hendes planer, og i 1875 proklamerede hun *de to kjøns absolute ligestillethed.*

Mrs Booth har udgivet flere bøger, blandt hvilke: „Livet og døden" og „Virksom kristendom" har gjort mest lykke. Egentlig literært talent har hun ikke, men hendes ild og energi ved dog ogsaa her at skaffe sig udtryk.

---

*) Efter »Bulletin de l'union universelle des femmes«.

Hun døde i Clayton, en liden by i Essex; hendes lig førtes til London, hvor en sørgegudstjeneste fandt sted i den store Olympia-hall i Kensington. En uhyre menneskemasse havde indfundet sig for at vise hende den sidste ære.

Det siger sig selv, at det ikke er den eiendommelige sekts religiøse kultus, som vor interesse gjælder. Det er en mærkelig kvindeskikkelse, vi et øieblik har villet fæste opmærksomheden paa. Det styrker modet hos vor sags arbeidere at se, hvort stort kvinder kan magte, enten man er enig med dem eller ei.

For skole og hjem.

Børnenes legemlige udvikling

især smaapigernes, sørges der nu tildags i regelen daarligere for i hjemmene end i skolen. I „Hemmet och Samhället“ er optaget nogle udtalelser om dette af dr. Konst. Relander, som vi vil anføre her, da de passer godt ogsaa paa forholdene i vort land.

Heldigvis leder ofte naturen barnet til at opøve sine muskler til trods for forældrenes forbud; men dette er blot, hvor de ydre forhold begunstiger det, hvor dette ikke er tilfældet saaledes f, ex. i de store byer, hvor barnets iboende drift til legemsbevægelse hemmes, der ser man ofte de sørgeligste følger af forældrenes manglende syn for denne side af opdragelsen. *Især er det synd paa smaapigerne i byerne* — ja ofte ogsaa i landsbygderne — thi for dem synes man jo ikke det passer sig at tumle sig i fri luft ligesom gutterne. De kan nok faa spadsere paa gaden eller paa veiene klædte i ubekvemme, fine dragter, som de slet ikke maa faa lov til at søle til — forresten maa de sidde pent og lege med dukkerne sine.

I vor tid bydes kvinderne et arbeidsomraade, som i forhold til tidlige tiders er uhyre. Men har man taget sig saa af deres legemlige udvikling, at de uden skade for sin helbred kan arbeide sig frem paa disse nye baner? Og har man fra deres tidligste barndom sørget for at give dem den kraft, de behøver, for at udøve sit specielle kald som sine børns opdragere.

Thi af kvindernes legemskraft og aandelige udvikling afhænger først og fremst hele folkets kraft; moderen er det hovedsagelig, som i barnet, baade i sønnerne og døtrene, nedlægger de grundsætninger, som gjør dem til gode eller daarlige borgere i samfundet.

Vor tids hurtige fremskridt paa alle omraader og de store fordringer, som stilles til kvinder og mænd, kræver sandelig baade legemlig og aandelig kraft. Lad os derfor ikke glemme at udvikle vore børns legems- og sjælsevner. Den lyst, ungdommen nu for tiden har til alle slags idrætter, og den interesse, der vises, for at hæve gymnastikundervisningen m. m., er glædelige vidnesbyrd paa, at der findes sans for legemets udvikling. Men i *hjemmét* gjør man alt for lidet for at skaffe børnene stadig og sund legemsøvelse, *især i barnets tidligste alder*. Hvis man ikke begynder fra begyndelsen, hvis man ikke sørger for, at barnet har helbred og kræfter, naar det begynder sin skolegang, hvor de aandelige evner lægges saa stærkt beslag paa, saa er det ofte vanskeligt siden at erstatte, hvad der er blevet forsømt. Og sagen forbedres ingenlunde ved, at man stadig giver skolen skyld for barnets ødelagte helse Ganske vist kan der finde overanstrengelse sted paa skolen, men hvis børnene ikke kommer „vesle-voxne“ til skolen, men med røde kinder og smidige lemmer, saa vil nok de unge hjernerne i regelen klare sig noksaa godt. Fra 3-aars alderen af kan gymnastiske øvelser begynde, og helt fra fødselen af bør barnets hud hærdes ved bad, og muskler og benbygning styrkes ved leg og motion paa egen haand. Alt i 4-aarsalderen kan baade piger og gutter staa paa ski, forældrene maa ikke glemme at anskaffe dem. Send de smaa ud i naturen for at prøve sine kræfter, i veir og vind, i kulde og varme, klædte i bekvemme dragter, som ikke hindrer deres frie bevægelser!

Og lad os fremfor alt huske, at smaapigernes hjerte og lunger, benbygning og muskler behøver at styrkes ligesaavel som gutternes — kanske de da, naar de blir voksne, kan undvære snørelivet, som har gjort saa meget til at ødelægge kvindernes helbred.

Grønsager.

Vi norske er ikke noget meget grøntspisende folk. Læser man fremmede kogebøger, vil man straks bli opmærksom paa, hvor paafaldende meget større plads, der er ofret grønsøger end i vore norske. Mens grønsagerne hos os næsten altid optræder som følgeret til kjød, er der i de franske bøger en masse grønt, der serveres som selvstæn-

dige mellemretter. Vi gjør en undtagelse med asparges og artiskokker, som jo i regelen spises for sig, men at servere en salat, bønner, ærter, blomkaal o l alene, det er langtfra almindeligt.

Vi bruger altfor lidet grønt her i Norge, og vi tillaver det heller ikke saa godt, som vi burde. At stue grønsager er at skjæmme dem bort. Bedst er de bare afkogt i saltvand med koldt smør til. Nu vintertid er det jo ikke saa rart med grønt, skjønt vi har mange udmærkede — baade hermetiske og tørrede — sager, som vi burde anvende mere. Alle tørrede og saltede grønsager maa ligge i vand natten over og koge baade vel og længe Saanne smaa kanonkugler af ærter, som man enkelte steder blir trakteret med, er en tvilsom nydelse. Slaa altid væk det første vand, efterat de har faat et opkog, og tilsæt det andet en ske sukker, for alt grønt taber ved saltning og tørring en del af sin sukkerholdighed.

Det friske grønne, som er at faa paa denne tid, er mest suppegrønt. Men kaal og rødder er stof til prægtige vintersupper, løg ikke at forglemme. Og varm suppe smager saa deiligt i den kolde aarstid. Billig mad er det ogsaa, naar man laver den uden kjødkraft, bare med et stykke smør i tilslut. De serveres som puréer, det vil sige, at man koger grønsagerne i mas og kryster dem gjennem dørslaget. Man kan koge et stykke brød i med for jevningens skyld Paa denne maade kan man lave grøn ærtesuppe af tørrede ærter, næpesuppe (næper og poteter), gulerodsuppe (gulerødder og poteter), purresuppe, som laves af lige dele opskaaren purre og poteter og ikke siles — franskbrød opskaaret i tærninger haves i terrinen, — ja man kan variere disse supper, eftersom enhver liker. Et stykke smør tilslut maa man have i allesammen. Til næsten alle puréer sendes stegte franskbrødtærninger om ved bordet.

— *e* —

Kristiania lærerindeforening.

Paa generalforsamlingen den 26de januar d. a. afgaves af bestyrelsen følgende beretning om foreningens virksomhed i det forløbne aar:

Ved aarets begyndelse var medlemmernes antal 121. Der udmeldtes i aarets løb 11 og indmeldtes 21. Altsaa tæller foreningen nu 131 medlemmer.

Der har været afholdt 9 ordinære møder, 1 extramøde, 1 massemøde samt et prøvevalg til skoleraad, tilsammen 12 møder.

I den første del af aaret diskuteredes „Lærerindernes pensionsforpligtelser“. Som resultat af diskussionen indsendtes til Kristiania skolestyre et andragende om:

1. At tiden for lærerindernes indskud begrænses, idet der fastsættes et minimumsbeløb for indskuddene.
2. At lærerinderne erholder dispositionsret over forfalden livrente.

Andragendet var udførligen motiveret, og til yderligere støtte for dette og for foreningens lønsandragende (indsendt forrige aar) ligesom for et af samtlige lærerinder indleveret andragende angaaende pensionering, er der ved formanden tilstillet vedkommende komité — der er sat til at behandle løns- og pensionssagerne inden skolestyret — oplysninger om pensions- og lønsforhold andetsteds: i Finland, Kjøbenhavn, Wien, Preussen, Sachsen osv.

En længere diskussion fremkaldte spørgsmaalet: „Hvad kan der gjøres for at styrke og udvikle sædelighedsfølelsen hos folkeskolens piger?“ Foreningen besluttede, at bestyrelsen skulde foranstalte afholdt lægevidenskabelige foredrag inden foreningen til støtte for sagen. Endvidere fandt foreningen det ønskeligt, at der kunde afholdes møder med mødrene om samme sag — af lærerinder, der dertil følte sig skikkede.

Af andre emner, der har været oppe i foreningen, skal nævnes: „Organisationsarbeide blandt lærerinder“, „Johan Friederich Herbart, hans tilhængere og modstandere“, om adgang til at paahøre skoleraadets forhandlinger, om maanedslovsdagen m. m.

I anledning af de graverende beskyldninger, der i begyndelsen af aaret udslyngedes mod lærerpersonalet af bladet „Postens“ redaktion, indbød foreningen den 12te marts samtlige lærerinder til en raadslagning om, hvad der i sagens anledning burde foretages fra personalets side. Følgende henvendelse til skolestyret vedtoges enstemmig: „Folkeskolens lærerinder anmoder herved i ærbødighed det ærede skolestyre om at træffe foranstaltning til retslig undersøgelse i anledning af de i „Posten“ og paa mødet i Kristiania arbeidersamfund den 2den marts 1890 reiste beskyldninger mod lærere og lærerinder ved Kristiania folkeskole“. Den 13de marts næstefter sluttede folkeskolens lærere sig til henvendelsen, der derpaa indsendtes til skolestyret.

Paa grund af erfaringer fra forrige aars valg til skoleraad besluttede foreningen i extramøde den 1ste december at afholde et prøvevalg. Udfaldet af dette blev bekjendtgjort gjennem en trykt liste. Ved valget den 15de december seirede foreningens liste omtrent i sin helhed.

I november modtog foreningen en større gave af skoleliteratur — ca. 50 bind. Bøgerne vil ved udlaan blive gjort tilgjængelige for foreningens medlemmer.

Sangforeningen har ogsaa dette aar glædet medlemmerne med sine præstationer. Den er saa heldig at være i besiddelse af den samme dygtige ledelse som forrige aar.

Foreningen har paa grund af forskjellige omstændigheder i inde værende aar kun havt en selskabelig sammenkomst; i det kommende aar vil der forhaabentlig blive leilighed til at faa flere. Vokal- og instrumental musik, deklamation og dans har staaet paa disse sammenkomsters program. The-serveringen har foregaaet som sædvanlig i de ordinære møder indtil kl. 7, da forhandlingerne begynder.

Foreningens møder har i aarets løb været stærkt besøgte, og medlemmernes antal er — som allerede anført — i stigende. Interessen for foreningen bliver øiensynlig større og større og diskussionerne mere indgaaende, eftersom de forskjellige kræfter mere gjør sig gjældende. Korte referater fra møderne har i det forløbne aar været indtagne i „Nylænde“.

Til medlemmer af bestyrelsen gjenvalgtes: Frøknerne Anna Rogstad, A. Holsen, B. Bjørset, N. Luth og M. Wetlesen. Suppleanter blev: Frøknerne J. Kristoffersen, N. Fritzner og S. Aubert. Den sidste efter lodtrækning med frøken Groth, der havde lige mange stemmer.

Spørgsmaal og Svar.

1. Hvilke kundskaber fordres for at kunne blive optagen som elev paa handelsgymnasiet i Kristiania?
2. Hvor ofte og til hvilken tid sker optagelse?
3. Hvilke fag gjennemgaaes?
4. Hvor længe varer et kursus, og hvor mange skolepenge betales hver maaned?
5. Er der anledning for ubemidlede til at faa fripladse?

Svar paa de 4 første spørsmaal vil findes i planen for Kristiania handelsgymnasiums kvindelige eftermiddagskursus, som vi nedenfor aftrykker:

1. Kursusets øiemed er at meddele kvinder, der agter at søge beskjæftigelse ved handel eller anden praktisk virksomhed, en videregaaende, særlig merkantil undervisning.
2. Undervisningen, der foregaar hver ugedags eftermiddag kl. 4—7 med tilsammen 18 timer ugentlig, omfatter følgende fag:

1. Handelslære og — ret.
2. Handelsregning.
3. Bogholderi og kontorarbeide
4. Norsk.
5. Tysk.
6. Engelsk.
7. Handelskorrespondance.
8. Skjønskrift.

For dem, der ønsker at erholde undervisning i fransk, vil dertil blive anledning i 2 timer ugentlig mod særskilt betaling.

3. Kursuset regnes fra nytaar til nytaar. Undervisningen begynder omkring den 10de januar og vedvarer, med afbrydelse af de sædvanlige ferier, til straks før jul. Optagelse af elever sker ved kursusets begyndelse, og eleverne forpligtes til at gjennemgaa det hele kursus, medmindre bestyrelsen paa grund af særlige omstændigheder derfra tilstaar fritagelse.

Undervisningen betales med kr. 120 for det hele kursus, hvilke erlægges forskudsvis med kr. 10 hver maaned. For undervisning i fransk betales derhos kr. 2 maanedlig. Resterer skolepenge for nogen elev i 2 maaneder, kan bestyrelsen negte vedkommende adgang til undervisningen.

4. For at kunne optages som elev af kursuset udkræves:
a) at være konfirmeret og
b) enten 1) at have bestaaet den offentlige middelskoleexamen,
eller 2) at have gjennemgaaet fuldstændig en almindelig høiere pigeskole, hvorfor vidnesbyrd fremlægges,
eller 3) at have bestaaet en optagelsesprøve, ved hvilken fordres et til ovenstaaende 1 eller 2 svarende maal af kundskaber.

Elevernes antal bør ikke overstige 25.

5 Ved kursusets slutning afholdes afgangsexamen, hvis maal nærmere bestemmes af bestyrelsen. For bestaaet examen meddeles afgangstestimonium.

6. Kursuset er henlagt under bestyrelsen for gymnasiet. Til at bistaa ved inspektionen antages af bestyrelsen damer, som dertil maatte være villige.

Svar paa spørgsmaal 5:

Ja, især *indenbys.*

I Helsingfors indviedes den 15de januar Finlands første madlavningsskole. Skolen har sit lokale i Boulevardsgatan 28 og er bestemt for unge piger, der har gjennemgaaet folkeskolen, samt for lærerinder og andre, der agter at uddanne sig for senere at undervise i madlavning.

For folkeskolens piger er undervisningen fri; deltagerne i lærerindekurset betaler 50 mk. for et 8 ugers kursus.

Kl. 1 samledes skolens elever, dens venner og velyndere, samt avisreferenterne i det store kjøkken eller „lärosalen“. Dr. V. Sucksdorff holdt indvielsestalen paa svensk, siden talte bestyrerinden A. Olsini paa finsk og ønskede eleverne velkommen.

Som bekjendt, er skolen kommen istand efter „Finsk kvinnoförenings“ initiativ og opretholdes ved frivillige gaver.

H. H.

Abonnementsprisen for „Nylænde“

er 3.50 pr. aar og 35 øre i porto. Abonnementet er bindende for et aar, men betalingen kan om ønskes erlægges halvaarsvis Forsendt til Amerika koster "Nylænde“ 1 dollar 30 cents pr. aar. Ellers til udlandet kr. 4.70. Abonnement kan tegnes i expeditionen N. K. F.s kontor, Universitetsgaden 9 II, aabent alle hverdage fra 1—2, samt i alle boglader og paa alle postkontorer.

Til udenbyes abonnenter.

Resterende kontingent & porto bedes snarest mulig indsendt til **expeditionen**, Universitetsgaden 9 II., under mærke: avissag.

Uregelmæssigheder i forsendelsen bedes uopholdelig meldt i expeditionen, Universitetsgaden 9, II.

Redigeret af frk. **Gina Krog.**

Dagbladets Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING

5te Aarg. | Kristiania den 15de februar 1891. | No 4.

Thorodd*).

Kære *M. D.*

Deres anmeldelse maa jeg faa lov til at svare lidt paa.

Der er stunder, da man ikke magter at „tie og graate i stilhed".

Det er naar et sligt stille, følt ord glider ind som vaarsol i skogen under snetyngte grene, — varmende, smeltende, saa det blir som sommer, alle knopper brister, og alle fugle synger!

„— Den, der var var saa glad, at han ei glemme kan". Gid De hadde set og kjendt lille Thorodd!

„Deilig var min lille gut —"

Naar vi fortalte ham noget nyt, som hans, ellers temmelig vidtrækkende, fem aars viden ikke havde naaet: „Det var rart —" det gled saa tænksomt stille, mens de store, mørke øine likesom fanged noget langt borte.

Hans liv var vakkert og lyst, just som en vaardags solstraale.

17de mai faldt paa bededag for to aar siden; der vilde neppe bli noget barnetog med flyvende flag, for der var skrevet saa i aviserne. Og hvorfor da bli i byen.

Med Thorodds lille flag paa kuskebukken kjørte vi op til hvidveisklyngerne i Maridalen.

Sneen laa endnu lidt i aaserne, men vandet laa blaat i blinkende vaarsol, birken og hæggen duftet og viftet, og lærken hang dirrende i luften.

Vognen blev tilbake. Thorodd i spidsen med flaget paa skuldren og en liden blank kaffekjel i den anden haand! Ind gjennem skogen, langs Skjærsjøelven, der suste, stor og stærk af snesmeltningen. Den

*) Et privatbrev efter anmodning trykt med brevskriverindens tilladelse. — Eftertryk forbydes. *Red.*

kastet og tumlet med tømmerstokkene som en storelv, som om den lekte, at den var voksen!

Skjærsjøen med Nordmarksaaser og graner omkring, blank i vaardagen.

Der var fire barbente gutter fra Kampen. De havde gaat derop om kvelden for at skyte med en nøklepipe, saa ekko svarte fra skogen. Et lidet kræmmerhus kaffe og etpar stykker brød hadde de med; de kokte kaffen i en gryte, de hadde laant, og drak efter tur af gryten. Hvor Thorodd lo!

Han gik hen og trakterte dem med kaffe af en kop, smørrebrød og dampkjøkkenpølse. De blev saa gode venner, skjød det sidste krudtkorn fra nøklepipen og hadde en uskyldig glad 17de mai.

Den aften sovned Thorodd fort, endda han fortalte ustanselig, mens vi tog den guldknappede hvide flonelstrøie med 17de maisløifen af.

Han hadde det ellers med altid at skulle holde hænderne paa fars og mors kind, naar han skulde sove. — Mor kom hjem fra et middagsselskab en aften, men havde lovet at komme tilbage.

„Bliv hos mig, mama —" Han løftet sig i sengen, la begge de smaa hænder én paa hvert kind, saa dybt ind i øiet og sa stilt og alvorligt: „Mama, du er det sødeste menneske i verden", — saa sovned han.

Mama var saa glad, at hun ikke var gaat i selskab igjen, for nu var hun dette minde rikere.

Sidste dag var han oppe og sprang og lekte; vi sad og spilte lotteri, da doktoren kom.

Om natten kom feberen.

„Jeg er færdig —!" sa han om morgenen, saa glad som skulde han hen og leke.

Saa kom krampen — og han sa ikke mere. Han laa saa stille og aanded svagere og svagere — var *det* det sidste — —?

Kl. ½6 døde han.

I det samme kom en af vore venner blandt kunstnerne. Han tog skizzebogen — han tegned og græd — tegned haaret saa krøllet, blødt — græd og tegned de fine bryn — men munden fik han ikke til, for om den havde en anden stærk haand tegnet et eget drag — —

Kisten var fuld af blomster — der var ikke plads længer. Da den i vaarskumringen kjørtes til kapellet, stod hele nabolagets barneflok i to rækker. Huerne strøkes stilt af — det var deres farvel til den lille glade legekammerat, der saa ivrig fortalte om Nansen, Sverdrup og nunatakkerne paa Grønland.

Vi traf nogle venner, der vented ved vognen, et stilt haandtag og tak at de fulgte. Der blev ikke stort *sagt* paa veien, for der var saa meget at *tænke*.

„Klokkerne ringte just syv over byen „— — vi vil følge imorgen ogsaa — vi vil gaa tidlig — — Thorodd — — Thorodd — — " pludred det ustanselig af barnestemmer efter os, det var lille Johan og Fanny, der uden lov maatte følge Thorodd. Vi skrev til far og mor og sa, de maatte ikke faa skjænd for det; de var næste dag i kapellet med sin mor (Basilier Magelssen) og én deilig krans. „— — de smaa spør med strømmende taarer hvorfor, men mødre tier og graater".

Jeg vil prøve at svare lidt for disse mange graatende mødre, der misted — og de er saa mange — mange.

Den husvilde kærlighed for barnet, der ikke tar den længer, tyr ind til andre og mødes af saa mange.

Sorg er en underlig nøgle, der lukker op det stængte.

Den husvilde kærlighed tyr ind helst der, hvor mødre gaar saa trætte, saa nattevaagne trætte —

der hvor strømpekurven strutter fuld af gabende hæle og tyndslidte knæer. —

Den husvilde kærlighed tyr ind, hvor sorgfulde tanker leder efter en vildsom søn; døden er jo ikke den største sorg, et barn kan gjøre far og mor.

For den eier, foruden evighedens haab, en glæde „som ei glemme kan".

Deres

Holtet, 20de januar 1891. *Inger Holst.*

Til Fru Camilla Collett.

Kjære fru Collett!

Tak for brevet og tak for blomsterne; at De gav mig en af dem, som var dem nærmest, ved jeg at sætte pris paa.

Det vrimler af trykfeil overalt baade i livet og i bøgerne, man vænner sig til at la dem passere som sig uvedkommende, men ser man en leilighed til at faa tag i dem, piller man dem ud. Der har ruget en uheldig skjæbne over min stakkars tale med hensyn til navne, — i „Nylænde" trode jeg den bjerget men nei. Der staar: „den første gang jeg saa Camilla *Collett*". Derom har jeg ingen erindring, men vel om den første gang jeg saa Camilla *Wergeland*, og det har jeg ogsaa baade sagt og skrevet. Det første virker som en anakronisme, der det staar, lad det hermed være rettet.

De kalder lycæcirkelen — naar man sa Kristiania, mente man den — hyperkritisk. Ja, var den det? Jeg vilde heller sige, den var uden egne idealer. Den blev pisket op af Welhavens hyperkritiske aand, men selv vidste den ikke, hvad den vilde. Blandt damerne var der gode hoder, skarpe tunger, ømme sjæle, men alle stod som fjætret under de to lynende øine. Og herrerne stod ikke friere. Der var fremragende „fagmennesker", patriciske navne fra andre kanter af landet, folk, som havde reist og set verden, selvstændige karakterer og dygtigheder af alle slags, — hvad hjalp det overfor det himmelsendte, der lo af det altsammen og sa: I ved ikke selv, hvorledes I tar jer ud i den sfære, hvor jeg hører hjemme. Læs i den „Constitutionelle" de fornemste troppisters kritik over Henrik Wergelands *Campbellerne*, saa ser De, hvor lidet æstetisk kritiken var i den tid. Og et underligt kaos blev det, da det nye fremmedartede med tvingende fordringer trængte sig ind i det gamle, stivnede, forgjemte, et kaos, hvori mangen livsskjæbne gled ind i et falskt spor.

Der er en skjønhed, som jeg vil kalde kulturhistorisk. Se paa portræterne fra den ældre tid, ligefra Ninon de Lenclos til fru Gyllembourg. De ser bestræbelsen for at fastholde den samme type: de store øine med hvælvede, lidt taabelige øienbryn, det bløde om kinder og hage, den lille kirsebærmund med det fastslaate smil, overalt lige til i taschenbücher og modejournaler finder De det samme. Naar der da i et lidet samfund, hvis kunstforstand ikke er næret med andet end slige smaa reminiscenser, med en gang træder op en figur, som ganske rolig og ubevidst gir smagsretningen et puf, som bringer et menneske til at tænke paa det, han aldrig har set, den store ægte kunst, saa glemmer man det ikke. Derfor undrer det mig heller ikke, at De oftere faar høre om Deres — udtrykket er ikke mit — Deres „baltriumfer". Ballerne var jo ogsaa den ægte kvindeligheds høieste forum i *vor* tid.

Jeg spurgte nylig i en boghandel efter fru Colletts fortællinger og fik til svar et forbauset spørsmaal, om det var en ny udkommen bog. Tyder ikke det paa, at der trænges en ny og samlet udgave af alt det, De har skrevet?

Deres

Wilhelmine Ullmann.

8–2 91.

Sofie Kowalevsky.

Tirsdag den 10de februar om morgenen døde fru Sofie Kowalevsky, professor i matematik ved Stockholms høiskole. Hun havde tilbragt sine juleferier i Syden, kom hjem i begyndelsen af maaneden og begyndte sine forelæsninger fredag den 6te februar. Samme aften blev hun syg af lungebetændelse.

Sofie Kowalevsky er vistnok det berømteste kvindenavn i vor tid. Hun naaede det første rangs i videnskaben, og det i en videnskab, som man gjennem tiderne har bestemt som og erklæret for mandens ubestridte domæne. Og hun beklædte en anseet stilling som forelæser. Deraf den ubetingede respekt for hendes navn, selv hos dem, der ved hver given leilighed teoretiserer om kvindens sfære — mænd og kvinder, hvis konsekvense det i regelen gaar bedrøvelig med, naar de kommer ansigt til ansigt med fakta og personer

Sonja Krakovsky er født 15de december 1853. Hendes fader var en høitstaaende russisk embedsmand, og hendes familie beboede et stort landgods i Rusland. Sit barndomshjem og sit barndomsliv har hun selv skildret — paastaar man som sikkert — i sin bog: „Ur ryska lifvet", som udkom i 1889. Hendes barndomsdrøm var at blive digter. Rent ved en tilfældighed var det man kom til at opdage hendes usædvanlige anlæg for matematik og fysik. Og da man først forstod hendes begavelse i denne retning, stillede man sig i hjemmet afværgende mod hendes videre uddannelse. Men i 16 aarsalderen giftede hun sig med den unge naturforsker Kowalevsky, og fra nu af kunde hun frit følge sin tilbøjelighed for videnskabelige studier.

De nygifte reiste til Tyskland, og fru Kowalevsky blev indskrevet som student ved universitetet i Heidelberg og fulgte de matematiske og fysiske forelæsninger der. I 1871 reiste hun til Berlin og studerede under Weyerstrass. I 1874 kreeredes hun uden mundtlig prøve til doktor ved universitetet i Gøttingen paa grundlag af tre indsendte afhandlinger. Nogle aar efter udsendte hun paany et betydeligt arbeide, som vakte stor beundring hos alle, der havde forudsætninger til at forstaa og bedømme det, og den 28de juni 1884 udnævntes hun til professor i matematik ved Stockholms høiskole.

Fru Kowalevsky nød i 1888 en ganske særlig udmærkelse fra det franske videnskabsakademis side. *Prix Bordin* (3000 frc.s) skulde bortgives til den, der bedst behandlede en bestemt fysisk-matematisk opgave. Et af de indkomne arbeider befandtes at være saa værdifuldt, at akademiet besluttede at forhøie belønningen til 5000 frcs. Da navneseddelen aabnedes, fandt man at forfatteren var Sophie Kowalevsky. Efter akademiets indbydelse reiste hun til Paris for personlig at modtage prisen. Ved akademiets aarsfest den 24de december talte præsidenten og fremhævede den indsendte afhandlings store betydning og dens forfatters orginalitet og skaberevne. For omtrent et aar siden blev fru Kowalevsky valgt til korresponderende medlem af videnskabernes akademi i St. Petersburg.

Fru Kowalevsky var særdeles alsidig og rig i interesser og dannelse og gjorde personlig et meget elskværdigt indtryk.

Hun efterlader sig en datter. Hendes mand er død for flere aar siden.

Til Norsk kvindesagsforenings bestyrelse.

Kvindesagen og dens forhold til og nytte af toldtariffen.

Motto: „Hvad du evner, kast af i det nærmeste krav!"

Med ihærdigt arbeide og fortjenstlig iver har Kvindesagsforeningens bestyrelse taget op til behandling adskilligt, der sigter til at hæve kvindens stilling i samfundet og forbedre hendes kaar. Dog har den ærede bestyrelses arbeide paa mig gjort indtrykket af, at det ledes vel meget i det abstrakte med overseen af, hvilken hjælp den vilde have til at naa sin hensigt, om den samtidig, ja endog først og fremst arbeidede for hele sit kjøns *økonomiske* frigjørelse og deraf følgende uafhængighed. Som en mægtig løftestang til dette maals opnaaelse kan toldtariffen bruges. Jeg tror derfor, at jeg beviser Kvindesagsforeningen en tjeneste, naar jeg nedenfor paapeger enkelte paragrafer i denne, som ved en smule forandring kan blive af uskatterligt værd for en stor klasse af vore kvinder, nemlig for *alle* dem, der ernærer sig ved naalen.

Jeg vil derfor raade den ærede bestyrelse til at tage dette mit forslag under hurtig og energisk behandling.

Jeg maa strax bede om lov til at reservere mig imod, at jeg er en ven af høie toldsatser og en dermed forbunden uretfærdig beskatning af en større del af nationen paa en mindres bekostning. Jeg har saa meget mere grund til at fremkomme med dette her, som en artikel med samme tendens som nærværende under hele forrige aars storthingssession blev holdt beroende i et af de herværende ledende blades redaktioner og sluttelig blev nægtet optagelse, trods gjentagne tidligere forsikringer derom. Derimod fremkom som følge af mit paatryk — kan jeg tænke — langt om længe en artikkel fra bladets merkantile medarbeider, der taler lidt høitravende om arbeidernes klæder etc., men hvori han ikke vover at drage konsekentsen af sit eget skriveri, en konsekventse, der er fuldt berettiget og for en stor del vilde have gjort mine bemærkninger, ja hele min artikkel overflødig, og konsekventsen skulde have lydt:

„*Værditold.*"

Men den gode mand havde nok en følelse af, at den generation endnu ikke er født, som hos os faar se værditolden gjennemført, og det er ikke hyggeligt for ledende aviser hverken at arbeide for eller især med minoriteter.

Der har gjennem flere nationer i en række af aar gaaet en bestræbelse for at beskytte og opholde sine egne næringsveie og fornemlig sin egen industri, og jeg tror ikke, at Norge er et saa rigt land, at det har raad til at sætte alle døre vidt aabne, mens vore nabolande baade i øst og syd søger at lukke sine næsten hermetisk til.

Vor toldtarif bestemmer et tillæg af 10 pct til toldbeløbet for alle færdigsyede varer af uld, lin eller bomuld, og det er dette kvindesagens forkjæmpere bør have sin opmærksomhed rettet paa; thi dette tillæg er intet tillæg i realiteten, det er rent illusorisk og det i den grad, at udenlandske fabriker i vor toldtarif har en støtte for sine færdigsyede produkter indtil en forandring indtræder heri. Lad os se:

En almindelig düffilds vinterkaabe syes gjennemsnitlig af 3 meter tøi à 900 gram pr. meter = kilo 2.7 à 0.80 + 270 = kr. 2.20 En færdig kaabe veier derimod gjennemsnitlig kun kilo 2,300, altsaa har de afrevne lister og klippet reduceret vægten med 400 gram. 2,300 gr. à 80 øre = kr 1.84 + 10 pct. = 2.02 + 2 pct. = 2.06 eller man sparer 14 øre i told ved at faa kaaben færdig hjem. Ja, det er ikke bare de 14 øre man sparer; thi som oftest er den slags plag pyntet med skind, silke, fryndser, agramaner og andet lignende, hvilke gjenstande hver især betinger ganske betydelig høiere toldsatser, naar de tages hjem til pynt; men sidder de først paa det færdige plag, lader toldvæsenet det veie som uldvarer. Denne forfuskning af toldtarifen

spiller dog ikke saa stor rolle ved vinterkaaber, hvor materialets vægt er det prædominerende. Kommer man derimod til vaarkaaber og især dolmaer og andre lettere plag, hvor nær sagt pynten dominerer, ikke blot i værdiforhold, men ogsaa i vægtforhold, der er misforholdet til skade baade for statskassen og for arbeiderskerne (mest dog for de sidste) rent ud skrigende. Trods klippet, veier nemlig disse plag paa grund af pynten meget mere end tøiet, hvilket kommer kjøbmanden tilgode, saa han lader sy mindst mulig af disse hjemme, hvilket gaar ud over staten, som faar indført en hel del silke og perler, baand & knapper som uldvarer.

Betragter vi nu arbeider i bomulds- og linvarer, saasom færdigsyede forklæder, kraver, snipper, manchetter etc. da er misforholdet saa meget større, som tolden paa materialet og sammes vægt pr. mtr. er mindre. Toldsatsen er her gjennemsnitlig 0,27 øre pr. kilo (bomulds- & linvarer ensfarvede eller blegede), og ved nøiagtige veininger har jeg fundet, at den toldbeskyttelse, som vor kvindelige industri nyder ved de i tarifen stipulerede 10 pct, er 7/10 *øre* for at sy, vaske, stive og stryge et dusin snipper, nei ikke er, men kunde været 7/10 øre, dersom ikke ringninger og andet klip formindskede vægten for betydelig mere end 7/10 øre. Fraseet nu, at det er en national skam, at vore kvinder ikke skulde kunne tilfredsstille baade behov og fordringer (det skorter nok desværre paa vasken) til heromhandlede sager, saa er det et nationalt tab, at de ikke forarbeides her hjemme; thi det dreier sig ikke om bagateller, men om værdier af flere millioner. Her i byen kjender jeg flere firmaer, der indfører færdigsyede artikler, mest naturligvis uldvarer, til beløb af over 50,000 kr. om aaret, og de fleste kjøbmænd, der handler med kaaber, klæder og manufakturvarer forhandler større eller mindre kvanta af udenlandsk færdigsyet arbeide, og det ei alene i hovedstaden, men i hver by og endog i de fleste bygder i det hele land. Se engang selv hos alle vore manufakturvarehandlere, hvorledes deres butikker er overfyldt med færdigsyet udenlandsk arbeide af alle slags og tænk over det I, forkjæmpere for kvindens fremgang i samfundet.

Jeg tror derfor, at bestyrelsen for kvindesagens fremme vilde gjøre vel i, om de reiste et skrig og en agitation, der satte landet i bevægelse fra landsende til landsende og nødte vore repræsentanter i thinget til at tage notis af et saa stort og saa landsvigtigt krav. Fra haandværks- og industriforeningerne kan kraftig støtte paaregnes, thi ogsaa blandt disse findes flere korporationer — fornemmelig skrædderne — der vil høste rig nytte af en forandring. Tusinder af kvinder, ja endog tusinder af hjem vilde velsignes med arbeide og fornemmelig vilde det skaffe arbeide mellem sæsonerne, især i vintertiden, da saa mangen en moder, ja ogsaa mangen en husfader ikke ved at faa noget at bestille

og skaffe hus, ved og mad for, til sig og sine, medens udenlandske fabrlkanter og deres tusinder af arbeidere er beskjæftiget med vore ordre, hvortil deres respektive lande understøtter dem paa alle mulige maader, idet de endog godtgjør exportørerne „drawback“ paa de færdige produkter, hvortil materialet ikke er forfærdiget i landet selv.

Men hvorledes kan og bør nu toldtarifen afhjælpe denne mangel?

Først og fremst ved indførsel af *værditold*, som den eneste retfærdige toldbeskatning; men da jeg har en bestemt forudfølelse af, at storthinget ikke tør stole saa meget paa landets handelsstands ærlighed og paa toldpersonalets dygtighed, at det i nogen nær fremtid tør indlade sig paa et saadant experiment, saa maa der arbeides for, at tillægget for uldvarers vedkommende for det syede produkt bliver 50 pct., hvis de syede varer ikke er pyntede eller forede med stoffe, der fordrer en høiere toldsats en 0.80 øre, i hvilket tilfælde der bør kræves mindst 75 pct. i tillæg. Vi kommer dog ikke saa høit som Sverige og knapt høiere end Danmark. For bomulds- og linvarers vedkommende hjælper derimod ingen procentsats En dusin snipper koster nu gjennemsnitlig 7 øre i told, mens lærredet alene vil koste ca. 6³/₁₀ øre. Jeg tror man godt kan belaste dusinet deraf med 20 øre. eller med andre ord, man maa gjøre med disse sager, som man for nogle aar siden gjorde med „huer“, man maa give det færdigsyede produkt sin egen tarifparagraf. Disse fortoldedes før som uldvarer med 10 pct. tillæg for sømmen, men fortoldes nu med 40 øre pr. stk. Snipper kunde godt taale 20 øre pr. ds., det blev sandelig endda ingen prohibitivtold. Heller ikke vilde nogle forandringer som de antydede støde paa traktatmæssige hindringer, og om saa var, ser det ud til, at de andre lande selv vil rydde disse hindringer af veien for os.

Vore modstandere og fornemmelig de principridende frihandelsmænd vil møde en agitation i den her antydede retning med skriget paa, at varen bliver fordyret og da især for arbeideren, — han er brav at have at ride paa ofte den karen — ; men jeg tror man tør besvare det skrig med et roligt „nei“; thi priserne retter sig efter behov og forespørgsel, og det er sandelig ikke mangel paa spørgsmaal efter arbeide nu for tiden. Den eneste fare vilde vistnok være, at landbefolkningen, saaledes som det skal vises tegn til inde i Isefjorden i Romsdalen kunde finde paa at deltage i konkurrensen, og den fare tror jeg vore amtsrepræsentanter paa storthinget, nok vil være med paa at gaa i møde med aabne arme.

Jeg haaber den ærede bestyrelse vil faa istand nogle møder til drøftelse af sagen, og først rørt ved, vil den rulle og øges som snelavinen.

K. E. K.

For skole og hjem.

Damernes lommer.

I en eftermiddagste hos fru Wilhelmine Ullmann kom vi bl, a. til at snakke om damernes lommer; anledningen var, at jeg skulde ha fat i mit lommetørklæ, og saa viste det sig, at jeg havde puttet det ned i splitten ved siden af, saa det var gaat durk. „Det er virkelig en uretfærdighed mod os kvinder“, sagde jeg, „at vi skal være nødt til at hjælpe os med denne ene stakkars lommen. Min mand har 11“. „Og min svigerfar har 28“, sagde en af damerne. Ja se bare det. Sidst jeg fik ny kjole, sagde jeg til sypigen: „Denne gang vil jeg ha 2 lommer, en paa hver side, saa meget De ved det“. Men tror de, jeg fik det? Hun tænkte vist, det bare var min behagelige spøg. „Men den andre lommen da?“ „Nei men frue, det kunde virkelig ikke gaa an, det havde kommet til at syns“. Af bare ladhed fandt jeg mig i min skjæbne, men næste gang, Gud hjælpe den, som da vover at gi mig bare én lomme. Og denne ene lommen er de til og med saa ondskabsfulde, — ja jeg kalder sligt ondskab, — at sætte omtrent midt bag paa halen, saa vi er nødt til at sidde baade paa nøgler og portemonæ og andre ting, som ikke egner sig til underlag for mennesket Og man behøver ikke at være nogen „Prinsesse paa ærten“ for at bli baade blaa og grøn af det. Og ved de saa, hvor meget vi pleier at ha i denne lommen? Ja, alle kvinder ved det vist bare altfor vel, men mandfolkene kan ogsaa ha godt af at faa et indblik i dette kapitel af vor lidelseshistorie. Det er da lommetørklæ, portemonæ, nøgler, kniv, notisebog, blyant, foruden breve og handsker og visitkort og smaapakker og andre tilfældige ting, kort sagt alt, hvad vi er nødt til at bære paa os. Indtil ifjor gik jeg ogsaa altid med speil og kam, men efter at have siddet ihjel en halv Dopheidebutik af den slags, har jeg maattet renoncere paa slige behageligheder. Naar man har sin mand med sig, gaar det endda an, for da kan man naturligvis lægge beslag paa en 4—5 af hans 11. Og har man saa en svigerfar med

28, saa greier man sig svært fint. Damernes lommesystem er tydelig beregnet paa, at kvinden ikke skal staa alene.

Men det værste ved denne lommen vor er usikkerheden Det er slet ikke sjelden, at vi læser om damer, som blir frastjaalet sine penge eller nøgler fra dette let tilgjængelige, afsides beliggende dyb. Jeg ser bare, jeg har en fortryllende deilig, liden pige paa 21 maaneder, hvis største moro det er ubemærket at liste sig ned i lommen min og saa trække afsted med en eller anden ting. Og alt, hvad hun faar fat paa, det skal, af gammel pattevane, i munden naturligvis. Smaabarn tror jo, at alt er spisendes. En dag havde hun saaledes fortært en lang huskeliste. Lommen skal jo være en del af ens hjerne ogsaa, dette stakkars ene hodet vort kan ikke rumme alting heller. En anden gang greb jeg hende i sidste øieblik, da hun skulde sluge en femkrone. Saa hænder det, at hun tar nøglerne mine og putter dem under pianoet. Saa jeg tør ikke andet end sidde paa lommen, hvis det lille uhyre ikke rent skal plyndre mig. Og er dertil sypigen saa vittig at sætte en split lige ved siden af, har man det rigtig hyggeligt. Omtaler vi saa tilslut den yndige gestus, som er forbundet med at hente noget op fra dybet, har jeg vist faat sagt alt det onde, jeg vilde si, om vort nuværende lommesystem.

Lad os derfor begynde med flere lommer. Det gjælder bare at have ben i næsen overfor disse tyranniske sydamerne. Moden? Jo vist vil vi være paa moden alligevel, det er klart. Men med lidt opfindsomhed og god vilje lar det sig godt gjøre. Vi opfordrer vore sydamer til at lægge sine hoder i blød, saa greier de det nok. De maa ikke bli sinte, fordi jeg har snakket lidt ondt om dem. Paa yderplagene bør man altid have en stor, dyb, indre lomme. —*e*—

Et kvindemøde

holdtes mandag den 9de februar i Brødremenighedens sal hersteds. Mødet var sammenkaldt af frøknerne Welhaven og Schioldager. Disse for de fattige og lidende saa varmtfølende og virksomme kvinder fortalte, hvorledes de havde fundet flokke af større skolebørn samlet sent om aftenen paa afsides, mindre befærdede steder, hvor de søgte hen fra de sørgelige hjem med al fattigdommens uhygge, som oftest med slagsmaal mellem forældrene. De bad om hjælp til at faa istand i det mindste et aftenhjem for pigebørn, hvor disse kunde faa varme, lidt passende arbeide og fornøielse og om muligt ogsaa mad. Det blev i forbindelse hermed fremhævet hvilken moralsk skade husnøden blandt de fattige volder, og hvor uværdigt det er, at der spekuleres i de fattiges husleie. Vi ser, at general Booth har sagt det samme. — Det

var ikke meningen at danne nogen forening med fast forpligtelse, kun at faa direkte virksom hjælp. Det saa ud som om enkelte meldte sig paa stedet.

Et større børnehjem i Kristiania ser det ud til vi nu snart skal faa oprettet. Det er paa tide, og det trænges haardt, og vi faar haabe, mange vil støtte den komite af kvinder og mænd, der staar i spidsen for foretagendet.

Efter den nye seminarlov har kvinder lige adgang til uddannelse for lærerstillinger ved folkeskolen med mænd, hvorfor der maa aabnes dem adgang til seminarierne. Dette tænker kirkedepartementet foreløbig ordnet saaledes, at der ved de seminarier, hvor omstændighederne ikke stiller sig hindrende iveien for at opta elever af begge kjøn, forbeholdes kvinder en vis brøkdel af det hele antal ledige pladse. Da der ikke ved alle seminarier er adgang til at faa de kvindelige elever hensigtsmæssig indlogerede i paalidelige familier, hvad der af departementet anses for en nødvendig betingelse, vil der for nærværende ikke kunne aabnes regulær adgang til optagelse af kvinder uden ved de tre i byer liggende seminarier, Hamar, Kristianssand og Tromsø og eventuelt ved Trondhjems, naar Klæbu blir flyttet did.

Vi hidsætter efter „Verdens Gang" følgende resumé af udkastet til lov om pensionering af folkeskolens lærere og lærerinder:

Enhver lærer eller lærerinde, som har fyldt 60 aar, og som efter sit 25de aar i tilsammen mindst 30 aar har været ansat i fuldstændig lærerpost, er berettiget til at faa afsked med pension Dennes størrelse bestemmes efter tjenestetidens længde og vedkommendes bestillingsindtægter i de siste 5 aar før afskeden. Det høieste beløb skal være 600 kr. for lærere paa landet og 1000 kr. i byerne; dog kan det efter skolestyrets forslag og efter betænkning af overtilsynet og for landets vedkommende tillige af amtsskolestyret forhøies med indtil 200 kroner. Ogsaa lærere, der tager afsked efter opsigelse eller paa grund af svækket arbejdskraft, uden at de har opnaaet den nævnte alder eller tjenestetid, skal faa pension eller i tilfælde vartpenge, dog kun, naar de har virket i sin stilling i mindst 10 aar og opsigelsen ikke er foranlediget ved udvist forsømmelighed eller misligt forhold. Pensionskravet ansees

frafaldt, naar det ikke er fremkommet inden 3 aar efter afskedigelsen Oplysningsvæsenets fond yder til amterne et bidrag af tre fjerdedele og til byerne af en halvdel af lærerpensionernes aarlige beløb. Naar i en by kommunebestyrelsen har bevilget eller bevilger en lønsforhøielse til lærerne, beregnet paa at anvendes til indskud i en af departementet godkjendt pensionsindretning, skal den derved erhvervede livrente komme til afdrag i vedkommendes pension af kommunen. Lovudkastet gaar desuden ud paa at sikre afdøde læreres efterladte en understøttelse, enten i form af overlevelsesrente for hustruerne eller som livsforsikring eller som sparebankindskud eller livrente. I dette øiemed skal enhver lærer, der ansættes i fuldstændig post efter 1ste januar næste aar, og som da er eller senere bliver gift, lade skolestyret tilbageholde af hans løn 1 pct., dog ikke under 12 kr. aarlig, hvilket beløb gjøres frugtbringende paa en af de nævnte maader.

Forskjelligt.

Kristiania kvindelige handelsstands forening havde sin første ordinære generalforsamling fredag den 13de februar. Efter lodtrækning skulde fruerne Hedevig Jacobsen og Albertine Johnsen samt frøken . Groth udgaa af bestyrelsen. Samtlige blev gjenvalgte. Bestyrelsen bestaar altsaa nu af: Frk. Anna Mossevig (formand), fru H. Jacobsen (viceformand), fruerne Jenny Mathiesen, Alberthine Johnsen og frøken I. Groth.

Suppleanter blev. Frk. Tønder Olsen og frk. L. Schneider. Revisorer: Frk. Brose og frk. L. Aasgaard.

Selskabets kasserer er frk. M. Berg. Foreningen tæller nu 255 medlemmer.

I odelstinget er refereret følgende forslag, fremsat af hypothekbankdirektør H. E. Berner og tiltraadt af Wexelsen:

„Flere kvinder har nu i medhold af lov af 14de juni 1884 afsluttet sine studier ved universitetet med den examen, som af lovgivningen er sat som betingelse for at kunne ansættes i embedsstilling eller meddeles autorisation til at praktisere som sagførere m. v. Og end flere kvinder vil antagelig i den nærmeste fremtid følge efter.

Der er imidlertid reist tvil om, hvorvidt den bestaaende lovgivning kan ansees at aabne kvinder den samme adgang som mænd til ansættelse i embedsstillinger eller til beskikkelse i offentlige stillinger. Man bør derfor formentlig søge disse tvil løste ved en udtalelse af lovgivningsmyndigheden paa samme maade som lignende tvil løstes ved lovene af 14de juli 1882 og 14de juli 1884.

Jeg tillader mig derfor at foreslaa følgende:

Lov om kvinders adgang til ansættelse i embedsstilling m. v.

Kvinder er ligestillede med mænd til ansættelse i embeder eller til beskikkelse i andre offentlige stillinger, naar de har underkastet sig de i saa henseende i lovgivningen foreskrevne examener og forøvrigt fyldestgjør de fastsatte betingelser for at indeha saadanne embeder eller stillinger“.

Et ifjor til stortinget indleveret andragende om statsbidrag til jordemødrenes aflønning blev oversendt regjeringen med anmodning om at ta sagen under behandling.

I en stortinget oversendt regjeringsindstilling redegjør nu justitsdepartementet for sine overveielser i den anledning. Overensstemmende med en erklæring fra bestyreren af Kristiania fødselsstiftelse og jordemoderskole, professor Schønberg, og med flertallet af de for nogle aar siden fra amtsformandskaberne og amtmændene indhentede erklæringer om sagen, finder departementet *ikke at kunne tilraade nogen forandring* med hensyn til jordemødrenes aflønningsmaade eller nogen bestemmelse om forbud mod for barselkvinde uden i nødsfald at søge fødselshjælp hos uexaminerede kvinder.

1000 kvinder i Stavanger har ifølge „Stavanger Avis“ underskrevet et andragende til magistrat og formandskab om, at der maa bli udvist større varsomhed ved bevilgning af de indskrænkede ølrettigheder, og at der ikke maa bli solgt berusende drikke paa forlystelsesstedet „Bjergsted“.

Praktisk pigeskole Ved Telemarkens folkehøiskole, Seljord, holdes et praktisk kursus for kvinder fra 3die mai til 2den august. Der undervises i:

Madlavning og husstel haandarbeide, (kjolesøm, finere haandarbeide, kunstvævning osv.), havestel, behandling af melk og tilberedelsen af smør, regnskabsførsel, sundhedslære.

Ved siden af den praktiske undervisning vil der daglig blive holdt et foredrag eller læst høit. Betalingen er 30 kr. maaneden for kost, logi og undervisning. Indmeldelse og nærmere oplysninger hos fru V. Ullmann, adr Seljord.

Af kvindelige postaabnere ansættes der nu mange rundt omkring i landet

---

Mrs. French Sheldon vil i disse dage begive sig til Afrika for at foretage en videnskabelig reise til det indre af det mørke fastland.

I Rumænien betror man kvinder kommunale embeder.

I Japan er det en kvinde, Kageama Hidde, som har organiseret og staar i spidsen for den radikale bevægelse.

I Brüssel er en kvindelig læge for første gang ansat ved et hospital.

I Amerika er det ved lov paabudt, at paa hospitaler for sindssyge, hvor der findes kvindelige patienter, skal mindst en kvindelig læge ansættes.

Af Amerikas sygehus for kvinder staar 7 under ledelse af kvindelige læger og har udelukkende kvindelige funktionærer.

Tre hundrede kvindelige prædikanter skal der findes i De forenede stater.

Bekjendtgjørelser.

Redigeret af frk. **Gina Krog.**

Dagbladets Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING

5te Aarg. | Kristiania den Iste marts 1891. | No. 5.

Kantate

ved festen den 6te februar 1891.

I. *Skytsaanden.*

(Alle).

Mel.: Som Marseillaisen.

Op at synge, I livsglade skarer!
Op at synge, hver sangdygtig sjæl!
En ny æra oprinder i norden,
noget nyt mellem øster og vest,
noget endnu langt bedre end bedst:
Damerne holder fest! Donner! Torden!
Men med bal blev det daarlig bevendt
foruden herre-element.
Thi: bør damer og herrer gaa sammen!!
„Til vaaben!“ „I gevær!“
Syng høit da hver især.
En sang af glæde og af lyst
skal tone fra jert bryst.

Damerne synger.

I gjætte „tulla“ i mange aar
og passed vel paa ho tulla.
Vi vogtet blev ret som andre faar,
og pandeluggen vi krulla.
Aa, hei og haa, og tak atpaa.
Vi trega ei paa den tulla
selv om ho ulla si krulla.

Men nu har tiderne ændret sig,
af penger tjener vi mange.
Og vi, vi kan gaa vor egen vej
og synger sjøl-gjorte sange.
Aa, hei og haa, og tak atpaa.
Velkommen er I til tulla,
som engang (?) ulla si krulla.

Herrerne svarer:

Den friske vin og den milde duft
har vakt vort mandige mod.
Nu kan I tro, at her skal bli luft,
især da vi staar paa god fod
med damer af vort element.
Vi klinker paa glasset og jubler og synger:
Tra—la—la—la— I tak skal ha,
at bud efter os I har sendt.

Selskabet — som høiere enhed — synger:

Sønner og døtre af ældgamle Norge,
vi vil os glæde og fryde i kvæld.
Prima humør vil for glæden vel borge,
Prima humør gjennem tonernes væld.
Værter og gjæster, gjæster og værter
yder til skjæmten med „direkte skat".
:/: Lad os da synge og juble og danse,
glæde og fryde os langt ud paa nat. :/:

* * *

Ballet holdtes af 25 af de kvindelige studenter, som havde indbudt en del af sine mandlige kamerater. Gjæsterne blev ønsket velkomne af stud. philos. *Bertha Manthey*. Til talen knyttedes en sang „til herrerne", forfattet af en anden af de kvindelige studenter Stud. jur *Vilhelm Aubert* takkede for velkomsten, hvorefter ovenstaaende kantate, forfattet af en af de indbudne, under jubel og bifald blev sunget af forsamlingen. Kantatens titelblad var udstyret med mottoer, der betegner de forskjellige fakulteter. Det juridiske er repræsenteret ved følgende lovsted: „End drukner mand i mølledam, eller fiskepark, eller falder selv neder af huus, eller huus paa hannem, da bødis ej derfor." N. L. 6—11—10. Ved dansen engagerede damer og herrer vekselvis, til første dans damerne, til næste herrerne osv. efter tur. Ballet var særdeles vellykket og morsomt og fortsattes til langt paa nat.

Johanne Luise Heiberg*).

(Født den 22de november 1812 — død den 21de decbr. 1890).

At vi skuespillerinder, ja hele skuespillerstanden, skylder hende tak, beundring og ærbødighed, behøver ikke at siges, og at fru Heiberg var enig med sin mand i at betragte scenen som

. . . . . »en taarnhøi helligdom
paa livets brede flade«,

— det ved jeg. — Skjønt jeg kun var barn, da jeg saa hende spille, glemmer jeg det dog aldrig. Det var en personlighed og en fuldendt kunstnerinde Hvor vidunderlig skjøn var hun ikke i Hertz's „En Kuurmethode“, som den unge, skjelmske enke i sin rosenrøde silkekjole og den runde hat med de rosa fjer; de klædte fortræffeligt til det sorte haar og de mørke, deilige øine. Hendes øine var graa, men den mørke øientegning og det dybe udtryk gjorde, at de syntes sorte. — Og saa i Schillers „Maria Stuart“! Hvad jeg husker bedst, var afskedsscenen i sidste akt, — den klassiske ro og høihed, som bevirkede, at hvert et øie i teatret blev vaadt, og selv vi børn græd med. Det var den store kunst; overfor den maa man smile af al kritik.

Da jeg kom til fru Heiberg, var jeg femten aar. Jeg husker, med hvilken andagt og bæven jeg traadte ind i forhallen i hendes smukke villa i rosenvænget; der stod hendes statue i marmor, hugget af Bissen, den, som desværre gik tabt ved Christiansborg slots brand. Inde i sin dagligstue modtog hun mig, iført sin sorte kjole, siddende ved vinduet med et haandarbeide.

Naar hun fulgte med i bogen, mens vi læste, brugte hun sin guldlorgnet, men ofte afbrød hun og sagde replikerne, og saa maatte man forstumme og glæde sig ved at høre noget saa smukt, men samtidig følte man sig rigtignok saa umaadelig liden, thi saaledes kunde man jo aldrig komme til at sige dem.

Fru Heiberg paatvang os aldrig sin instruktion, ja ventede endogsaa, at vi til hver rolle skulde udbede os hendes hjælp; hun sagde:

---

*) Det sidste nummer af »Kvinden og Samfundet« bringer ikke mindre end tre artikler til minde om *Johanne Luise Heiberg*. Vi hidsætter det væsentlige af en af disse, den er skrevet af skuespillerinden *Agnes Gjørling* og indeholder personlige erindringer af interesse. *Red.*

„I skulle lære at tænke selv, arbeide selv; hvad I ikke selv føle, det faar I heller ikke publikum til at føle.“ — Men bad man om hendes hjælp, saa nægtede hun den aldrig, om hun var nok saa træt. Jeg husker engang, da jeg med temmelig kort varsel skulde spille „Julie“ i Shakspeares „Romeo og Julie“, og ønskede lidt hjælp hos hende, — man sagde mig, at fru Heiberg var sengeliggende, da hun var forkjølet og træt; dog blev jeg vist op til hende: jeg sagde mit ønske, og fru Heiberg spurgte, om jeg havde rollen med — ja, den var her, hvis fruen bare vilde læse den for mig én gang; — ja, saa reiste fru Heiberg sig op i sengen, og siddende der med „Julies“ rolle i den ene haand og lorgnetten i den anden, læste hun „Julies“ mange og deilige repliker for mig — jeg slugte hvert ord og takkede.

Saa husker jeg en jul hos fru Heiberg: Juletræet var pyntet, fru Heiberg havde selv pyntet det og forfærdiget de smukke hængekurve af lyserødt papir; døtrene var smaa endnu, og vi gik alle rundt om træet, forrest fru Heiberg, holdende børnene paa skuldrene og bøiende sig over dem, sang hun og vi alle julesalmen. — Og saa den smukke gave, en guldpatsch, hun sendte mig tilligemed et kjærligt brev, da jeg havde spillet „Imogen“!

Men fremfor alt mindes jeg hendes storartede virksomhed ved teatret, som sceneinstruktrice i de sex aar, — hendes kjærlighed til de forskjellige digterværker og utrættelige arbeidslyst, — hendes noble, stilfærdige maade at tale til skuespillerne paa. Siddende paa musikdirektørens plads i orkestret, med en liden noteringsbog, gjorde hun sine iagttagelser, og naar akten eller prøven var ude, sagde hun det saa til hver især. Da jeg engang tillod mig at sige et rosende ord til hende i den retning, svarede hun:

„Ja, nu kan I jo se, hvorledes jeg bærer mig ad, saa kan I jo lære af det, om I vil“.

Ja, der var rigtignok meget at lære af. Hjalp raad og bemærkninger ikke tilstrækkeligt, saa gjennemgik fru Heiberg hele rollen med vedkommende, det være sig herre eller dame.

Næsten altid var fru Heiberg paa teatret i de aar — og dog var hjemmet saa smukt, og der blev holdt mange store selskaber, ja, baller for de unge.

Hun læste ogsaa stadig meget, men teatervirksomheden optog hende næsten helt; — jeg husker engang, da hun skulde sætte et stort stykke i scene, som voldte hende lidt besvær, traf jeg hende en aften i hendes hjem med et helt lidet teater foran sig paa bordet — det var vel en alen høit og lige saa bredt, med kulisser og tæpper, og da jeg smilende saa derpaa, sagde fru Heiberg: „Det letter mig arbeidet en hel del, naar jeg saaledes kan se arrangementet og ordne det hele med indgange og udgange; saa skriver jeg det ind i min bog, og saa gaar

det hurtigere paa teatret" — Og det gik hurtigt paa teatret dengang. Der var liv; alle spillede, baade gamle og unge, og det ene stykke kom frem efter det andet.

Fru Heiberg forlangte, at jeg skulde spille mine roller allerede paa arrangementsprøverne, og da jeg indvendte, at alle de andre havde bøgerne i haanden, svarede hun: „Det er det samme, De skal alligevel spille ud, saa lærer de andre snart deres roller, og saa faar vi fart i det; De skal i det hele taget altid give det gode exempel og føre an." Det sagde hun, og tak for de ord.

Naar man ved at mindes fru Heiberg rigtig føler, hvad den dramatiske kunst *kan* være, saa kan man ikke lade være at haabe, at den kunst, for hvilken fru Heiberg ofrede sit liv, sin tid og gjerning, maa gaa en stor tid imøde, at de unge ville huske, at al kunst kræver alvor, flid og studium, og at de ville sætte maalet høit:

„Man synger kirkens, skolens pris,
som for det ædle virke,
men scenen ogsaa paa sin vis
er skole selv og kirke;
den er en taarnhøi helligdom
paa livets brede flade,
hvad derfra spredes landet om,
er sande folkeblade".

Britiske strafanstalters affolkning.

Indberetningerne fra fængselsdirektørerne og strafanstaltskommissionerne, skriver *The Englishwoman's Review*, viser i det sidste 10-aar en mærkelig formindskelse i forbrydelsernes antal, en formindskelse, som, skjønt den delvis kan være foraarsaget ved tilfældige og forbigaaende omstændigheder, ingenlunde helt kan forklares af disse, og som giver stort haab for fremtiden.

Følgende tal er veltalende nok: I 1880 var der af landets befolkning med et rundt tal én fange paa 157 indbyggere. I 1889, da befolkningen var betydelig forøget, var forholdet én paa 182. Den

største formindskelse er i strafarbeids-anstalterne, hvor den samlede befolkning i 1880 var 12,325 og i 1889 7,467. Det er vel værd at lægge mærke til, at denne formindskelse ikke er skeet pludselig, men at tallene med smaa afvigelser gjennemgaaende er blevet lavere aar for aar. Saa betydelig er forandringen, at direktørerne beretter: „Vi har kunnet gjøre en betydelig indskrænkning i baade den mandlige og den kvindelige betjening, især i den sidste, som følge af formindskelsen i antallet af fanger". Udgifterne til disse anstalter har ogsaa kunnet reduceres betydelig.

I aarene 1878 til 1881, var autoriteterne stærkt optaget af spørsmaalet om straffangernes arbeide. De store offentlige arbeider, som de anvendtes til, nærmede sig sin fuldendelse, og direktørerne begyndte at blive ængstelige for, at de skulde blive siddende med en hel del fanger under varetægt og ikke have arbeide at give dem. „Fra 1883 og fremover", siger indberetningen, „er vi blevet hjulpet ud af denne vanskelighed, dels fordi man har kunnet drage nytte af loven af 1880, der forkorter straffetiden for visse forbrydelser, og dels fordi tilgangen paa nye forbrydere er blevet saa meget mindre i de sidste fem aar".

Men formindskelsen inden *fængslerne* er ligesaa værd at lægge mærke til. Antallet af fanger er her gaaet ned fra 19,900 i 1880 til 14,700 i 1889, og denne aftagen af de smaa forbrydelser er det vel man skylder nedgangen i de store. For ligesom hyppig optrædende mindre sygdomstilfælde betegner en daarlig helbredstilstand i et samfund og forbereder jordbunden for farligere epidemier, saaledes betegner en mængde smaaforbrydelser en lav moralsk tilstand og giver anledning til frygt for udbrud af alvorligere karakter. Heller ikke er forbindelsen mellem fysisk og moralsk helbred en blot og bar analogi. En mængde smaaforbrydelser udgaar fra klasser, hvor daarlige, baade fysiske og moralske tilstande er følger af overfyldte beboelsesrum og usunde omgivelser; fra de klasser, hvem hverken det offentlige skolevæsen eller friskolerne endnu har faaet haand over, og som staar paa det laveste oplysningsstandpunkt og mangler de aller oprindeligste civilisations-elementer.

Der er ikke tvil om, at et betydeligt antal forbrydelser udgaar fra de bedre opdragne klasser af samfundet, og man hører meget tale om vore dages listige „dannede" forbrydere. Modstandere mod de lavere klassers oplysning er meget ivrige i at fremlægge beretninger om bedragerier, som er udført af gutter og piger og om barneforbrydelser, som de direkte kan lede tilbage til den billige og usunde literatur, hvormed markedet er oversvømmet. Men tiltrods for disse ubestridelige kjendsgjerninger har vi intet vidnesbyrd om, at forbrydelser tiltager blandt de oplyste klasser, om end forbrydelserne kan blive af en listi-

gere art; tvertimod kan man sige, at vi har vidnesbyrd om, at eftersom oplysningen udbredes aftager forbrydelserne.

Vi kommer nu til det spørsmaal: hvorledes stiller denne statistik sig til kvinders forbrydelser? Er antallet af kvindelige forbrydere i forhold til mandlige steget eller faldt? Det er faldt. I 1880 var forholdet af kvindelige forbrydere som én til fire; i 1889 var det neppe én til fem i fængslerne. Antallet af kvinder i strafarbeidsanstalterne er én i forhold til tre mænd, men da der i regelen her gives mændene en længere straffetid, er det faktiske forholdstal et andet. I strafarbeidsanstalterne var der i 1880 én kvindelig forbryder paa syv mandlige, men i 1889 blot én paa tolv. De kvindelige fanger er mindre opsætsige, i fængslerne blir der blot én af nitten kvinder straffet, mens omtrent én af syv mænd tildeles straf paa en eller anden maade. I strafarbeidsanstalterne er procenten langt større for begge parter, én af hver fem kvinder, og næsten halvdelen af de mandlige har været tildelt tugtelse.

Men naar vi kommer til undersøgelser af tilbagefald og gjentagelse af forbrydelser, stiller kjendsgjerningerne sig ikke til gunst for kvinderne. Mens antallet af kvinder i strafarbeidsanstalterne er én mod tre mænd, er antallet af de tidligere dømte én mod to. En trediedel af de mandlige forbrydere, men omtrent halvdelen af de kvindelige forbrydere falder tilbage til fængslerne. Disse tilbagefald er omtrent udelukkende tyvsforbrydelser.

Baade blandt mænd og kvinder begaaes det største antal af mindre forbrydelser i 21—30 aarsalderen og det største antal grovere forbrydelser i 30—40 aarsalderen.

Skjønt forbrydelser i det store taget er gaaet saa overordentlig nedover i antal, er den værste forbrydelse, mord tiltaget; i aaret 1880 blev der begaaet en og tyve og i 1888 sex og tredive mord.

Et mærkeligt faktum, som der ikke gives nogen forklaring paa i indberetningerne, er, at mens indtil aaret 1877 fattigdom og forbrydelser steg og faldt sammen, er fra den tid af det modsatte tilfælde.

Antallet af fattigunderstøttede er øget fra 16,000 i 1877 til 27,000 i 1889, mens antallet af fanger er gaaet ned fra 20,000 i 1877 til 14,600 i 1889*)

„De fangnes hjælpeforeninger“ viser sig at have gjort stor nytte blandt løsladte fanger, og statssekretæren har valgt to af dem: „Elisabeth Fry asylet“ og „Londons anstalt til forebyggelse af forbrydelse“ til kvindelige fanger, hvis de har opført sig godt, kan de der udsone de sidste ni maaneder af sin straffetid Dette haaber man vil være et

*) Den sidste indberetning, som denne statistik er taget fra, er fra 1889. Der vil rimeligvis snart foreligge indberetning ogsaa for 1889—1890.

udmærket middel til at forebygge mange fra at falde tilbage i forbrydelse igjen.

Og hvad lære kan vi saa drage af disse i det store taget glædelige fakta? Vi ser, at mens den brittiske befolkning voxer, affolkes de britiske strafanstalter; vi ser, at blandt kvinder synker antallet af forbrydelser hurtigst, især hvor det gjælder grovere forbrydelser. Det vilde være urimeligt ikke at sætte disse kjendsgjerninger i forbindelse med alt det gode arbeide, som i de sidste aartier er gjort for at hæve kvindernes stilling. Og lad os aldrig glemme, at landets fremtid mest beror paa landets kvinder.

Staar kvinderne høit, vil mændene ogsaa komme til at staa høit. Der er gjort overordentlig meget for kvindernes udvikling i de senere aar, men der maa gjøres endnu mere. Gjennem sund opdragelse maa de styrkes, saa de kan modstaa fristelserne i de første ungdomsaar, da de første skridt paa forbryderbanen saa let gjøres; vi faar betænke, at kvinder saa at sige lettere mister „kaste" end mænd ved feiltrin, og at denne omstændighed vistnok kan hindre mange fra at falde, men at den ogsaa hindrer mange fra at reise sig igjen efter faldet. I dette forhold maa man vistnok søge hovedaarsagen til, at der findes saa mange tidligere straffede kvindelige forbrydere

Lad os derfor ikke blive trætte. Lad os gjøre hvad vi formaar for at støtte dem, som arbeider for at hjælpe de kvinder, hvis elendige løn udelukker muligheden for, at de ved egen hjælp kan ernære sig hæderlig og ogsaa dem, som arbeider paa at afhjælpe husnøden hos de fattige, som i de store byer volder saa uberegnelig stor moralsk skade.

Toldtariffen.

I en artikel i „Nylænde“s nr. 4 har *K. E. K.* henledet opmærksomheden paa ønskelige forandringer i toldtariffen. Ved at læse denne artikel blev jeg mindet om en samtale, jeg nylig havde med en arbeiderske ved et af vore største kaabelagere. Hun kom tilfældigvis til at nævne for mig, at sundhedskommissionen havde bestemt, at der i det lokale, hvor hun arbeidede, kun maatte opholde sig omtrent halvparten af det antal syersker, som tidligere havde været beskjæftiget der — af sanitære grunde naturligvis. Jeg udtalte da min glæde over sundhedskommissionens optræden, der vidnede om en vis omsorg for de uheldig stillede syersker. Imidlertid syntes jeg ikke at læse nogen stor tilfredshed i vedkommendes ansigt, og da jeg fandt dette utaknemmeligt, men nærmest antog, at det hidrørte fra mangel paa forstaaelse, søgte jeg at gjøre hende indlysende, hvor usundt det er at arbeide i overfyldte rum o. s. v Og saa spurgte jeg, om hun ikke indsaa, at netop arbeiderskerne maatte være særdeles tilfredse med sundhedskommissionens bestemmelse. Men nei, hun kunde ikke være tilfreds, for halvparten af syerskerne vilde jo faa sin afsked. Det havde slet ikke faldt mig ind. Og kunde det være muligt! Naturligvis vilde firmaet udvide lokalet, skaffe større plads! Nei, firmaet vilde ikke udvide lokalet, det lønnede sig ikke; men derimod vilde det i større maalestok end hidtil tage hjem færdigsyede sager fra udlandet. Men det mente baade den unge arbeiderske og jeg, rigtignok i vor uvidenhed, slet ikke kunde lønne sig, for vi vidste jo, at „modeller“ altid var saa dyre. — Men firmaet ved nok, som rimeligt er, bedre besked. Da jeg læste *K. E. K.*s artikel stod det med engang klart for mig — der er løsningen. Ja, naar vi har saadanne bestemmelser i vor toldtarif, kan det nok lønne sig at tage hjem fra udlandet færdigsyede klæder. — Kan der imidlertid gjøres noget for at beskytte arbeiderskerne, saa bør det gjøres. Og Kvindesagsforeningen vilde sikkerlig vise de arbeidende kvinder en tjeneste ved at faa folk, der forstaar sig paa sagen, til at udtale sig derom og i fornødent fald foretage de nødvendige skridt til at faa den omhandlede bestemmelse i toldtariffen forandret. Skal vi ha told, saa faar man se til, at saavel statskassen som de næringsdrivende faar størst mulig nytte af den.

x.

For skole og hjem.

Ringlegen.

En ring paa et baand, som alle holder i, gaar hurtig rundt; en staar i midten og skal finde ringen

Tag den ring og lad den vandre
fra den ene til den andre,
den var min, nu er den din,
lad den gaa saa fort omkring,
gjem den til din hjertenskjær,
hvor hun end i verden er,
lad den gaa sin egen vei,
den er skjult, du ser den ei.

Den hos hvem ringen findes, maa staa igjen.

Han Lorens Svarve
han lot sig hvarve
alt til de grønne gevorne,
men da han kom te byen ind,
saa var han inte etter deres sind,
han var for liten,
han var utsliten,
di vild' nte ha'n,
di blaaste ta'n,
di sendt'n hjem igjen te far sin.

Læreres kardinalfeil.

Foredrag af fru Ragna Nielsen ved diskussionsmøde i pædagogisk samfund mandag den 16de februar 1891.

Mine herrer og damer!

Som De ved, gives der i dette land ikke saa faa stillinger og kald, hvortil der ingen egentlig fordannelse og udvikling behøves. En ung pige faar f. ex. en dag lyst til at bli skuespillerinde, og saa gaar hun fra gaden ind paa teatret og debuterer. Paa samme maade gaar unge lærere og lærerinder fra examensbordet lige ind i en klasse og gir sig til at undervise og opdrage børn. Vi stoler paa, at de allesammen er, om ikke pædagogiske genier, saa ialfald pædagogiske talenter, der nok vil vide at gribe sagen an paa bedste maade. Det er denne fuldstændige mangel paa hjælp og anvisning for lærerne ved de højere skoler i Norge, som har bragt bestyrelsen til iaften at vælge et diskussionsemne som „læreres kardinalfeil." Tanken var, at unge, uøvede lærere ved en saadan diskussion ialfald kunde faa enkelte gode vink og raad ved, at vi ældre kom frem med, hvad vi har opdaget af feilgreb baade hos os selv og andre. Men De maa derfor ikke tro, at De vil faa noget nyt og overraskende at høre. Det er nok tvertimod temmelig trivielle sandheder, vi har at byde paa.

Jeg talte forleden dag med en lærer, som sagde: Men hvad kan det da være for en kardinalfeil hos lærere, som pædagogisk samfund vil diskutere? Jeg oplyste ham om, at vi havde ment feil i flertal. Men bagefter kom jeg til at tænke paa, at der igrunden er *en* stor kardinalfeil hos enkelte lærere, en feil, som er saa stor og alvorlig, at den lærer, der har den, helst bør holde op at være lærer imorgen den dag. Den feil er: *mangel paa kjærlighed til børnene.* Det er snurrigt nok, — vi taler om at „opelske" planter, men vi taler ikke om at „opelske" børn. Og det burde vi dog gjøre, for er der levende væsener, som trænger at *opelskes*, saa er det vel børn. Læreres forhold til eleverne maa være ligt mødres forhold ligeoverfor deres børn. Moren kan ha mange feil, hun kan f. ex. være grætten, og hun kan være hidsig, men barnet stoler dog trygt paa kjærligheden under det altsammen og appellerer trøstig til den. Og ligesom vi alle ved, at „det er aldrig alvor, naar mora bander barnet," saaledes maa vi føle, at om en lærer udtaler sig skarpt om en elev, saa ligger godheden og hjertelaget for barnet under kritiken. Derfor gaar det som et stik gjennem den lærer, der virkelig holder af sine elever, naar andre taler om deres

feil med haardhed eller endogsaa med en slags skadefryd, — han har det som moren, der nok selv kan tale om sine børns feil og er nødt til at tale om dem, men blir bedrøvet og irriteret, hvis andre omtaler dem med kulde og hjerteløshed.

Den lærer altsaa, som har *den* store kardinalfeil, ham lar vi ude af betragtning — han burde slet ikke ha lov til at være lærer. Men vi andre, som trods vore mange feil og mangler tør si om os selv, at vi der har det ene fornødne, vi kan tale sammen om de mange feilgreb, vi kan ha gjort os skyldige i og prøve paa at rette feilene.

Den kanon*), som skal lægges til grund for diskussionen i aften, indeholder, som De ser, ikke mindre end 80 teses. Det var da meningen, at enhver skulde drage frem den eller de teses, hvorved han havde noget særligt at bemærke. Jeg agter at gjøre begyndelsen ved at nævne dem, som jeg er særlig enig eller uenig i. Jeg begynder da med tesis 1. Den lyder saa:

»*Gaa aldrig til en time uden forberedelse*«. Det er ord, som unge lærere burde lægge sig paa hjerte. Har man ikke stoffet fuldstændig i sin magt, saa er det umuligt at gi god undervisning. Lad os tænke os f. ex. en geografitime. Den unge lærer kommer ind til en flok børn, som han kanske ikke kjender navnene paa engang. De er oplagte til alt undtagen til at lære geografi. Han maa ha øjnene fæstet paa klassen, men han maa ogsaa holde øje med det kort, som hænger bag ham, om det blir benyttet paa rette maade. De to ting kunde være nok. Men nu ved han dertil ikke, hvad der staar i den lærebog, børnene benytter, han ved ikke, hvad de er pligtige til at aflægge regnskab for, kanske han ogsaa mærker, at han havde trængt til at opfriske fakta, og saa maa han skotte ned i bogen, som ligger ved siden af ham. Er det noget under, at resultatet af timen er utilfredshed med sig selv, utilfredshed med eleverne og formodentlig en streng kritik over den skole, der holder en saa slet disciplin?

Tesis 6 lyder: »*Forbereder du dig til noget, som eleverne skal lære udenad (f. ex. ordsprog, katekisme, vise, digt), saa lær det selv udenad paa forhaand, eller frisk det op i din hukommelse*«. Der opponerer jeg. Hvis en elev altsaa fandt paa at lære halvdelen af Terje Viken udenad, saa skulde jeg være pligtig til ogsaa at gjøre det. Skulde den regel gjennemføres, kunde man aldrig tillade det, som dog er saa nyttigt for ældre elever, at la dem vælge digte selv, hvorved man netop opnaar, hvad der for undervisningen i norsk er saa overmaade vigtigt, nemlig at faa dem til at læse paa egen haand. Saa tesis 6 stryger jeg for min del over.

---

*) Tillæg til en reiseberetning af P. Voss, Kristiania, A. W. Brøggers trykkeri, Faaes hos Alb, Cammermeyer,

13. »*Dit første ord være ikke: Hvad har I til idag? Hvor stoppede vi sidst? Hvor langt kom vi forrige gang? Det maa jo du selv ha bedst greie paa*«. Ja, jeg har saa ofte hørt lærere tale om, hvor galt det var at begynde en time med det spørgsmaal, men jeg vover at forsvare det ligevel. Der er tilfælde, hvor man er ligefrem nødt til det. Læser en lærer f. ex. engelsk grammatik med 5te og 6te middelklasse foruden med en gymnasieklasse, kan det godt hænde, at alle 3 klasser er omtrent paa samme punkt i syntaxen. Hvorledes skal en lærer da kunne hugse, hvilken klasse netop er kommen til den og den paragraf? og hvad upædagogisk er der egentlig i, at han erkjender, at han ikke hugser det og spør sig for?

15. »*Sørg altid for, at eleverne taler hørlig og tydelig, og forvis dig i tvilstilfælde om, at taleren er forstaaet ogsaa i den borteste ende af værelset*«. Der vil jeg si, at det er besynderligt, hvor mange lærere der er, som nok søger at gjennemføre dette hos eleverne, medens de er aldeles blinde eller rettere sagt døve for sin egen maade at tale paa. Jeg har hørt indigneret klage af lærere over, at eleverne ikke vilde tale tydelig, og selv har de talt saaledes, at man ikke kunde høre dem 2 eller 3 pulte borte.

30. »*Er paa et spørgsmaal fra flere gutter git enten intet svar eller galt svar, og saa først et ret, kan du godt gjenta eller la gjenta det rette. Men ellers bør du ikke gjenta noget rigtigt svar; du skal ikke si: Ret! eller Godt! eller Vel! eller Ja! eller Selvfølgelig! eller sligt. Vær ikke ræd for det lille ophold, som fremkommer før næste spørgsmaal: det maa jo overveies, og overveielse tar tid*«. Det var gyldne ord. Naar lærere vidste, hvor eleverne blir kjed af, at deres ord altid blir gjentat. Hør f. ex, hvorledes det kan gaa til i en historietime. „Naar blev Martin Luther født?" siger læreren. Eleven: „1483." Læreren: „Rigtigt — Martin Luther blev født i 1483. Hvor blev Luther født?" Eleven: „Eisleben." Læreren: „Rigtigt - Luther blev født i Eisleben 1483." Naar vi tæller efter, finder vi, at eleven har sagt 2 ord, læreren 23. Hvis undervisningen altid og stadig foregaar paa den maade, er det da noget under, at naar eleverne gaar ud af skolen, har de ikke lært at lukke munden op, men lærerne har faaet præstesyge? Mange lærere siger, at det er aldeles nødvendigt dette, at gjenta elevernes svar, for paa den maade at indprente fakta i deres hukommelse. Det viser efter min mening en besynderlig mangel paa pædagogisk takt, at de ikke skjønner, de udretter akkurat det modsatte af det, de stræber efter. Eleven vænner sig til at la lærerens ordflom gaa aldeles uænset forbi hans øren og hører bare efter, naar spørgsmaalet kommer og notabene, er rettet til ham selv.

40. »*Sid ikke i klassen, men staa*«. Det var en haard regel. Naar en lærer underviser 7—8 timer om dagen, saa synes jeg, han

maa faa lov at sætte sig ned. Da er jeg mere enig i 41: »*Gaa ikke omkring i klassen, men vælg en fast plads*«. Jeg stod engang og saa ind af glasruden paa en klasse af 15 elever, der hørte paa et foredrag. Læreren gik ikke, han fløi — han fløi som en udskudt raket fra døren til vinduet og fra vinduet til døren igjen, og alle 15 hoder dreiede sig i takt efter, og alle 15 par øine fulgte ham uafladelig paa vandringen. Jeg spurgte siden eleverne, om det ikke var ondt dette. Jo, sagde de, det var fælt ondt, de blev saa trætte i hodet og i øinene, men foredraget var saa interessant, at de var bange for at miste et ord af det.

42. »*Vær alvorlig i din færd*«. Ja, men vær bare ikke *vredagtig*. Der er saa mange især unge lærerinder, som forfalder til den feil. Forresten er det ikke godt at komme efter, om de altid bruger den tone ligeoverfor eleverne, eller om den bare kommer af forlegenhed, naar der er en inde, de generer sig for. Vær fremfor alt ikke *høitidelig* eller *paatat*. Børn har skarpt øie for al affektation. Og vis aldrig nogen *mistænksomhed*, — der er intet, som mere irriterer eleverne. Det er langt bedre at bli narret ved at vise tillid, i længden virker det dog bedre. Har et barn bare en smule ædelmodig følelse, og det har de fleste, vil selve den ting, at han har narret en tillidsfuld lærer, virke den skamfuldhed, som er begyndelsen til god og ærlig opførsel. Vi ved det da fra os selv, at det var tilliden og den gode behandling, som gjennem alle barnlige synder tilsidst gjorde os til skikkelige mennesker.

62 »*Bare ikke skjænde! Og ingen ironi — ingen spot!*« Ja, det er jeg ikke saa enig i. Jeg synes, en rigtig drøi skjændepræken, anvendt paa rette tid og sted ud af en berettiget indignation kan virke utrolig godt. Og hvad ironi angaar, er det ligeover or enkelte elever det virksomste af alle midler. Men det er klart, at læreren maa være forsigtig – og fremfor alt snil; det er kun en godmodig spot, ikke en ondskabsfuld, han maa tillade sig.

Jeg skal ikke gjennemgaa fiere af de 80 teses. Der kunde jo sættes op mange flere. Vi kunde f. ex. sætte op en, som lød saaledes:

»*Tillad dig aldrig i timen at klirre med nøgleknippe, smække med sax, knirke med stolen eller nogen anden saadan støi, som du øieblikkelig vilde stanse hos eleven, men som de ulykkelige elever maa taale af dig, om det generer dem aldrig saa meget.* Kanske mine herrer og damer vil si, at denne tesis nærmere hører ind under æstetisk moral end under pædagogisk, — men bør ikke lærere ogsaa lægge sig efter den æstetiske moral?

Vi kunde ogsaa sætte op en saadan tesis:

Tillad dig aldrig at rable paa eller ridse i katederbord eller at ødelægge eller behandle skjødesløst de ting, som hører skolen til. Eleverne maa med rette synes, det er underligt, at du faar lov at gjøre

ting, som de faar reprimander for. Og naar du fordrer, at eleverne skal udføre sine skriftlige arbeider pent og sirlig, saa pas du paa at rette disse arbeider pent og sirlig. Lærere skulde vide, hvor ofte smaapiger sørger over, at de faar sine sirlige stilebøger tilrablet af læreren.

Disse 80 teses, som er lagt til grund for diskussionen i aften, de er naturligvis bare henvendt til lærere og omhandler lærernes forhold ligeoverfor gutterne. Vi er saa vante til det at bli ignoreret. Det er ikke mange mennesker, for hvem det er gaaet op, at der er en halvdel af menneskeslægten, som heder kvinderne. Men da reglerne ogsaa passer for lærerinder ligeoverfor smaapiger, saa gjør forglemmelsen for saa vidt ingenting Naar man derimod tænker paa læreres forhold ligeoverfor kvindelige elever, er der strax en ting, man kommer til at hugse paa, en feil, der er saa stor, at man ikke kan bruge ord, som er alvorlige nok om den; de feil, der er nævnt i de 80 teses, er mod den for intet at regne. Ja, jeg vil si, skjønt De vel vil synes, at jeg bruger stærke ord: der sidder i bodsfængslet og i slaveriet mænd, som har begaaet meget ringere forbrydelser Der er enkelte lærere paa pigeskolen, som tillader sig at kokettere med eleverne, at faa et erotisk forhold istand med 14 - 15 aars børn. Hvorledes dette kan virke paa enkelte naturer, hvorledes det virker paa de fleste, det tror jeg, vi alle har en ide om, — vi har oftere seet det beskrevet. Der er en dame, som har fortalt mig, at hun engang reiste i en diligence i Paris sammen med en herre, som hun syntes var besynderlig nærgaaende mod en tilstedeværende dame Pludselig vendte denne dame sig mod ham og sagde: „Monsieur, j'e n'aime pas les attouchements, moi." Ser De, naar les attouchements havde den virkning paa alle kvindelige naturer, saa var det ingen sag. Men det er ikke saa. Lad mig si det lige ud: en lærer, som benytter sit daglige samvær med unge piger til at faa istand et erotisk forhold, kaster forelskede blikke paa dem, kjærtegner dem, helst saadan i al hemmelighed paa tomandshaand — ham kan det lykkes at bringe en ung piges fantasiliv og hendes nerver i en saadan tilstand, at hun, hvis hun kommer i en ulykkelig situation, falder som et let offer for en forfører. Har jeg saa ikke lov til at si, at der er dem paa bodsfængslet, som har begaaet mindre forbrydelser? Det er naturligvis ingen, som mener, at en vakker, tækkelig lærer kan gjøre ved, at kvindelige elever synes om ham; naar han ikke koketterer med dem, men behandler dem saaledes som en lærer bør behandle sine elever, saa kan han rolig ta imod beundringen, den vil bare virke godt og være ligesaa uskyldig som smaapigernes beundring for en lærerinde. Det er en af de mange og store fordele ved fællesskolen, at det vilde være en lærer umuligt der at faa en erotisk atmosfære

ind i en klasse: gutternes blotte nærværelse vilde hindre det — de vilde uvilkaarlig spille broderens beskyttende rolle ligeoverfor søsteren.

Naar vi nu skal sammenfatte alle lærernes kardinalfeil og alle fordringer til os under et, saa maa vi si:

Du skal aldrig som lærer begaa nogen feil!
Du skal altid helst være fuldkommen!

Forskjelligt.

I sidste bestyrelsesmøde i N. K. F., blev det enstemmig besluttet, at den paatænkte kvindesagskongres ikke skal afholdes til sommeren

---

Den 16de febr. var der ved de kvindelige gymnasier i St. Petersburg stor messe over professor Sofie Kowalevski; en mængde professorer, medlemmer af akademierne og andre var tilstede. En del tilstedeværende damer ytrede ønske om, at der maatte blive reist et mindesmærke over hendes grav i Stockholm „fra russiske kvinder". Man satte strax en subskription igang og samlede en sum; derpaa nedsattes en komite for at føre sagen videre.

Uregelmæssigheder i forsendelsen bedes uopholdelig meldt i ekspeditionen, Universitetsgaden 9, II.

Redigeret af frk. **Gina Krog.**

Dagbladets Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING

5te Aarg. | Kristiania den 15de marts 1891. | No. 6.

Fredrika Bremer*).

Fredrika Bremer blev født paa Tuorla gaard nær Åbo den 17de august 1801. Men da faderen med sorg forudsaa den skjæbne, som ventede Finland, flyttede han med sin familie til Sverige i 1804. Der kjøbte han det gamle herresæde Årsta i Østerhaninge og tilbragte vintrene i Stockholm, hvor han og hans elegante hustru deltog i det høiere selskabsliv. Hjemmet var ikke lykkeligt. Fredrika og hendes søster voxte op og gjennemlevede hele sin første ungdom under trykket af den strengeste despotisme og den smaaligste konventionalisme. Hendes søster har nedskrevet flere smaatræk fra hjemmet. Smaapigerne havde daglige øvelser i at neie med gratie og gjøre sin morgenhilsen for moderen, og disse øvelser maatte gang paa gang gjentages af den keitede Fredrika. Under et vinterophold i Stockholm indgik de unge piger med en underdanig bøn til forældrene, om at de ikke som sædvanlig maatte holdes inde om vinteren, men maatte faa lov til daglig at gaa ud sammen; denne bøn afsloges, og det blev dem forklaret, at saadant ikke var passende for unge piger; i stedet skulde de holde sig i en stolryg og hoppe et vist antal gange op og ned for at faa den fornødne motion. Søsteren fortæller, at Fredrika modtog dette paalæg med en strøm af taarer, hvorimod hun selv regelmæssig iagttog forskriften og befandt sig meget vel ved det. Hun fortæller ogsaa, hvorledes smaapigerne, naar de hørte forældrene komme hjem fra selskab, sprang for at gjemme sig hos sin finske barnepige.

---

*) Ovenstaaende er uddrag af en artikel: »En blick paa Fredrika Bremer och hennes lifsgærning«, af den bekjendte svenske pseudonom *Esselde.* Den findes i »Dagnys« januarhefte, hvor der er flere artikler og digte helliget Fredrika Bremers minde, i anledning af at det er 25 aar siden hendes død.

I 1809 under den finsk-russiske krig lod faderen i hemmelighed sin formue føre over til Sverige i smaa pengeposer. Hans humør blev mørkere og mørkere. I de lange mørke høst- og vinteraftener vandrede han rastløst op og ned i den store slotssal paa Årsta; den forskræmte barneflok syntes da undertiden de hørte ham græte, men ingen, ikke engang hans hustru, vovede at gaa ind til ham og tage del i hans sorg. Søsteren fortæller endvidere om den strenge orden i hjemmet, om den magre frokost og aftensmad, som var beregnet paa at fremme en let og sylfidisk figur. Hun fortæller om børnenes rolle som tilskuere ved familiens te, om den daglige tvangskonversation til bestemt afmaalt tid og det uundgaaelige schackspil med den underforstaaede forpligtelse til at lade medspilleren vinde og med spot over den tabende parts spil.

Fredrikas eneste trøst var arbeidet for den afholdte guvernante M.lle Frumerie, som, ifølge et af moderen opgjort system bibragte de unge piger alt, hvad man paa den tid ansaa for at høre til en forfinet kvindeopdragelse. „Denne opdragelse", siger Fredrika selv, „var den sædvanlige. Man proppede mit hode fuldt med vakre lærdomme imod forfængelighed og satte forfængeligheden selv ind i mit hjerte."

Ved 15-aars alderen fik hun lov til at læse romaner. Strax begyndte hendes fantasi at virke. Hun ventede, at en ridder skulde komme og bortføre hende og speidede trolig efter ham gjennem vognvinduet, naar familien kjørte til kirke. Men alt som hun blev ældre, voxte hendes tanker og længsler. Læren om den strenge straffende Gud havde sat skræk i hendes barnehjerte; nu begyndte hun at gruble og spørge, men afvistes med den forklaring, at man ikke maatte spørge, bare blindt tro, og under „kamp for at døve oprørske følelser" gik hun første gang til Herrens bord.

Længslen efter at lære og længslen efter at leve blev stærkere og stærkere i hendes sjæl, men ingen tilfredsstillelse fandt den. Saa kom i august 1821 en stor familiereise gjennem Europa i lukkede vogne, far og mor og fire døtre og tjener. I en dagbog Fredrika førte i de dage, læser man om de Tantalus-kvaler hun led i bevidstheden om alt det skjønne og herlige i natur og kunst, som hun havde kunnet nyde og lære af, hvis hun havde faaet se og studere i fred og frihed og ikke ført hverdagslivets skyede himmel med sig i den indelukkede vogn. For de herligste skatte i verden vilde Fr. og hendes søstre ikke gjort den reisen om igjen.

Efter at de var kommet tilbage til hjemmet, blev familielivet om muligt endnu tyngre og stormfuldere. Aar efter aar gik, uden haab om forandring eller forbedring. Søstrene led med hverandre, men dybest og mest trøstesløst Fredrika. Hun havde et brændende ønske om at faa lære at kjende og forstaa menneskene, naturen, verden og

Gud. Men hvor hun saa hen, fandt hun bare uretfærdighed, fortrykthed og lidelse, en som hun syntes formaalsløs lidelse. Hun bestormede himlen med bønner om at hæve forbandelsen, hun vilde selv gribe ind for at lindre, men alt forgjæves, og hun fortvilede om Gud og hans kjærlighed og ønskede bare at faa dø.

Kvindernes skjæbne i almindelighed og hendes egen i særdeleshed syntes hende forfærdelig. Hun saa handlekraft og mod lyse frem i mændenes blikke, hørte dem give tanker og følelser luft, men vidste sig selv dømt til taushed, „til intet liv." Hun følte, hun var født med stærke vinger, men kjendte med den bitreste smerte, at de var stækkede og troede, at de altid maatte blive det.

Med saaret stolthed saa hun, hvorledes kvindernes værdighed og frihed nedtrampedes; hun foragtede af hele sin sjæl dem, som betjente sig af ydre magt for at fortrykke væsener, som havde kunnet staa ved siden af, ofte høiere end sine fortrykkere; hun græt, naar hun tænkte paa alle de rige anlæg, den rene vilje og den store dygtighed, som hos hende selv og hos tusen gange tusen andre kvinder „mugnede bort" i uvirksomhed.

Hun saa daglig exempel paa fattige, uselvstændige, magtløse kvinder, som holdt paa at opgive sig selv, naar de maatte opgive haabet om at vinde sig en mand. Hun saa dem blive skive for mænds spot og kvinders medlidenhed og stemples med øgenavnet „gamle jomfruer."

Fredrika led usigelig med disse stakkarer og følte sig ofte ligesaa ulykkelig og forfeilet i sin tilværelse som de. Hun forsøgte med pennen at bringe rede i sine tanker om dette og mange andre emner, men hendes sjæl var kaotisk, og hendes opdragelse havde ikke givet hende nogen virkelig frugtbar kundskab, ingen forudsætninger til at lære at kjende sig selv og formaalet med sin tilværelse.

Et par fredelige aar tilbragte i ensomhed med søstrene paa Årsta gjorde hende dog lidt efter lidt roligere. Hun søgte at glemme taagen, som kvælte hendes tankeliv, og hengav sig udelukkende til sit varme kjærlighedsrige hjertes indgivelser. Hun følte sig nyttig og undertiden lykkelig; „ti," siger hun, „sjelden forløb nogen dag, uden at jeg havde anledning til at lindre smerte eller skabe lidt glæde. Jeg havde desuden frihed, denne livs- og sundhedsdrik, og drak den med landluften i fulde drag."

(Forts.).

Tidens tegn.

Under denne titel har Aasta Hansteen i „Kristiania Intelligentssedler“ leveret en med ypperligt humør skrevet kritik over et par artikler i det literære tidsskrift „Samtiden“. Det er den fra M. D.'s artlkler i „Nylænde“ bekjendte tyske „uskjønne foreteelse“ fru L. Marholm, præsenteret paa norsk af I. H., samt den svenske Ola Hanssons artikel: „Kjærlighed, Kjærlighed“ der behandles. Her er nogle udklip:

„Dernæst vil jeg ta fat paa en sætning som ter sig frem som utilbørlig; ja — den er utilbørlig indtil fuldkommenhed.

Vi vil nu fatte mod og gaa i gang med denne fuldkomment utilbørlige sætning:

— „Kvinden æder mandens brød, enten som tjenestepigen, hvem manden ikke gir agt paa, eller som konen, der betaler med sit legeme for underhold og ligestilling“. (Side 366).

Her maa vi stoppe fordummelsen. Fru M. kunde ligesaa godt ha opstillet den sætning, at 2 og 2 er 5; og derefter indgivet en ansøgning om en lærerpost i regning.

Denne sætning er det leit at træde op med i literaturen, thi at betale med sit legeme for underhold gir skjændsel, — ikke ligestilling med fru M.s guddom, manden.

Denne kolossale bommert maa konfiskeres.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Jeg vil nu forklare grunden til den medlidenhed, som jeg før har udtalt, at jeg føler med fru M. som kvinde og forfatterinde.

Fru M. er tysk; — hun tilhører ialfald den tyske literatur. Hvad skal en tysk forfatterinde skrive om? Hvor skal hun hen? Alle veier er stængt for hende. Kundskab, arbejde, fri virksomhed er hende nægtet. Følelsesomraadet er opbrugt til det yderste. Allerede Heinrich Heine haaner den tyske kvindelige sentimentalitet. Hvor skal hun hen?

Tyskland er under et svært tryk af militarisme, som vi ved. Al frihedstrang, al stræben efter frigjørelse for det menneskelige, hele nationens aandsliv trykkes ned og skyves

tilside af den Blut-und-Eisen-politik, som har været herskende. At denne har havt en glimrende sukces, — at den har gjort Tyskland til en første rangs militærstat, afsat Frankrige fra den ledende stilling i Europa, — gjør naturligvis trykket mer overvældende.

Kvindesagen, det vil sige arbejdet for at frigjøre nutidens kvinder fra fortidens tilstande, kan under saadanne forhold ikke engang komme tilorde. Hvis den blir nævnt i den tyske rigsdag, mødes den med haanlatter*). Denne store sag, aarhundredets største, kan altsaa ikke engang bli nævnt i Tyskland. — „Hvorledes skulde de kjende den, om hvem de ikke have hørt", staar der i skriften.

Vi ser, at vor tyske forfatterinde mangler selve forudsætningen for at kunne fatte den, nemlig frihedstrang. Jeg kan altsaa forsaavidt spare min medlidenhed. Hun ytrer den indbeisede trældomsaand — med dens mangel paa æresfølelse —, saaledes at Nordens kvinder har en kvælende fornemmelse ved at høre det.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Fru M. i oktoberheftet vil ikke ha det mindste at gjøre med, hvad fru M. i septemberheftet har sagt.

Jeg har før nævnt, at Strindberg er hendes yndling; ham kan hun forstaa. Han er „sensualist uden spor af noget feminint ved sig" ligesom hun selv; hun kan med ham fraadse i forhaanelser mod kvinder. Hun vil være ham en medhjælp, som er ham lig ogsaa deri, at han uden videre slaar ihjel den sætning, som han har fremsat et øieblik før.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Jeg har før maattet ty til de mest elementære sætninger ligeoverfor denne forvildende foreteelse: Et væsen, som optræder i literaturen for at erklære, at hun intet andet er end et kjønsvæsen, et naturvæsen. Herimod maa vi protestere. Vi maa opstille et enten — eller:

Optræder man i literaturen, saa er det i kraft af, at man har menneskelig bevidsthed, d. e. at man er sig bevidst at have, foruden et menneskeligt legeme, en dertil svarende menneskelig sjæl og aand.

Vil man ikke være menneske, men kun et naturvæsen, saa bør man holde sig udenfor literaturen; thi denne skrives af og for mennesker.

---

*) Af en notis i dette hefte vil man se, at »sagen« den 11te i denne maaned blev behandlet i den tyske rigsdag og denne gang med alvor. Ti ogsaa i Tyskland er der nu en kvindebevægelse. Frk. Hansteen nævner ogsaa senere i sin artikel eksempler paa, at selv i Tyskland findes der *kvinder*.

Altsaa, hvorfra kjender Strindberg kvindenaturen? — dette ukjendte dyb, som endnu ikke har aabenbaret sig? —

Fru M. er uforvarende kommet til at nævne den kjendsgjerning, at selv Henrik Ibsen, den store digter med den divinatoriske evne, selv han har maattet lytte til Camilla Collett for at faa et indblik i kvindenaturen, og faa en anelse om dens mishandling under trældomsaaget.

— —

Efter at den svenske digter*) har forsøgt, dybere og dybere, at trænge „ind i kvindens natur — hin natur, som fører sit forborgne liv under opdragelse, afretning og misdanning, og som driver sine skud op i de intimeste livsforhold, og kun i dem — desto mer lærte han hos kvinden at kjende det grufulde, det uforstaaelige, medusaen".

Se, det var dog et hvilepunkt. Begyndelsen til visdom er at erkjende, at man intet ved.

— —

Vi har et ord, som heder døgn. Dette omfatter baade dag og nat, lys og mørke. Vi har ogsaa et ord, som heder kjærlighed. Paa denne vor klode indgaar under dette navn det lave i sin skrækkeligste skikkelse ved siden af det høje i sin deiligste skikkelse. Ola Hansson sætter ordet to gange som overskrift over sin artikel. Om det er i følelsen heraf, skal jeg ikke kunne sige.

Det forekommer mig, at han ikke rigtig formaar at gjøre „skilsmisse imellem lyset og mørket".

— —

Som afsluttende hvilepunkt vil jeg hidsætte fru M.s slutningsbemærkning, efter at hun har omtalt Strindbergs anstrengelser for at udgrunde kvindenaturen.

„Paa den vei, han har gaat, ligger opgaverne for den kommende literatur, som i en af sine grene maa være psykologisk. Og denne literatur kommer til at forme de mennesker, der skal behandle kvindespørsmaalet".

Her finder vi atter et glimt af dagslys. Det gjør godt at se denne indirekte tilstaaelse af den tyske forfatterinde om, at hun selv ikke har behandlet kvindespørsmaalet".

*
* *

I en indledning fortæller frk. Hansteen, at hun sendte disse artikler ind til „Samtiden", men at de blev negtet optagelse der. I den anled-

*) Strindberg.

ning minder forf. om, at tidsskriftet — vort eneste norske literære tidsskrift — i sit program har erklæret ikke at ville forfegte nogen bestemt tendens, — et løfte det ikke har holdt, da tendensen tydeligvis maa være „*for* kvindetrældom og *mod* sædelighed“. Dette er et af de tidens tegn, som vi vil bede norske kvinder, — hvoraf der heldigvis findes endel der *har* æresfølelse — fæste opmærksomheden paa.

En kvindelig præst.

Phebe A. Hanaford, som i over tyve aar har virket som præst i De forenede stater, har paa opfordring givet *The Woman's Journal* en beretning om sit liv og sin virksomhed. Hun siger her blandt andet:

Hvis jeg skulde skrive en nøjagtig beretning om de ti første aar, jeg virkede i mit kald, og give udtømmende beskrivelser af, hvad mange mænd sagde og gjorde for at hindre en kvinde i hendes arbejde, og hvor rasende mange var, fordi jeg var en ven af kvinders stemmeret og ikke vilde opgive „Sorosis“ *), som man fandt ikke var et passende sted for en pastor, — hvis jeg vilde lade trykke blot endel af de mange breve, jeg fik i de dage, baade anonyme og med navns underskrift — hvis jeg vilde fortælle om de slette handlinger, som blev gjort, fordi man ansaa det for en Gud velbehagelig gjerning at spærre veien for kvinderne — da vilde jeg kunne lægge frem for offentligheden en bog, som baade vilde være til at le og græte over. Men jeg føler nu mere trang til at stryge en streg over de erindringer af mit liv. Tiden læger mange saar, og jeg har oplevet at staa paa den samme prækestol, man vilde drive mig bort fra, og forkynde Guds ord og efter de mange aars modstand at repræsentere staten i vor nationale konvention. Og jeg kan ogsaa give beretninger fra de senere aar om mine mandlige kollegaers overordentlige venlighed og elskværdighed

Mine erfaringer berettiger mig til at udtale, at jeg anser kvinder for at have ligesaa megen udholdenhed i præstens gjerning som mænd, og at de lig-saa godt som mænd kan udføre de mange gjentagne

*) En bekjendt kvindeklub i Newyork.

kirkelige handlinger uden at trættes. Jeg har enkelte søndage maattet reise flere mil og præke i tre og fire forskjellige byer; flere søndage har jeg havt to prækener, søndagsskole, en altergang og en begravelse.

Jeg var den første kvinde, som blev ordineret i Ny-England. Jeg er den første kvindelige præst, som har faaet opfordring til at holde bøn i mænds lovgivende forsamling, med andre ord, jeg forrettede som præst i Connecticut senat og repræsentanters hus flere gange i 1870 og 1872. Ved min søns ordination var det mig, som læste velsignelsen, og jeg forrettede ved min datters brudevielse. — — — —

Det menneske jeg skylder størst tak for, at jeg blev mig mit kald bevidst, er præsten Olympia Brown, som har øvet saa vidtstrakt indflydelse og bragt saamange kvinder til at følge sit exempel. — — —

Ofte, efter jeg har udført de kirkelige handlinger, har jeg spurgt mig selv: Hvorfor skal jeg nu ikke have lov til at stemme? Jeg har faaet mig tilkjendt geistlig magt og værdighed af mit lands love, hvorfor skal saa ikke jeg ligesaavel som mine mandlige kollegaer have ret til at stemme paa dem, der skal give lovene baade for folket og dets lærere? Især har jeg følt savnet, naar moralske spørsmaal har været oppe. Jeg haaber, at fremtidens kvindelige præster ogsaa vil faa se denne uretfærdighed hævet.

Adolf Diesterwegs religiøse anskuelser.

Adolf Diesterwegs navn har i aaret 1890 gjenlydt overalt inden den store tyske lærerverden. Hans 100-aarige fødselsdag den 29de oktober feiredes i næsten alle tyske byer og i Østerrig med. Med taknemmelighed har den tyske lærerstand dvælet ved den mands minde, der kanske mere end nogen anden pædagog har virket for at hæve den tyske folkeskole og dens lærere. Men der er ogsaa dem, der ikke har kunnet tilgive Diesterweg hans frisind, navnlig paa det religiøse omraade. Som han i sin levetid var gjenstand for den mest forbitrede forfølgelse fra ultra-klerikalt hold, saa er der ogsaa nu fra den samme leir kastet stænk paa hans minde, idet hans religiøse anskuelser betegnes som vanvittige og fordærvelige saavel for den enkelte som for den

hele stat. Navnlig er der i anledning af den festtale dr. Fr. Dittes — Østerrigs Diesterweg — holdt i Berlin ved det store tyske lærermøde i mai, fremkommet de haardeste beskyldninger mod Diesterweg i en mængde evangeliske og katholske tidsskrifter.

For at give læserne anledning til selv at dømme om beskaffenheden af disse beskyldninger skal vi her efter en artikel af Wilhelm Kreitz: Diesterweg und der Religionsunterricht — Pædagogium 1890 h. 2 — anføre en del af D.s egne udtalelser om religion og religionsundervisning:

„Religion er hjertets opløftelse til Gud, længsel efter Gud, liv i Gud. Religiøse følelser er de dybeste, men ogsaa den menneskelige sjæls frieste, er det indre livs rod, men ogsaa dets blomst, er forklaring og paa samme tid bevis for menneskets menneskelig-guddommelige natur, der hæver sig over det syn- og følbare. Frit ud af sig selv maa derfor — hvis de skal være sande, rene og lykkebringende — disse sjælens indre pulsslag udvikle sig; sjælens sande religiøsitet taaler intet mindre end mekanisme og tvang.

Menneskets religiøsitet har sin rod i gemyttet og som sand dannelse overhovedet aldrig er en færdig, lavet ting, maa religiøsitet altid frisk og levende have sit udspring fra hjertet eller — den existerer slet ikke. At søge den i bekjendelsen af døde bogstaver er en af de største vildfarelser, hvortil menneskene har ladet sig forlede.

Efter min opfatning staar det enkelte menneskes religiøse og sædelige dannelse, hvis den er sand, i fuldstændig harmoni med dets hele øvrige dannelse; den religiøse overbevisning er i sin sandhed og naturlige udvikling resultatet af menneskets hele dannelse, dets opdragelse og erfaring. Hvis ikke er den usand, paaheftet, foresnakket, opkonstrueret, og der vil mellem et menneskes „tro“ og hans øvrige „overbevisning“ — om kontrasten mellem denne og hans liv ikke at tale — findes en klart fremtrædende modsigelse. Religionen er ikke sand for ham. Det er den nemlig kun under den anførte betingelse, altsaa naar den er individuel og subjektiv, naar hvert menneske har sin egen religion, hvad der ogsaa efter den biografiske literaturs vidnesbyrd altid har været og vil blive tilfældet hos virkelig, det vil sige, inderlig religiøse mennesker. Religionen er udelukkende menneskets egen eiendom. En kan lige saa lidet tro som tænke for en anden, enhver har sin egen religion, eller han har en fremmed, der gjør ham til slave, degraderer ham til træl“.

Om den kristelige religion udtaler Diesterweg bl. a.:

„Denne sande religion helliger menneskets indre; den helliger hans stræben efter at virke i et ædelt kald. Den gjør ikke mennesket fremmed for livet, men begeistrer ham til praktisk dygtighed. Den lærer, der roser sig af Kristus og ikke fra Kristus henter begeistring til arbei-

de for ædle formaal, som ikke føler sig ansporet til samvittighedsfuld opfyldelse af alle sine kaldspligter, ikke føler sig drevet til at arbeide paa sig selv og paa at komme i et bedre forhold til menneskene, — han har ikke Kristi aand.“

Men kristendom er for Diesterweg ikke det samme som kirkelighed. Og med hensyn paa de forskjellige konfessioner udtaler han:

„Som religion tør intet opfattes, der kan fjerne menneskene fra hverandre. Religion er det baand, der kjærlig forener den enkelte med Gud, med menneskeheden og med den hele skabning“.

Han advarer tillige mod at tillægge troesbekjendelserne guddommelig autoritet:

„Religionens kjerne, som troesbekjendelsen udtaler, faar gjennem denne karakteren af stabilitet, den blir uforanderlig og dermed farlig for den udviklingsproces, der evig finder sted i den menneskelige tænkning, og som ligesaa lidt kan stanses ved forholdsregler, edikter og befalinger som jordens bevægelse, den kommer, selv om dens indhold fuldkommen tilfredsstiller de mest oplyste i samtiden, tidligere eller senere i konflikt med den fremadskridende kultur. Den, der vil undgaa en saadan konflikt, tør ikke opstille nogen troesbekjendelse, i det mindste tør han ikke tillægge den guddommelig autoritet, men maa erklære den for kun en foreløbig afslutning, der ikke tør hemme en fortsat friere udvikling, men ud af hvilken en ny evolution maa begynde, den man, som al udvikling, ikke vil undlade at hilse med glæde“.

Diesterweg er overbevist om, at kristendommen ikke af enhver forlanger den samme bekjendelse, langt mindre den samme form for bekjendelsen. Han siger:

„Den, der vil paatvinge alle mennesker den samme bekjendelse er en afgudstjener, en farisæer. Man *kan* ikke tro, hvad man vil, følgelig *skal* man heller ikke tro, hvad man ikke tror. Den, der foresætter sig at tro dette eller hint, har allerede ophørt at tro. Urene bevæggrunde kan forlede — til ydre bekjendelse af troen I sit hjerte tror man kun, hvad man virkelig holder for sandt. Det oprigtige menneske følger sin overbevisning.“

Saavel af religiøse som pædagogiske grunde er Diesterweg en bestemt modstander af den konfessionelle religionsundervisning:

„Skolen er ligesaa lidet konfessionel som professionel“.

„Modsætningen mellem kristen og jøde, katholik og protestant maa holdes borte fra barnets bevidsthed. Eller vil I i barnesjælen indplante splidens aand, had og fanatisme, hvad ingen senere undervisning vil kunne udrydde? Børnenes afsondring efter forældrenes konfessioner er utilladelig; thi det afføder som det har sit udspring i kasteaand for ikke at sige fiendskab og had — intet andet end partikularisme og splid.“

Diesterweg erkjendte klart og tydelig, at religionsundervisningens opdragende indflydelse ikke er afhængig af en bogstavelig stivnet fastholden af kirkedogmerne eller af mængden af religionstimer og andagtsøvelser. Han siger saaledes:

„Hvor jeg har havt den lykke og nydelse at iagttage dyb indvirkning paa skolebørnene — i evangeliske og katholske skoler — der var denne ikke frembragt ved dogmet, det var lærerens karakter og aand, hans individualitet og subjektivitet, der frembragte den.“

„Religionstimerne skal være festtimer for gemyttet som for erkjendelsen. Hvilken voxen kan daglig nyde to saadanne? Og tænk saa paa børn, hvis natur viser langt ringere trang til religiøs belæring! Men her har man just det ømme punkt! Man erkjender det, derfor vil man fremtvinge denne trang gjennem mængden af timer. Det vil ikke lykkes, fordi det ikke kan lykkes. Hvad der er imod naturen, kan aldrig i sandhed naaes . . . Resultatet af hine forholdsregler vil være: Religionen kommer endnu mere i forfald end hidtil, uviljen mod religion og kirke vil øges.“

Meget høit skatter Diesterweg livets betydning for den religiøse dannelse: „Stemmer ikke livet overens med den retning skolen har, saa ødelægger livet alt, hvad denne har bygget op. Børnenes religiøsitet afhænger af deres families, af fars og mors, kort af den voxnes religiøsitet. Derfor bør man i ungdomsundervisningen ikke blot ingen vægt lægge paa den formulerede bekjendelse, men man bør heller ikke overvurdere religions*læren*, hin forkastes af pædagogiken, dennes værd forsvinder næsten for den indflydelse, som de levende religiøse omgivelser udøver.“

Diesterwegs positive fordringer til religionsundervisningen i folkeskolen sammenfattes i forlangendet om en almindelig, det vil sige en for alle fælles religionsundervisning. Dette er dog ikke saa at forstaa, at Diesterweg forlanger en abstrakt religionsundervisning, almindelige moralske sætninger, definitioner om etiske og religiøse begreber. Han siger derimod: „Religionsundervisningen i folkeskolen er historie, intet mere og intet mindre.“ I dette punkt staar Diesterweg altsaa den Herbartske skole nær. Han forkaster dog „enhver kirkelig katekismus, saavel paa grund af dens indhold som dens form.“

Hvad Diesterweg forlanger, er altsaa konfessionsløse skoler, men ikke religionsløse. Han gjør det imidlertid ikke af fiendskab, men af kjærlighed til religionen. Har man nu ret til at stemple hans anskuelser som farlige for religiøsitet, for kristendom? Nei, de kan ikke være farlige for den sande religiøsitet, men kanske for den døde form, som man tror at burde klamre sig til, fordi den er saa meget lettere at faa tag i end det, der er religionens kjerne. Den religion, som man holder paa for massernes skyld, vil alvorlig rystes, hvis Diesterwegs anskuelser

vinder indgang. Men hvem mon der tør forkaste dem, hvor de gaar igjen som individuelle og subjektive.

A. H.

For skole og hjem.

Nils baadsmand.

Nils baadsmand han hadde e eneste ku;
den byttet han bort og fik fele for hu.
Aa Guskelov for :/: fellillil :/: fela mi!

Nils baadsmand han spelte og fela hu laat,
og guttene danset, saa jentene graat.
Aa Guskelov osv.

Nils baadsmand han gik sig alt over en bæk,
der mistet han baade fele og sæk.
Gubære mig for :/: fillillil :/: fela mi.

Og blir jeg saa gammel som maase paa træ,
og aldri saa bytter jeg fele for fæ,
og blir jeg saa gammel som sten udi bru,
og aldri saa bytter jeg fele for ku.
Gubære mig for :/: fillillil :/: fela mi.

Om den kvindelige ungdoms uddannelse i Amerika.

Den største fare, som for tiden truer den kvindelige ungdoms opdragelse i Amerika, skriver May Wright Sewall, er den gjængse opfatning, at alle hindringer for den er ryddet afveien. Man pleier at sige: „I De forenede stater er spørgsmaalet løst. Her har enhver ung pige den bedste anledning til at skaffe sig en videre uddannelse.“ Men blot for en overfladisk betragtning kan dette blive staaende som en sandhed.

De sidste statistiske opgaver viser os, at af børnene i vore offentlige og private skoler er de 52,4 procent piger, men den samme statistik viser os ogsaa, at af de studerende i høiskoler og ved universiteter er blot de 29,3 procent kvinder. Hvor skal vi nu søge forklaringen til den kjendsgjerning, at mens over to procent flere piger end gutter gjennemgaar de skoler, som skal forberede til høiskoleuddannelsen, er der næsten 3 gange saamange gutter som piger, der besøger høiskolerne

Forklaringen er at søge i, at folk ialmindelighed betragter opdragelse blot som en forberedelse til en levevei, og at de mener det liv, som falder i kvindernes lod, fordrer mindre disciplin og mindre dannelse end det, mænd er bestemt for.

Det er mangelen paa impulser fra almenhedens side, som endnu holder en mængde kvinder fra at tilegne sig en rigere udvikling. Det er sandt, at der ikke længer findes nogen uoverstigelig hindring for den kundskabstørstige eller ærgjerrige, energiske og karakterfaste unge pige, der har sat sig til maal at skaffe sig uddannelse, om det end skal koste ofre. Men et samfund, hvor blot saadanne „fødte talenter“ blev uddannede, kom til at faa en meget lav gjennemsnitskultur. Blandt de unge mænd, der udgjør 70,7 procent af de studerende i amerikanske høiskoler og universiteter vil ingen paastaa der er saa særdeles mange „fødte talenter“, der er vist faa af dem, som selv uden impulser udenifra vilde gjøre store ofre for at erhverve sig grundig uddannelse.

For at gjøre det ligesaa let for unge kvinder at søge til høiskolerne, som for unge mænd, behøves der en forandring i den opfatning, som er raadende inden familierne. Inden en familie af gjennem-

snitsdannelse vil man fra gutten er liden fortælle ham, at far og mor vil hjælpe ham til en god opdragelse, og saa maa han senere stole paa sig selv, og at hans held i livet vil afhænge af hans energi, forstand, kundskaber og opdragelse i det hele. Smaapigerne derimod faar det indtryk, at hvis de er pene og elskværdige og klæder sig pent, saa vil de tidlig gjøre et godt parti, og saa vil alt være vel. Jeg mener ikke, at man netop siger dette til dem, men det er dog de lærdomme, de indsuger fra omgivelserne. Mange af disse smaapiger er dygtigere paa skolerne end gutterne, men da de ikke studerer til noget maal eller med et ideelere syn for øie, saa blir de lærte fag staaende i deres hjerne uden sammenhæng, de samler sig ikke til dannelse, og de hjælper ikke til at udvikle hos dem, hvad der er endda bedre: sjælelig kraft.

Det hænder ofte, at de samme forældre, som bruger ethvert overtalelsens middel for at faa sine sønner til at gjennemgaa kurserne, anstrenger sig ligesaa meget for at holde sine døtre borte fra høiere dannelse. Mens de tvinger gutterne til at gaa paa høiskolerne, tvinger de pigerne til at være hjemme, eller i høiden tillader de, at de gaar der.

Man kan ikke sige, at piger har den samme anledning som gutter til høiere uddannelse, før selskabet betragter en ung pige, der kun er en familie- eller selskabsprydelse, med den samme foragt, som det betragter en ung mand, der bare har dekorative egenskaber. De fleste forældre er endnu ikke kommet videre, end at man kan høre dem ræsonere paa den tarveligste maade om deres døtres opdragelse. Det er ikke sjelden at høre: „Aa jeg bryr mig ikke om, at min datter skal faa nogen høiere dannelse; hun vil aldrig behøve at arbeide for sit brød, hun behøver ikke gjennemgaa nogen høiskole“. Det er denne maade at betragte opdragelse bare som et middel til at tjene penge, der gjør, at de formuende familier i Amerika gaar tilbage i dannelse, sammenlignet med de ubemidlede familier. De samfundsklasser nutildags, som ringeagter høiere uddannelse for sine døtre, fordi den ikke "behøves“, vil ligesaavist indhentes af Nemesis, som de stænder før i tiden, der mente, at lærdom blot sømmede sig for præster og munke, ikke for de adeliges sønner. Ikke før man kommer saa høit, at man værdsætter opdragelsen først og fremst for dens evne til at *udvikle individet* — vil man i vort land betragte den for ligesaa ønskværdig for kvinder som for mænd.

Slotsbalsladder.

Efter en begivenhed, som et slotsbal, klumper damerne sig sammen i teselskaber for at diskutere den interessante oplevelse. Ja ikke saa at forstaa, at herrerne jo ogsaa gir sit besyv med, naar de har anledning Og kritiken er skarp som en kniv. Det er da især damernes toiletter, det gaar ud over. Gud naade den, som har været for lidet udringet, det er en majestætsforbrydelse. Ja, har man været for meget, saa er det *næsten* ligesaa galt. En anden gang bør man sætte paa indbydelseskortene, *hvor* den kongelige grænse er.

Selv hofetiketten bør, skjønt i sig selv en gruelig utidsmæssig ting, dog følge med tiden. Det bør staa enhver af os frit for at vise frem saa lidet vi selv ønsker af vor egen retmæssige krop. Jeg er ikke meget for grænser, men en velanstændighedsgrænse faar vi holde paa. Skulde der gives et paabud angaaende toilettet, vilde det være mere paa sin plads at befale damer over en vis alder at være høihalsede. Om bare af sundhedshensyn eller rent æstetisk taget. Ja er det ikke fælt da at se gamle skrumpne kjærringer udringede og kortærmede? Og de fede er da heller ikke for vakre at se paa!

Da salig kong Cetewayo for en del aar siden var paa besøg i Europa, skrev Hans Majestæt — eller lod skrive — hjem til Zululandet, at „her i Europa gaar kvinderne strengt tildækkede til daglig, men til stas er de nøgne som vore Zulukvinder.“ Se dette er en naiv vildmands temmelig korrekte opfatning af forholdene.

Der er ogsaa andre ting, som man maa tænke paa, naar man gaar paa slotsbal, hvis man vil undgaa at gjøre bommerter. Aa, for der skal saa lidet til, før man faar reprimande eller unaadige blikke af lakeier og kammerherrer og det, som er finere endda.

Der var saaledes en dame, der havde placeret en stor grøn sløife paa et — det skal indrømmes — mindre heldigt sted. Hun fik gaa igjennem. Vist ud blev hun ikke egentlig, bare anmodet om at holde sig i baggrunden. Og bagefter blev hun bagtalt i ordets bogstavelige forstand. Stakkar, hun havde holdt sig til ordsproget: „Net utan at vara prålig, sa' fan, när han färga svansen sin ertgrøn.“ En anden dame som havde blomster paa kjoleskjørtet blev formelig plukket, og blomsterne kastet i kakkelovnen. Reglementet forbyr blomster nedenfor

livet. Men alt sligt er jo ikke saa godt at vide for dem, som ikke stadig vanker i hofkredse.

Storkritikeren Georg Brandes skrev nylig i en artikel om „Hedda Gabler", — i parentes bemærket en i høieste grad misforstaat og snobbet artikel — at nordmændene var et formløst og raat folk, vi havde ingen aristokratiske traditioner, ingen adel og mere i samme toneart. Nei Gudskelov for det, hr. Brandes! Det er da vor stolthed, at vi er fri for *det* fanteri.

— *e* —

Forskjelligt.

I Norsk kvindesagsforening holdt fru Ragna Nielsen mandag den 16de marts et foredrag om *Det gamle kvindeideal*. Mødet var godt besøgt, og foredraget hilsedes med kraftigt bifald.

Fra Tyskland. I rigsdagen forhandledes den 11te marts en til denne indsendt petition om tilladelse for kvinder til at drive akademiske studier. Under debatten herom udtalte Schrader, at han ansaa det for regjeringens pligt at gjøre det muligt for kvinder at udøve lægepraksis, medens Orterer at centrum bekjæmpede petitionen, idet han henviste til Rusland, hvor tilladelsen havde fremkaldt samfundsomvæltende elementer. Efter en længere diskussion, hvorunder Bebel og Rickert talte for og den konservative Hultsch imod petitionen, gik rigsdagen over til dagsordenen.

Uregelmæssigheder i forsendelsen bedes uopholdelig meldt i ekspeditionen, Universitetsgaden 9, II.

Redigeret af frk. **Gina Krog.**

Dagbladets Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING

5te Aarg. | Kristiania den 1ste april 1891. | No 7.

Kvindehadere.

Der findes ikke mange *sande* fruentimmerhadere i verden, men lever man en stund, kan man være saa heldig at træffe en. „Være saa heldig“, sagt fuldstændig uden ironi, for det er blot berigende at stifte bekjendtskab med ham: en oprindelig større idealitet end godtfolks, en stærk aandelig trang, èn dyb og fordringsfuld følelse og en livserfaring, der har dreiet det hele om til karrikatur for hans syn. Faar ikke hans liv en heldig vending, stivner hans følelse til had mod *kvinden*, maa der bli et brud i dannelsen, en stans i den sjælelige udvikling. Men selv da, — hvor han har vor sympati, hvor godt vi forstaar ham! Det mandsstyrede samfunds moral og frivole kvinder har plyndret ham, ligesom de ødelægger kolossale værdier for os.

Men saa er der en gruppe hadere af en anden slags. Kvindesags-kvindehadere! Ja det er et vanskeligt ord, men nu er det sagt, og rigtigt er det. Af dem er der mange baade blandt mænd — og kvinder. De hader kvindesagen og dens forkyndere, fordi de frygter, at ved hjælp af den vil ogsaa kvinder voxe sig frem til *aandig* magt — og til ikke at misbruge sin kjønslige magt. Og det passer ikke i systemet.

Disse hadere er ikke netop interessante, og naar de har forsøgt at føre sag mod os, har de gjennemgaaende vist sig smaalige og kranglede; men kvikke kan de undertiden være og ofte ufrivillig komiske, naar deres vrede er optændt. Men nu skal vist den fornøielsen holde op. For nu har Arne Garborg, som vi vel ikke fornærmer ved at kalde for deres profet, som de ser op til med afgudisk beundring, nu har han forkyndt sine lehrjungen, at nu maa de holde op med at være kvindehadere, d. e. kvindesagshadere. Ti „had er frygt, og kvindehad vilde passe daarligt til mandige miner“ *).

*) ›Kristiania Intelligentssedler‹ nr. 70. Gerhart Hauptmann af Arne Garborg, V.

Se saa, nu skal vi hverken faa Garborgs aandfuldheder om „Nylænde“ og „Nylændes“ redaktør, som altid var saa oplivende, eller hans disciples kvikheder omkring i snart sagt hver den venstreavis, som findes. Det er et stort tab. Heldigvis er Garborgs artikel kommet for sent til at stanse „Samtidens“ sidste hefte. Apropos om „Samtiden“, dens to udgivere, d'hrr. Brunchorst og Gran ser ud til at have startet sit tidsskrift for at modarbeide kvindesagen. Men hvorfor kan de ikke være ved det? Det er da en ærlig sag. Hvorfor dette affekterte: „ikke forfegte nogen tendens“. *Vi* har ikke noget mod, at „Samtiden“ har den tendens og endnu mindre mod maaden, den forfegtes paa. Om vi havde udsat en præmie for artikler, der kunde vække lidt æres- og selvfølelse hos de dorskeste kvinder — vi kunde ikke faaet dem bedre.

Efter fru Marholm (tysk) og Ola Hansson (svensk) er det nu Gustave Le Bon (fransk), som redaktionen præsenterer for de norske kvinder i følgende ord:

„Uagtet denne artikel er skrevet nærmest med franske forhold for øie, passer den dog i det væsentlige ogsaa paa forholdene hjemme. Naar redaktionen optager den her, vil den derved ikke have fastslaaet, at forfatterens standpunkt er redaktionens, men kun, at de her fremsatte meninger er vel værd at tænke over ogsaa hos os“.

Hm! — Artikelen heder: „Lidt kvindepsykologi og følgerne af vor tids kvindeopdragelse“ og bør læses i sin helhed.

Med det samme vi havde læst den, vilde vi karakterisere den saaledes: Artikelen er af den beskaffenhed, at selv „Morgenbladet“ ikke vilde bragt den frem for sit publikum. Men saa *bringer* „Mrgbl.“ den frem dagen derpaa, saavidt vi husker noget afkortet og ogsaa med en elskværdig reservation.

Et vakkert tableau altsaa: „Samtidens“ to og „Morgenbladets“ ene redaktør omfavnende hinanden af henrykkelse over Gustave Le Bon's had til kvindeemancipationsidéen i særdeleshed og idéer i almindelighed!

Men det var det vi vilde sige: Havde Garborg været taget paa raad, var artikelen ikke kommet ind i „Samtiden“, ti Garborg advarer mod frygt, og Gustave le Bon er en saare frygtagtig gammel herre.

Garborg maa i det hele, i sin sidste artikel, siges at være meget naadig, naadigere end før mod kvindebevægelsen og kvinderne, men ogsaa han kommer til at sige ting, som er det stik modsatte af faktum. Hør her: „Sikkert er det, at det mandige ideal er kommet svært af mode i de dele af verden, hvor kvindebevægelsen har faaet størst magt“. Nu er det en kjendt sag, at kvindebevægelsen har faaet størst magt inden den angelsaxiske race, og endnu mere kjendt er det, at mandsidealet: „energiens, daads- og forvovenhedsidealet (Garborgs definition) er meget høit i kurs i den race. Og fra den races sprog

er det begrebet „gentleman“ har udbredt sig over jorden. Et vanskeligt begreb at begribe, ikke sandt? Garborg gjør kort proces med begribelsen og kommer istedet uforvarende til at sætte „hensynsløsheden“ ind i mandsidealet. Havde *vi* gjort os skyldige i en saadan skrivfeil — saa kunde man med rette anklage os for mandsforagt. For herregud, om nu Nietzsche har profeteret, og den ene smaagut efter den anden sætter sporenstregs afsted fra Darwin og ind paa de aandelige værdiers bestemmelse, saa faar vi da ikke rent glemme al vor erfaring: at mod hensynsløshedens ideal stræber bare tølpere, idioter og vanvittige.

Tilsidst siger Garborg: „Johannes i „Einsame Menschen“ er mig en sand Adam; hvad han trænger er en, som er hans lige (naar kvinden synes, hun trænger en, som er hendes lige, betegner Garborg det som bestræbelser for at femninisere manden) han maa have en Eva, „som han kan tale med“. Det er hvad der i al evighed er mandens drøm osv.“

Se, se, det var meget, naadens sol skinner! Men saa fordringsfuld er kvinden blevet, saa græsselig er kvindesagskvinden, at det gamle paradis ikke længer lokker hende, for der er kundskabstræets forbudne frugt, og der er mandinden, og der er — den gamle Adam.

Arne Garborg har ikke fantasi til at tænke sig andet end den gamle genesis, men det har vi: En ny skabelsens orden og en ny Herrens have, hvor ordet kommer til at lyde: Det er godt at mennesket, kvinden, er alene — indtil den nye mands skabelse er fuldbragt. Men af vort ribben (femininiseret) skabes han ikke, for den skabning af ribbenet gik det daarlig med.

Mandfolkehad og fruentimmerforagt.

Er der noget, vi kvindesagskvinder blir opøvet i, saa er det taalmodighed. Blandt de mange beskyldninger, som vi stadig maa finde os i om igjen og om igjen at fralægge os, er den for „mandfolkehad“. „Jeg skulde nok holde „Nylænde“, siger en dame, „naar den bare ikke var saa fuld af had til manden“. „Men, kjære frue“, siger vi, snille og sagtmodige, „hvad er det i „Nylænde“, som aander mandfolkehad?“ „Aa, altsammen“, svarer hun, „der er næsten ikke en artikel, uden den

har bidske udfald mod mændene". „For eksempel?", spør vi. „Aa, for eksempel, for eksempel —" siger hun, „jeg kan ikke huske noget saadan i en fart, men de forekommer omtrent paa hver side". „Ja, kanske De kalder det „udfald mod mændene", at vi ikke kan fornegte fakta", svarer vi, „f. eks. det faktum, at ikke endnu alle mænd indrømmer kvinderne alle menneskelige rettigheder; men hvis det faktum skal forties, blir der jo idethele ingen kvindesag, og altsaa heller intet „Nylænde". „Nei, det mener jeg slet ikke", svarer hun, „men det er alle de hadske, bitre ord, — ja, kort sagt, mandfolkehadet". „Vil De gjøre os den tjeneste at sende os en fortegnelse over „Nylændes" hadske udfald i en aargang eller to?" spør vi. „Ja det skal jeg gjerne, det blir ikke vanskeligt", siger hun. Men vi har endnu aldrig faaet nogen fortegnelse.

Kjære fruer, hvis det kan nytte noget, saa vil vi kvindesagskvinder herved høitidelig forsikre: Vi hader ikke personer, derfor hader vi hverken de enkelte mænd eller „manden" som kollektiv betragtet.

Vi maatte ogsaa være gale, om vi gjorde det. For „manden", det er jo ikke alene hver mand, som har gjort en kvinde uret, det er ogsaa hver mand, som har lidt uret af en kvinde, — tror nogen, vi er saa blinde af partiskhed, at vi ikke ved, det sidste eksisterer ligesaavel som det første? „Manden", det er ikke alene hver mand, vi personlig ikke liker, eller som er os ligegyldig, men det er ogsaa hver mand, til hvem vi er knyttet med inderlige slægtskabs og venskabs baand, — hvorledes skulde vi kunne hade dem? „Manden" er ikke alene hver indbildsk, enfoldig „skabningens herre", som tror, at han med et visdoms og magtsprog kan bortfeie en hel aandelig bevægelse, — det er ogsaa hver rettænkende, forstandig mand, som betragter kvinderne hverken som djævle eller engle, men som mænds lige, der paa grund af mænds brutalitet og egen svaghed først nu er vaagnet til krav paa frihed. „Manden", det er ikke alene en Strindberg, som hader os og foragter os, og hvis had og foragt ikke vilde kunne mættes, uden han havde kvinden nede i sølen og saa kunde faa sætte sin fod paa hendes nakke — stakkars mand, hvor ondt han maa ha det! — det er ikke alene en Garborg, som ligegyldig og *en passant* haaner os og hele kvindebevægelsen, fordi han trænger til et par vittige linier mere, for at avisartikelen kan bli lang nok*), — manden er ogsaa en Ibsen, en Bjørnson, en Lie, foruden mange, mange andre, der hver for sig kanske har udrettet mere for kvindernes sag end kanske nogen kvinde selv, — tror nogen, vi er saa blottet for taknemmelighed, at vi glemmer det?

---

*) Se »Kristiania Intelligentssedler«, tirsdag den 24de marts 1891. Gerhart Hauptmann af Arne Garborg, V.

Og desuden er jo „manden“ ikke alene dem, som anser sig selv som de øverste og faktisk ogsaa har magten over os andre, „manden“ er ogsaa de mange, mange millioner, som ligesaavel som kvinderne lider under magthavernes mangel paa retfærdighedsfølelse — hvorfor skulde vi hade vore lidelsesfæller?

* * *

Jeg havde læst en roman af Strindberg. Jeg havde følt den tilbørlige pine over de kvindelige karakterers slethed, grundet over og med ydmyghed erkjendt det faktum, at „kvinnan endast är en intermediär form mellan mannen och barnet, hvilket framgår af fosterhistorien, där mannen under ett stadium är kvinna, men kvinnan aldrig man“. (Hvor det maa være ydmygende for Strindberg at tænke paa, at han virkelig paa et stadium af sin tilværelse har været kvinde). Jeg havde beundret denne konsekvens hos Strindberg, som driver ham til gjennem foragten for kvinderne ogsaa at foragte alt i skabningen, selv om det er af mandkjøn, som ikke har formaaet at hæve sig til den øverste plads. Der blir da igjen som gjenstand for vor beundring ham, manden, den intelligente, den store aand, Nietzsches „blonde herre“, som altid uvilkaarlig minder mig om Antikristen, — det fornemste kjendemærke, det rasende aandelige hovmod, har han ialfald. Saa satte jeg mig til at læse Garborgs sidste artikel om Hauptmann. Han kommer der med en parentes om kvindesagen, noksaa skjødesløst tænkt og skrevet. Hvorfor skulde ogsaa en Garborg behøve at sætte sig nøie ind i en saadan ubetydelig ting, som hvad kvindesagskvinderne mener og vil. Lad dem faa, hvad de skriger paa, siger Garborg godmodig fra sin mandlige høide, — „en mand kan jo virkelig kun da føle sig overlegen, naar konkurrencen er fri“. „Ja“, siger han, „siden kvinden ikke som indianerne eller australnegrene kan udryddes, er vi jo næsten nødte til at anstille civilisationsforsøg med hende, aldenstund vi selv agter at leve et civiliseret liv“. Senere siger han rigtignok, at mandens specialitet er at være raa, men at det er kvinderne, som vil ha „vikingernes ætlinger“, pene, fromme, hustamme og fornuftige“, „det kvindelige ideal begyndte at fortrænge mandsidealet, daads og forvovenheds idealet, energiens og hensynsløshedens ideal“. (Garborg oplyser ikke om, hvorledes han skal kunne „leve et civiliseret liv“, hvis hensynsløshedens ideal seirer). „Strindberg vil udtrykkelig ha kvinden opdraget til sit hverv“, siger Garborg, — „til mor altsaa og hustru. Der behøves ikke mer. Er en kvinde saaledes opdraget, at hun kan udfylde stillingen som hustru og mor, — da *har hun ogsaa den udvikling, hun selv menneskelig behøver*“. Nu mener naturligvis Garborg med at kunne udfylde stillingen lidt mere end enhver spids-

borger i Kristiania, — han mener f. eks., at hun skal „være istand til at føle vægten af et fornuftargument“, men han har i sit mandlige hovmod ikke gidet undersøge sagen et gran mere end spidsborgeren, der heller ikke aner, at han ikke har forstaaet denne kvindernes første og fornemste fordring, *ikke længer at betragtes som blotte kjønsvæsener*, men som mennesker, der har ret til at leve sit liv som menneske, enten dette liv leves sammen med en mand eller ikke. Vi har sagt det hundrede gange før: Vi vil hverken ha galanteri eller ridderlighed, som Garborg taler om, vi vil ha retfærdighed. Vi vil ha samme frihed, samme rettigheder og samme adgang til udvikling som mænd, og vælger vi saa at være hustruer og mødre, skal vi nok komme ud af den ting selv, derfor behøver hverken Strindberg eller Garborg eller biskop Heuch at sørge.

* * *

Hver gang jeg har læst noget af Nietzsche, Strindberg eller Garborg, griber jeg mig i, at jeg gaar og nynner paa et gammelt vers:

Thi bryst dig kun saa maadelig,
ei mindste orm foragt,
selv denne hersker over dig,
naar du i muld er lagt —

men hvad bryr de store aander sig om gamle Claus Frimann?

Ragna Nielsen.

Fredrika Bremer.

(Forts.).

Hun begyndte igjen at skrive om mange forskjellige emner, og for at faa penge til at hjælpe sine fattige, samlede hun udover vaaren 1828 endel af sine smaaskrifter og gav hemmelig sin broder i kommission at sælge dem til en forlægger.

Dette lykkedes, og Fredrika og hendes søstre straalede af glæde, da hun modtog de 200 rigsdaler, som de første *Teckningar ur Hvardagslifvet* bragte ind i deres fattigkasse. Fr. vilde gjerne fortsat med at skrive, — „men“, skriver hun til søsteren februar 1829, „her i byen

er det mig umuligt, al min kraft, mit liv, mine ideer mugner bort, den gode tid er forbi, jeg er nu et nul baade i henseende til frihed og evner — — — Vi — du og jeg — nærmer os snart 30-aarene, og hvorledes har vi nydt livet? Hvor lidet vi har kunnet virke, skjønt vi begge har saa stor lyst og kraft til nyttig og velgjørende virksomhed!

Paa denne tid var det faderen rammedes af et slagtilfælde. Efter den tid blev hans haarde sind mildere, han bar taalmodig sine plager og modtog med taknemmelighed familiens ømme omsorg og pleie.

„Nu da den tunge tid er langt tilbagelagt", skriver Fredrika ti aar senere, „nu synes jeg det er godt, at trykket varede saa længe, at bitterheden fik smelte i smerte, det var godt at faa trykke forsoningens kys paa den døendes haand og pande."

Endnu vedblev dog længe den gamle tyngsel at hvile over hjemmet, og især over Fredrikas sind. Den fredelige sommer paa Årsta gav hende vistnok tilfredsstillelse, og hun sammenskrev igjen nye *Teckningar ur Hvardagslifvet* efterat den anonyme forfatterinde var blevet opmuntret af pressen. Men da flytningen til Stockholm nærmede sig, fik hun igjen sin gamle skræk for det tomme indholdsløse iv, som ventede hende der. Her mødte imidlertid forfatterinden strax ved sin ankomst den i hendes hemmelighed indviede Franzén, hun fik af ham de første varme anerkjendende ord for hendes „Familien H.", og ham fulgte skarer af oprigtige beundrere, blandt dem den fine kunstdommer og literat v. Brinkman. Forfatterindens ry voxte hurtig.

„Alle viser mig venlighed", skriver Fredrika nu. „Mama er snil og kjærlig. Kanske det alligevel kunde bli hyggeligt hjemme "

Det blev en lykkelig vinter. Pressen havde bare ros over de nye „Teckningar." Fremragende personligheder lod sig presentere i familien. Det svenske akademi oversendte forfatterinden at *Teckningar ur Hvardagslifvet* sin mindre guldmedalje, „som et kjendetegn paa dets agtelse og bifald", og forlæggeren bad om at faa forberede en ny udgave.

Fredrika havde en instinktmæssig skræk for smiger, men hun kunde ikke undgaa at føle sig tilfreds og oplivet. Anden del af „Familien H." skreves om vinteren lidt „huller om buller", som hun selv siger, men modtoges med begeistring. Sommeren tilbragtes ved et badested, og om høsten reiste hun til sin gifte søsters hjem i Kristianstad for at tilbringe en længere tid der. Under dette ophold var det hun kom til et afgjørende vendepunkt i sit indre liv.

„At ofre mig for forfatterskabet har jeg ikke til hensigt, det er blot en sysselsættelse indtil videre", havde Fredrika skrevet i 1829. Nu tænkte hun anderledes. Hun vilde nu for fuldt alvor uddanne sig til forfatterinde. Hun følte imidlertid godt, hvormeget der manglede hende i menneskekundskab og livserfaring, og hun var ikke klar over i hvilken retning hendes forfatterskab skulde gaa.

Men i Kristianstad var Fredrika saa lykkelig at vinde en ven og lærer, som kunde give hende klarhed. Det var rektor ved skolen Per Bøklin, en dyb tænker og varm kristen. Under hans indflydelse udviklede hun sig til en sjelden ædel personlighed, dybt religiøs, med hjertet brændende af menneskekjærlighed og uafbrudt søgende efter sandhed, fandt hun kraft til at sætte sig et stort maal, og for dette maal, om saa skulde være, ofre sin popularitet som forfatter.

Denne udvikling, som snart kom til at foregaa helt selvstændig og ofte paa en maade, som hendes ven og lærer ikke havde forudseet og ikke engang altid billigede, udgjør Fredrika Bremers egentlige livshistorie, og hendes livsgjerning blev arbeidet paa kvindernes frigjørelse.

Allerede i den første del af „Teckningar ur Hvardagslifvet" finder vi et stykke: „Den Ensomme", som viser, at Fredrikas tanker med dyb deltagelse syslede med de fattige ensomme kvinders skjæbne, de, som fuld af den ædleste virkelyst ser alle veie stængt for sig, som fattige og afhængige, uden livsopgave og livsindhold, maa leve hos naadige beskyttere.

Det var det første raab, den første tolkning af de ensommes skjæbne, og det læstes med dyb rørelse af de mange, som led under trykket. At Fredrika Bremer i „Den Ensomme" har nedlagt meget af hvad hun selv bittert og længe haabløst har lidt, har hun selv sagt.

Men snart finder hun, at det ikke er nok at tegne de sørgelige sider af det, som aabenbarer sig og med den dybeste deltagelse følge de ensommes tragiske skjæbne. Hun maa trænge ind til kilden for al denne lidelse, al denne vankundighed og afmagt, som ved siden af kundskabsrige, velbergede mænd stiller deres søstre i latterlighedens og nødens skygger. Hun vil finde aarsagen til, at saa mange ægteskaber blir haltende og usympatiske, saa mange hjem ulykkelige og fredløse som hendes eget.

Hvorledes hun lidt efter lidt søger sig frem til forklaring af alle disse misforhold, træder tydeligst i dagen gjennem hendes brevvexling med Bøklin, hvis indhold fra denne side seet turde være enestaaende.

Harriet Martineau synes at have været den første, som har rettet hendes opmærksomhed paa *lovreformer*, som hovedvilkaaret for kvindens frigjørelse; i begyndelsen viger hun tilbage for tanken paa, at alle virksomhedsveie skal aabnes for kvinderne og spøger saa smaat over denne tanke. Men allerede i 1838 i januar optager hun for fuldt alvor kvindespørsmaalet til granskning sammen med Bøklin og gjendriver efterhvert alle hans indvendinger. „Fra jeg var barn", siger hun, „følte jeg mit hjerte banke for *medborgerligt* liv og af en *stor* kjærlighed; men hvilke usle maal fik man det ikke til at banke for. Og hvor

bittert, hvor forfærdeligt saaledes at drives ned *under* sig selv i oprør med det høieste og bedste i livet. Men Gud har udfriet mig. Kunde jeg nu blot blive et redskab til at udfri andre! Mine skrifter arbejder henimod dette, og jeg føler, at de vil gaa mere og mere i retning af *kvindens frigjørelse.* Jeg vil i den almene bevidsthed søge at vække forstaaelse, for hvilket misforhold der raader og for nødvendigheden af, at der maa foregaa en fri evolution inden — *livets hjerte*, for saa vil jeg kalde kvinden. Og jeg vil bringe hende til bevidsthed om sit værd, om sin betydning som menneske, som borger, og rette mod et eneste stort maal den flamme, som nu brænder snart for guder, snart for afguder. Den personlige kjærlighed maa staa i nærmeste sammenhæng med kjærligheden til Gud".

Endel af disse tanker kommer frem i hendes senere skildringer, især i „Hemmet". Hun har her villet skildre familiemedlemmernes forhold til hinanden og til et høiere liv, under arbeide for at lutre og hæve sig selv og det hele. Især har hun villet løse spørsmaalet om de mange døtre, som ofte er hjemmets bekymring. Hun har villet hjælpe til at rydde bort den fordom, at kvindens eneste maal er ægteskabet.

„Jeg har skrevet for de ensomme", siger hun, „jeg har villet vise dem, at de kan naa sit livs maal ogsaa udenfor ægteskabet. Jeg har ladet dem alle, det være sig udenfor eller inden ægteskabet, i fædrenehjemmet eller i det nystiftede hjem, nærme sig det høieste menneskelige ideal, klarhed og renhed i sindet og harmoni med sine omgivelser. Om de faar børn af kjød og blod, eller de giver samfundet gode og kjærlighedsfulde gjerninger eller frugten af deres aands virksomhed — det er det samme. De voxer og blomstrer derved baade for det jordiske og det himmelske liv. *Dette er min troesbekjendelse, og den er bygget paa Kristus.*

I 1849 foretog Fredrika Bremer paa mange ukjendte venners varme opfordring en reise til Amerika. Hun, som allerede i aarene 1838 - 43 havde kjæmpet sig frem til saa stor klarhed, kunde ikke lære saa meget i Amerika om *grnndsætningerne* for kvindernes frigjørelse, men saa meget mere kunde hun lære om anvendelsen. Hun saa kvindeopdragelsen hævet til en i Norden ikke anet høide; hun lærte at kjende kvindelige læger, hvem det efter uhørte anstrengelser var lykkedes at uddanne sig i lægevidenskaben og derigjennem faa anledning til at hjælpe lidende søstre. Hun saa kvinderne ialmindelighed vises en agtelse og øve en indflydelse, som den gamle verdens kvinder ikke drømte om. Hun saa ogsaa hustruen i de dannede hjem villig erkjendes som familiens midtpunkt og føre regjeringen inden hjemmets verden. Hun hørte desuden fordringen paa kvindernes borgerlige rettigheder fremsat sammen med fordringen paa negerslaveriets ophævelse,

Saaledes kom hun hjem med styrket overbevisning og mod til kampen for svenske kvinders frigjørelse fra uretfærdige loves*) og gamle fordommes aag.

Ved hjemkomsten til hjemlandet mødtes hun af budskabet om sin søster Agathes død. Det var et haardt stød. Den elskede søster, den eneste af hendes slægtninge, som forstod hende! Til hende var Amerikabrevene skrevet, hendes fine kritiske blik havde hun stolet paa til hjælp ved redigeringen af dem før offentliggjørelsen. Nu maatte hun foretage alt alene og i arbeidet finde det eneste vaaben mod den følelse af bitter nedslagenhed, som vilde gribe hende.

(Sluttes).

---

*) Som exempel paa under hvilke forhold den svenske kvinde levede, da Fr. Bremer begyndte sin forfattervirksomhed, citeres i artikelen nedenstaaende aktstykke:

Göta Hofrätts betänkande emot Lagberedningens förslag 1827, att kvinna måtte varda myndig vid 25 år.

„Då kvinnan i vårt land i följd af vedertagen uppfostringsmetod icke bildas eller danas till annan verksamhet än den, som blir nödig för den inre hushållningens vård, hvarutöfver kvinnans egentliga verkningskrets ej häller synes vara ämnad; så måste ock däraf följa att hon, dagligen sysselsatt med sina husliga småbestyr, icke kan såsom mannen reflekterande på de större tilldragelserna i allmänna lefvernet, vinna den bekantskap med händelsernas vanlige gång, icke förskaffa sig den erfarenhet af vårlden og människan m. m. att hon utan fara kunde tillå'as att råde sig och sitt.

Långt bättre vore då att fortfarande hålla hende i skydd mot farorna af sin okunnighet och medfödda godtrogenhet. Sålunda värnad för frestelsen att på egen hand vilja skapa sin lycka och begäret att såsom själf myndig tänka och handla för eget bästa, i stället att lefva för andra, skulle hon njuta det lugn och den stilla förnöjelje, hvaraf hon, åt sig själf lämnad, icke torda komma i åtnjutande. Och då hon förr eller senare inträder i det äkta ståndet, skulle hon dit icke medföra den inbillningen, att hon vore lika god som mannen, utan hon skulle se i sin make en självfald förmyndare, hvilken af öm välvilja åtagit sig hennes angelägenheter, och hon skulle framgent som hittills vara lifvad af den sanna undergifvenhetskänsla, som alltid skall utgöra ett oeftergifligt vilkor för den äktenskapliga föreningens sällhet“.

Literatur.

Har Henrik Ibsen i Hedda Gabler skildret virkelige Kvinder? En Kvinderøst. H. Aschehoug & Co. 1891.

Den literære kritik har staat temmelig forlegen overfor Ibsens sidste digterværk Den sædvanlige behandlingsmaade strak ikke til her; her var noget ligesom en naturproces, hvor man maa anstrænge sig for at forstaa de virkende love uden at spørge om dette ogsaa gaar rigtig til. Det kunstværk Ibsen gir os er „ein stück welt", ligesaa tungt og vanskeligt for tanken at gjennemtrænge som det liv, vi lever, hvor de stærke revolutionerende kræfter ligger som halvkvalte under dagliglivets vaner og smaasnak, mens det for hans syn, det skjønner vi nok, har vist sig dekomponeret i alle sine elementer; vi føler det som intet var fast, alt er flydende og vore sympatier driver med strømmen. Lad „fagmennesket" og det „søde tossehode" være dem, som bjerger sig, lad dem endnu arbejde sammen en stund, – vi tror ikke paa dem som „fremtidens kulturmagter", de lever jo kun af et efterladenskab, de har ingenting, de kan kalde sit eget. Men aand, skjønhed, personligheds- og frihedstrang skal vel ikke altid ligge under for egen syndeskyld, selv maa de være de gode frelsende magter.

„En kvinderøst" — en vel kjendt, som vi altid lytter til med opmærksomhed og interesse — har tat ordet og med eiendommelig klogskab og finhed strax vidst at begrænse sin opgave og har dermed uden tvil grebet det centrale hos hovedpersonen i det digterværk, som publikum efter en kort studsen og nogle indvendinger, som næsten sa sig selv, tilsyneladende ikke mere tænker paa. Forfatterinden ser Hedda Gabler som den tragiske skikkelse fra det øieblik, hun trær ind paa scenen. Naar kritikere af fag endnu ikke har været i stand til i deres mange slags udviklinger at komme denne skikkelse rigtig nær, saa tør det ha sin grund i noget, som de har glemt eller kanske aldrig vidst. Det er: *unge kvinders evne til at abstrahere, en barnlig evne forresten.* „Det er haardt at døie for et mandfolk," siger Garborg, og det kan saa være. Men det er nu saa alligevel, og beviser kunde føres i mængdevis. Naar man vilde lægge mærke til denne egenskab, kunde den gjøre stor nytte i opdragelseskunsten, være ligesaa brugbar der som den er farlig for livsførelsen, enten man vil kalde den renhed eller — mindre velvillig — dumhed. Hedda Gabler er den feterede og korrekte baldame, hun er

dog gammel nok til at vide, at ikke hele verden er en balsal, hun ved det, og hun ved det ikke, for hvad gjør det hende? Det korrekte, som hun dyrker, fordi det nærmest tiltaler hendes stolthed og hendes skjønhedssans, tilfredsstiller hende ikke, tvertimod, det næsten kjeder hende ihjel. Hun længes efter livets store festsal med høiere skjønhed, intensere glæde, hun fritter ud den mand, hvis fortrolighed hun har tilvendt sig, intet tyder paa, at han selv har lagt noget forskjønnende slør over sine bedrifter, — men hun ser ham kun saaledes som hun vil se ham, „hed og freidig" med „vinløv i haaret", i det livsnydelsens moment, som vi her i vor tarvelige jordiske tilværelse ikke magter at fastholde i sin renhed. Aldrig har Kjøbenhavneriet vist sig flauere, end naar det har drevet gjøn med dette ord. Ibsen vidste, hvad han gjorde, naar han la denne formel i Heddas mund, hun med den exotiske skjønhedsfølelse, det kloge hode og den hvilende tænkeevne. Hedda forklarer sig aldrig nøiere, ligesaa lidt som hun siger et tomt ord. Men denne virkelighed, som hun i den naiveste tankeløshed og det dristigste hovmod har set bort fra, og som hun endnu prøver paa at fornegte, drager sine konsekvenser om hende som et net, og derfor staar hun ogsaa fra første stund som den tragiske skikkelse og tillige, viljestærk og ansvarsløs som hun er, som sprængstoffet midt i det jevne, godslige hverdagsliv, vi skjønner, at naar Jørgen Tesman under bryllupsreisens ubekvemmeligheder har sukket efter sine morgensko, da har general Gablers pistoler alt blinket for hendes øine.

Tante Julle forstaar alle, ligesom man mener at kjende en roman, naar man har læst slutningen. Man kan jo ogsaa bli kjed af den gamle historie. Ibsen rører heller ikke ved den. Men man kommer ikke til verden som en „tante Julle". Thea Elvsted er ikke ganske saa klar. Forfatterinden har kanske ogsaa her truffet det rette, naar hun stiller hende sammen med *Solveig*. Fremstillingen paa vor scene af denne rolle var kun forvildende, der mangled saavel dybde og sikkerhed i opfatningen som finhed i udførelsen. Og Løvborgs replik: „Er hun ikke deilig at sidde og se paa"? lød parodisk. Den store tykke straamatte paa hodet var ikke let at svie af og skulde ikke vække nogens misundelse. Ibsen siger udtrykkelig, at fru Elvsted skal være ikke moderne, men smagfuldt klædt. Hvorfor ikke følge denne anvisning?

Det er nok en temmelig almindelig mening, at Hedda Gabler ingen virkelighed har. Hun skal ikke være god nok. De, der har den mening, bør læse det, *En kvinderøst* skriver. Og saa tænke vel efter, om de ikke har set en uddanset baldame gifte sig med en mand for stillingens skyld og siden vise misfornøielse, naar den ikke svarer til forventningen; om de ikke har set slet humør ytre sig i smaa ondskabsfuldheder; om de aldrig har set gifte koner i utaalmodighed sætte sig op imod naturens orden; heller ikke er det udenfor al erfaring, at

hun kan nære interesse for en anden mand, end den, hun er bunden til, ligesaalidt som jalusi, smaa intriger og hykleri overfor den kvinde, som er gjenstand for jalusien, er noget uhørt, og heller ikke er det vanskeligt at forstaa, at oprørte følelser kan drive til en voldsom handling som den at brænde et manuskript, som for hende har faaet en særegen oprørende og pinefuld betydning. Alt dette er kjendt nok og let at forstaa. Men det, som for mange gjør figuren fremmed, gjør den „dæmonisk", som man kalder det, er, at der i samme person, sammen med dette uklare og abnorme, findes den fornemme selvbeherskelse, den storslagne, naturgivne enhed i viljen, som tilsidst hæver sig over det smaa, det middels og det lumpne, og, idet hun lar sit eget tabte livs indhold skingre som en skjærende dissonans ind over de rolige, selvsikre mennesker, saa de vække høit i veiret, tiltvinger sig vor sympati og „dør i skjønhed". Hun er ikke slet nok, Hedda Gabler, og det støder den moralske finfølelse.

Det er livssynet, den dybtfølte intelligente forstaaelse, tilligemed evnen til at fremstille og forklare sjelelige tilstande, som gjør „En kvinderøst" saa tiltalende. En bedre, for kvinder mer nærliggende psykologisk forklaring af hovedfiguren i Ibsens drama end forfatterindens i ovennævnte brochure, er endnu ikke git og kan neppe gis.

M. D.

For skole og hjem.

Kjære bedstemor!

Nu vil jeg skrive nogle sange til dig, de er saaledes:

Soro godt barn,
mor spinder blaat garn,
bukken gaar i lunden
med grønt blad i munden,
gutten gaar for hvermands dør
for 6 skilling om dagen,
de to til øl, de to til brød,
de to de gjemmer han i taska si.
Heim kom ku og inte gjeit,
Papa vugge, barne skreik,
Tunna ran, badstua bran,
flesket det freste paa panna,
og Vesleper spilte paa fela.

Roro relte, kjøpe barne belte,
nye hoser og nye sko,
saa skal barne hjemat ro.
Barna de var for mange,
skoa de var for trange,
og saa var det den ældste,
som ingen skoer fik.

Det tænkte mama, at du kunde sætte i „Nylænde“.

Din

Halfdan

Andragende fra Norsk kvindesagsforening til kirke- og undervisningsdepartementet.

Til

den kongelige norske regjerings kirke- og undervisningsdepartement!

Norsk kvindesagsforening anmoder kirkedepartementet om, at den bestemmelse, hvorefter pigerne paa en middelskole skal bruge et aar mere end gutterne for at faa eksamen, maa bortfalde.

Vi støtter vor anmodning paa følgende grunde:

1. Da ikke alle piger er svagelige, er det en uretfærdighed mod de friske piger at indrette hele skoleordningen for piger efter de svageliges behov.
2. For flinke, friske piger, som vil arbeide videre paa sin udvikling, er det en unødig tidsspilde at maatte gaa 2 aar i 6te middelklasse.
3. Bestemmelsen er en unødig beskatning af fattige forældre, som tvinges til at betale for et aars overflødig skolegang.
4. Bestemmelsen er en indgriben i forældrenes rettigheder, da disse bedst maa kunne afgjøre, hvorvidt deres datter har legemlige kræfter og sundhed til at naa skolens maal paa samme tid som hendes bror.
5. Ved bestemmelsens ophævelse løbes ingen resiko, da det fremdeles vil staa forældre og skolebestyrere aabent at la svagelige piger gaa 2 aar i 6te klasse, ligesom tilfældet er med svagelige gutter.

Som støtte for vor paastand om, at for de *fleste* pigers vedkommende helbreden ikke for dem lægger nogen hindring i veien for at udføre samme aandelige arbeide som gutterne. henviser vi til ansete lægers erklæringer.

I ærbødighed

Ragna Nielsen, p. t. formand. *Julie Nielsen.* *Hildur Schirmer.*

Nina Fritzner. *Edv. Bull.* *O. Dehli.* *Kitty L. Kielland.*

Forskjelligt.

Fru Nielsens skole har ifølge resolution af 13de marts 1891 erholdt ret til at afholde middelskoleexamen.

Syerskerne i herreskrædderfaget stiftede i forrige maaned en forening under navn af „Den kvindelige fagforening i herreskrædderfaget". Lovene, der var udarbeidet af en komite, vedtoges med nogle smaa forandringer enstemmig. Den valgte bestyrelse bestaar af 7 medlemmer. Det besluttedes, at foreningen skal holde regelmæssige møder hver maaned, hvor spørsmaal vedrørende faget vil bli diskuteret.

Det af hypotekbankdirektør Berner fremsatte forslag, der er vedtaget af nuværende statsraad Wexelsen, om lige adgang for kvinder, der har underkastet sig embedsexamen, som for mænd til ansættelse i embeder, er af kirkekomiteen oversendt regjeringen.

Kristianssands skolestyres komite har væsentlig sluttet sig til forslagsstillernes plan om et skolekjøkken ved pigeskolen, efter hvilken plan undervisningen skal være frivillig og gratis for folkeskolens øverste pigeklasse. Eleverne deles i 4 eller 6 partier; kurset skal være etaarigt, og en lærerinde ansættes paa folkeskolens lønningsvilkaar. Forsaavidt midler tilveiebringes, skal den færdiglavede mad uddeles til fattige skoleelever. Lønningen, lokale, udstyr og brænde bestrider skolekassen.

(Verdens Gang).

NB. **Fra april flyttetid er N. K F.s kontor i Universitetsgaden 7, II. (Indg. fra Pilestrædet)** **NB.**

Redigeret af frk. **Gina Krog.**

Dagbladets Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING

5te Aarg. | Kristiania den 15de april 1891. | No. 8.

Stemmeret.

II.

I „Nylændes“ 1ste maj-hefte 1888 vil man finde en redaktionsartikel med samme titel som ovenstaaende, mærket I. Det var før valgene til den nuværende tingsession, og rundt omkring i landets presse og paa møder læste og hørte man stærke ord til anbefaling af reformen *almindelig stemmeret* baade i nyttens, retfærdighedens og næstekjærlighedens navn. Vi søgte dengang at paavise, at det meste af hvad der kom frem til anbefaling af reformen blev *forvirret ræsonnement*, logisk falskt og lyrisk hult, fordi man ræsonnerede ud fra, hvad udtrykket *almindelig stemmeret* burde omfatte, ikke ud fra hvad det efter de dages praktisk politiske sprogbrug i alles opfatning omfattede: stemmeret for hver voxen selvhjulpen mand i landet. *At* mænd arbeidede for denne stemmeretsudvidelse, klandrede vi ikke. Det fandt vi naturligt og rimeligt; hvad vi klandrede, var den store mangel paa klarhed og nøgternhed i bevisførelsen og det hultklingende i lyden, „hvor man anslog de altruistiske følelsers og handlingers strenge“.

I de tre aar, som er forløbet siden den tid, er der foregaaet adskilligt. Forslag om almindelig mandsstemmeret har været fremme til behandling i Norges storting og 31 repræsentanter har stemt for denne reform. For almindelig menneskestemmeret har 15 stemt, og for stemmeret for kvinder, der opfylder grundlovens stemmeretsbetingelser, har 44 repræsentanter stemt. Disse 44 var hele det rene venstre paa en nær og endel moderate.

Nu forbereder man sig atter til nye valg, og denne gang har venstrepartiet optaget paa sit program *almindelig stemmeret*. Der var de kvinder, som mente at *nu* maatte dette udtryk mene noget mere end almindelig mandsstemmeret. For at ingen misforstaaelse skulde

blive mulig, indrykkede formanden for kvindestemmeretsforeningen følgende skrivelse i „Dagbladet“:

Til bestyrelsen for landsvenstreforeningen.

Som første sag paa landsvenstreforeningens program er opstillet:

Almindelig stemmeret.

Da der har gjort sig forskjellige opfatninger gjældende om denne betegnelses indhold, tillader jeg mig som kvindestemmeretsforeningens formand at udbede mig en udtalelse fra den ærede bestyrelse, om hvorvidt der ved den paa programmet opstillede almindelige stemmeret ogsaa menes stemmeret for kvinder.

24 3 91.

Fra bestyrelsen er hidindtil intet svar indløbet, men „Dagbladets“ redaktion har for anledningen udtalt:

„Efter almindelig politisk sprogbrug menes der med almindelig stemmeret alene almindelig mands-stemmeret. Noget andet og mere har efter vort skjøn Norges landsvenstreforening heller ikke ment“.

og da der ingen indsigelse mod denne fortolkning er kommet, kan det fastslaaes, hvad vi for vor part ikke har næret tvil om: Med *almindelig stemmeret* mener venstrepartiet: *stemmeret med udelukkelse af alle kvinder.*

Det er ikke for at drage tilfelts mod venstrepartiet, fordi det har undladt at sætte almindelig menneskestemmeret op paa sit program, at vi fremhæver dette. Et praktisk partiprogram ser det ud til maa holde „idéens fane“ saa maadelig høit. Men al vor taknemmelighed mod partiets enkelte repræsentanter, fordi de stemte efter *vort* program, kan ikke afholde os fra at rette en bebreidelse mod det samlede parti for altfor kort hukommelse. Efter det forleden vaar passerede burde den „politiske sprogbrug“: *almindelig stemmeret*, hvor man bare mener mandsstemmeret, været erklæret for absolut antikveret. Vi kunde nu ventet, at man ikke helt havde glemt vor tilværelse, eller bestemt de norske kvinder for rene ualmindeligheder allesammen. Og naar man fremdeles i venstreaviserne finder saadanne udtryk som „politisk samfundsarbeide i næstekjærlighedens tjeneste, det er venstres program“, saa har vi nok lov til at komme med det spørsmaal: hvem er din næste?

Situationen er altsaa:

Venstre har paa sit program en delvis udvidelse af stemmeretten, det samme har for tiden vi. Men udvidelsen gaar ikke i samme retning.

Ingen af de bestaaende politiske organisationer støtter vor sag.

Nu vel, vi faar arbeide alene og se til at vinde flere og flere individer inden *alle politiske partier* til at stemme paa vort program. Vi ser jo ogsaa selv i vor sag noget andet og langt mere end en partisag.

Men vil vi fremover, maa vi selv organisere os kraftigere, end vi hidtil har gjort. Til en begyndelse agter kvindestemmeretsforeningen at sammenkalde et kvindemøde i Kristiania, og vi vil paa det indstændigste anmode baade stemmeretsforeningens og N. K. F.s medlemmer, og de mange, som forsikrer, de har velvilje for sagen, men „ikke er kommet sig til at være medlem", at gjøre hvad de kan for at det kan blive et massemøde.

Og kvindesagskvinderne i Bergen, Trondhjem og de andre byer, og hvor det er gjørligt ogsaa i bygderne, vil vi opfordre til at holde møder, udbrede interesse for sagen og samle sig om det enkle klare, praktiske program: *Stemmeret for norske kvinder, som opfylder grundlovens stemmeretsbetingelser.*

Sophie Kowalevski.

Med Sophie Kowalevski er en af vor samtids merkeligste personligheder gaaet bort. Kun 37 aar ved sin død har hun paa det videnskabelige felt sikret sit navn mod glemsel ved løsning af matematiske problemer, der har beskjæftiget de største aander. Hun har samtidig erobret en fremskudt plads som forfatterinde paa det skjønliterære felt.

Fru Kowalevski var født i Moskva 27de decbr. 1853. Hendes far nedstammede fra den ungarske nationalhelt Mathias Corwinus. Paa mødrene side var der ifølge hendes egen beretning noget zigeunerblod. Adskillige barndomserindringer fra livet paa hendes fars store gods har hun fortalt i den interessante fortælling: „Systrarne Rajevski", der udkom paa svensk ifjor. Denne bog er imidlertid en blanding af digt og virkelighed. Efter hendes egen beretning vaktes hendes interesse for det matematiske studium ved en tilfældig kappestrid med en fætter paa et nærliggende gods. Denne fætter viste ikke synderlig interesse

for matematiken, og hans huslærer fandt da paa, at hans dengang 12-aarige kusine skulde deltage i undervisningen for at anspore ham. Ved hjælp af de elementære kundskaber, hun paa denne maade fik, arbeidede hun sig paa egen haand igjennem en i matematisk henseende meget høiere liggende lærebog i fysik, som hun havde faaet i present af en tilreisende ven af hendes far. Hvad hun manglede af matematiske kundskaber for straks at kunne forstaa denne bog, supplerede hun selv. Da hun ved en senere anledning atter traf sammen med bogens giver, kunde hun overraske ham med at forelægge et til trigonometrien svarende matematisk system, som hun selv havde bygget op for at greie de problemer, hun havde stødt paa. Af sin far blev hun imidlertid hindret i fuldt ud at følge sin lyst til videnskabelige studier. Først efter at have ægtet den russiske palæontolog Kowalevski fik hun anledning dertil. Hun var da 16 aar gammel. I to aar studerede hun nu ved universitetet i Heidelberg og derpaa fire aar i Berlin under vor tids mest berømte matematiker professor Weierstrass's personlige veiledning. Hans almindelige forelæsninger fik hun nemlig ikke adgang til at følge, da Berlins universitet er lukket for kvinder. I 1874 nød hun den ære at kreeres til doktor ved universitetet i Gøttingen paa grundlag af 3 matematiske afhandlinger, hvis indhold væsentlig gik i retning af Weierstrass's arbeider.

Efter at Stockholms høiskole var kommen i gang, kaldtes hun af professor Mittag-Leffler i 1883 til at holde en serie forelæsninger ved denne. Efter at hun i 1884 var bleven enke, kaldtes hun til professor ved høiskolen, en stilling, hun med stor hæder beklædte til sin død 10de februar 1891. Hun efterlader sig en datter paa 11 aar.

Af hendes videnskabelige arbeider kan især mærkes følgende 3:

„Om reduktion af en bestemt klasse Abel'ske integraler af 3die rang til elliptiske integraler". (Jahrb. üb. d. Fortschr. der Matm. 16, samt i „Acta mathematica". Bd. 4).

„Om lysets brydning i krystallinsk medium". (Acta mat. Bd. 6), et arbeide, der vakte stor opsigt, og fastslog fru Kowalevskis videnskabelige navn.

Det arbeide, der mere end noget andet vil gjøre hendes navn udødeligt, er følgende: „Sur le problème de la rotation d'un corps solide autour d'un point fixe". (Acta mat. Bd. 12). For dette arbeide tildeltes hun af académie des sciences „prix Bordin", der under store hædersbevisninger overraktes hende 24de decbr. 1888; paa grund af dette arbeides store originalitet og videnskabelige betydning forhøiedes prisen fra det sedvanlige beløb af 3000 fr. til 5000 fr. Problemet bestaar i at integrere et system af differentialligninger. Man kjendte før to specielle tilfælde, hvor integrationen lod sig udføre, det ene paavist af Poisson, det andet af den endnu mere berømte Lagrange.

Fru K. paaviser i denne afhandling et 3die tilfælde, der for alle tider vil bære hendes navn. I et senere arbeide: „Sur une proprieté d'un système d'equations différentielles“ (Acta mat. Bd. 14), der nøie slutter sig til det nysnævnte, viser hun, at der foruden disse 3 tilfælde blot kan existere et eneste. Dermed er et problem, der i lange tider har været gjenstand for fremragende matematikeres ihærdige studium, fuldstændig løst. Hun skal have planlagt adskillige undersøgelser, der staar i forbindelse med rotationsproblemet, men efterlader altfor sparsomme optegnelser desangaaende.

Fru K. er ikke den eneste kvinde, der har indlagt sig betydelig fortjeneste af den matematiske videnskab. *Sophie Germain*, født i Paris 1776, † 1831, har efterladt flere fortjenstfulde arbeider, der dog ikke kommer op imod fru K.s bedste.

Som før nævnt indskrænkede ikke fru K.s produktion sig udelukkende til videnskabelige arbeider. Foruden „Systrarne Rajevski“, der vakte en overordentlig opsigt i Sverige, Danmark og Finland, har hun skrevet en længere fortælling: „Vera Vorontzoff“, hvoraf endnu blot et fragment er offentliggjort i „Nordisk tidsskrift“ under titelen „Familjen Vorontzoff“ af „Tanja Rajevski“, navnet paa den yngste af „systrarne Rajevski“, for hvilken fru K. for en stor del selv har tjent som model. Fragmenter af andre fortællinger skal hun ogsaa efterlade sig. Et drama, som ifølge enkelte aviser skulde være forfattet af hende og indleveret pseudonymt til kgl. teater i Kjøbenhavn, er imidlertid ikke af fru K., men af hendes for et par aar siden afdøde søster.

Fru K. har ogsaa leveret adskillige bidrag til dagspressen, saaledes en større artikel om George Eliot, som hun personlig havde staaet nær, en anden om den russiske satiriker Saltykoff (pseudonymen Schtschedrin), en artikel om Herbert Spencer samt en beskrivelse af et besøg i Charcot's laboratorium i „la Salpetrière“, ledsaget af en kritik over de hypnotiske forevisningseksperimenter, hvortil hun der havde været vidne.

I 1886 deltog hun i naturforskermødet i Kristiania og foretog derefter en turistreise i Norge, hvis natur og folk hun skattede høit. Paa denne reise benyttede hun anledningen til at besøge enkelte af vore folkehøiskoler. Sine indtryk derfra offentliggjorde hun i et russisk tidsskrift; artikelen foraarsagede et nyt oplag af vedkommende hefte.

Som forelæserske var fru K. høit skattet. Selv det vanskeligste stof forstod hun at gjøre klart. I kort tid tilegnede hun sig et merkværdigt herredømme over det svenske sprog.

Hvor fremragende fru K. end var paa det videnskabelige og det æstetiske omraade, størst var hun maaske dog som menneske. Beskeden og fordringsløs vandt hun alle ved sit ligefremme og elskværdige væsen. Ingen af dem, der har nydt den lykke at kjende

hende nærmere, vil glemme hendes vevre lille skikkelse, der lyste af livsglæde og elskværdighed, og hendes livlige konversation. Hendes alsidige kundskaber, varme interesse for alle menneskelige forholde og begeistring for den gode sag, gav hendes samtale en dybde, et indhold og en farve, der trods den beskedne form, hvori hun fremsatte sine tanker, maatte virke overbevisende og betagende. Hendes person afgav en protest mod den anskuelse, at en kvinde ikke kan naa høit i kundskab og intelligens uden at tabe noget af sin kvindelighed.

O. B.

„Vore dameforfattere“.

Man er naturligvis kvindesagsven — gudbevares! Hvem vilde vel i vore dage være saa gammeldags og borneret at paastaa, at mændene alene skulde have forpagtet alle himlens gaver!

Hvem turde vel aabenbare en slig overflod af mandlig stupiditet og mandlig enøiethed, som ikke at erklære sig enig med Holberg i de bekjendte visdomsord:

„Skal A., skjønt hun er klog, fordi hun er en kvinde, fordi hun skjørter bær, fordømmes til at spinde? Skal B., som er et bæst, en drukkenbolt, et faar, straks mester være, blot for han med bukser gaar?“

Ikke destomindre — naar der udkommer en ny bog af en forfatter*inde*, vogter man sig vel for at lade nogen tro, at man venter noget godt fra den kant. Og finder man alligevel, at bogen er saa god, den bør roses, tiltrods for, at den skylder sin tilblivelse en forfatterinde, da vogter man sig ogsaa vel for at lade nogen tro, det ikke er *tiltrods* for sin oprindelse, den bør roses. Man sørger rigelig for — ved smaa vel anbragte spark hist og her til de øvrige af „vore dameforfattere“ — at bringe publikum ud af den mulige vildfarelse, at forfatterinder i det hele taget kan frembringe noget taaleligt uden som en stor og mærkelig undtagelse.

Men de, som skriver saaledes, de, som er øverste dommere i aandens verden — hvem er saa disse?

Det gjør mig ondt at maatte svare, at det i regelen er ganske unge mennesker, hvem hverken livet har modnet, eller kundskaber givet retten til at sidde i dommersæde.

Uden f. ex. at kjende mere end kanske nogle faa linjer af Nordens største forfatterindes skrifter — det er jo ikke iaar, de udkom, og man besværer sig ikke med andet end med nutiden — tales der med den største haan om alt, hvad der har været skrevet af kvinder.

„Vore dameforfattere falder ofte paa værre ting", siger den unge Ch. med mandlig visdom og værdighed. Og den ligesaa unge G. Finne taler med skoleguttens overlegenhed om „melkevandsliteratur" og „den rentud ækle maade, paa hvilken vore forfatterinder" osv.

Naa jaja, herregud! lidt tølperagtige har vel de fleste af os været i slyngelalderen. Men at vore *redaktioner* tar tiltakke med saa tarvelige medarbeidere, saa umodne kritikere, det er det, som forundrer mig mest.

Man skulde dog af arbeidere i en særskilt branche kunne forlange, at de var lidt hjemme i denne branche, at de var lidt mere hjemme i disse ting, end folk til daglig er. Men vore avisers kunst-literatur-musik-anmeldere — paa faa gode undtagelser nær — er saa tydelige begyndere i faget, at man sommetider maa rødme paa deres vegne, naar man ser den ugenerte flothed, hvormed de dog lægger ud.

Hvad specielt den gutteagtige slaaen-sig-til-ridder paa forfatterinderne angaar, saa burde dog de unge herrer selv have frembragt noget mere, før de indlod sig paa at forhaane disse.

I literaturen som i musiken gjælder det, at de falske toner er lige falske, enten de gaar for høit eller for lavt. En kunstners instrument maa være stemt til den fineste renhed, hvis ikke hans toner skal falde skurrende tilbage. Om nogen mærker, at en sangers toner jevnlig ligger en nuance for høit, og han i vrede herover frembringer en hel del, som ligger en nuance for lavt — er saa det bedre?

Derfor blir f. ex. G. Finnes „Dr. Vangs Børn" paa sin vis ikke et haar bedre end Maries „Drivende Skyer" er paa sin. De synger falskt begge to.

*
* *

Men vi *har* forfattere, som synger med rene toner. Jeg kjender især én, som „har været sin *muse* ubrødelig tro" — for at tale i gammel stil. Ikke et knæfald for tidens retning eller publikums smag har denne forfatter gjort. Ikke en linje for at tjene penge eller for at vinde ære og ros. Ikke et ord, uden fordi det *maatte* siges, uden fordi det dreves af den indre trang, der ikke kunde modstaaes. Og denne forfatters „læber er formede saa, at idet sukket og skriget trænger ud over dem, lyder det som skjøn musik".

Det er Camilla Collett.

Hendes skrifter har alle været forud for sin tid, derfor har de ikke været forstaaede af mængden. Men de vil komme til at leve med de største mesteres, naar de *smaa* profeter forlængst er smuldret hen.

„Amtmandens Døtre“ — denne glimrende kulturhistorie, dette storartede sjælemaleri — jeg ved ikke, hvilken af disse bogens to sider, der maa gives det høieste værd — denne bog synes idetmindste mig den fuldkomneste af alle vor literaturs fortællinger.

Der tales nu for tiden om, at vore digteres bøger ikke eier *psykologi*, — har man da ganske glemt „Amtmandens Døtre“?

Der klages over, at ikke kvinderne selv giver bidrag tll en bedre forstaaelse af deres tanker og følelser. Har man aldeles glemt *Sophies* dagbog og *Margrethes* optegnelser? Disse blade, som kan læses atter og atter, fordi de eier den sandhedens uforfalskede ægthed, som vanskelig kan beskrives eller forklares, men som *føles* til ens inderste. Intet er fantaseret eller tillavet; alt er oplevet — oplevet og følt med en modtagelig sjæls intense styrke.

* * *

„Men Camilla Collett er jo ogsaa den eneste, som er værd at nævne“, kan hænde man svarer os.

Selv om vi indrømmede, at de øvrige ikke var værd engang at nævne — skulde derfor denne eneste heller ikke nævnes?

Det er jo herom talen er. Thi der er intet at sige paa en skarp kritik, naar den er kyndig, og naar den er retfærdig. Men der er meget at sige paa den kritik, der gaar efter principet: „Slaa smaaguten, kor du sjer'n. Har'n it gjort gæli, saa jagu gjær'n!“

Men vi indrømmer forøvrigt *ikke*, at der ingen andre af vore forfatterinder fortjener at nævnes — om end ikke i samme aandedræt som Camilla Collett, saa dog fuldt saa godt som mange af vore unge *fmandlige* forfattere.

Vi har f. ex. *Alvilde Prydz*, hvis sidste bog „Lykke“ indeholder mange psykologiske finheder — (en kvindes følelsesliv, som kun kvinder kan bedømme); vi har Elise Aubert, hvis bøger er uforfalskede og sunde livsskildringer. Vi har Magdalene Thoresen og Amalie Skram, vi har — naa ja, vi kan jo holde os til de helt norske og lade Danmark og Sverige selv sørge for sine.

Men fordi om vi altsaa gjør døgnkritikerne *den* indrømmelse, at faa eller kun én af vore kvindelige forfattere har hævet sig til en meget høi rang, saa indrømmer vi dem ikke derved retten til at tale *med oragt* om vore forfatterinder i almindelighed.

x.

Fredrika Bremer.

(Slutning).

Saaledes udkom i 1853 og 54 „Hemmen i Nya Världen“. De tre drøie bind paa tilsammen 1500 sider indeholder vistnok det meste og bedste, som paa svensk sprog er sagt om visse sider af livet og de sociale forhold i De forenede stater. De blev ogsaa i Sverige læst med den største interesse. Man lod sig ikke forstyrre synderlig af de nye sider af kvindens liv, som her aabenbarede sig, heller ikke af arbeidet for hendes frigjørelse ved siden af slavernes. Ti i gamle Sverige fandtes ikke noget slags slaveri, mente man, og den dobbelte frihedsbevægelse paa den anden side af Atlanterhavet havde saaledes, mente man, for de svenske ingen betydning.

Saaledes vedblev der at være et udmærket forhold mellem Fredrika Bremer og hendes svenske publikum, paa samme tid som hendes Amerikabreve i den største del af den civiliserede verden læstes med den største interesse og sikkerlig i England og Amerika forstodes bedre end her.

Vi, som gjennem den fortrolige brevvexling med hendes ven, forstaar hvorledes hun lidt efter lidt er modnet til indsigt og overbevisning om den bitre uret og skade, som kvinden og gjennem hende familie og samfund har lidt ved, at lov og fordom holder hende tilbage paa det umyndige barns standpunkt, vi læser mellem linjerne af en stor del af Amerikabrevene, hvorledes hun forskede og undersøgte og lærte af alt, som kunde pege paa kvindens rette udvikling og rette plads, og hvorledes hun gjemte alt dette i sit hjerte for engang at frembære det i de svenske kvinders navn.

Det første aar efter sin hjemkomst var hun altfor optaget til umiddelbart at kunne virke for sin yndlingsidé. Indirekte gjorde hun dog meget, dels ved sin omfattende beretning om Amerikareisen og dels ved sin kraftige virksomhed inden det sociale liv. Saaledes var hun den første til sammen med nogle venner at søge at erholde ret til at besøge strafanstalterne for kvinder for at virke for fangernes forbedring, og da koleraen 1853 herjede Stockholm, dannede Fredrika Bremer den

første større kvindeforening inden hovedstaden, med det formaal at tage sig af de værgeløse børn, hvis forældre koleraen havde bortrevet.

Fredrika Bremer befandt sig vistnok nu paa høiden baade af sin virksomhed og sin berømmelse.

Allerede i 1844 havde det svenske akademi for anden gang udmærket hende og denne gang med sin store guldmedalje som erkjendelse af et talent, „som med geniets og hjertets egenskaber forenede skjønhed i fremstillingen og renhed i sind, og som havde øget fædrelandets navnkundighed i fremmede lande“.

Ofte havde Fredrika i sine breve talt om, at hun vilde skrive blot *en* roman til, og i den vilde hun lægge alt, hvad der laa hendes hjerte nærmest og alt hvad hendes retsfølelse fordrede for de svenske kvinder. Strax efter hun har sluttet sine Amerikabreve, skriver hun:

„— — Nu vil jeg igjen ud paa digtningens felt, flere emner vinker, men ingen af dem vil rigtig drage sindet, ingen rigtig bemægtige sig min aand. — — Nærmest paa hjerte ligger mig kvindernes udvikling i tanke og arbeidsliv, og paa en eller anden maade maa jeg virke for det. Den nye kvinde opdrager den nye mand, og slægtens forædling forudsætter hendes. Der findes en sand og ædel ydmyghed, og der findes en usel og foragtelig. Aa, hvor lidet man har lært kvinderne at adskille disse, hvor ofte har de ikke bøiet sig for useldommen, fordi de ikke har forstaaet at være stærke med mildhed og værdighed“.

Det varer ikke længe, førend hver tvil angaaende valg af emne ophører, og hun er dybt inde i arbeidet paa sin nye bog, som hun kalder den første spire af den udsæd, den nye verdens aand har givet hende, og som hun nu vil overflytte i hjemlig jordbund.

„En kvinde er midtpunktet i bogen“, skriver hun, „og kvindens rette udvikling er tanken, som den bevæger sig omkring. Den heder *Hertha* eller *en sjæls historie.* Jeg haaber, Du vil synes om den. *En alvorligere hyldning af sandheden, har jeg aldrig givet*“.

Under bogens udarbeidelse fortsatte Fredrika brevvexlingen med sin ven. „Meget i Hertha“, siger hun, „kommer til at vække tanker, som fortjener at drøftes, og det er mit haab, at den ogsaa skal komme til at medføre befrielse for mange bundne i mit land“.

Ogsaa det følgende aar i Schweiz, efter at bogen netop er udkommet, skriver hun om det samme emne:

„Hertha er en bog, for hvilken jeg ikke venter naade af nogen svensk mand, men hvis af nogen, saa er denne ene Du; ti Du har forstaaet, at Herthas klager og lidelser er min egen sjæls erfaring“.

Allerede først i aaret 1856 var Hertha fuldført og sendt til oversættelse i England og Amerika samt Tyskland, men skulde først ud paa sommeren udkomme i Sverige. Fredrika ventede, som vi har seet, intet godt af den hjemlige kritik og dette og den gjenvakte reiselyst

bestemte hende til at forlade hjemmet før sommeren kom. Hun havde ogsaa faaet oftentlig indbydelse til at deltage i forhandlingerne ved den første store velgjørenhedskongres i Brüssel.

Hendes omfattende foreningsvirksomhed opholdt hende længe, hindrede hendes brevvexling m. m.; men ikkedestomindre tog hun sig tid til en udflugt. En af de første vaardage, fortæller hendes venner — hendes skrifter indeholder intet om det — tog Fredrika paa sig sin fineste dragt, steg op i en drosche og lod sig kjøre til det kongelige slot. Der udbad hun sig audiens hos kong Oscar I.; hun indførtes i hans særskilte modtagelsesværelse og blev der længe; og vennerne paastaar, at hvis man havde havt rigtig fint øre, vilde man fra det kongelige gemak kunde hørt en gjenlyd af Herthas frihedsbøn:

„Giv os friheden! Giv os ret over os selv, vort liv, vor eiendom, vor fremtid, og vi vil tjene konge og land, som blot de frie kan tjene!"

Vist er det, at den lille sommerfugllette kvindeskikkelse tilsidst med straalende øine næsten fløi nedover slotstrapperne, steg i vognen og kjørte hjem. Kort tid efter, en vakker maidag, da „Djurgårdens egeparker endnu laa og drømte om vaar", forlod hun fædrelandet for ikke at vende tilbage paa fem aar.

* * *

Først om høsten udkom Hertha i Sverige og hilstes med begeistring af „Aftonbladet". Men snart kom fra „Svenska Tidningen" et forbitret anfald mod den nye bog, understøttet af en mængde andre aviser af ulige værd, indtil en formelig krig udbrød mod Hertha og dens forsvarere i „Aftonbladet".

Imidlertid var Fredrika Bremer blevet hyldet ved velgjørenhedskongressen i Brüssel af tidens første filantroper og havde deltaget med dem i overlægningen om forbedring af de fattige arbeidsklassers stilling, om hvilket emne hun havde skrevet et foredrag, som oplæstes. Hun var ogsaa indbudt af landets konge at meddele ham sine planer m. m. Medens Fredrika Bremer, efter saaledes paa mange maader at være blevet feiret i fremmede lande, om høsten havde trukket sig tilbage til Lausanne, i den dybeste ro, med sine bøger og „sine stille tanker", overøstes hendes navn og hendes værk i hjemlandet med haan og fordømmelse. Men samtidig optog kong Oscar I. i sin trontale spørsmaalet om kvindens myndighed, som ved foregaaende rigsdag ikke havde vundet regjeringens bifald, og fremlagde for rigets stænder en proposition om ugift kvindes myndighed ved 25-aars alderen.

* * *

At bringe nogen kritik af romanen Hertha er ikke vor hensigt. For os ligger bogens største fortjeneste i dens stærke, ofte i formen

mesterlige og af en brændende sandhedskjærlighed baarne udtalelser, om hvad kvinden kunde og burde være, hvis det tillodes hende at udvikle sine evner i frihed. Det er disse kraftige opraab, disse milde moderlige formaninger, disse en seers syner ind i fremtiden — det er dette, som gjør Fredrika Bremer til den første forkjæmper for de svenske kvinders frigjørelse af de forældede loves og deres egen forfængeligheds lænker.

* * *

Ord kan undertiden betyde mer, end hvad man pleier regne for handling. De af Fredrika Bremer i Hertha udtalte ord *var* en handling, udsprunget af det største mod, den største offervillighed, som kanske nogen svensk kvinde gjennem aarhundreder har lagt for dagen. At Fredrika selv betragtede arbeidet for kvindernes frigjørelse som sin egentlige livsgjerning og Hertha som hovedhjørnestenen i denne har hun aabent udtalt kort før sin død. Nogle venner havde nemlig sendt hende sin tak, for hvad hun havde gjort for Sveriges kvinder, og i den anledning skriver hun:

„Gud være lovet! Den tak synes jeg, jeg med god samvittighed kan tage imod. Ja, jeg har arbeidet for disse mine søstre. Bedre, jevnere havde jeg vel kunnet gjøre det, men man løser sig ikke selv saa let ud af aarhundreder gamle baand, som man har været indsnøret i fra barndommen af. Hvor nær staar ikke den sande og gode resignation den falske. Naar jeg i Hertha djærvt søndersled den sidstes hemmende baand og sønderrev sløret, satte jeg paa spil — nej jeg ofrede min popularitet som forfatterinde. At jeg følte og vidste dette og alligevel ikke veg tilbage for gjerningen — det skal glæde mig i min dødsstund“.

Dog tillægger hun med vemodig selvkritik om Hertha, som hun nu 10 aar efter dens udgivelse læste om igjen:

„Der er meget, som kunde været borte, og da havde det andet virket bedre“.

Men hvad blev saa virkningen af Hertha?

Først og fremst det, mener vi, at kvindesagen kom frem til debat, og at derved faste anskuelser dannede sig baade hos modstandere og forkjæmpere. Med andre ord: Fredrika Bremer virkede gjennem Hertha, at en opinion dannede sig til fordel for kvindernes frigjørelse, og at denne opinion voxte til en magt, som væsentlig bidrog til gjennemførelsen af de reformer, som fandt sted baade inden lovgivningen *)

---

*) At denne opinion vandt langt flere tilhængere blandt tidens ledende mænd end blandt kvinderne, og at saaledes de gjennemførte reformer i mange tilfælde fandt kvinderne uberedte til at benytte sig af de vundne fordele er et faktum, som har givet kvindebevægelsen i Sverige sit eiendommelige præg.

og med hensyn til opdragelse, tænkemaade og livsretning i de følgende aartier.

Allerede da hun efter fem aars forløb kom tilbage fra sine reiser i Palæstina og Grækenland fandt hun den svenske kvinde erklæret myndig ved 25-aars alderen; hun fandt et høiere lærerinde-seminar oprettet af staten, med et program, som i meget mindede om „Herthas høiskole“. Hun fandt endelig paa sit bord de første aargange af „Tidsskrift för Hemmet“, den første talsmand inden pressen for kvindernes interesser, en begivenhed, som var hende uventet, og som ifølge et brev til Bøklin fyldte hende med de gladeste forhaabninger.

Literatur.

Alexander L. Kielland: Arbejdsfolk. Forlag: Bibliothek for de tusen hjem.

Det er ingen anmeldelse af bogen her skrives; det skulde ikke trænges.

Har man engang læst hans vaarkapitel i „Arbeidsfolk“, vil hver kommende vaar minde om det. Og de, der ikke har læst det, kan intet bedre gjøre, mens de venter paa vaar, end skaffe sig bogen.

„Arbeidsfolk“ burde bli en folkebog. Den bævende fædrelandskjærlighed i emigranttoget burde, om ikke andet, gjøre den til det. Og naar vi nu har faat den blandt bøger „for tusen hjem“, i saa vakkert udstyr for saa billig pris, bør der bare peges paa det, for at den skulde bli det.

Det er en fortjenstfuld tilbage-erobring af norsk eiendom hr. Sørensen har gjort. Og den burde støttes af vor interesse og sympati. Ellers har jo danskerne saa fuldstændig ret i den strid her var oppe i vinter, og forf. som forlægger kunde nok være fristet til at spørge som emigranterne: „Hvad er iveien, hvad er dog iveien?“

10de april 1891. *—r.*

For skole og hjem.

Falsk undseelse.

Det er saa svært genert, synes de unge fruerne, naar de skal ha en liden en, som det heder. Da gjælder det at skjule, saa længe som muligt. Ingen maa mærke noget, for det er saa ubegribelig flaut. Det maa synes saa lidet, som det bare kan la sig gjøre. Det forbyr sig jo selv i længden. Og hvad skal saa den komedien til? At skamme sig over sig selv paa den maaden, er da alt andet end vakkert Og tarveligt er det at gjøre indrømmelser til folks affektation og simpelhed, hvor det gjælder det kapitel.

Vi moderne kvinder tar tingen ganske rolig; vi sørger for en bekvem dragt og lar saa figuren udvikle sig efter naturens love. Vi gaar i selskaber, uden at genere os, og støder det nogens blufærdighed, lar vi det være vedkommendes egen sag. Vi frabér os at bli betragtet som uanstændige. Kan der tænkes en latterligere modsigelse: en moder blir besunget paa alle verdens sprog som noget forfærdelig helligt og ophøiet, og paa samme tid rødmer man over at se en frugtsommelig kvinde?

Der er kvinder, som af bare blufærdighed og forfængelighed gaar med korset hele tiden under slige omstændigheder. Sligt grænser næsten ind paa fosterfordrivelse. Ikke for det, de kan jo bringe levende og levedygtige barn til verden, de ogsaa, men enhver maa forstaa, hvilke skadelige følger, det *kan* ha, foruden at det maa pine en selv ganske gruelig.

Om de vordende mødre tænkte lidt mere paa det barn, de skal sætte i verden, end paa forfængeligheden? Dragten bør være vid, løs og let; intet maa tynge paa underlivet, alting bæres i sæler.

Ja det var igrunden bare det, jeg vilde sagt, at jeg synes man bør holde op med at være flau over noget saa ligetil. Bare tag det, som det, det er: en naturlig og uundgaaelig ting, som det er dumt at rødme over. Sligt er ikke blufærdighed, bare falsk undseelse, og den klær ingen.

+.

Forskjelligt.

I N. K. F. holdt fru *Ragna Nielsen* fredag den 10de april et foredrag: *Lidt kvindepsykologi og følgerne af vor tids kvindeopdragelse* — som en protest mod en i tidsskriftet „Samtiden“ optaget artikel af samme navn. Der havde indfundet sig saa mange tilhørere, som lokalet kunde rumme — deriblandt en hel ikke-medlemmer — der sluttede sig til protesten ved at hilse foredraget med stærkt og langvarigt bifald.

Ved Kjøbenhavns universitet har frøken Kristine Fredriksen faaet guldmedaljen for en afhandling om et pædagogisk prisspørsmaal.

Fra Amerika „Luften er elektrisk med glædelige nyheder“, udtaltes der nylig paa den nationale kvindekongres i Amerika. „I New-York City samler vore ledere sig om Emma Kempin, den lærde jurist fra Lausanne, for at gjøre det lettere end før for alle landes kvinder at trænge ind i den lærde profession, som har været mest stængt for dem. I Baltimore er det den rige miss Mary Garret — vistnok den mest fremskredne kvinde, Amerikas pengearistokrati har kunnet opvise — som leder den bevægelse, der vil aabne John Hopkins universitet for os, og hun har allerede sikret kvinder mange pladse i dets medicinske høiskole. I det sidste almindelige lærermøde blev kvinder for første gang valgt til vicepræsidenter og fik fuld stemmeret. I flere religiøse selskaber har de kvindelige medlemmer faaet lige rettigheder med mænd. Og paa det sidste kvindestemmeretsmøde i Massachusetts deltog damer for at repræsentere Mount Holyoke, Vassar og Wellesley høiskoler; naar man betænker, hvor konservative vore universiteter er, maa man i dette se en af de begivenheder, der viser, at respekten har vendt sig til vor side, og at kvindefrigjørelsen snart er en seirende reform.“

Bekjendtgjørelser.

NB. **N. K F.s kontor er tilflyttet Universitetsgaden 7, II. (Indg. fra Pilestrædet).** **NB.**

Angaaende abonnement og expedition

bedes man henvende sig til expeditøren frk. Alette Ottesen, adr. „Nylændes“ expedition, N. K. F.s kontor, aabent alle hverdage kl. 1—2.

Mærk.

Redaktøren er sikrest at træffe hver tirsdag og torsdag kl. 5–6 efterm., N. K. F.s kontor, Universitetsgaden 7 II (indgang fra Pilestrædet).

Abonnementsprisen for „Nylænde“

er 3.50 pr. aar og 35 øre i porto. Abonnementet er bindende for et aar, men betalingen kan om ønskes erlægges halvaarsvis Forsendt til Amerika koster “Nylænde“ 1 dollar 30 cents pr. aar. Ellers til udlandet kr. 4.70. Abonnement kan tegnes i expeditionen N. K. F.s kontor, Universitetsgaden 7 II, aabent alle hverdage fra 1—2, samt i alle boglader og paa alle postkontorer.

Til udenbyes abonnenter.

Resterende kontingent & porto bedes snarest mulig indsendt til **expeditionen**, Universitetsgaden 7 II., under mærke: avissag.

Uregelmæssigheder i forsendelsen bedes uopholdelig meldt i ekspeditionen, Universitetsgaden 7, II. (Indgang fra Pilestrædet).

Redigeret af frk. ***Gina Krog.***

Dagbladets Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING

5te Aarg.	Kristiania den 1ste mai 1891.	No 9.

K. S. F. K.

(Kvindestemmeretsforeningens klub).

Paa et møde i kvindestemmeretsforeningen i december 1890 blev det besluttet at gjøre et forsøg med at faa istand endel selskabelige sammenkomster i vinterens løb. Foreningens medlemmer havde lyst at stifte nærmere personligt bekjendtskab med hinanden, end det blir anledning til paa diskussionsmøderne, og man havde hørt ymte om, at damer, som ikke deltog aktivt i agitationen, men dog havde en vis velvilje for vor sag, kunde have lyst at slutte sig sammen med os, naar formaalet var selskabeligt.

Man besluttede at omtale planen til bekjendte og avertere tiden for sammenkomsterne, hvor man saa kunde faa adgang for en ubetydelig entrée. Slog tanken an, og det gik godt med denne improviserede klub i vinter, vilde man til næste sæson skaffe den faste medlemmer, saa dens existens var sikret.

Nu har vi at melde, at experimentet er lykkedes over forventning. Klubben havde sin første sammenkomst den 20de januar og har i det hele havt sex sammenkomster, hvoraf de fleste har været udmærket godt besøgte, og hvor man efter de allerflestes mening har moret sig særdeles godt. Vi har tidligere givet en længere beretning om indvielsesfesten paa Camilla Colletts fødselsdag, nogen nærmere beskrivelse af hvorledes man fordriver tiden, skal vi her ikke bringe. Man faar selv komme og gjøre erfaringer.

Der er allerede nu tegnet over 60 medlemmer for næste sæson; men der er fremdeles anledning til at tegne sig ved henvendelse til K. S. F. K.s komite (adr. N. K. F.s kontor) eller til en af klubbens medlemmer. Kontingenten er 3 kr. sæsonen. Den nye komite valgtes paa sidste klubmøde. Valgte blev, foruden kvindestemmeretsforeningens

formand, der er selvskrevet medlem af komiteen: Frk. Nikoline Fritzner, fru Hildur Schirmer, frk. Fredrikke Mørck og frk. Harriet Backer.

Siden det er gaaet saa godt her i Kristiania, er vi saa dristig at anbefale vort exempel til efterfølgelse i andre byer, kanske det kunde vise sig, at trangen til den slags letvindte og behagelige selskabelighed er stor der ogsaa.

En dom.

Det vanskelige, ikke saa lidet indviklede spørsmaal: Hvad *kvinden er*, — det skal vi herefter ikke grunde mer over, for „Aftenposten“, det blad, som i et nummer pynter sig med en artikel af C. C. og i et andet optar de mest nærgaaende udfald mod kvinder og kvindesag, har fundet løsningen. *Hun er værre end manden!* — „Tænk det! hvad?“ — Det har mrs. May — som guderne kjender — fremsat og udviklet i et engelsk tidsskrift, hvis titel, Leisure Hours, ikke tyder paa en i den grad omfattende og dybtgaaende behandling af emnerne, som synes at fremgaa af dette overraskende og storartede resultat. Men hvad kvinde*sag* er, det er tydeligvis endnu ikke gaat op for „Aftenposten“, kanske mrs. May med tiden ogsaa kan bringe et ligesaa klart lys i den retning. Bladet mener nemlig, at nævnte resultat skulde være „lidet opbyggeligt“ for kvindeemancipationens forkjæmpere. Hvorfor? Enten maa det være uvidenhed eller ogsaa maa bladets sædvanlige strenge logik svigte her. Ved siden af mrs. Mays skriftemaal — selv er hun da vel ingen undtagelse fra den almindelige regel — fremføres to mandlige autoriteter: John Ruskin og pastor Litledale, som det lader til, maa ha frekventeret adskillig blandet selskab, naturligvis for at samle menneskekundskab, og alle tre er enige om at lægge al den værste smaalighed, lavhed og løgnagtighed, som findes i samfundet, over paa kvinderne. Saa dybt er altsaa kvinderne sunket under den behandling, de hidtil har været gjenstand for! Maatte man da ikke slutte, at det er den høie tid at tænke paa reformer? Andre store aander er jo kommet til det resultat, at kvinden ikke kan udryddes, altsaa maa der

gjøres forsøg med hende. Det passer ligesom ikke i denne forbindelse at tale alvorligt om kvindesagens maal og tendens, men „Aftenposten“ kan være vis paa, at den nu som ofte før har været i høi grad „opbyggelig“ for kvindeemancipationens forkjæmpere. Dette til opmuntring for bladets fremtidige virksomhed i samme retning.

M. D.

Tidens tegn.

Kvinden „skabes“.

At modstanden altid gør en sag de væsentligste tjenester, det har ogsaa dennegang vist sig som en glædelig og tilforladelig kendsgerning.

Kvindesagens modstandere, det vil sige hele bagstrævets lejr, har i forhold til den ytret samme lave og trange anskuelser, som de ytrer i forhold til alt fremskridt paa de forskellige omraader. Bagstrævernes overbevisning er egentlig kun, at spirerne til al dyd ligger i spanskrøret eller hasselkæppen; den almene morals vogter forestiller de sig som en fængselsdør med god laas.

Lysten til at bagtale den mest berettigede stræben — saasnart den fremtræder som noget nyt — som ytrer sig hos alle vanegængere, har vist sig deri, at disse vil udtyde arbeidet for kvindernes frigørelse som et tegn paa sædernes forfald. Man har forsøgt at sammenblande det mest modsatte; man har forsøgt at henregne dette ihærdige arbeide, som udkræver al stedbørnenes moralske kraft og aandelige haardførhed, — man henregner det til de slaphedens og frækhedens krav, som, fra de privilegeredes lejr, fyger os om ørerne i de siste tider.

Ved skumlerier vil man tilsøle kvindernes sag; men man har kun opnaadd at forevise anskuelser, som røber deres afstamning i lige linje fra oldtidens raahed og uvidenhed.

Paa denne maade var det at biskop Heuch glimrede i stortinget ved sin optræden i debatten om kvindernes stemmeret. Han gjorde vor sag væsentlige tjenester.

Tidsskriftet „Samtiden“ har ogsaa nu gjort vor sag en vigtig tjeneste. Ved at indføre en tysk kvinde som talerør for kvindetrældom,

mod sædelighed; ved at nægte en norsk kvinde at svare paa de omtalte forhaanelser og fordrejelser, ved dette har organet paa den mest øjnefaldende maade taget parti *mod* kvindereisning og *for* den berømte „frie kærlighed“.

Dette er en vigtig tjeneste; derved er skumleriets sammenrøring splittet.

Vi har imidlertid at gøre med folk, som intet kan eller vil lære, folk, som ord ikke bider paa. Forsaavidt nytter det ikke at spilde ord paa dem. Jeg har kendt folk, som siger: „Ord bider ikke paa mig“. Meget vel; slige folk maa da mødes med noget, som ikke er ord.

Jeg vil alligevel atter fremsætte denne sætning: *Den mandlige tænker er fuldkommen uvidende om kvindens tilværelse, i høiere forstand.*

Vi kan se, hvor den træffer ogsaa forfattere, der ikke egentligt kan regnes til tænkerne. *Gabriel Finne* optræder, i et opsæt, „Kvinden i vor literatur“ *), mod den skrækkelige vending, som vor literatur har taget. Den er saaledes, at „herren“ ikke længer staar med palmer i hænderne paa triumfvognen, som han er vant til, medens en skare ulyksalige, elendige „fruentimmer og kvindemennesker“, dels ligger knust under hans fødder, dels i lænker følger sejrherrens vogn. Nu sætter digterne kvindeskikkelser i højsædet, og sætter ham selv, den privilegerede, i et lys, hvori han ikke tar sig ud.

En slig literatur er ikke noget tes, det er greit.

„Vore digtere vilde neppe piske sit eget køn saa blodigt, aldrig lodde saa dybt og saa skaanselløst i dets slethed, hvis de ikke havde troet paa muligheden af ideale mennesker inden dette andet køn, levende paa samme jord, under samme betingelser som mændene og sammen med dem“. Saa siger hr. Finne. Der er en saa tyk skodde i denne ene sætning, med hensyn til „kvinden“ i den norske literatur, og en saadan uvidenhed om de betingelser i virkeligheden, hvorunder de to køn lever, at jeg vil forbeholde mig at yderligere opklare den en anden gang.

Jeg vil her kun udhæve, at hr. F. trøster sig med, at disse digternes „kvinder“ umuligt kan findes i virkeligheden.

De herrer er vant til at bli talt efter munden. Vi ser saaledes et villigt „talerør“ i den „uskønne foreteelse“ i „Samtiden“.

Vi finder alle de samme bestanddele igen i hr. G. Finnes bryg, som i fru M.s udgydelser. Den større livlighed og bevægelighed hos hende røber kvinden; men hun kan sine ting paa sine fingre. Hun gaar saaledes villig ind paa, at kvinden er et væsen, som er skabt til at tilfredsstille den lavere natur hos manden.

---

*) »Kr.a Intelligentssedler« nr. 221—222 1890.

Men alting stilles nu paa spidsen; denne de smaa anonyme mandfolks sætning forslaar ikke længer. Man optræder nu under navn for at forkynde, at *al* natur er lav. Alt hvad som gaar i højden er unatur; det er hjernespind og tøv. Man forkynder sig som „sensualister“, det er udlagt: sandselighedsfolk Hr. G. F. erklærer paa disses vegne, at de generes skrækkeligt af de „moralske idéaler“, af kvindernes „hvide, rene, ædle attributer“.

At kvindens oprindelighed maa ligge i det lave er for ham en trosartikel; der skal ingen faa indbildt ham noget andet. Han graver efter kvindens oprindelighed — ligesom Strindberg — i det lave. Han synes det er forfærdeligt, at digterne „skaber“ disse ypperlige kvindeskikkelser. Han haabede det skulde bli bedre „naar der bare kom nogen nye værker af kvindelige forfattere“; — men, nej! „Alle haab og spaadomme er stygt tilskammegjort, og det skønt vi har faat en hærskare af skrivende damer“. Hr. F.s siste haab er nu, at han ved hjælp af sin gode ven, politifuldmægtigen, som hver eneste dag „sætter tyve glædespiger paa mangelsgaarden, desforuden dømmer femten tjenestepiger for tyveri og endda faar tid til at udstede arrestordre mod tretten hustruer“ — hans sidste haab er, at han ved denne kraftige hjelp skal faa bugt med al den „*moralske* storslagenhed“.

I den henseende stemmer forkynderne af materialismens evangelium, og „de blottede lidenskabers og de menneskelige drifters“ apostle overens med statskirkens biskop, J. C. Heuch, at kendsgerninger ikke bider paa dem. Den siste vil, at alle kvinder skal være gifte; de første vil, at alle kvinder skal være lave. Begge parter tror, at naar de udskælder kvinderne kraftigt, saa faar de det, som de vil ha det.

Vi finder fremdeles overensstemmelse mellem talerøret: fru L. M. og talsmanden G. Finne. Vi faar saaledes at vide, at kvindesagskvinderne ligeledes er „skabte“ af de norske digtere.

Hvem var det da som „skabte“ Camilla Collett? Hun udgav „Amtmandens døtre“ i 1854; og hun stod derefter alene „*mod strømmen*“ i henimod tyve aar.

Hvem var det som „skabte“ Fredrika Bremer? Hun optraadte i 1855 med sin „Hertha“, som kun i formen er en roman, men som i virkeligheden er et indlæg i kvindesagen. Dette kom som et lyn fra blaa himmel; det kom saa uforberedt over den svenske læseverden, og bogen vakte en saadan forfærdelse, at Fredrika B., som var yndet og anset som novelleforfatter, mistede sin popularitet. Der reiste sig en storm mod hende, saaledes at hun flygtede til Italia. Hun opholdt sig i udlandet i seks aar, indtil almenheden var bleven fortrolig med de nye tanker.

Hvem „skabte“ Mathilde Fibiger? Hun optraadte nogle aar før de her nævnte forfatterinder, med sin „Clara Raphael“, som satte en skare af penne i bevægelse i Danmark.

Sandselighedsmændene stormer nu frem, — ligesom jøtnerne i vor mythologi stormer frem for at nedstyrte guderne fra Valhal. Garborg vil jo „afskaffe“ Bjørnson. G. Finne vil tillige afskaffe Lie, Ibsen og Kielland.

Da G. F., i egenskab af sandselighedsmændenes talsmand, raaber saa stærkt efter virkelighed i literaturen, saa vilde det jo ikke være afvejen om de, og han, selv fik et lidet begreb om det virkelige i virkeligheden. Da hr. F. møder op med politi, saa vil jeg raade ham til at kaste et blik paa en statistisk tabel over forbrydelser og anden menneskelig elendighed. At se de tal, som fremstiller mandkønnets og kvindekønnets højst forskellige forhold til mord, tyveri, drukkenskab, vanvid og idiotisme vil kanske dæmpe lidt hans glæde over politifuldmægtigens ovennævnte triumfer over kvindekønnet.

Det er som Kielland siger: „Det blir værre og værre at være mandfolk“. At dette er ubehageligt for angældende, d. e. herreklassen, er rimeligt; især naar angældende, „herren“, har været saa forvant ved bekvemmelighed med hensyn til at udfolde netop sine lave egenskaber. Alt var saa mageligt lagt tilrette for ham i den henseende. Vi har endogsaa hørt en ytring af naiv forundring, over denne for „herrer“ saa vidunderligt bekvemme verden, fra Wennerbergs „Gluntarne“:

— Lefva rakt som turkar, blott gå på,
och få heta folk endå!

Jeg vil nu hidsætte nogle ytringer af M.*) som kraftigt og klart taler sandselighedsmændene tilrette:

„De vil slet ikke se eller forstaa, at nydelsessyge forfædre gennem flere generationer har ophidset de naturlige drifter til en unaturlig tilstand, saaledes at efterkommerne fra fødselen har arvet disse unaturligt stærke, sandselige drifter, som i sund naturlig tilstand kun melder sig, naar den modne alder kommer, men som nu istedenfor at skulle være menneskets vilje undergivet — er blevet fortidligt fremdrevne drivhusspirer og tyranner over menneskets vilje“.

„De indser vistnok, at det er til ulykke for menneskene, naar viljen ikke er herre over drifterne; men dog foragter de de mennesker, hvis vilje behersker drifterne“.

„Hvad er det saa egentlig de vil? — Det ser næsten ud som om de vil ha — ikke bare en *literatur* udelukkende bevægende sig om kønsspørsmaal — men ogsaa et *folk*, hvis følelses- og tankeliv udelukkende gaar de sygelige elskovs veje“.

*) »Dagens Nyheder« nr. 243 1890.

Jeg har talt om de privilegeredes lejr. Jeg vil i forbindelse med ovenstaaende nævne den kendsgerning, at forrettigheder øver en moralsk nedbrydende virkning paa deres indehavere. Dette blot i al korthed for at forklare *hvorfor* det staar saaledes til med sandselighedsmændene som ovenfor er skildret; de hører til det køn, som hidtil har været eneherskende.

Det vilde være godt for de literære virkelighedsmænd, de, som bare tror paa den lave virkelighed, at læse „*Om renhed og blufærdighed*" af fru Olaug Løken. Dette lille skrift burde optages i „bibliothek for de tusen hjem", da det giver et saa enkelt sædeligt grundlag. I disse tider, da der formelig blir gjort stormløb mod selve begrebet sædelighed, burde dette skrift udbredes saa meget som muligt.

Forfatterinden skelner med dybt, klart blik mellem renhed og blufærdighed som to ganske forskellige begreber:

„Renhed er alene en indre egenskab, blufærdigheden alene en ydre. Den er, om jeg saa maa sige, renhedens sædvanlige klædebon, renhedens sædvanlige kendemærke".

„Renhed kan alene være *et slags*, renhed er renhed. Men blufærdigheden kan, fordi den er et ydre tegn, være to slags: ægte og uægte". —

„Renhed er en mægtig drivkraft til det gode. Naar har derimod blufærdighed fremdrevet en god, en barmhjertig gjerning?"

„Det var den ogsaa undskyldt for; thi den er ingen indre drivkraft: den er kun, som jeg før har sagt, et ydre tegn, en ydre prydelse".

— „Altsaa tror jeg, vi maa antage, at blufærdigheden er værd at eftertragte og værd beundring, *naar den er det ægte tegn paa hjertets renhed, men dette ægte tegn — det er den ikke, naar den forhindrer menneskekjærligheden fra at virke frit.* Da blir den en uægte prydelse, hvor skøn den end kan se ud".

— „At krænke renheden vil til alle tider, under alle forhold, blive en forbrydelse. At krænke blufærdigheden vil til sine tider endog kunne være en velgerning".

Naar bagstrævet træder op for at fremstille blufærdigheden, da viser den sig i sin uægte skikkelse. Jeg maa tro, at forfatterinden her har for øje beslaglæggelsen af en bog som „Albertine". Christian Krohg gjorde her en retfærdigheds- og barmhjertigheds-gerning. Han kunde med rette sige i sin forsvarstale for højesteret: „Jeg kan pege paa hvad jeg har udrettet i denne sag".

Da hr. G. Finne møder op med politi mod kvindekønnet, saa gir han os en velkommen anledning til at irettelægge vore indlæg i denne vigtige sag. Jeg vil anbefale ham at læse følgende skildring, fra ovennævnte skrift; han vil derved faa at vide, hvorledes det forholder sig

med de kvinder som *blir* arresteret, og med de mænd, som *ikke* blir arresteret, men som *burde* arresteres:

— „Hvis der nemlig i et samfund eksisterede gruelige sædeligheds-forbrydelser, som faa kender eller tænker paa, og hvis nogen pludselig aabenbarer dette for alle og enhver, *da vil en slig aabenbarelse umulig kunne foregaa, uden at krænke blufærdigheden*, men var den derfor ikke en velgerning?"

„Lad os tænke os et samfund langt bortliggende, hvor der i tidens løb havde opsamlet sig saa megen raaddenhed, at endog lovens egne haandhævere blev befalede at overtræde landets love, ved paa den mest oprørende maade at beskytte usædeligheden. Saaledes nemlig, at de mænd, som ønskede det, frit og ustraffet kunde forføre fattige piger, tilsist paadragende dem den ødelæggelsens sygdom, hvoraf de selv var angrebne, og saa — i en umenneskelighed, der er eksempelløs — tvinge disse kvinder til at udgøre en klasse for sig selv, en klasse alene bestemt til tilfredsstillelse af mændenes urene lyster, tvinge dem til at opgive sine navne i politiets bøger og til bestemte tider at møde op til kontrol hos den dertil beskikkede læge, for at ikke den sygdom, mænd havde paaført dem, skulde ved smitte udbrede sig formeget, mens mændene selv, frit bevægende sig i samfundets højeste og reneste sfærer, kunde nyde en ubeskaaret agtelse og velvilje overalt, — *hvor* meget endog disse mænd kunde være angrebne af den *samme* sygdom, og hvor mange kvinder endog de havde begaat den forbrydelse at paaføre sygdommen. Ja lad os tænke os, at det i dette gamle samfund endog gik saa vidt, at af og til ganske *uskyldige* kvinder paa løs mistanke kunde gribes og føres til denne offentlige lægekontrol, som for hele livet ødelagde deres selvagtelse og stemplede dem som menneskehedens udskud! — men — *mens alle mænd gik fri!* Og lad os tænke os, at der da i dette samfund udkom en bog, som i utilhyllede ord fremstillede den nøgne sandhed; — var da ikke en saadan bog en velgerning? — Men lad os tænke os, at dog de, som havde magten, forbød denne bog at udbredes, af frygt for, at den skulde krænke folks *blufærdighed!*

„Skulde vi kunne tænke os en mer skærende ironi? Lasten blev beskyttet, urenheden og uretfærdigheden blev taalt, men *nævnelsen* af den eksisterende urenhed, den blev behandlet som en forbrydelse!!"

Til slutning vil jeg, fra samme haand, hidsætte denne sætning, som jeg hentyder til i artikelen mod det Marholm'ske kaos:

„Lad os lægge vore børn alvorlig paa hjerte, at dette forhold mellem mand og kvinde, dog aldrig blir skønt, aldrig blir helt menneskeligt engang, hvis det ikke er et *aandeligt* forhold, paa samme tid som et legemligt. Hvor smukt det kanske ogsaa ellers kan se ud, det blir dog ikke da et *menneske* værdigt".

Det gøres nødigt at høre kvinder tale i den grændseløse forvirring, som nu er omkring os, — det taarner sig som tordenskyer i synsvidden rundt om, — hvor bagstræv vil forestille blufærdighed, hvor raa sandselighed vil tale om kærlighed, og hvor renhed blir forhaanet og fornægtet.

Aasta Hansteen.

Om „ofullkomnade äktenskap“ efter svensk lov.

Det var først ved den nugjældende „Sveriges Rikes Lag“ af 1734, at vielse indførtes i Sverige som nødvendigt vilkaar for et fuldt legalt ægteskab. Rigtignok fandtes bestemmelse herom indtagen i den halvandethundrede aar ældre kirkeordinans; men vielsen var ikke optaget i landskabslovene eller landslovene, og den blev heller ikke almindelig praktiseret. Efter de ældre love stiftedes ægteskabet gennem parternes, brudgommens, brudens og hendes værges samtykke, samt derpaa følgende faktiske ægteskabelige samliv. En levning af denne opfatning, at ægteskabet i virkeligheden er grundet paa samtykke og samliv findes endnu i den gældende lov. Bestemmelserne herom findes i Giftermålsbalken 3—9 og 10 og 10—7 samt Ärfdabalken 8—2 og lyder ordret så:

„Häfdar man sin fästeqvinna, då är det ett äktenskap, som skall fullkomnas med vigsel, ehvad trolofningen är med, eller utan vilkor, ändå att samma vilkor ej fullgjorde äro. Undandrager han sig vigsel, och framhärdar i denna sin motvilja, varde hon då förklarad för hans äkta hustru, och njute full giftorätt i bo hans, som i 10 kap. denna balk sägs. Gör hon det, vare lag samma. G. B. 3-9.

Häfdar man qvinna under äktenskaps løfte, då skall han taga henne till äkta, om hon det påstår, och hennes fader och moder dertill samtycka. Är han motvillig; vare lag, som för sagt är. Nekar han till löftet, döme då Rätten derom. Varder löftet för fast förklaradt, eller har han låtit intaga henne i kyrkan, såsom sin fästeqvinna; hafve sedan ej makt det löftet ändra ändå, att hon sin rätt til äktenskapet eftergifva vill. G. B. 3-10.

Qvinna som af Domaren är før äkta hustru förklarad njute giftorätt i mannens bo, ändå att vigsel ej åkommer. Drager han sig undan vigseln af motvilja; hafve förlorat sin giftorätt i hennes egendom, der han sig ej rättar och med henne sammanvigd varder. G. B. 10—7.

Samma lag vare (at barnet arver som ægte født), der fästeman häfdar sin fästeqvinna, eller der man lägrar mö eller enka, under äktenskaps löfte och aflar barn med henne. Ä. B. 8—2.

En forbindelse mellem en mand og en kvinde, opkommen paa nogen af disse maader, kaldes et „ofullkomnad äktenskap“, og denne institution er, såvidt mig bekendt, aldeles enestaaende for Sverige

Som man ser, kan et „ofullkomnad äktenskap“ stiftes paa 2 maader enten blot og bart ved samliv mellem fæstefolk eller ved samliv efter ægteskabsløfte uden nogen formelig forlovelse, men hvor dommeren erklærer, „løftet fast“ og dermed stifter ægteskabet. De civile retsfølger af et saadant ægteskab blir noget forskellige, eftersom det er stiftet paa den ene eller den anden af disse maader, d. v. s enten det er stiftet uden domstols forklaring eller med saadan.

Før vi gaar videre, maa vi undersøge, hvad der juridisk forstaaes ved „fästeman“ og „fästeqvinna“. I G. B. 3—1 gives en forskrift om „trolofning“, at den stiftes ved en høitidelig akt, hvori parterne i vidners overvær lover at tage hinanden tilægte engang i fremtiden. Men denne form for forlovelse er naturligvis her som andetsteds gaaet fuldstændig af brug, og spørgsmaalet blir da, om denne højtidelighed alligevel skal fordres for dette specielle tilfælde, eller om en paa nu almindelig maade sluttet forlovelse er tilstrækkelig. Alle de autoriteter, jeg har læst, er enige om, at det sidste er den rette fortolkning. Lovens regler om trolovelse er kun et ønske om hvordan den helst vil have en saadan sluttet, ingenlunde nogen kategorisk bestemmelse om, at saa skal det være. Det behøves for dette tilfælde ikke engang at forlovelsen skal være offentlig; det er nok, naar den bare er notorisk, og hvad det til syvende og sidst kommer an paa som sidste bevis, er, hvorvidt den er skeet med „giftermans“ samtykke. Er kvinden myndig, behøves dog heller ikke dette, men naturligvis falder det da vanskeligere at bevise faktum. Men har der eksisteret en almindelig offentlig forlovelse eller endnu mere, har lysning fundet sted, saa er alt paa det rene.

Om nu et par forlovede lever sammen som mand og hustru, saa er derved et fuldt legalt ægteskab sluttet, uden nogen videre foranstaltning fra deres side. De civile følger deraf blir dog omtrent ingen, uden den at børnene blir ægte fødte og arveberettigede, saavel efter fader som moder. Der indtræder intet formuesfællesskab, intet mandens værgemaal over hustruen, ingen faderens raadighed over børnene. Der

existerer ingen „giftorätt“ *) dem imellem, og de har heller ingen gensidig forsørgelsespligt ligeoverfor hinanden. Heller ikke følger hustruen mandens stand, hvad der jo i Sverige har nogen betydning, da her endnu findes adel **). For at opløse dette ægteskab behøves ikke lov og dom, *forsaavidt begge parter er fuldkommen enige.* I saa fald kan de naarsomhelst opløse forbindelsen og gifte sig igen med andre. Er de derimod ikke enige, saa blir det hele forhold forandret Om i saa fald en af parterne ønsker at indgaa et nyt ægteskab, saa kan den anden part nedlægge indsigelse derimod i retten. Denne maa da undersøge, hvorvidt han eller hun dertil har havt ret, d. v. s. om de virkelig har været fæstefolk og virkelig levet sammen som mand og hustru. Befindes dette at forholde sig rigtig, saa erklærer dommeren den klagende for den andens „äkta man“ eller „äkta hustru“ efter omstændighederne, og gennem denne erklæring træder ægteskabet, hvad de civile retsfølger anbelanger, ind i samme kategori som den slags, hvor der kun har fundet sted et ægteskabsløfte uden nogen forlovelse, og hvor ligeledes dommeren har erklæret „løftet fast“ eller parterne for rette ægtefolk. Er domstols erklæring falden, saa blir for det første ægteskabet uopløseligt uden efter samme procedure som ved almindelig skilsmisse mellem viede par, og om en af parterne kan tvinge sig til at blive viet til en anden, saa blir dette straffet som bigami. Dernæst indtræder ogsaa for den klagende part „giftorätt“ i den andens bo. Dog kan denne „giftorätt“ ikke gøres gældende før ægteskabets opløsning ved døden eller ved skilsmisse. Forøvrigt er forholdet det samme som ved det foregaaende.

Dengang da lovstifterne af 1734 skulde indføre vielsen som nødvendig betingelse for et legalt ægteskab, erklærede Svea Hofrätt, som blev anmodet om at afgive sin betænkning desangaaende, det som sin „oförgrijpliga mening, att i detta målet wore säkrare at blifwa wijd förra lagen“. Lovstifterne fulgte ikke dette raad; men de fandt sig altsaa dog beføjede til at give den gamle retspraksis en liden indrømmelse ogsaa i den nye lov Dette skede da ved de paragrafer, jeg nys citerede Hensigten med disse paragrafer var da at beskytte kvinder, som under bedragerske forudsætninger lod sig bevæge til ægteskabeligt samliv før vielsen, og det hele var saameget mere paakrævet, som man jo kunde vente, at den sekelgamle praksis endnu sad ganske dybt fæstet i folkets sæder, og at vielsen fremdeles kunde blive betragtet som en mere overflødig formalitet. Nu i vore dage maa man dog sige, at

*) »Giftorätt« er eiendomsret til halvdelen af den anden ægtefælles gods, forsaavidt ikke dette bestaar i jord paa landet, der er arvet eller erhvervet før ægteskabets indgaaelse.

**) Olivecrona og Nordling Schrewelius mener, at akkurat de samme følger indtræder, som ved et almindeligt ægteskab.

denne betragtningsmaade er døet ud; naar institutet nu benyttes, er det som rehabilitation efter forførelse, formedelst ægteskabsløfte. Dog benyttes den ogsaa som saadan forholdsvis sjelden, uden tvil meget sjeldnere end det kunde være paakaldet. I de høiere klasser sørger man ved saadanne tilfælde gerne for at faa parret hurtigst muligt viet, og blandt landalmuen og arbeiderbefolkningen — udenfor socialisternes lille skare — er bestemmelserne nu temmelig ukendte. De, der burde være de nærmeste til at hjælpe og lære en bedragen kvinde til at benytte sig af den adgang, loven giver hende, til at legalisere sit forhold, nemlig præsterne, vogter sig omsorgsfuldt for at gøre det. Muligt er, at de heller ikke kender videre til det; men ialmindelighed er det vel snarere magtbegæret og vinstbegæret, som laaner den strenge „sædeligheds“ kaabe og bringer disse mænd til at fordømme og knuse, hvor de kunde bringe trøst og opreisning.

Stockholm, 13-4-91. *Anna B. Wicksell.*

For skole og hjem.

„Slotsbalsladder“.

Med denne overskrift staar der i „Nylænde“ no. 6 en liden opsats undertegnet *—e—*

Man pleier ikke at chikanere eller spotte som tak for modtaget gjæstfrihed, vi vil derfor gaa ud fra, at *—e—* ikke var paa slotsballet. Men det slog os, at det maatte være nogle høist eiendommelige kilder *—e—* har øst sine oplysninger af. Hun synes at have faaet ballet beskrevet af dem, der har seet det nedenfra, bagfra og paa vrangen.

Lakeiernes (samt kammerherrers og „deres, som finere var“) „unaadige blikke“, damernes kjolepynt bag paa skjørtet, afribbet i bagværelserne, damernes nedringning, synes at have været det hovedindtryk, *—e—* har faaet af ballet.

Hvad „lakeiernes blikke“ angaar, saa maa vi tilstaa, at vi ikke har for skik at vexle blikke med lakeier (det hører saa at sige med til den sociale børnelærdom vi uvilkaarlig har indsuget, at saadant vilde være hensynsløst mod værtskabet) saa den del af —*e*'s paastande skal vi ikke indlade os paa. Med hensyn til damernes nedringning, saa ved vi alle og —*e* vist ligesaa godt som en af os andre, at det er en gammel hævdet skik, en tradition vilde vi kalde det, dersom —*e*— ikke havde saa meget mod det ord, at damer gaar nedringet paa bal, og det ikke blot paa slotsbal, skjønt naturligvis skikken der overholdes nøiere.

Med den strengere, mer bevidste anskuelse, som mer og mer er kommet frem i alle saadanne ting, er der i den senere tid begyndt at gjøre sig gjældende en opposition mod denne skik som upassende og for kvindeværdigheden saarende. Men det er saa langt fra, at denne nye strengere anskuelse er ukjendt eller upaaagtet ved hoffet, at medens det før nok kunde hænde, at en høihalset kjole kunde paadrage en tilrettevisning — alt saadant er jo forresten aflægse gamle historier —, saa saa man paa næstsidste slotsbal ældre damer i hvide høihalsede kjoler kun fremkalde beundring og gaa ganske upaaatalt hen, og paa sidste bal var for manges vedkommende nedringningen indskrænket til et minimum, uden at det foranledigede nogen bemærkning.

Vi andre talte ogsaa en del om slotsballet, da vi havde været der, men det var for at fortælle, hvor morsomt der havde været, hvor festligt, smukt og straalende og frit og behageligt tillige. Det var en almindelig mening, at aarsagen til den behagelige stemning for en stor del kom af den — ikke alene høflighed og forekommenhed, men hjertelighed og venlighed, hvormed alle fungerende opfyldte sine pligter, det var ikke som det var en pligt, men en fornøielse for dem at se alle tilgode — forhold, der nok kunde fortjent en bedre anerkjendelse end den, at faa fanteord sammen med „lakeierne“, der visselig heller ikke fortjente det, da deres departement, opvartningen, sikkert intet lod tilbage at ønske. —*e*— slutter sin opsats med følgende kraftsentents:

„Storkritikeren Georg Brandes skrev nylig i en artikel om Hedda Gabler — i parenthes bemærket en i høieste grad misforstaaet og snobbet artikel — at nordmændene var et formløst og raat folk, vi havde ingen traditioner, ingen adel og mer i samme toneart. Nei, Gud ske lov for det, hr. Brandes! Det er da vor stolthed, at vi er fri for det fanteri“.

Naar —*e*— paa den maade affeier en stor forfatter og kritiker, er det ganske naturligt, at hun kun har haansord for kongelig gjæstfrihed, men paa den anden side var der vist mange, der ved den slutning tænkte:

Er dette demokrati, saa gid vi havde aristokrati!

Da fædrene paa Eidsvold afskaffede adel, var det vist i den tillid, at vi alle vilde blive „adelsmennesker“, saa vi ingen adel behøvede. Demokraternes opfatning af det rette demokrati er den, at det skal sætte virkelighed istedetfor skin, istedetfor tillært høflighed sætte virkelig hjertelag og hensyn, men afskaffe det altsammen som „fanteri“, deri faar *—e—* ingen sande demokrater med sig.

Demokrat paa slotsbal.

Mandag den 6te april holdtes møde i pædagogisk samfund. Hr. kand. mag. Skattum indledede om stilskrivning. Taleren syntes, at der dreves for meget paa med stilskrivning hjemme, og mente, at disse stile (hjemmestilene) burde indskrænkes, især af den grund, at man umulig kunde vide, hvormeget af den foreliggende stil var elevens *eget* arbejde. Hvad skolestilen angik, mente taleren, at der ved den maade, hvorpaa disse dreves, var for lidet samarbejde mellem lærer og elev. Han havde som lærer i latin forsøgt et par andre fremgangsmaader og gjort den erfaring, at elevernes interesse for deres stile da var meget større, end naar han anvendte den gamle manér at skrive stil paa. F. eks. han gik rundt i klassen til hver elev og saa paa det, de havde skrevet; gjort opmærksom paa, at der var feil i det skrevne, maatte eleven selv finde den, og læreren samtalede saa med ham om feilene. Eller: han lod dem oversætte periode for periode og lod hver elev straks rette sine feil. For de levende sprogs vedkommende maatte vel noget lignende kunne arrangeres. I det hele taget fandt taleren det uheldigt, at der hengik altfor lang tid, inden eleven fik sit arbeide rettet tilbage, idet da interessen for det var fløiten.

Hr. ekspeditionschef Knudsen dirigerede. I den derpaa følgende diskussion deltog hr. skolebestyrer Otto Andersen, der i det væsentlige var enig med hr. Skattum, og fru Ragna Nielsen, som erklærede, at der var ikke den maade at skrive stil paa, hun ikke havde prøvet, og at hun var enig med hr. Skattum i, at samarbeide for skolestilenes vedkommende vistnok burde være større; hun anbefalede en tredie maade, hvorpaa dette kunde ske, nemlig ved at en elev skrev den hele stil paa vægtavlen, og de øvrige elever i sine respektive kladdebøger, fik den derefter rettet og rigtig indskreven i sine stilebøger for saa at lære stilen udenad. Paa den anden side mente fru Nielsen, at hjemmestilene langtfra burde indskrænkes, da eleverne udvikledes gjennem selvstændigt arbeide. Dirigenten kunde ikke være enig med hr. Skattum i, at eleverne i de mellemliggende dage, inden de fik sine stile tilbage, skulde have tabt interessen for dem, idet han havde indtryk af, at de altid var ivrige efter at faa vide, hvorledes de havde klaret sine arbeider. *M.*

Forskjelligt.

Vi slutter os helt ud til nedenstaaende i „Dagbladet“ indrykkede henvendelse:

Til komiteen for arbeidertoget 17de mai.

I anledning af komiteens opraab og „krav“ i „Dagbladet“ for 22de april skal jeg herved henstille til den ærede komite i saadanne opraab og „krav“ indtil videre at stryge ordet „kvinder“. Saalænge nemlig arbeiderpartiet ikke sætter stemmeret for kvinder op paa sit valgprogram, bør komiteen vistnok vente med at benytte dette ord i saadan forbindelse, om det end kan have en vis velklang i et 17de mai opraab. I virkeligheden bliver det dog kun en tom lyd.

Kristiania, 23de april 1891.

Ærbødigst

Anna Rogstad.

Kunstnerisk nidkjærhed kan ikke forklare det *hele* staahei i anledning af fru Laura Kielers „Mænd af Ære“, siger „Kristiania Intelligentssedler“ for 28de april: „Teateranmeldernes bitterhed og haan — navnlig i et enkelt blad, som ligefrem har gjort stykket til gjenstand for daglig forfølgelse og endnu ofrer af sine kostbare spalter til nye spottegloser – , dette og endmere teaterpibernes fløiter og hvin har kun sin fulde forklaring i stykkets tendens“.

Nei ikke ganske det hele. Siger vi 10 pct. kunstnerisk nidkjærhed, saa er vi sikker paa, det er nok. Men dermed er ikke sagt, at alt det øvrige maa skrives paa tendensen. At det er en *kvindelig* forfatter, der har sat sig paa dommersædet, kunde det f. ex ikke forklare lidt af staaheien?

Bekjendtgjørelser.

Redigeret af frk. ***Gina Krog.***

Dagbladets Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING

5te Aarg.	Kristiania den 15de mai 1891.	No 10.

Stemmeret for kvinder.

Efter indbydelse af kvindestemmeretsforeningen holdtes mandag den 11te mai et møde i Kr.a arbeidersamfunds store sal. Trods influenza-epidemien var der mødt frem omtrent 500 kvinder. Foreningens formand frk. Gina Krog aabnede mødet. Derpaa talte frk. Anne Holsen, fru Cecilie Thoresen Krog, frk. Anna Rogstad og fru Ragna Nielsen for stemmeret for kvinder*). Samtlige talere hilsedes med kraftigt bifald; stemningen var stærk og humøret ypperligt hele aftenen. Tilsidst vedtoges følgende resolution:

„*Forsamlingen, som anser stemmeret for kvinder, der opfylder grundlovens stemmeretsbetingelser, for den mest paakrævede stemmeretsudvidelse, henvender sig til landets vælgere af alle politiske partier med bøn om, at de ved kommende stortingsvalg vil stemme paa mænd der er villige til at støtte denne reform*“.

*) Et referat af talerne vil indtages i næste hefte af »Nylænde«.

„Mænd af Ære“
og
„Kunstkritiken“.

Den første aften „Mænd af Ære“ blev opført paa Kristiania teater, traf jeg til at høre følgende samtale, i anden mellemakt.

„Hvordan synes De om stykket da, frøken?“ sa en herrestemme.

„Aa –, jeg synes, det er et *godt* stykke,“ kom det lidt nølende fra en ung pigestemme.

„Aa nei, det gjør De vel ikke, vel!“ fortsatte herren i en overtalende tone.

Forlegen og troskyldig svarte pigestemmen: „Det er da *morsomt* ialfald.“ Mere hørte jeg ikke.

Men dette bragte mig til at tænke paa æventyret „Keiserens nye klæder“. For ikke at bli anset for at være dum eller uduelig i sit embede, raaber hver eneste en i keiserens følge, hvad den ene begyndte med — tilsist tror de kanske selv, hvad de siger –, indtil endelig et barn, troskyldigt og uden sidehensyn, udtaler sandheden lige i deres lange, forfærdede ansigter.

Tænk, om nu „Mænd af Ære“ ret beset skulde være et godt stykke alligevel? Kanske ogsaa et morsomt stykke?

Nylig talte jeg med en advokat, en venstremand, som slet ikke er af de minst kræsne, og som slet ikke havde været at formaa til at *læse* „Mænd af Ære“, men som — altsaa med fordom — gik i teatret for at se det. Han erklærte, at han „havde moret sig udmærket“. Han „kunde ikke begribe, hvad det var som var saa daarligt“, syntes, „det var et meget godt og interessant stykke, baade kunstnerisk og moralsk set“ — det var hans ord.

Tænk, om den *retfærdige* kritik alligevel skulde være barnets og den upartiske mands?!

* * *

Haanden paa hjertet! Mon der ikke hos de aller-allerfleste af os har været et lidet sidehensyn, naar vi har udtalt vor mening om dette stykke? En bitte liden frygt for, at folk skulde tro, vi ikke skjønte os paa literær *kunst?* Saaledes som det vistnok ofte er, naar vi udtaler en mening om kunstneriske ting. Mon vi f. ex. ikke, naar vi ser paa

et maleri, skeler lidt til navnet henne i krogen, før vi udtaler vor dom? Og, hvis navnet er f. ex. *Thaulow* modererer vort mishag til et: „Jeg liker ikke dette *saa* godt som hans øvrige billeder.“ Eller, hvis navnet er et ganske ubekjendt, dæmper vort glade bifald til et: „Aa ja, — ikke saa galt!“

Eller, hvis vi tar fat paa en bog af *Ibsen* f. ex., mon vi ikke da taaler adskilligt, som vi ikke vilde taale i en bog af Laura Kieler? Dersom f. ex. „Hedda Gabler“ havde været skrevet af Laura Kieler, hvor skulde ikke udtrykkene „dø i skjønhed“, — „vinløv i haaret“ o. s. v. været haanet ogsaa hos os og kanske pebet af! „Slige væmmelige romanudtryk“, vilde man da rimeligvis ha sagt, „kunde heller aldrig andre end dameforfattere finde paa!“ Og man vilde glemt alt det store i dramaet for at hænge sig i det smaa. Mens vi nu, naar dramaet er af Ibsen, mesteren, dramaernes konge, ganske naturlig glemmer en og anden bagatel, som ikke netop tiltaler vor personlige smag, for de store tanker, som, vi *ved*, det hviler i og er bygget over.

En bog af den, som man paa forhaand *ved* ikke endnu er mester, maa derfor gjennemgaa en ganske anden kritisk skjærsild, før den lægges paa hylden.

* * *

Og hvilke er saa alle disse „store mangler“, som der tales saa meget om i „Mænd af Ære“?

De er først og fremst, svarer man, at bohêmerne, disse unge literater i stykket, er fremstillet bare latterlige og plumpe. „*Saa* raat *taler* de ikke“, siger man, „selv om de *er* raa“. — „Saa raa og slyngelagtige er de forresten heller ikke i virkeligheden“, siger man.

Og dog har vi i danske noveller og romaner fundet skildret unge mænd, der taler ligesaa — ja meget raaere end disse — og der er ikke kommet nogen protest eller beskyldning for overdrivelse. Og her i Norge har Garborg i sin „Mannfolk“ git os et ganske klart lys over hvorledes *vore* er. Desuden da Hans Jæger skrev sin bog — da jubled mange unge mænd i Kristiania: „De betragted bogen som et evangelium“ —!

Og saa skulde dog de unge herrer i „Mænd af Ære“ være saa rent for sort malet??

— — Efter min ringe mening bestaar manglerne i „Mænd af Ære“ mest i endel ydre ubehjælpsomheder. Hele stykket er mere som et ypperligt *udkast* — end et fuldfærdigt drama. Det er for lidet udført, der kommer noget afbrudt og uroligt over det, især i første akt. Saa er der ogsaa enkelte udtryk og talemaader, som falder unaturlige her hos os, og som derfor synes uheldige. Man mærker paa flere slige smaating, at forfatteren er en begynder i den dramatiske digtning. Og dette kan „man“ ikke taale — minst af en kvinde.

Men der er dog mange, som ogsaa har øie for de *fortrin*, „Mænd af Ære" har, selv fra den rent kunstneriske side betragtet, — og mange, som vover at tilstaa dette. De ypperlige karaktertegninger: Elisabeth, den høisindede og trofaste, men „overspændte" unge kvinde, — Robert, den oprindelig gode, men forkjælede og ødelagte unge mand, — Generalinden, den elegante verdensdame, for hvem det ydre er alt, — hvem sønnens hjertelag og indre væsen ikke i ringeste maade bekymrer, bare han er elegant og *comme il faut*, ikke gjør skandale. Disse tre figurer er for det første taget ud af livet, dernæst er de meget klart fremstillede, saa man kjender dem lyslevende igjen fra virkeligheden. Ogsaa de øvrige personers karakteristik er meget god, saavel Terslew og hans følge — (i hvor faa ord har ikke hver af disse faat sit tydelige portræt!) — som den gamle forelskede oberst.

At tendensen i „Mænd af Ære" er et modigt slag i ansigtet paa lavhed, egoisme, brutalitet og hjertekulde, og at denne tendens med stor varme bryder igjennem, — det nægter ingen.

At det er et fra først af ypperlig tænkt og kraftigt anlagt stykke med scener af høi dramatisk effekt, erkjender selv flere af dets værste modstandere.

Hvad behøves saa mer? Lad os ønske Laura Kieler til lykke med dette første dramatiske arbeide, der lover saa meget for fremtiden.

„*g. n*".

Ogsaa noget om Hedda Gabler.

„Hedda Gabler" er ført frem for os. Vi er blevet vidne til hendes ondskab.

Er det oprørende, det vi har seet? Kanske.

Er det usandt? Ganske vist ikke.

„Vi kjender ingen mennesker som Hedda Gabler", siger man. Det er muligt; men derfor har vi ikke lov til at sige, at der ingen saadanne findes.

Mange mennesker som Hedda Gabler gives der ganske vist ikke, idetmindste ikke hos os.

For det første er hendes anlæg og karakter udenfor det sædvanlige.

Hun har vildere sind. I det, hun har af kraft, er der noget voldsommere, end hvad vi er vante til at se om os til daglig.

Desuden er de livsforhold, hvori digteren har stillet hende, heller ikke dagligdags.

Faa kvinder voxer hos os op i ubunden frihed, saaledes som Hedda Gabler.

Og faa kvinder faar lov at fortsætte sit liv uden tvang af ydre baand og pligter, saaledes som hun.

Fordi hun altsaa har en vildskab i sit indre, som faa kvinder eier, og fordi der for hende kun eksisterer en eneste skranke — den bag hvilken kommer skandalen — derfor blir billedet af Hedda Gabler ikke en fin, blød tegning, men et billede med mægtige dimensioner med sterke farver.

Eller rettere: Hedda Gabler, saadan som digteren har meislet hende for os, staar som en mægtig statue, hvis lænkede vildskab vi ikke strax finder rede i.

Saadan pleier Ibsen altid skrive. Han gir os ikke smaa dagligdags mennesker.

Bagefter kommer de smaa forfattere og støber smaa billeder efter Ibsens store statue — nytter ud i det uendelige det nye, han har fundet.

Saadant har hændt før, og saadant vil hænde igjen — ligesaavist som det virkelig er noget nyt Ibsen har fundet i Hedda Gabler — ikke bare et uvirkeligt billede, skabt af digterens fantasi.

Ligesaavist som Ibsen i Hedda Gabler skildrer en kvindetype, som ikke har været skildret, og i denne type en hel side af den specielt kvindelige karakter, som ikke før har været paaagtet, fordi vi kjender den bare fra livet og ikke fra bøger.

Eller maa vi ikke sige, at om vi ikke kjender mennesker helt som Hedda Gabler og forhold helt som hendes saa kjender vi dog personer og forhold, som ligner.

Det kommer ikke her an paa graden.

Det er selve den skildrede sindstilstands natur, aarsag og ytringsmaade vi maa fæste os ved.

Disse pludselige anfald af ondskab; stikkende, saarende, bitre.

Denne viljeløse, nervøse iver efter noget, som kan lokke, som kan adsprede bare for en stund.

Og denne legen med liv og skjæbner, uden følelse af ansvar.

Kjender vi det ikke igjen altsammen som noget, der specielt tilhører kvinderne.

Vi kjender det fra livet om os.

Skal vi være ærlige, saa kjender vi det ogsaa fra os selv.

For bare at tage én ting:

Hvilken kvinde kjender ikke — især fra ungdommen, fra overgangen mellem barn og voxen — den underlige, viljeløse higen efter noget, som adspreder, som lokker.

Hvad, ved en ikke selv.

Det er ikke noget bestemt savn, som kræver tilfredsstillelse. Der er bare et begjær om at noget maa ske, noget maa hænde; at der maa komme noget.

Og hvor mange næsten umenneskelige, for en selv ufattelige følelser fødes ikke og hænger sammen med dette begjær!

En pludselig sygdom, et pludseligt dødsfald hos en, som ikke staar os altfor nær; men hvor begivenheden alligevel vil gribe lidt ind i den daglige ensformighed — vender tingene op og ned!

Er det ikke næsten som noget velkommet?

Ulykker i det hele har vi kvinder en vis forkjærlighed for.

Denne følelse er i slegt med noget hos Hedda Gabler, men vi er ikke fødte med et livsbegjær eller med en livskraft som hendes. Heller ikke har vi levet et liv i utøilet frihed, som hun.

Livet har knuget og trykket os baade hist og her, og vi kjender baade en og anden skranke.

Derfor er vore fordringer til adspredelse, ikke de samme som hendes.

Det vi har fælles med hende er bare det, *at vor higen efter adspredelse, efter noget nyt, saa ofte blir den stærkeste magt i os.*

Vi lader os adsprede ved andres ulykke.

Noget der ligner dette har været gjort til gjenstand for skildring før.

Det vil sige, man har skildret kvinder, der har legt med skjæbner, som Hedda Gabler. Og kvinder, der har moret sig ved andres ulykke, som vi:

Men da har denne ondskab været henført til andre aarsager.

Der har været noget med kjærlighed under; eller enda oftere medfødt grusomhed.

Du store! Al den medfødte grusomhed man har fundet hos os arme kvinder.

Det er næsten som om mændene skulde danne en slegt for sig, i oprindelse og liv fuldt adskilt fra kvinderne.

I Hedda Gabler derimod er grunden kjedsomhed. Hele bogen skildrer for os, hvordan kjedsomheden, intet uden den, helt kan ødelægge en kvindes liv og vende hendes kraft til ondskab.

Og de træk, vi finder hos os selv af en ondskab, der i sin planløshed og grundløshed ligner Hedda Gablers, kommer ikke den ogsaa

af kjedsomhed, en vis indre tomhed og mangel paa beskjæftigelse. Den tilhører ikke tider i vort liv, hvor vi har været fuldt optagne, hver evne været anspændt, men tider, hvor evnerne har ligget nede i uvirksomhed, hvor *vi har kjedet os.*

Men maa der saa ikke alligevel være nogen medfødt grusomhed med i spillet. Blive ond af kjedsomhed, kan der tænkes noget styggere! Og naar vi erkjender denne slags ondskab som særlig kvindelig, maa det saa ikke være, fordi vi kvinder af naturen er saa meget værre end mændene.

Og blir ikke det endelige resultat af alt dette her, at vi kvinder maa bøie vort hoved i ydmyghed og sige:

Ak ja, saa slemme er vi fødte, saa grusomme og onde. Men saa er det da heldigvis saa viselig indrettet, at vi blir stillede i forhold, hvor vi gjør saa liden skade som muligt.

Mændene er saa snille at tage magten. Hvormeget skrækkeligt vilde vi ikke ellers komme til at gjøre.

Se paa Hedda Gabler. Hun var fri. Der kan man se, hvad frihed udretter.

Saa skal vi mindst af alt sige. Netop Hedda Gabler skal lære os ikke at sige dette, men noget ganske andet.

Hedda Gabler var ikke født grusom. Men med kraft i ønsker, i begjær, i begavelse var hun født.

Og hvad maal blev der stillet for denne kraft?

Hun voxede op i en fornem kreds. Hvilket maal anviser samfundet den fornemme kvinde, hvilke krav stiller det til hende?

Et vakkert lidet pigebarn i de fornemmes verden — hvad tanker vækker synet af hende, hvad siger man om hende?

„Det er en, som kommer til at glimre“, siger man, „en, som skal gjøre lykke, en, som kommer til at knuse hjerter“.

Det er fremtidsperspektivet. Glimre, gjøre lykke, knuse hjerter. Det er maalet. Det venter vi af dem.

Naar Hedda Gabler stræbte mod dette maal, ligefra hun var barn, saaledes som vi ser af historien med Thea Rysing, var det saa fordi hun selv havde fundet ud, at det var noget saa stort det, at være den vakreste. Hørte hun det ikke fra alle kanter, laa det ikke i luften om hende, at det var dette, det kom an paa.

Og kan vi dadle hende, fordi hun med hele sin utøilede lidenskab og energi stræbte efter det, som hun troede var det høieste?

Men var dette maal for kræfter som Hedda Gablers?

Findes der et menneskeligt væsen, saa ynkelig udstyret, at dets evner ikke skulde anvise det noget høiere at kjæmpe for. Og saa et menneske med Hedda Gablers vilde kraft!

Men, vil man sige, naar Hedda Gabler havde saadanne kræfter, hvorfor satte hun sig ikke selv et andet maal, da hun blev voxen, da hun fik forstand. Hun havde jo sin frihed?

Saadant gjør man ikke.

Vi mennesker fødes nu engang ikke med overblik over tilværelsen.

Kræfter og evner til at naa noget stort — det kan være os medfødt, men evnen til at se, hvad der er stort og værd at efterstræbe og hvad der er smaat — den er ikke givet os i vuggegave.

Det er dem, som har levet før os og dem, vi lever iblandt, som maa lære os det.

Forsaavidt kan vi siges at være synkvervede, at være taget i berg — mere eller mindre — hver og en af os.

»Lidet tykkes stort
og stort tykkes lidt.
Hvidt tykkes svart
og svart tykkes hvidt«.

Alt eftersom omgivelserne ser det. Ikke blot om vor opfatning i barndommen gjælder dette, men om vort syn hele livet igjennem.

Allermest vil dette være tilfældet med den, der lever i rige og fornemme omgivelser.

Livet stiller sig mere ubønhørligt op i øinene paa os andre; tvinger os til at se selv.

Men de rige, de fornemme, de lever som omgivet af bløde, tætte tepper og fløiler, der hindrer dem i at se frit udover. Og vi, som er udenfor, gjør ikke vi ogsaa vort til at trække tepperne sammen?

Stiger der ikke fra os allesammen, menneskens børn, saa mange vi er, en tilbedelsens, en beundringens aand op mod denne fornemme verden og det syn, som hersker der.

Hvor mange blandt os er det, som helt kan sige sig fri for al tilbedelse af rigdom og magt.

Hvordan kan man saa vente eller fordre, ja, hvordan kan det være muligt, at en kvinde opvoxet indenfor denne tryllekreds — ganske alene, frit og selvstændigt — skulde kunne tilkjæmpe sig et andet syn paa sig selv, end det, denne verden har, skulde kunne stille andre krav til sig selv, end denne verden.

Hun kan ikke gjøre det.

Begivenheder udenfra maa til, for at hun skal kunne forandre sit livssyn — sorg, modgang, stor glæde, forandrede livsforhold.

Hedda Gabler „havde aldrig levet noget rigtig vækkende igjennem".

Derfor fik hun aldrig — kunde aldrig faa — et dybere syn paa livet, et høiere maal for sine evner, end det hendes omgivelser stillede for hende: At glimre og adsprede sig.

Og da dette maal lidt efter lidt tabte enhver tillokkelse for hende, da de ubrugte og nu afstumpede evner vred sig i kvalfuld længsel mod det høiere maal, som nu laa fuldstændig udenfor deres rækkevidde — da kom kjedsomheden og ondskaben.

Naar Hedda Gabler kjeder sig, blir det saa ikke deres skyld, som har stillet maalet for hende. Det maal som ikke stod i nogetsomhelst forhold til hendes anlæg.

Deres skyld, som har villet benytte hende — et væsen med lidenskab og med rige evner — blot som en sirgjenstand til øiets lyst i selskaber, paa baller og i rige hjem.

Deres skyld blir det, at Hedda Gabler kjeder sig Deres og ikke en medfødt ondskabs eller grusomheds skyld er det, at hendes kræfter, der ikke blev udviklet til virksomhed for det gode, i sin krampagtige trang til anvendelse søger udslag i noget ondt.

Hedda Gablers omgivelser — samfundet, vi allesammen, der taaler og billiger en saadan nedværdigende misbrug af de kvindelige evner — vi bærer ansvaret for hendes planløse, jagende ondskab.

Men vi andre? Vi, som maa bekjende, at vi ogsaa i vort indre kjender noget af denne samme ondskab, og som villig erkjender denne ondskab som en særlig kvindelig? Vi kan jo ikke paaberaabe os omgivelser som Hedda Gablers.

Det kan vi ikke.

Men ligesaavist som vor ondskab mere eller mindre er i slægt med hendes, ligesaavist er det tilfældet med den maade, hvorpaa vore omgivelser betragter os, og det syn, de giver os paa livet

Vor kreds har ikke raad til at holde os bare som luxus, saadan som Hedda Gablers holdt hende.

Man *maa* lade os arbeide.

Men føler vi ikke allesammen, at man ønsker at kunne „fritage“ os for det?

At der gjennemgaaende hersker en stille beklagelse, fordi det ikke gaar an.

Dette er det farlige.

Du store Gud, naar skal vi lære, hvor farligt det virkelig er.

Husk paa, vi er væsener, udstyrede med legemlige og aandelige kræfter — det nægter jo ingen. — Ja med en udødelig sjæl, — det nægter heller ikke de, som tror paa udødelighed.

Og saa er vi satte midt i en verden, der ikke er en færdig. afsluttet verden, hvor fuldkommenhed hersker; men i en verden, hvor der er noget galt allesteds, noget ufærdigt, noget, som skal gjøres.

Saa siger samfundet, den almindelige mening, til den ene halvdel af menneskeslægten:

Egentlig vilde vi helst have, at I allesammen skulde være fri for at arbejde

Det gaar ikke an desværre; men saa meget som muligt og saa mange som muligt af eder skal være udenfor arbeidet. I er ikke skabte til det.

Og de, som maa arbeide — dem anviser vi nogle faa enkelte ting, noget som det ikke er saa nøie med. Alt det andet kommer eder ikke ved. Det tager vi paa os.

I skal ikke tænke paa det. — Helst ikke vide af det.

Prøv aldrig at blande eder i det! Det passer ikke.

Det taales ikke!

Saadan taler samfundet til den ene halvdel af menneskeslægten.

Det er ganske rart. Det virker ogsaa ganske rart.

Hvordan ser kvinderne paa livet, helt fra de blir saa store, at de begynder at se?

Hvad drømmer de om i ungdommen?

For de drømmer jo, de, som alle andre, i den tid kræfterne voxer og øges fra dag til dag.

Drømmer de om, hvordan de skal bruge disse kræfter, naa et eller andet maal?

I ungdommen pleier man drømme om at naa det høieste.

Kvinderne gjør saa, de ogsaa —

Det høieste —

Det som samfundet sætter som det høieste, det drømmer de om.

Netop om dette at slippe fri fra al anden virksomhed end den at glimre, more sig, have det hyggeligt saa meget som muligt

Livet ligger foran dem.

Det maal, det resultat, de ønsker af det, er bare at tilbringe det saa behageligt som muligt, saa længe det varer.

Saaledes blir kvindernes livssyn forvrængt lige fra barndommen af.

Hvad hjælper det egentlig, at man nødtvungen anviser nogle at dem et eller andet arbeide, for at de kan tjene føde og klæder.

Kommer deres evner til nogen fuld anvendelse paa den maade?

Kommer de i en stilling til verden, til livet, der kan tilfredsstille et væsen med menneskelige tanker og følelser?

Kan det være et tilfredsstillende maal for et menneskes higen det, enten at være henvist til at glimre og more sig, fordi der er penge nok, eller ogsaa at *faa tilladelse* til selv at tjene til livsophold, siden det nu er saa uheldigt, at der ingen anden udvei er?

Det kommer ikke her an paa gift eller ugift, begavet eller ubegavet.

Mennesker er de allesammen. Det vil sige, de er fødte til at blive mennesker.

De har faaet menneskelige evner. Evner til at deltage i det arbeide, som maa til, og som uafladelig paagaar i denne ufuldkomne verden.

Derfor øver samfundet uret mod alle kvinder, baade de begavede og de ubegavede, baade de gifte og de ugifte, *saalænge det ikke kræver kvindernes deltagelse i arbeidet.*

Hvad det her mest kommer an paa, er ikke at der aabnes fri adgang til lærdom, til livsstillinger for kvinderne — dette er nok nødvendigt, men det er langtfra nok. Det vigtigste er, at kvinden lærer at se sig selv og sit forhold til verden paa en anden maade end hidtil

Samfundet maa lære hende det. Det maa stille som maal for hende ikke det at glimre, gjøre lykke og have det hyggeligt — men at arbeide.

Samfundet maa drive hende til arbeide, ikke ved en tilladelse, fremtvungen ved økonomiske vanskeligheder, men *ved et krav, som det stiller til hende*, ene og alene fordi hun er menneske.

Trykket af et saadant krav, af det ansvar, det paalægger, maa til for at de menneskelige evner for hvert individs vedkommende kan drives til en saa fuld udvikling, som de ydre forhold i hvert enkelt tilfælde gjør det muligt.

At dette er sandt for mændenes vedkommende, har længe været anerkjendt. Derfor indprentes det mændene helt fra de er børn, at samfundet har saadant krav paa dem. Det er deres pligt at vie sine evner til samfundets tjeneste.

Det samme maa indprentes kvinden; først da, vil ogsaa hendes evner naa fuld udvikling. Ikke bare evner til at læse og lære og til at arbeide i praktiske gjøremaal, men først og fremst hendes evne til at forstaa livet, sende sit blik saalangt ind i det, som de ydre forhold, hvori hun er stillet, tillader.

Først da, naar hun opfatter sit arbeide som svar paa samfundets krav til hende, vil hun omfatte det med kjærlighed.

Først da vil hendes aand, menneskeaanden i hende, tilfredsstilles.

Noget andet, som kan tilfredsstille den, findes ikke.

Hvor ydmyge og føielige kvinderne end er — ja hvor villigt og gjerne de tager imod stillingen som luxusgjenstand. — Det hjælper ikke.

Deres evner, deres menneskebevidsthed rebellerer.

Disse rebelliske evner, der kræver arbeide. Denne rebelliske menneskebevidsthed, der kræver sin plads i verdenshusholdningen.

Dette — som oftest ubevidst utilfredsstillelse — er det, som gir sig udslag i al den mærkelige, planløse, ustadige, næsten viljeløse virkelyst, adspredelsestrang og ondskab, som vi kjender igjen som specielt kvindelig.

For første gang er dette ført frem for os kunstnerisk skildret i Hedda Gabler.

Men lad os ikke staa overfor den som noget fremmed, noget uvedkommende.

Lad os meget mere studere den, søge at komme til forstaaelse af den.

Og lad dette studium og denne forstaaelse bringe os til at optage kampen mod denne ondskab og den misforstaaelse af kvindens væsen, der frembringer den.

Lad os fremfor alt søge at lære de kvinder, der skal komme efter os, at komme til en sandere forstaaelse af sig selv og af livet:

Saa at, om muligt, den kvindetype, som skildres i Hedda Gabler, mere og mere maa forsvinde fra virkeligheden.

F. B.

Literatur.

Paa Fuglvik. Alvilde Prydz. Omtvedts forlag.

Det er en menneskealder, siden „Amtmandens Døtre“ udkom. Det livsindhold, som i stærke, klare træk, med ædel kunst fremstilledes i dette værk, var endnu fremmed for de flestes bevidsthed. Skildringens realisme, som ikke stod til at nægte, vakte som oftest en stille uvilje, det var som at afdække en huslig misère, — var det noget at snakke om? Og de nye fordringer: Plads, luft for den kvindelige følelse — ja, det var bare latterligt. Desuden — resignationen, som den tids kvinder hadde saa rigelig anledning til at øve i livet, fandt de nødig igjen i romanen, og den tungsindige slutning med udslukning af alle illusioner blev ogsaa en anklage mod bogen og mod forfatterinden. Illusioner, resignation, det var det korte indbegreb af tidens kvindelige filosofi; kraftige naturer, som følte det aandelige mord, som var lagt i disse begreber, vendte sig fra dem som fra noget der intet udbytte var ved og tog fat paa livet ligesaa haardhændt, som livet tog paa dem, mens de dybere, ømmere gemytter bøied og vred sig under den totale mangel paa støtte og sympati. Det var den skjulte, for det meste ubevidste kamp, som gik for sig i virkeligheden, i skjæ-

rende modsætning til den officielle sentimentale kvindetilbedelse. Det er dette forhold med sin iboende brutalitet, demoralisation og elendighed, som Camilla Collett har brugt al sin tænke- og føleevne og al sin literære kunst til at lægge frem for dagens lys med en agtpaagiven og ufortrøden gjentagelse, som har baaret sin frugt. Sund fornuft og sand følelse maatte efterhaanden bane vei gjennem al denne uklarhed, men det tog tid, og det kræved ofre af menneskelig lykke. Det fremskridt i kultur, som man kalder „kvindesag", er paatagelig, ingen staar ganske upaavirket overfor den, ikke en gang modstanderne.

Alvilde Prydz har det hele fulde syn paa den kulturkamp, vi har gjennemgaat og endnu staar midt oppe i, og hun eier evnen til at finde og fremstille typerne for de forskjellige former, hvori kampens betydningsfuldeste faser og retninger har fremtraadt, derfor tror vi at kunne hilse hende med glæde og anerkjendelse som Camilla Colletts arvtager, som den, der evner at opta hendes arbeide og føre videre frem den udvikling, hun saa energisk la grunden til.

I sine to sidste romaner, „Lykke" og fortsættelsen „Paa Fuglvik", viser Alvilde Prydz hvilken almindelig menneskelig sag den saakaldte kvindesag er. De bør derfor ikke kaldes tendensromaner i den gjængse betydning. Personer og forhold, karakterer og begivenheder er vore egne velkjendte; ingenting er kunstig tilrettelagt. Det kommer kun an paa øiet som ser og gjennem det eiendommelige syn virker paa læseren. Er dette tendens, saa er al digtning tendens. Der er stof til en hel del af den moderne videnskabelige hospitalsdigtning for den, som følte kald til at ta det paa den maade, der er omridset til en sfinx, en medusa, en vampyr, i en kvindelig person, mod hvem Hedda Gabler er et taalelig jevnt fruentimmer — alligevel mener alle vist at kjende en saadan fra det virkelige liv; der er klogt beregnende, hysterisk intrigante, farveløst fortrykte kvinder og do. emanciperte, som er noksaa tilbøielige til at forelske sig; der er mandfolk, som drikker, og mandfolk, som sulter, og der er en mand, som aandelig og legemlig gaar nedad gjennem ægteskabet, ikke at tale om den sindssyge slægt og den unge frue i „Lykke", et tilfælde, som maatte være af stor psykisk-physisk-pathologisk interesse for et indgaaende studium, og hvis absolute paalidelighed vilde kunne konstateres af mange ældre kvinder rundt om i landet, som er sluppet fra det med liv og forstand. Gjennem dette raamateriale fører forfatterindens ved følelse og livserfaring oparbeidede kunst sin tanke frem, uden docerende fingerpeg, uden at afdække illusionen, det er kun gjennem den sanddru fremstilling den viser sig i sin ironiske modsætning til virkeligheden. Mærkelig i den henseende er scenen i baaden mellem doktoren og Elly, hvor der tillige er en erotisk varme, en hensynken i følelsen

som en George Sands, med et underlag af sjelelig analyse, som minder om George Eliot.

Forf. er vel hjemme i de forhold og blandt de mennesker hun skildrer; hun ved, hvorledes silden og sildepriserne danner grundlaget for det materielle liv derude ved sjøkanten, og hvorledes de indestængte følelser forkvakler det sjelelige liv til karikatur, og hun viser os det med en baade dybt human og humoristisk forstaaelse. Men hun griber det ligesom ikke umiddelbart, alt gaar gjennem hendes reflexion og farves af hendes personlige tankeindhold — noksaa mærkeligt i en tid, hvor det literære haandværk har naad den fuldkommenhed at kunne lave et mesterstykke efter en model ganske anderledes iøinefaldende virkelighedstro end f. ex. Gøthes Mignon eller nogen af Jean Pauls figurer. Hun er helt opfyldt af det eneste lille ord „liv", — det grunder hun paa, det kjæmper hun for, og hvor det kvæles og undertrykkes gjennem egoisme og sanselighed, ved fordom og sneverhed og hvad de nu heder alle de onde magter, - der smerter og oprører det hende.

Hvad vilde du gjort med denne mand? — er der en som spør. Og den „emanciperte" kvinde svarer: „Jeg vilde ikke *ødelagt* ham." Der er udsyn i det simple svar. Hun speider ud i fremtiden efter de forløsende muligheder.

Ogsaa der hvor daarskaben har gjort sit værk og livets uhygge gror saa tæt som ukrudt paa vanskjøttet jord. Om nogen vilde læse med opmærksomhed den scene mellem doktoren og hans ven, som slutter bogen, kanske gi sig tid til at læse den to gange! — De vilde faa et stærkt indtryk af dyb kjærlighedsfuld forstaaelse og af ægte skjønhed.

Men hun ved, hvad hun kan vente som kvindelig forfatter.

„Saa kan De jo lave en historie af mig . . . en lyslevende en — . . . det vilde bestemt gaa glat for Dem".

— „Og De anmelder kanske! — det vilde bestemt gaa endda glattere, for saa behøvede De jo ikke at forlese Dem da — da leser man nemlig slet ikke, man dypper freidig sin gaasepen" . . .

(„Paa Fuglvik", pag. 157).

M. D.

For skole og hjem.

Svarskrivelse fra kirke- og undervisnings-departementet til bestyrelsen for Norsk kvindesagsforening*).

I anledning af bestyrelsens skrivelse af 14de marts sidstleden meddeles, at departementet under 22de f. md. har tilskrevet de kommunale middelskoler, hvor fællesundervisning for gutter og piger er indført, overensstemmende med vedlagte gjenpart.

Kristiania den 2den mai 1891.

Wexelsen.

D. F. Knudsen.

* * *

I skrivelse af 19de august 1886 angaaende fællesundervisningens gjennemførelse (indtagen i universitets- og skoleannaler for 1886, pag. 280 flg.) er med hensyn til ordningen af en middelskole, hvor fællesundervisning for gutter og piger er indført, forudsat, at skolens kursus for pigerne bliver syvaarigt, medens det for gutterne er seksaarigt.

Ved siden heraf har man dog tænkt sig skolen ordnet saaledes, at de pigebørn, for hvem det fandtes tilraadeligt, fik anledning til at deltage i middelskolens undervisning fuldt ud, saaledes som den er anordnet for gutter.

Denne udtalelse har departementet paa given foranledning herved fundet at burde bringe i erindring med tilføiende, at dersom der i
middelskoles plan ønskes indtaget andre bestemmelser herom, sigtende til at gjøre kurset for gutter og piger lige langt, saa vil der være anledning til at indgive motiveret andragende herom.

Kristiania den 22de april 1891.

Wexelsen.

D. F. Knudsen.

middelskoles bestyrer.

---

*) N, K, F,s andragende findes i »Nylændes« 1ste april hefte,

Bekjendtgjørelser.

NB. **N. K F.s kontor er tilflyttet Universitetsgaden 7, II. (Indg. fra Pilestrædet)** **NB.**

Angaaende abonnement og expedition

b des man henvende sig til expeditøren frk. Alette Ottesen, adr. „Nylændes" expedition, N. K. F.s kontor, aabent alle hverdage kl. 1—2.

Mærk.

Redaktøren er sikrest at træffe hver tirsdag og torsdag kl 5-6 efterm., N. K. F.s kontor, Universitetsgaden 7 II (indgang fra Pilestrædet).

Abonnementsprisen for „Nylænde"

er 3.50 pr. aar og 35 øre i porto. Abonnementet er bindende for et aar, men betalingen kan om ønskes erlægges halvaarsvis Forsendt til Amerika koster "Nylænde" 1 dollar 30 cents pr. aar. Ellers til udlandet kr. 4.70. Abonnement kan tegnes i expeditionen N. K. F.s kontor, Universitetsgaden 7 II, aabent alle hverdage fra 1—2, samt i alle boglader og paa alle postkontorer.

Til udenbyes abonnenter.

Resterende kontingent & porto bedes snarest mulig indsendt til **expeditionen**, Universitetsgaden 7 II., under mærke: avissag.

Uregelmæssigheder i forsendelsen bedes uopholdelig meldt i ekspeditionen, Universitetsgaden 7, II. (Indgang fra Pilestrædet).

Redigeret af frk. ***Gina Krog.***

Dagbladets Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING

5te Aarg. | Kristiania den 1ste juni 1891. | No 11.

Kvindestemmeretsmødet*).

Frøken *Gina Krog:* Mine damer! Der er vist flere tilstede iaften, som husker et møde for kvindestemmeret her i arbeidersamfundets sal høsten 88. Det var det første møde, som blev sammenkaldt for at vække interesse for sagen i videre kredse og faa kvinder til at slutte sig sammen og sætte sig i bevægelse for at kræve sin ret. Vi tør sige, at det arbeide, som blev begyndt da, allerede har baaret frugt. Som de ved kom ifjor forslag om kvindestemmeret frem til behandling i stortinget, og det forslag, som gik ud paa stemmeret for kvinder, som opfylder grundlovens stemmeretsbetingelser, fik 44 stemmer. Et efter omstændighederne saa heldigt resultat var neppe naaet, hvis ikke kvinder selv havde henvendt sig til stortinget med bøn om at faa sig tilkjendt sin ret En petition undertegnet af 4533 kvinder blev indsendt umiddelbart før forhandlingerne.

Men naar forslaget næste gang skal frem til behandling, da maa *flere* tusener af kvinder have sluttet sig til den samme bøn. Petitionen lyder saa:

„*Til Norges storting!*

I tillid til, at det vil blive erkjendt som en uretfærdighed, at de nugjældende love udelukker norske borgere fra at udøve sine borgerrettigheder blot paa grund af deres kjøn, og i overbevisningen om, at det er skadeligt for landet, at kvinderne holdes borte fra deltagelse i samfundsarbeidet — andrager undertegnede norske kvinder stortinget om, at der i førstkommende tingperiode maa blive vedtaget en grundlovsforandring, hvorved de af vort lands kvinder, som opfylder grundlovens stemmeretsbetingelser, erholder stemmeret“.

*) Se forrige hefte.

Gjennem fordringen og ordlyden her rammes sagens kjerne. At norske borgere udelukkes fra at udøve sine borgerrettigheder *blot paa grund af sit kjøn*, det er det vi klager over. De kvinder, som idag opfylder grundlovens stemmeretsbetingelser, findes blandt de skatteydende kvinder, men om den dag kommer, da stemmeret ikke længer er afhængig af skat eller stilling, men af selvhjulpenhed, saa følger vi igjen med samme krav: stemmeret for kvinder, som opfylder grundlovens stemmeretsbetingelser, det vil sige, stemmeret for kvinder paa samme betingelser som for mænd.

Der er de mænd, som har villet forskyve dette stærke fundament for vort arbeide, har villet vi skulde koble vort krav sammen med deres egne politiske, men enhver som *vil* se, kan se, at blot som vi stiller kravet, naar vi frem til principet. Dette er hvad vi som kvindesagskvinder maa kjæmpe for og anse som den allermest paakrævede stemmeretsudvidelse. Og vær sikker paa, skal vi nogengang naa stemmeret for alle kvinder, saa er dette den eneste lige linje og altsaa den korteste vei ogsaa til det maal.

Og jeg synes ogsaa, at tanken paa dette, at vi udelukkes paa grund af vort kjøn maa være skikket til at reise vor kvindelige følelse, saa vi kommer frem og kræver samme borgerret som mænd Vi deler jo saa meget andet med mændene. Vi maa arbeide for vort livsophold som de, vi maa betale vore skatte ligesom de, og forbryder vi os mod de love, mænd har givet — saa straffes vi ligesom de; men er der tale om at være med og stemme paa lovgiverne — saa er vi alle som en negtet det paa grund af vort kjøn, saa er vi pariaer.

Men skammen for dette bærer vi kvinder selv, saalænge vi ikke kræver vor ret og arbeider for vor sag I Alvilde Prydz' nylig udkomne udmærkede bog: „Paa Fuglvik", udtales etsteds: „Kvinderne er ynkelige, de har ikke hvad det usleste mandfolk har med sig fra barnekammeret. De har ingen respekt for sit kjøn".

Dette faar vi vist erkjende er sandt i stor udstrækning. Gid det nu ikke vil ramme os ogsaa paa dette omraade, hvor vi har begyndt godt. Gid kvinderne vilde lægge smaabetænkeligheder og smaaindvendinger tilside og forsøge at se sagen samlet og stort og forstaa, at det er en *æressag*. Og ser vi først, det er æren det gjælder, saa føler vi vel ogsaa, at den er offere værd. Det er ikke livet der fordres, det er lidt af vor ro, af vor ligegyldighed; det er noget af vort arbeide, af vort arbeides frugt vi maa give.

Om man saa trods vort arbeide negter os vor ret — ja saa blir skammen alene andres, ikke vor. Men jeg har nu den tro, at naar vi rigtig forstaar at respektere os selv, saa vil mænd ogsaa — om ikke strax, saa dog tilsidst komme til at respektere os, ikke paa gammeldags forloren humbugvis, men i gjerning og sandhed.

Men her nytter det ikke, at de enkelte kvinder staar ligeoverfor den meget meget kompakte mandsmajoritet. Blandt mænd indbyrdes er der en gjennem menneskealdre oparbeidet solidaritet, der er en stærk uvilkaarlig virkende sammenhængs- og forbundsfølelse dem imellem. Det er det, som giver dem overmagt. Nu maa vi kvinder med fuld bevidsthed slutte os sammen og bli stærke. Om vi duer aldrig saa meget enkeltvis, vi faar ikke magt, uden vi staar sammen, og *magt* maa vi ha, ikke til kamp mellem kjønnene, men for det menneskelige fremskridts og for ligevægtens skyld. Og ser vi nødvendigheden af sammenslutning kvinderne imellem — og i dette tilfælde norske kvinder imellem, saa har vi vel ogsaa noget at ofre for det. Det er lidt af vor personlige ubundethed vi her maa ofre, — og kanske lidt af vor mistænksomhed eller vor fordomsfuldhed vi maa lægge tilside.

Dette møde er tænkt som et lidet skridt paa veien til de maal, jeg har pegt paa.

Frøken *Anne Holsen:* Mine damer! *Forstaaelse* eller psykologisk granskning med forstaaelse som formaal er det vigtigste slagord i vor tid. Dette krav er sikkerlig født ud af virkelig følt mangel og har for saavidt sin berettigelse. Evnen til at forstaa skaber nemlig tolerance, udelukker had. De vil kanske finde, at dette er en underlig indledning, naar man vil tale om kvindestemmeret; men jeg skal straks forklare, hvor jeg vil hen. *Mandshad, kvindehad!* — At disse ord eksisterer, ikke blot som en tom lyd, er talende bevis for, at et eller andet sted mangler det paa forstaaelse; thi jeg fastholder det: den, der forstaar, kan ikke hade. Mandshad, kvindehad — det ene *kjøn* skulde altsaa hade det andet! Ja, der er virkelig saadanne fanatikere af begge kjøn. Men uagtet jeg har anstrengt min hjerne, har jeg dog blandt kvinder umulig kunnet finde sidestykker til en Schopenhauer og en Strindberg. Kvindehaderne gaar af med seiren. Standshad, klassehad har altid været tegn paa en ringe grad af civilisation, men kjønshad maa vel i endnu høiere grad røbe det uciviliserede standpunkt. For os kvinder, der saalænge har været udsat for mænds intolerance og ringeagt, og som har mødt saa megen hjerteløshed under vort arbeide for at bli anerkjendt som mandens lige, — kunde der maaske være nogen grund til had, hvis — vi stod paa et uciviliseret standpunkt, der kun ser virkning og ikke spørger efter aarsag. Men vi nutidskvinder er naaet for langt til at kunne stille os paa et saa lavt trin. Lad os derfor heller granske aarsagen til den modstand, vore berettigede krav om ligestillen møder. Aarsagen maa vi imidlertid søge i enkelte karakteristiske træk i mandens natur. Og vi bør derfor forsøge paa at finde grunden til den retning, hvori mandens natur har udviklet sig. Jeg vælger med forsæt at sige mandens natur og ikke mændenes Mænd har nemlig saa ofte gjort os den ære at granske kvindens natur, vi

skylder næsten at gjøre gjengjæld. Jeg hverken *vil* eller tror at *kunne* gjøre dette udtømmende, men et par sider, der vil illustrere mandens forhold til kvindesagen, kan dog altid stilles i lyset, og jeg er sikker paa, at naar vi har seet mandens natur lidt nærmere belyst, vil der ikke længere være rum for had, men kun for — medlidenhed.

Aarsagen til den modstand, vi møder i vort forlangende om stemmeret, der vil give os samme adgang som manden til at deltage i det offentlige liv, — er ingen anden end mandens medfødte *herskelyst* og *egoisme*, — hvad mænd naturligvis vil benegte. Men nu spør jeg: Er det da saa uforstaaeligt, at manden, der i kraft af sin fysiske styrke har levet som „skabningens herre“ i aartusener, og som ifølge sin selvtagne stilling har tildelt kvinderne deres stillinger, er det saa uforstaaeligt, at hans natur er bleven herskelysten, at brutaliteten har fulgt ham ind i det 19de og kanske vil følge ham ind i det 20de aarhundrede? Er det noget underligt, at han ikke vil bøie sig for retfærdighed alene, at han, hvor egoismen kommer med i spillet, ikke vil give slip paa, hvad barbariets tider har udrustet ham med? Lad os gribe i vor egen barm! Vi kvinder, som aldrig har havt anledning til at øve brutalitet paa samme maade og i samme grad som manden, ogsaa vi bærer paa en ikke saa ganske ringe arv fra de henfarne tider. Vi er slet ikke villige til at opgive, hvad vi mener at eie af nedarvede rettigheder eller til at indse retfærdigheden af deres krav, der er afhængige af os paa en eller anden maade, hvis indrømmelsen af disse krav er forbundne med personlig opofrelse.

Naar vi skal bedømme mandens natur, faar vi altsaa huske, at han har *tusenaargamle nedarvede fordomme* at frigjøre sig fra, og at de vilkaar, hvorunder han har levet, har maattet gjøre ham til *egoist* i hans forhold til kvinden. I et aarhundrede, da intelligentsen har vist sin overlegenhed over den fysiske kraft ved at tæmme den og tage den i sin tjeneste, har *han* fremdeles villet hvile paa de laurbær, som hans fysiske styrke engang indvandt ham — dengang han maatte optræde som forsvarer for sit barns mor.

Men har vi vundet forstaaelse af, hvorledes det, vi maa kalde mandens natur, har udviklet sig, kan vi imidlertid ogsaa nære grundet haab om, at den kan forandres, at den kan udvikle sig i en anden retning. Vi har det haab, at der i mandens forhold til kvinden som i alle andre forhold vil foregaa en evolution, ja, den er allerede begyndt. Og sikre paa, at fremtiden er vor, kan vi kun med medlidenhed betragte dem, der mener at kunne stanse udviklingen. Naar vi hører en Heuch, en Garborg, en Strindberg, en Le Bon, — naar „Morgenbladet“, „Politiken“, „Socialisten“ kommer med sine angstfulde nødraab eller skjældsord, blir vi aldeles ikke rædde. Disse angreb fremlokker kun et smil, og vi siger i vort hjerte: Hvor meget, der dog er tilbage af *barbaren!*

Og naar alle de omsorgsfulde, for kvindens fremtid saa bekymrede mænd kommer og stilfærdig klapper os paa skulderen og siger: Vær dog stille og rolige, gjør intet rabalder; saa smiler vi igjen ganske lunt og tænker: Mærkværdig, hvilke dybe rødder *barbariets egoisme* har slaaet!

Men fordi vi forstaar, hvor meget *manden* har at faa bugt med, før han med klart, uhildet blik kan bedømme kvindernes forlangende om fuld ligestilling, maa vi med beundring se op til de mænd, der trods nedarvede tilbøieligheder, trods tradition, trods det, at de maa være sin egen tids børn har kunnet hæve sig til et saa fordomsfrit og uegennyttigt standpunkt, en saa stor respekt for sandheden, at de fuldt indser, at kvinderne kun forlanger retfærdighed, naar de gjør krav paa alle rettigheder som individer og samfundsborgere. Man behøver kun at forsøge det eksperiment i et øieblik at ville sætte sig ud over alt, hvad der heder tid og rum, for at faa tag i sit eget inderste jeg, og man vil forstaa at vurdere dem, der staaende i sin tid og paa de henrundne tider, kan hæve sig over sin tid, saa at de tør bryde med en samfundsordning, som slægten har levet sig saaledes ind i, at den tror, den eksisterer med en naturlovs ubetvingelighed.

Men de mænd, der vil sandheden, der vil øve retfærdighed alene, de indrømmer ogsaa, at alene kvinderne selv har ret til at dømme om, hvor grænserne for deres virksomhed er. De ved, at de ikke vilde være upartiske, hvis de vilde sige: I kvinder, hold eder til hjemmet alene. Det kan godt være, at kvinderne selv vil sige, vor største opgave ligger indenfor hjemmet, og for at kunne fylde denne opgave vil vi begrænse vor virksomhed udad. Men det faar isaafald være kvinderne selv, som trækker denne grænse. Vil mænd trække den for os, blir den urimelig, unaturlig.

Mine damer! Der vilde ikke være nogen synderlig fare for vor sag, for stemmeretssagen, hvis vi blot havde venner, som vi kunde beundre og — modstandere. Men ikke alle, der kalder sig vore venner, tør vi stole paa. Det bør vi mærke os. Der er nu f. eks. dem, der nok vil hjælpe kvinderne, protegere os, men ikke taaler, at kvinderne vil hjælpe sig selv paa sin egen maade, — despoter altsaa, men despoter kan umulig være venner af kvindesagen. Saa er der dem, som gjerne vil støtte sagen, men naar det kommer til stykket har et lidet men — sætter en betingelse, og faar de ikke denne frem, saa farvel hele kvindesagen, ingen stemmeret for kvinder! De vil altsaa ha *løn*. — Men det kan synes, som om jeg taler vel meget i almindelighed, jeg skal derfor bestemtere udtrykke, hvad jeg mener: Alle de, der ud fra et partistandpunkt eller paa grund af sine særegne politiske, religiøse eller sociale anskuelser arbeider for *kvindestemmeret*, er farlige venner, hvis vi tar dem for noget mere eller noget andet end det, de virkelig er. Og jeg skal søge at bevise denne paastand.

Venstre har som parti vist kvindesagen tjenester. Hvorfor har imidlertid venstre ikke nu kvindestemmeret paa sit partiprogram? Lederne tror naturligvis, det vilde skade partiet, de ved, der er for meget af barbaren igjen hos vælgerne, og de bøier sig for barbaren. Altsaa naar partihensyn kommer med — ingen retfærdighed for kvinderne. Men det bør vi kvinder huske! Venstre er som parti endnu ikke kommet længere end høirepartiet, naar der er tale om kvindestemmeret. Og dog er der saavel inden høire som venstre mænd, der gaar med paa stemmeret for kvinder; - men til venstre hører rigtignok alle de mænd, der offentlig har erklæret sig for kvindestemmeret. Vi har derfor at frygte partier, mere end individer. — Og der er et parti, der i denne tid mere end noget andet har svigtet kvindernes tillid: det er arbeiderpartiet. Dette parti, der gaar ud fra, at stemmeret er en menneskerettighed, kan theoretisk ikke komme fra kvindestemmeret, men praktisk kommer de let fra den ved at sige: „det første skridt er almindelig stemmeret for mænd.“ Vi kvinder skal blot være med og øge mængden af de udelukkede, for at uretfærdigheden kan træde rigtig skrigende frem og paa den maade hjælpe til, at alle mænd slipper indenfor portene. Men vi skal ikke tage os det nær, om porten falder igjen midt for næsen paa os. Vi kan være ganske sikre paa, at de tusener af mænd, der slipper indenfor med almindelig stemmeret, at de vil lukke op for os! Men det er netop det, vi ikke kan være sikre paa. Civilisationsarbeidet er ikke trængt mere igjennem til disse mænd end til dem, som før var indenfor portene. Og saalænge der endnu er saa meget igjen af barbaren, er det mest sandsynligt, at ogsaa disse mænd kun altfor meget vil glæde sig ved at være komne tilsæde i „magtens hynder“ og udnytte magten. Se til de lande, der har almindelig stemmeret; er kvinderne der komne saa meget længere end hos os! Se til det frie Schweiz! Det har vistnok indrømmet kvinder endel friheder, men hvem kommer disse friheder tilgode, jo, udlændinger. Landets egne kvinder holdes fast nok bundne til den huslige arne. Og se til Amerika! Nei, løfter om hjælp, kan vi ikke ta imod; de, der lover, raader nemlig ikke for det, de lover. Lederne bøier sig for masserne, for vælgerne, det har venstrelederne gjort, og vi har ingen garanti for, at ikke arbeiderpartiet vil gjøre det samme.

Der er andre end de politiske partier, som har antydet, at de nok vilde protegere kvinderne, hvis de vilde slutte sig til dem. Socialisterne vilde gjerne sluge kvindesagen. Det hører nemlig med til den socialistiske samfundsordning, at mænd og kvinder har samme rettigheder og samme pligter. Hvis kvinderne vilde være med og arbeide for den socialistiske stat, vilde nok socialisterne støtte kvindernes forlangende om stemmeret. Men sæt, at socialisterne kunde hjælpe sig med almindelig stemmeret for mænd for at realisere sin idé! Sæt, at mænde-

nes flertal var socialister, mon de saa vilde spørge kvinderne, den ene halvdel af menneskeslægten, om de vilde finde sig i en socialistisk samfundsordning! Kan neppe tro, at socialisterne vilde være saa hensynsfulde mod kvinderne.

Sæt nu, at afholds- og forbudspartiet udover landet — det skal jo være mægtigt — sæt, at det kom og sa: vi vil hjælpe kvinderne til stemmeret for derved at vinde større indflydelse Mine damer! Man kan ha meget tilovers for afholdssagen, men at kjøbe sig stemmeret med at bli afholdskvinde, det vilde jeg finde uværdigt.

Den retning, som vi betegner med navnet bohêmen, var engang svært ivrig for kvindernes rettigheder. Bohêmen havde nok sine grunde. Siden den blandt kvinderne ikke fandt den ønskede forstaaelse for sin prædiken fri kjærlighed, har den valgt at reagere mod kvindesagen og er naturligvis ogsaa imod kvindestemmeret.

Jeg har hørt folk sige, det kan ikke nytte at gi kvinderne stemmeret, de vilde kun gaa i presternes ledebaand, Lars Oftedahls parti vilde faa for stor tilvekst. Men saa har jeg hørt andre igjen sige: at kvinder, der forlanger stemmeret, maa være fritænkere, folk, der vilde stemme for digtergage til Alexander Kjelland, — vi tør derfor ikke være med paa at støtte stemmeretssagen. De ser altsaa, mine damer, at der er dem, der vil sætte vor stemmeretssag i forbindelse med det religiøse.

Men vi kvinder ved, at naar vi nu forlanger stemmeret, saa er det, hverken fordi vi er høire- eller venstresindet, socialister eller ikke-socialister, afholdsfolk eller deres modstandere, kristne eller fritænkere, men fordi vi er *kvinder*. Og naar vi vinder stemmeret, vil vi forbeholde os retten til selv at vælge, om vi vil gaa med høire eller venstre, om vi vil være mod socialisterne eller med dem, mod afholdssagen eller for den, bohêmer eller hanskedamer, fritænkere eller kristne! Vi vil ikke kjøbe os stemmeret med at binde os til noget parti, vi vil staa frie. Og det bør alle de, der arbeider for kvindestemmeret vide, at de arbeider for en sag, der er hævet over partier. Kvindesagen kan ikke slaaes sammen med nogen partisag. Den tilhører alle partier; thi vi kvinder tilhører alle partier, alle stænder! Vi kan ikke gi vor sag noget parti i vold, men vi er nødte til at ta imod hjælp, der hvor den bydes, enten den saa kommer fra høire eller venstre. Og vi er taknemmelige mod dem, der vil hjælpe os, med hvad navn de saa end vil kalde sig. Der er bare den ene ting, vi protesterer mod, at noget parti vil ta *vor sag* i sit partis tjeneste.

Og vi kvinder, som staar sammen her, lad ingen partistridigheder eller partihensyn skille os. Vor sag, stemmeretssagen, den bunder dybere og naar høiere end nogen anden, som der i dette øieblik kjæmpes for i den ganske verden.

Lad os derfor være modige og stole paa vor sags retfærdighed! Men lad os ikke glemme de mænd, der i uegennyttighed, uden partihensyn arbeider med os og for os. I fuld forstaaelse af den hjælp, som edle mænd kan yde os, vil jeg slutte med: Leve de 44, som i Norges storting stemte for kvindestemmeret!

Fru *Cecilie Thoresen-Krog:* Jeg vil gjerne tale lidt om dem, som stiller sig *mod* denne reform, om dem, som *ikke* vil være med paa at gi kvinderne ret til at stemme. De har ikke erklæret sig for vore fiender, nei det er saa langt fra, at deres læber tvertimod strømmer over med smukke ord om al den agtelse og beundring, de nærer for os kvinder. Naar de ikke vil gi os denne rettighed, som vi andrager om, saa er det kun af den ømmeste omhu for vort vel, fordi de som vore *sande* venner ikke vil lægge denne tunge byrde paa kvinderne. Jeg ved ikke, om det gaar andre som mig; jeg blir altid mistænkelig, naar nogen erklærer sig for min *sande* ven; jeg er da temmelig vis paa, at vedkommende agter at være rigtig ubehagelig. En af disse vore sande venner, hr. Hertzberg, gjør tillige fordring paa at være i besiddelse af en særdeles stor ridderlighed ligeoverfor kvinderne, ja, af en større ridderlighed, end vor varme talsmænd, hr. Ullmann, netop fordi han, i modsætning til denne, ikke vil føre os ind i en af livets haardeste konflikter. Hr. Hertzberg vilde finde det heldigst, om kvinderne fandt anvendelse for sin arbeidskraft og arbeidslyst udelukkende i huset og hjemmet, som det ene naturlige felt for dem, men da hr Hertzberg, om end med megen beklagelse, maa indrømme, at hjemmene ikke har plads for, ikke *kan* forsørge alle kvinder, saa er han saa liberal ikke at nære betænkelighed ved, at der bli overdraget kvinderne en del embeder, men kun de embeder, hvor de ikke er udsat for at bringes i streng og haard rapport til virkeligheden. Til saadanne pene embeder regner hr. Hertzberg post- og departementsembederne, og det lader til, at heller ikke arbeide i fattigvæsenets tjeneste udsætter os for at komme i rapport til den haarde virkelighed, thi det tillades os naadigst. Jeg troede, at arbeidet her netop gik ud paa at lære nøden tilbunds at kjende.

Efter denne tale om at spare os for byrder og ikke udsætte os for livets konflikter, skulde man jo tro, at kvinderne var i ganske overordentlig grad skjærmet og hegnet om i dette land; at vor stilling var saa særdeles betrygget, siden det at faa stemmeret vil forværre den saa betydelig. Er da det saa? Kjender vi ikke til forhold, hvor kvinderne straffes strengt for sine forseelser, medens den mindst ligesaa skyldige mand beholder samfundets agtelse uformindsket. Og de kvinder, som virker i sit naturlige arbeidsfelt, hjemmet, hviler der aldrig tunge byrder paa dem? Er de aldrig *der* udsat for at komme i streng og haard rapport til virkeligheden og dens konflikter? Jeg tænker knapt det er

nødvendigt at minde om alle de fattige familiemødre, som daglig kjæmper en fortvilet kamp for at holde sulten borte fra sig og sine børn, og hvis værste fiende ikke saa sjelden er den mand, som samfundet gir hals og haand over dem. Selv om man forudsætter, hvad jeg forøvrigt synes er en fornærmelse mod hr. Hertzberg, at han kun har tænkt paa overklassens kvinder, paa de økonomisk heldig stillede kvinder, saa er der vist heller ikke blandt dem mange. som ikke gjennem sorg eller sygdom eller anden ulykke er kommet i berøring med virkeligheden paa en ganske anderledes haard og bitter maade, end man i almindelighed blir det ved at praktisere som doktor eller sorenskriver. Det er nok temmelig frugtesløst at ville holde livets strenghed borte fra kvinderne ved at nægte dem stemmeret, og hvad deraf følger. Jeg synes ogsaa det er lidt underligt, at det skal være saadan en usigelig tung byrde, disse politiske rettigheder. Mændene lader da til at være noksaa ivrige for at gjøre dem gjældende De ser slet ikke ud til at betragte det som en haard pligt at deltage i det politiske liv. Man ser dem jo tvertimod kappes og strides om at komme ind i disse slemme konflikter. Ja, men manden er skabt for det offentlige liv, siger biskop Heuch, og kvinden er skabt for hjemmet. Hvoraf ved nu de herrer Heuch og Hertzberg saa overmaade godt, hvad vi kvinder er skabt til, hvad naturen har bestemt os for. Egentlig ved de vel ikke stort mere end, at det er kvinderne, som bringer børnene til verden, hvilket faktum Biskop Heueh vel tænker paa, naar han efter først at ha fastslaaet hendes jevnbyrdighed med mændene, som en endnu mere storartet indrømmelse, udtaler: „Ja, vi siger: det menneskelige samfundsliv kunde ikke tænkes at bestaa, hvis ikke kvinden med hendes eiendommelige evner og begavelse var til“. Jeg er for en gangs skyld ganske enig med biskoppen, men jeg synes ikke, vi behøver at være saa svært taknemlige for denne indrømmelse. Jeg har heller ikke hørt, at nogen tænker paa at forandre dette med børnene, skjønt jeg nok synes, at hr. Hertzberg, naar han erklærer det for mændenes sag at bære byrderne, og netop de største og sværeste, ogsaa burde lægge denne byrde, som ingenlunde hører til de lette, over paa sit kjøn.

Siden disse herrer er saa enige om, at en grænse bør sættes for vort arbeide, en grænse, som hr. Hertzberg sætter ved postvæsenet, og som hr. Heuch indsnevrer til blot at omfatte det, som hører huset og hjemmet til, saa er det vel saa, at de anser os for underordnede væsener, udrustede med en underlegen forstand og dømmekraft, som ikke strækker til for at afgjøre, hvor vi passer, og hvad vi vil føle os bedst tilfredse ved. De betragter os da formodentlig som umyndige, der ikke selv kan bære ansvaret for sine handlinger? Nei paa ingen maade, det indrømmer de ikke. Hr. Hertzberg erklærer, at kvinderne er „selvstændige, tænkende og villende væsener, med rettigheder, pligter og personligt ansvar, fuldt

sideordnede med mændene i menneskelig og kristelig henseende", og vi har jo hørt, at hr. Heuch ogsaa hævder vor jævnbyrdighed; ja et sted i sit foredrag siger han, at han sætter kvinden over manden.

Men er der da nogen mening i, er der nogen sund sands i dette Er vi selvstændige væsener, jevnbyrdige med manden, hvorfor nægter man da os den ret, som tilstaaes ethvert mandligt individ, selvbestemmelsesretten, retten til at vælge, hvad vi vil lægge vort arbeide paa, hvor vi vil anvende vore evner.

Dette formynderi, som disse mænd og de, som følger dem, paatager sig ligeoverfor os, harmer mig mest af alt, og jeg vilde ønske, jeg kunde vække alle kvinders indignation derover. Er det ikke oprørende dette mandshovmod, som vil paa en prik bestemme alle ting for os.

Lad os selv faa lov til at finde ud, hvad vi duer til.

Hvad kan det hjælpe, at de overvælder os med sentimentale lovprisninger af vore huslige talenter, vore uvurderlige egenskaber som hustruer og mødre. Jeg synes ikke der skal noget skarpt blik til at se den foragt, som ligger skjult under alle disse blomster. Lad os da kjæmpe for at tiltvinge os agtelse, for at hævde den jævnbyrdighed, som alle er enige om i *navnet* at tilstaa os. Lad os ikke slaa os til ro med de indrømmelser, vi har vundet, husk, alt kan tages fra os, saalænge mændene er alene om at skrive lovene, saalænge vi er magtesløse i alle offentlige anliggender. Stemmeretten er den eneste betryggelse for de vundne rettigheders bevarelse, den nærmeste vei til tilkjæmpelsen af nye.

Frøken *Anna Rogstad:* Mine damer! „Men sunde og gode hjem kan aldrig mandfolk skabe i verden; det kan alene kvinden gjøre". — — „Kvinden har en evne til — — — at finde, hvad der kan, og hvad der ikke kan gjøres i ethvert givet øieblik, til med et eneste greb at se ind i selve tingenes kjærne;" — — Dette er biskop Heuchs ord i Norges storting under debatten om stemmeret for kvinder.

Naar en saadan bekjendelse kan udgaa af bispens egen mund i det øieblik han staar op i Norges storting for at *bekjæmpe* vor sag, ja da faar vi sandelig ikke smaa tanker om vor dygtighed og uundværlighed. Er denne bekjendelse saa sand som den er given — og vi betviler det selvfølgelig ikke — da forstaar vi ogsaa, at den grund, som hans høiværdighed og „mange" med ham har til at stemme mod stemmeret for kvinder, maa være — som biskoppen selv antyder — „saa uforklarlig som treenighedens mysterium". Er det saa fat med biskop Heuch og det parti, han er talsmand for, da er det sandelig godt haab om, at de gode mænd faar opleve „syndflodens" komme, som h. h. behagede at benævne det tidspunkt, da Norges storting vedtager stemmeret for kvinder. Er det saa fat, siger jeg, at høires tals-

mand midt oppe i de krasseste udfald mod de for sin ret kjæmpende kvinder — — h. h. benyttede benævnelser som „offentlige“ kvinder, „fanatiske politikere“, „monstra“, „misfostre“, „neutra“ – er det saa fat, at han midt oppe i alt dette stygge, maa give udtryk for en bekjendelse som den, jeg netop har citeret om *hjemmene* og om kvindens evne til at se ind i *tingenes kjærne*, da er der godt haab for vor sag. Da kan vi ogsaa forstaa, at h. h., for idetheletaget at *kunne* træde op mod vor retfærdige sag, maa skrue sig op til en saa høi grad af hysteri, at han — som han selv siger — maa fly i rædsel for sin egen moders stemme, hvis han hørte hende tale i stortingets sal.

„Kvinden har en evne til — — — at finde, hvad der kan, og hvad der ikke kan gjøres i ethvert givet øieblik. til med et eneste greb at se ind i selve tingenes kjærne;“ — — – Mærk vel dette, mine damer! Skulde det saa ikke synes at være *saare ønskeligt* at faa os kvinder med i raad og daad, hvor der gjælder noget: i kommune, i stat, privat og offentlig, kort sagt overalt, hvor der er en sag – vi, som med engang „ser ind i selve tingenes kjærne, i ethvert øieblik ved, hvad der kan og hvad der ikke kan gjøres?“ Det maa dog være den pure letsindighed, den pure taabelighed at ville holde os udenfor. Alvorlig talt, jeg mener det er saa.

Og saa er det dette: „Men sunde og gode hjem kan aldrig mandfolk skabe i verden; det kan alene kvinden gjøre“, siger biskop Heuch. Ja, her er vistnok tyngdepunktet. Det er mærkeligt, hvordan sandheden dog baner sig vei! Hvem skulde ventet i en modstanders foredrag at høre denne for vore modstandere saa knusende sandhed jevnt og roligt gjøre sig gjældende? — *Hjemmet* — ja hvad er nemlig hjemmet egentlig? Er det ikke netop *samfundet selv en miniature*, i det smaa. Er nu kvinden uundværlig i hjemmet — ja vor modstander gaar saa vidt, at han siger: Hun *skaber* det (sunde og gode hjem kan aldrig mandfolk skabe, det kan alene kvinden, siger han) — saa er vel dermed ogsaa slaaet fast, at hun — hendes arbeide — er uundværligt for samfundslivet, det offentlige liv, som vi kalder det. Er det kvinderne, som skaber sunde og gode hjem, sandelig er det da ogsaa dem, som maa til for at skabe sunde og gode samfundsforhold. Thi hvad hjemmet arbeider med i det smaa, det arbeider samfundet med i det store, om man end giver disse gjøremaal lidt andre navne. Og ligesom hjemmet ikke har raad til at ha uvirksomme kræfter, har samfundet det heller ikke. Og disse kræfter selv har ikke raad til *for sig selv*, for sin egen del, at ligge ubrugte og visne hen. Det graver og tærer paa margen, paa kraften selv. Det ved nok vi kvinder. Kvindernes „finere intuition, deres stærkere medfølelse, deres større taalmod“ osv. osv. alle disse kræfter og egenskaber, som specielt tillægges kvinderne, venter kun paa anledning til at springe ud, folde

sig ud fra de fire vægge eller hjemmet, ud til samfundet, ud til det offentlige liv — som knoppen der blir til blomst. Man trænger disse kræfter derude i alt dette kommune og statsvæsen: fattigvæsen, skolevæsen, kirkevæsen, politivæsen, fængselsvæsen, krigsvæsen, lovgivning, forretningsliv osv. osv. Ja vi siger: først derude kan disse kræfter udfolde sig til blomst, til gavn og velsignelse for det store hjem, samfundet.

Sandelig vi er ikke sat her i verden for at elske og arbeide for os selv og vor egen arne alene. Der er ogsaa et andet og mere vidtrækkende krav stillet til os. Paa det peger tydelig nok *næstekjærlighedens store bud.* Og for dette tør ingen sand mand eller kvinde være blind og døv.

Det er uhyggeligt derude i det offentlige liv, fortæller biskop Heuch os. Og det er rimeligt nok, naar hjemmenes skabere ikke er derude, „ikke saa meget som en gammel barnepige engang!" Men vi skal komme engang I gode herrer, om I ikke endda har sat stemmeret for kvinder paa eders valgprogram, hverken høire eller venstre. Vil I dermed, I herrer høire og venstre, fortælle os, at vor sag ingen partisag er, saa er *det* sandt. Vor sag er af den betydning, at den rækker op over partierne, derfor kan ogsaa om den samle sig venstre og høire, høire og venstre uden partihensyn.

At *høire* ikke har sat stemmeret for kvinder paa sit program, kan forklares af deres repræsentanters holdning i stortinget under sagens behandling, skjønt det jo langt fra kan forsvares. Og saa er der noget andet med høire. De indtar endda en særstilling ligeoverfor kvinderne. De har — deres talsmænd ialfald — endnu sit alter for det gamle kvindeideal. Om det svinger de sine røgelseskar under hymner som f. eks. denne af biskop Heuch: „— — hun har en følelsernes finhed og en stemningernes rigdom og en hengivenhedens evne." — — — „*Vi* skatter hende ganske anderledes end de mænd, som i høiden vurderer hende saa høit som sig selv". — Og saa gaar de gode herrer fra dette røgelsesalter igjen ud i det praktiske liv — gudinden blir selvfølgelig siddende igjen i helligdommen. Og vor gode stads borgermester — for at tage et eksempel — sætter sig ned og skriver en bekjendtgjørelse, dat. 1ste april 1891 (jeg har den her i min haand), en bekjendtgjørelse, i hvilken han i anledning af de forestaaende valg opfordrer „de af stadens *indvaanere*", der ikke har aflagt ed til konstitutionen, til at møde i byretten osv. De skal medbringe sine betalte skatsedler paa 800 kr. og derover osv. Hvor skulde ikke, mine damer, den gode mester gnide sine øine, hvis stadens „indvaanere" ogsaa mødte op i skikkelse af kvinder med kvitterede skatsedler paa 800 kr. og derover i hænderne — ganske almindelige, praktiske indvaanere: forretningsfolk og haandværksfolk eller slige som jeg osv., men indvaanere med skjørter, *kvinder* altsaa!

Høire *drømmer* endnu, drømmer om *sine* kvinder; — men den som drømmer kan *vaagne*, mine damer!

At *venstre* ikke har sat stemmeret for kvinder paa sit valgprogram, er mildest talt *inkonsekent*. For det første repræsenterer eller skulde partiet repræsentere det frie, aabne syn for fremskridt og freidig tro paa det godes realisation. For det andet staar i Norges storting 44 — siger og skriver fire og firti — omtrent partiets repræsentanter til sidste mand op og giver stemmeret for kvinder sin stemme, efterat dets første talere har plæderet sagen med overbevisningens veltalenhed. Hvor *er*, spør jeg, venstre nu foran valgene, hvis de ikke sætter stemmeret for kvinder paa sit program? Venstre mener kanske, det ikke er nødvendigt, fordi vor sag ingen partisag er. Men er sligt *praktisk* handlet — praktisk *for os*, mener jeg? Og har de gode herrer venstre ikke tænkt paa, hvilken haan der ligger i dette at opstille *almindelig* stemmeret, naar dermed kun menes stemmeret for mænd? Med almindelig stemmeret skulde da vel menes stemmeret for *alle* — alle mennesker. Kvinder, vi maa protestere mod en saadan fremgangsmaade. Og idet jeg gjør det for mig selv, og jeg tør sige for de mange med mig landet over, haaber jeg at denne forsamling deler min protest, og under den forudsætning foreslaar jeg, at vi — før vi skilles her i aften — samler os om en resolution, i hvilken vi henstiller til høire som til venstre, *naar* de sætter almindelig stemmeret paa sit valgprogram, da at mene og udtale, at det er baade mænd og kvinder, det gjælder. Endnu er der tid, endnu er valgene ikke begyndt.

Og saa endelig et ord. Gid jeg kunde raabe det ud slig, at det naaede hver eneste kvinde i dette land, nemlig. *Arbeid for vor sag! Arbeid for denne din egen velfærds sag!* Hvis hver en i denne sal vilde samle sine venner og disse igjen sine venner osv. under vor fane, vilde vi have atter tusener af navne paa vort andragende, vor petition om stemmeret — atter tusener at møde op med til næste stortingssession, naar sagen igjen skal frem. Vor flok tæller nu op mod 5000 kvinder. Lad den fordobles og atter fordobles, glem ikke: det er majoriteten, som seirer!

Fru *Ragna Nielsen*):* Der var blevet rettet bebreidelser mod de mænd, som modarbeidede sagen. Taleren vilde rette stærkere bebreidelser mod kvinderne. Der var de kvinder, som var direkte fiender af sagen, men de skammede sig ikke for uafladelig at benytte sig af de fordele, som forkjæmperne havde vundet for dem; de skulde ogsaa betænke, at den opinion, som gjennem kvindesagen var oparbeidet, gav alle kvinder, især de unge, bedre vilkaar.

---

*) Da fru Nielsens foredrag var helt extemporeret, kan vi desværre kun bringe et ufuldstændigt referat af dets indhold.

Saa var der mange kvinder, som paastod, de hverken var for eller mod, men det lod sig ikke gjøre; man virkede uvilkaarlig enten i den ene eller den anden retning; ved sin ligegyldighed dannede de en dødvægt, som blev til en af de værste hindringer.

* * *

I tilslutning til frk. Rogstads forslag om en resolution, oplæste kvindestemmeretsforeningens formand følgende, som enstemmig vedtoges:

„*Forsamlingen, som anser stemmeret for kvinder, der opfylder grundlovens stemmeretsbetingelser, for den mest paakrævede stemmeretsudvidelse, henvender sig til landets vælgere af alle politiske partier med bøn om, at de ved kommende stortingsvalg vil stemme paa mænd, der er villige til at støtte denne reform*".

Formanden gjorde tilsidst opmærksom paa, at der var petitionslister at erholde, og opfordrede de tilstedeværende til at virke for sagen. Den uforglemmelige biskop Heuch havde udtalt, at „de redigerende, debatterende, polemiserende, prædikende, omreisende kvinder" ikke faldt i hans smag; men formanden vilde ikke destomindre udtale: Gid vi havde en skare af dem, og gid de med sine ord kunde naa frem til hver bygd og by i vort land og finde vei til alle norske kvinder.

Da referatet af kvindestemmeretsmødet har optaget saa stor plads af heftet, har vi maattet udelade afdelingen: *For skole og hjem.*

Skjærsommersang.

Somren synger allerede
sine lyse melodier —
bort med vintertunge tanker —
i de unge, fulde lier
vil jeg lede
efter fred og efter glæde!

Her er hvad din sans kan binde,
her er mer end du kan ville;
her i foraarsmagtens vælde
mellem duft og fugletrille
dig af sinde
livets møjer sagte svinde.

Solbestraalet løvet suser
sølvern glitrer hele lunden,
vugget ind af varme vindes
eventyr fra top til bunden —
dig beruser
al den velklang, som den huser!

Og du hører vist der kommer
lette fjed som sagtest nynnen —
det er lysets, vækstens strømme, —
alting dufter — mosehynden,
blad og blommer . . . .
sikkert er det nu skjærsommer!

Alvilde Prydz.

Bekjendtgjørelser.

NB. N. K F.s kontor er tilflyttet Universitetsgaden 7, II. (Indg. fra Pilestrædet). NB.

Angaaende abonnement og expedition

bedes man henvende sig til expeditøren frk. Alette Ottesen, adr. „Nylændes“ expedition, N. K. F.s kontor, aabent alle hverdage kl. 1—2.

Mærk.

Redaktøren er sikrest at træffe hver tirsdag og torsdag kl 5 - 6 efterm., N. K. F.s kontor, Universitetsgaden 7 II (indgang fra Pilestrædet).

Abonnementsprisen for „Nylænde“

er 3.50 pr. aar og 35 øre i porto. Abonnementet er bindende for et aar, men betalingen kan om ønskes erlægges halvaarsvis Forsendt til Amerika koster “Nylænde“ 1 dollar 30 cents pr. aar. Ellers til udlandet kr. 4.70. Abonnement kan tegnes i expeditionen N. K. F.s kontor, Universitetsgaden 7 II, aabent alle hverdage fra 1—2, .samt i alle boglader og paa alle postkontorer.

Til udenbyes abonnenter.

Resterende kontingent & porto bedes snarest mulig indsendt til **expeditionen**, Universitetsgaden 7 II., under mærke: avissag.

Uregelmæssigheder i forsendelsen bedes uopholdelig meld i ekspeditionen, Universitetsgaden 7, II. (Indgang fra Pilestrædet).

Redigeret af frk. ***Gina Krog.***

Dagbladets Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING

5te Aarg. | Kristiania den 15de juni 1891. | No. 12.

Professor dr. Olaf Skavlan.

Blandt krandsene paa professor Skavlans kiste var en stor smuk krands fra „Norsk kvindesagsforening“. Den blev ikke som krandsene fra Universitetet og Studentersamfundet officielt lagt paa kisten med nogle takkens ord af formanden til den afdøde. Den kvindelige formand for kvindesagsforeningen sad stille paa sin plads blandt de andre damer i kapellet, og krandsen var fæstet paa i forveien sammen med de andre krandse. For dem, som traadte den blomstersmykkede kiste nærmere, fremhævede den sig dog virkningsfuldt med sit rige blomsterflor og sine brede, med forgyldt inskription forsynede baand.

Dette var paa en karakteristisk maade at illustrere professor Skavlans forhold til kvindesagen. Han har aldrig optraadt for sagen i offentlig tale eller skrift. Men han var med blandt kvindesagsforeningens første grundlæggere og indbydere og medlem af dens første direktion, han aabnede „Nyt Tidsskrift“, hvoraf han sammen med professor Sars var stifter og redaktør, for indlæg om kvindesagen; man huske H. E. Berners og Gina Krogs opsigtsvækkende artikler; han anvendte rigeligen kvindelige medarbeidere, og især — han viste sig gjennemgaaende konsekvent i sin tale, sin færd, sin opfatning som kvindesagens ivrige ven og forsvarer.

Han forenede paa en fin og for ham eiendommelig maade den gamle tids ridderlighed med den nye tids krav til retfærdighed og fordring til, at der udrettedes noget. Den ædle naturs instinktive medynk med dem, som led, og trang til at rette uretten, ledede hos ham af gjennemtænkt overbevisning — og han blev sit standpunkt i kvindesagen tro, som han i det hele blev sine standpunkter og sine idealer tro, med den faste stille ihærdige energi, som var grundpræget i hans natur og væsen. Han havde samlet sine anskuelser og sin overbevis-

ning gjennem personlig gjennemlevet tænkning og arbeide, ligesom han havde samlet sin moralske kraft ved en arbeidsomhedens og flidens stadig fortsatte kamp med en svag helbred, afvexlende med mellemrum af tvungen hvile, som han bar med en resignation, en concentreret stille viljekraft, der aldrig tillod ham at klynke, aldrig slap taget, aldrig gav sig over, men holdt aanden oppe, vaagen og livlig, — ja munter, og sindet velvilligt.

De, som har havt den lykke at kjende professor Skavlan personlig, vil mindes hans skarpe, sorte øine med det overraskende milde blik, men de vil ogsaa erindre de raske, nervøse glimt i hans øine, der momentvis røbede en lidelse, hvis udtryk han ellers energisk bekjæmpede. De vil erindre hans sikre, rolig veiende, humane og milde dom, men de vil ogsaa mindes de skarpe, smaa, lynsnare bemærkninger, der tilspidsede som et epigram kunde slaa ned i en samtale eller en udredning, han stiltiende havde hørt paa, og i én sætning afslutte, opsummere diskussionen eller vel endog klippe traaden midt over.

De, der ikke har kjendt ham personlig, vil alligevel vide, hvordan han mangen gang har sagt det afgjørende ord i en afgjørende sag; thi denne stille, fine, tilbageholdne mand, han havde ikke alene den fineste intelligents og det nobleste hjerte, men han var fremfor alt en modig, selvbevidst mand, som stod ved det standpunkt, han havde indtaget. Han var at finde der hvor det gjaldt. En udsat post, en sag som havde modbør, afskrækkede ikke ham — tvertimod! Han spurgte ikke efter hvem der var med, hvor mange der var med, han spurgte efter retfærdighed og sandhed og fremskridt. Derfor var han en virkelig støtte for enhver god sag han var med paa, og det er en ære for kvindesagsforeningen, at den havde ret til at lægge en krands paa hans kiste.

M. S.

Hvorledes Stanley tvang en afrikansk kvinde til lydighed*).

En af de heltegjerninger, som Henry M. Stanley beretter om i sin sidste bog, har vor ellers saa aarvaagne presse ikke draget opmærksomheden hen paa. Da det vilde være beklageligt, om Stanleys beundrere skulde blive i uvidenhed om denne hans stordaad — der ulykkeligvis er indviklet i et vildnis af ord som faa vil have tid til at arbeide sig igjennem — anser jeg det for min pligt at hente dem frem i dagen. Den begynder i originaludgaven side 174, bind 2.

Mohammed Effendi, en ingeniør i Emin Paschas trop, kom en dag til Stanleys telt og beklagede sig over, at hans hustru, som han havde ægtet i Khartum, afslog at leve sammen med ham; og han bad Stanley at tvinge hende til at gjøre det. Hun havde selv ingen børn og var barnepige for Emin Paschas lille datter.

Strax efter manden havde forladt teltet, kom hustruen ind og sagde: „Du har hørt paa Mohammed og maa nu høre paa mig". Stanley sagde, at hun skulde faa lov til at fortælle sin historie:

„Den skjønne satte sig ned paa gulvet, og man skimtede hende som en hvid masse i det mørkeste hjørne af teltet, som bare blev oplyst af et eneste lys. En fin vellugt af Shiras- eller Stambul-olje fyldte rummet, og en skjøn stemme talte i et saa fuldkomment rent arabisk, at jeg syntes jeg forstod hvert eneste ord. En saadan stemme kunde paa fjorten dage gjort mig til herre over det arabiske sprog

Den skjønne berettede, at hun hjertelig hadede og afskyede sin mand. Han var en grov tølper. Han havde plyndret hende, revet itu hendes klæder, slaaet hende og engang næsten knust hendes hoved, han var en altfor simpel og raa mand for hende, og hun vilde aldrig have noget at gjøre med ham i fremtiden".

Stanley gav hende intet svar paa alt dette; han udtaler ikke et ord om, at han vil hjælpe hende med at blive af med hendes „beskytter", endskjønt Emin Pascha kommer til og fuldkommen stadfæster hendes beretning:

„Han (Emin) fortalte, at det var med mandens samtykke, hun var pleierske for hans lille datter. For dette modtog hun rige-

*) The woman's journal, Boston.

lig betaling i klæder, som ikke før blev udbetalt hende, før hendes mand tog det fra hende og slog hende. Paa sin bøn havde hun faaet Emins beskyttelse mod manden!"

Mod sin ægtemand! Intet under, at saa lovlydig en mand, som vor fromme Stanley, straks undertrykte endog den svageste menneskelige følelse af sympati mod en saadan rebel. Det er jo ikke saa længe siden, saadant oprør var strafbart for loven. Vor diktator over Afrika kalder Emin til sig og konfererer med ham, om hvorledes oprøret skal undertrykkes og faar tilsidst fastsat betingelserne for dette forvildede lams tilbagevenden til sin herre og hyrde. Med stor høimodighed udtalte Stanley, at det skulde tillades hende at fortsætte med at tjene sit livsophold, og at hendes egen personlige eiendom ikke skulde fratages hende, og han vilde ikke „samtykke i", at hun skulde blive slaaet og mishandlet; men naar disse betingelser var antaget, vilde han, at hun skulde være tvungen til „at opfylde sine ægteskabelige forpligtelser". Et følgeværdigt eksempel. Faa altid ulven til at „samtykke i", at for fremtiden vil den ikke skade lammet, saa kan du trygt overlade den svage til den stærkes ømme omsorg. Efterat have faaet tingene godt arrangeret paa denne maade, fortsætter Stanley:

„Kvinden blev derpaa kaldt frem, og Pascha oversatte de ovennævnte betingelser for hende, ord for ord. Da hun hørte dem, drog hun det hvide muslin fra sit ansigt, og jeg saa hun var i besiddelse af en overordentlig skjønhed Det reneste Cairo-ansigt med prægtige, store, sorte øine. Rummet fyldtes med vellugt fra hendes pletfrie hvide muslinklædning. I hele Afrika havde jeg aldrig seet noget, som kunde maale sig med hende. Efter at betingelserne var blevet oversat for hende, raabte hun heftig: Aldrig, aldrig, nej, aldrig!"

Hvad for noget! Nu det maa man sige er utaknemmeligt, for ikke at sige hovmodigt. At blive tilladt at tjene sit eget livsophold, og faa lovens medhold i, at man ikke skal bankes — hvad mere kan en hustru ønske sig? Og vil denne skrøbelige kvinde trodse den mægtige vilje, som saa sejrrigt har pisket og skudt sig sin vei frem gjennem Afrikas kraftfulde mænd? Bort med slig en tanke! Den store Stanley laante ikke øre til dette lidenskabelige afslag, men gav koldt sin befaling til ægtemanden: „Tag hende til dig Mohammed", og han fortsætter:

„Manden befalede hende at gaa til deres hus, hvilket hun koldt afslog. „Hun skal gaa til dit hus nu", sagde jeg. Mohammed strakte ud sin haand mod hende, men hun puffede den vredt tilside. „Aldrig, aldrig — nei aldrig!" raabte hun vildt, mens de skjønne gazelleøine skjød glimt af vrede.

Stanley vender sig derpaa til Emin Pascha. „Vær af den godhed at befale hende at gaa Pascha". Men tiltrods for de tre herrers befalinger gjorde rebellen fremdeles en kraftig modstand. De ser, hun negter at gaa, sagde Pascha. Hvorledes skal vi tage sagen?

Her var en situation, som Stanley rigtig synes at have nydt — en skjøn leilighed til paa engang at opretholde disciplin og at vise sin overlegenhed over Emin Pascha — en leilighed, som han ikke undlod at benytte.

Den blødhjertede Pascha viste øiensynlig tegn til at gaa over til fienden, men ikke saa den heltemodig faste Stanley:

„Min kjære Pascha, vi var forberedt paa en scene. Dette er netop hvad vi begge vidste vilde ske. Tiltrods for sin stridighed maa hun dog — hun maa absolut gaa med sin ægtemand, og hvis han ikke slaar hende, faar vi finde os i hvad han gjør".

Men Afrikas modige datter bøiede sig ikke for disse befalinger. Hun gik sin vei alene „tagende" for at bruge Stanleys egne ord: „hendes nærværelses søde vellugt og ynde" med sig. Men vildtet skulde ikke undslippe paa den maade. Manden fik befaling til at løbe efter hende, men vendte snart efter tilbage hjælpeløs, for at fortælle sin ædle forsvarer, at han ikke kunde raade med hende, „hun rev itu sin klædning og slog sig i ansigtet, som om hun vide ødelægge sin skjønhed for bestandig". Vor moderne tæmmer af andre mænds hustruer synes paa dette standpunkt at have geraadet i henrykkelse over situationen. Hør hvad han svarede:

„Se, se Mohammed, netop saa ja, det er netop, hvad vi ventede hun vilde gjøre. Gaa og bind hendes hænder paa ryggen, sur hendes haandled. Gjør det med et tillidsfuldt smil og med blide ord, Mohammed. Jeg kjender ingen lov, som forbyder dig at gjøre det, Mohammed. Hun er din egen lovmæssige hustru, Mohammed. Men pas dig for at slaa hende, for hvis du gjør det, er du et bæst".

Læg nu mærke til, hvor vi er gaaet frem siden Blackstones dage. Vor gode Stanley erklærer nu, at en mand er et bæst, hvis han uddeler til sin hustru en saadan revselse, som alle vore oldefædre havde lovlig ret til at udøve! I disse oplyste dage, har man bare lov til at binde ens „egen hustru" med hænderne paa ryggen og trække hende med sig, hvor hun ikke har lyst til at gaa. (Lad os aldrig glemme at være taknemmelige for de goder, vi har modtaget!)

Klokken var netop otte om morgenen, da den tapre ægtemand, egget og opmuntret af vor heltemodige Stanley, fangede denne skrækkelig opsætsige hustru og bandt hende fast til offentlig forlystelse for hele leiren. I syv timer bar hun denne ydmygelse uden tegn paa overgivelse. Vor interessante landsmand underretter os om, at de med-

følende kvinder gjentagende opfordrede offeret til at underkaste sig og ende sin absolut haabløse modstand, men at efter hans mening deres raad ikke havde saa megen virkning, som hendes baand, der fik den stolte kvinde til at føle sig løierlig hjælpeløs ligeoverfor den spottende ægtemand. Med andre ord, hun maatte drikke sit straffens bæger til sidste draabe, fordi hun havde modsat sig disciplinen For en udmærket medhjælper vor beundringsværdige Stanley vilde været for udøverne af straffeloven mod rømte negerslaver! Hverken ungdom eller skjønhed eller det faktum, at eieren var en slagsbroder, vilde et eneste øieblik have fristet ham til at gaa imellem, hvor det gjaldt mishandlet menneskelig eiendom og dens lovlige eier. Gjør han ikke selv det klart for os?

Tilsidst vandt han da seier. Han satte foden paa hendes nakke, — billedlig talt, og vandt seier. Syv timers offentlig beskjæmmelse i en stilling, som var mere pinefuld for sjæl end for legeme (skjønt syv timer med ens hænder bundet paa ryggen, ikke netop kan have været en behagelighed), bøiede oprøreren i støvet og tvang hende tilsidst til at ty til sin spottende ægtemand med bøn om befrielse. Den tapre Stanley slutter sin beretning om denne kjække handling saaledes:

„Hendes befrielse blev indvilget med et raad til Mohammed om ikke at lade sin ømhed (!) blive til daarskab; at være befalende i tiltale og streng og fjern i nogle dage, ellers vilde hun gjenvinde sin tabte fordel“.

For en stor velsignelse det er for den hele ægtemandsstand, at vor udødelige Stanley nu udbreder sig og sin tykke, tykke bog over tre fastlande. Paa hvilket fremskridt i familiedisciplin kan vi ikke haabe, hvis Stanley's metode at udbrede loven om liv, frihed og lykke skal blive universel!

Vore smaagutter kaster sig ivrig over Stanleys udgydelser, og vi maa kunne vente os en anselig grøde af store resultater ved at opføde ungdommelige sind paa saa sund en diæt.

Hr. Stanley er en af de faa journalister, som tilbringer alle sine ledige timer med at studere bibelen. Han fortæller os mange, særdeles mange gange, at han føler forkjærlighed for det gamle testamente. Men han behøver ikke fortælle os det. Denne beretning fortæller det klart nok. Hvor sørgeligt, at han ikke blev i Afrika og oprettede en bibelskole for at opdrage de stakkers hedninger efter sin ypperlige metode! For Afrika er den eneste verdensdel, hvor kvinderne endnu ikke er blevet ganske underkuede. De tør der virkelig endnu være familiers hoved, høvdinger over landsbyer, herskere over folk osv. Dette er saa oprørende uciviliseret! Man har sandelig brug for vor Stanley der. Saa bitterlig vi vilde savne ham, vil vi alligevel ofre ham til et land, som er saa langt tilbage for vor tidsalders kultur, at det

tillader kvinder at gjøre, hvad deres evner gjør dem skikket til at udføre. Saadant et land trænger ordentlig lærdom. Tag ham Afrika, tag ham og behold ham. Indeslut ham i dine jomfruelige skoves dybder, og send dine kvinder til ham, saa de kan blive disciplinerede til at opføre sig som det hustruer anstaar og til at blive inden kvindernes sande sfære. Vi Amerikas kvinder vil gjøre, hvad vi kan, for at bære sorgen over tabet af en saadan mand.

Ellen Barthelle Dietrick.

Hvorledes en kvindelig afrikareisende agter at behandle afrikanske kvinder

kan det være af interesse at se. Mrs French Sheldon er som bekjend reist til Afrika for at studere samfunds- og familieliv og især kvindernes stilling hos de forskjellige negerstammer.

Til en interviewer fra *Woman's Herald* har hun udtalt sig om sin reise. „Jeg har mine ganske særlige kvindelige grunde“, siger hun blandt andet, „til at besøge Afrika. Som De ved, har jeg den mening, at vi kvinder forstaar bedre end mænd at iagttage andre kvinder. Jeg nærer ingen fordomme i nogen henseende, altsaa heller ikke racens. Mine medsøstre er mig lige kjære, enten deres hud er sort eller hvid. Jeg vil søge at vinde de stakkars negerinder og udrette lidt mere for dem, end mændene har formaaet. — — — — — — — — — —

Jeg vil se at faa dem i tale og bringe dem til at forstaa, at den civiliserede og oplyste kvinde kan udrette mere for sig selv og andre end den uvidende og udannede. Ved hjælp af min tolk vil jeg samtale med dem og søge at trænge ind i deres tankegang og følemaade. Det er min opgave at forbedre deres stilling og gjøre dem lykkeligere. Og jeg har en urokkelig tro til, at det skal lykkes mig. Min rejse har jeg længe gjennemtænkt og forberedt saa længe, at jeg paa forhaand er saa kjendt med den, som med en lysttur i mine egne skoge. — —

Jeg medbringer symaskiner, ure og smykker som gaver til negerinderne. Jeg vil vise dem, at hvide kvinder ikke er saadanne uhyrer,

som de maaske tror efter de erfaringer, de hidtil har gjort hos den hvide race. — — — — — — — — — —"

Mrs French Sheldon er amerikanerinde af en gammel, fornem kvækerfamilie, der nedstammer fra Isaac Newton. Hun bor i London. Om 6 maaneder mener hun at være tilbage fra sin udflugt.

Til kvindesagskvinderne!

I „Nylænde" for oktober f. a. bliver vi af fru Anna Bugge Wicksell gjort bekjendt med dr. Manouvrier, professor ved Ecole d'Anthropologie i Paris. Vi faar vide, at denne lærde mand ved omhyggelige veininger og maalninger har fundet ud, at kvindernes hjerner er forholdsvis større end mændenes, og at det saaledes nu maa ansees uimodsigelig videnskabelig godtgjort, at der med hensyn til intelligens *ingensomhelst forskjel findes mellem kønnene.*

Paa samme tid forkastes det gamle forgnagede argument, at kvindernes intelligens paa grund af aarhundreders undertrykkelse af manden skulde være mændenes underlegen, som noget elendigt tul. Jeg tillader mig for en gangs skyld at være fuldstændig enig. Det *er* visselig noget tul, den snak om aarhundreders undertrykkelse. Altsaa: kvindernes intelligens er og har altid været = mændenes. Hvilket skulde bevises.

Jeg er i dette spørgsmaal meget mere lægmand end fru Wicksell; det falder mig saaledes ikke et øjeblik ind at tvile paa, at kvindernes hjerner er vel saa dryge som mændenes. Men kunde man ikke tænke sig, at hjernemassens konsistens kunde være forskjellig hos de to køn? Eller er det konstateret, at en hunhjerne og en hanhjerne baade kvantitativt og kvalitativt er ensartet? Vi faar intet svar herpaa. Er det fremdeles konstateret, at den blodmængde, altsaa det arbeidsmateriale, som tilføres hjernen, ogsaa hos de to kjøn er ensartet, konstant = to fl. vin tappet af samme fad?

Vi disputerer jo ikke om, at der jo i andre henseender er meget væsentlige forskjelligheder mellem kønnene.

Saa læg som jeg er, kan jeg dog ikke komme bort fra, at dr. M's bevisførelse: kvindens hjerne = mandens hjerne *ergo* kvindens intelligens = mandens intelligens er lovlig letvint og meget gallant.

Dr. M. siger imidlertid: „De, som ikke kan negte, at de videnskabelige resultater peger i denne retning, og mange andre, som ikke kjender det mindste til videnskab, forsøger at komme bort fra dette ved at henvise til, „hvad vi ser omkring os“, nemlig, at der er langt flere mænd end kvinder, der naar til at præstere noget paa aandslivets omraader. Deraf slutter man saa, at naar kvinderne lidet eller intet præsterer, saa kommer det af, at de i mindre grad end mændene besidder betingelsen for at præstere noget: intelligensen

Med al respekt for videnskahen, synes jeg dette er noksaa vel talt; jeg synes ikke videnskaben har ret til at lade saa haant om de smaa kjendsgjerninger, som „vi ser omkring os“.

* * *

Det svimler altid for min stakkels intelligens, naar jeg hører en af Beethovens store symfonier, idet jeg søger at forklare, hvordan et saadant værk er bleven til Thi det synes mig ufatteligt, overnaturligt. For en hjerne! *Der* boede altsaa hans guddommelige skaberevne, *der* undfangedes de store symfonier, derfra stormede de ud baarne af den geniale titans orkanagtige fantasi.

Jeg ved, det er ikke mange komponister, som regnes i høide med Bethoven — saavidt jeg ved, ikke en eneste kvinde.

I anden række følger en del talentfulde komponister, men der er ikke mange kvinder blandt dem. I tredie række har vi et utal af smaakomponister — rene haandværkere i kunstens rige, og selv blandt disse er faa kvindenavne.

Ser det da ikke ud som at kvindens intelligens ikke synes at omfatte evnen til at skabe musik? Thi det er vel ikke anledningen, som ikke er tilstede. Anledningen til at udvikle intelligensen paa musikens omraade. Naar jeg dag og nat martres under damernes mishandling af musik over og under og ved siden af mit værelse, faar jeg et pinagtigt indtryk, at anledningen er tilstede i høi grad. De driver, hvad jeg kalder musikbespottelser.

Lad os nu søge kvindens intelligens paa andre felter. Paa digtningens. Hvilke er de store kvinder, som har gjort epoche i verdensliteraturen? Hvor faa er det ikke, som idethele taget kan nævnes i forbindelse med literaturen. Det er gaadefuldt.

Videre — paa opfindelsernes store omraade. Paa intet felt har man kanske som her karakteristiske eksempler paa, at geniet kommer til sin ret tiltrods for hindringer. Den enes, geniets tro har vi seet staa alene mod hele verdens vantro, foragt, latter eller raab: Korsfæst, korsfæst! Geniet er som den underjordiske kilde, der ubetvingelig vinder vei op til overfladen, hvor den skaber spirende liv.

Men hvor er kvinderne?

De holder sig helst paa bjerget og hjælper præsten og degnen med at støtte og værne om den gamle gode tro. Selv hvad mændene tænker ud for dem og gjør saa soleklart som at 2 og 2 er 4, møder de med sin konservative naturs stædighed. Ingen raaber vel som dem: korsfæst, korsfæst!

Om vi nu forlader disse høie regioner for aandelig virksomhed og gaar ud paa livets brede landevei, maa vi nødvendigvis komme til at gjøre lignende iagttagelser ogsaa der. Her kan det umulig være til at ignorere, hvad vi ser omkring os. Vi ser menneskene i arbeide, vi kommer forbi fabriker, kontorer, butiker, banker, paa havnen vrimler det af skibe, som losser og laster, overalt ser vi travl virksomhed. Men enhver, som kjender lidt til dette arbeide, ved, at til at begynde selv den enkleste og mindste forretning hører der *initiativ*, fantasi til at se forretningen, og om den er levedygtig ogsaa mod og energi til at bygge den op ofte ud af intet eller en ubekvem materie. Her er det jeg for alvor spørger: Hvor er kvinderne? Derude i livet, hvor vi regner med millioner, som stræver og kaver, millioner af kvinder og mænd, som i den store konkurrance arbeider under de samme vilkaar. Der er det intet, som hindrer kvinden i at „opnaa fuld ligestillethed med manden". Jeg tror neppe nogen lov forbyder en kvinde at anlægge en fabrik eller hvilkensomhelst anden forretning.

Men jeg tror, for at summere op, de millioner kjendsgjerninger, som vi ser omkring os, videnskaben til trods betegner en lov, betegner, at det skorter kvinden pas initiativ, paa *skabende fantasi* og paa hensynsløst mod og energi til at virkeliggjøre egne idéer.

Og til syvende og sidst er det vel resultatet, det kommer an paa. Nu har kvindesagskvinderne i aarevis søgt at paavise, at kønnenes intelligens er lige i alle maader.

Det staar tilbage, at de ude i det praktiske liv i gjerning viser, at satsen er sand

L. S.

Ovenstaaende er, som man vil se, nærmest et forsøg paa en imødegaaelse af en enkelt artikel i »Nylænde«, hvor endel nye videnskabelige resultater er refereret; vi har derfor ikke villet negte det optagelse — skjønt forfatteren kommer med udtalelser, der ikke hører hjemme i vort blad. Vi skal senere komme tilbage til artikelen.

Red.

Aarsberetning

fra

Norsk kvindesagsforening for aaret 1890—91.

I bestyrelsesmøde den 16de september valgtes fru *Ragna Nielsen* til formand.

Det første møde var sammenkaldt for at raadslaa om, hvad der skulde foretages i anledning af det eventuelle nordiske kvindesagsmøde i Norge. Efter at det af flere var fremholdt det ønskelige, men ogsaa det vanskelige i at faa istand et saadant møde og efter nogen diskussion om stedet for afholdelsen, blev det overdraget bestyrelsen at undersøge, om forslaget for tiden vilde vinde den fornødne tilslutning i Norge. Indbydelse til at deltage i et nordisk kvindesagsmøde i Kristiania i august 1891 blev derfor sendt til hver enkelt af foreningens medlemmer samt til kvindesagsforeningerne i Bergen og Trondhjem med opfordring til at tegne sig som deltager, men ved udløbet af den fastsatte tid havde der tegnet sig saa faa, at der paa bestyrelsesmøde den 12te februar 1891 enstemmig blev besluttet, at det paatænkte kvindesagsmøde ikke kunde afholdes iaar.

Mandag den 2den november fortsattes i et diskussionsmøde forhandlingerne om tjenestepigeforholdene. Fru *Olaug Løken* indledede med et foredrag: *Om husmødres forhold til tjenestepigespørgsmaalet.* Indledningsforedraget efterfulgtes af en livlig diskussion, som fortsattes paa næste møde den 18de november. Paa dette møde blev forhandlingerne indledet af hr. advokat *Dehli*, som i sit foredrag især fremholdt, at forholdet mellem tjenestefolk og husbondsfolk burde være mere kontraktsmæssig ordnet. Efter en længere diskussion besluttede man at henstille til husmødre at slutte et forbund *til forbedring af tjenestepigernes kaar og særlig til opnaaelse af en kontraktmæssig fritid.*

Paa stedet tegnede der sig en del damer, som senere har konstitueret en forening: *Husmoderforeningen.*

Den 16de marts holdt fru *Ragna Nielsen* foredrag om: *Det gamle kvindeidéal.* Paa dette møde blev det besluttet, at N. K. F. skulde indsende til Kirkedepartementet en anmodning om, at den bestemmelse, hvorefter pigerne paa en middelskole skal bruge et aar mere end gutterne for at faa eksamen, maa bortfalde. Paa denne

anmodning har N. K. F. modtaget svarskrivelse, hvilken er indtaget i „Nylænde“ 1ste mai 1891.

I møde den 10de april holdt fru *Ragna Nielsen* et foredrag: *Lidt kvindepsykologi og om følgerne af vor tids kvindeopdragelse* — som en protest mod en i tidsskriftet „Samtiden“ optaget artikel af samme navn.

Ved „Fri undervisning for ubemidlede kvinder“ har paa aftenskolen 32 elever erholdt undervisning i norsk, 32 i skrivning, 24 i engelsk, 19 i regning og 18 i bogholderi. Desuden er der for viderekomne blevet undervist paa 11 private partier. Kristiania sparebank har ligesom ifjor tilstaaet N. K. F. et bidrag — stort kr. 500 — til „Fri undervisning for ubemidlede kvinder“.

Kristiania, 29de mai 1891.

I bestyrelsen for Norsk kvindesagsforening:

Ragna Nielsen.

Ed. Bull. *O. Dehli.* *Nina Fritzner.* *Kitty L. Kielland.*

Julie Nilsen. *Hildur Schirmer.*

* * *

Ved generalforsamlingen den 30te mai udgik efter tur af bestyrelsen fru Ragna Nielsen, hr. advokat Dehli, frøken Nina Fritzner og fru F. M. Qvam. Gjenvalgt blev fru Ragna Nielsen og hr. advokat Dehli, frøken Fritzner havde frabedt sig gjenvalg, og fru Qvam er fraflyttet Kristiania; desuden indvalgtes første suppleant frk. Kitty L. Kielland samt fru Olaug Løken. Bestyrelsen bestaar saaledes for tiden af fru Ragna Nielsen, hr. dr. E. Bull, hr. advokat Dehli, frøken Kitty Kielland, fru Olaug Løken, frøken Julie Nilsen og fru Hildur Schirmer.

Til suppleanter valgtes frk. L. Schneider, fru N. Sundt og frk. Marie Groth. Til revisorer gjenvalgtes med aklamation frk Bianca Biørnstad og frk. Ida Groth.

Uddrag

af Norsk kvindesagsforenings regnskab fra 24de mai 1890—29de mai 1891.

Indestaaende i Kreditkassen 24/5 90 . . .	kr. 1.28	Gjæld til Akers sparebank 24/5 90	kr. 1440.00
Kontant kassebeholdning 24/5 90	„ 225.94	Leie af kontor- og foredragslokale	„ 324.00
Indbetalt kontingent	„ 756.00	Trykningsomkostninger	„ 14.00
Resterende do.	„ 440.00	Avertissementer	„ 63.38
Entrée ved møder og foredrag	„ 61.00	Kontorhold, kontorrekvisita & budpenge . .	„ 164.30
Indskrivningspenge ved friundervisningen .	„ 35.00	Porto	„ 28.67
Bidrag til friundervisningen fra Kr.a sparebank	„ 500.00	Renter til Akers sparebank	„ 86.35
Gave fra en ubenævnt	„ 300.00	Kasserer & sekretær	„ 160.00
		Forskjellige udgifter	„ 12.30
		Friundervisningen	„ 541.98
	kr. 2319.22		kr. 2834.98
Gjæld til Akers sparebank 29/5 91	„ 1120.00	Beholdning:	
		Indestaaende i Kreditkassen kr. 81.32	
		Restererende kontingent . . „ 440.00	
		Kontant i kassen . . . . „ 82.92	
			kr. 604.24
	kr. 3439.22		kr. 3439.22

Kristiania 29de mai 1891.

Alette Ottesen,
p. t. kasserer.

Regnskabets rigtighed bevidnes:

Bianca Biernstad. *Ida Groth.*

For skole og hjem.

I en ung piges album.

Der er ungdom over sind,
der er sol over vange,
fine farver og lette spind,
blaanende fjerner, sommervind,
dagene lyse, lange.

Saa blødt er intet klædebon
som sommerens lune vinde;
saa rig er ingen menneskeaand
som den, der har ungdommen inde;
da vokser ved veien de røde bær,
og fremtiden vinker bag skogens trær,
som fjernets lysende tinde.

Og kommer end tid, hvor sol gaar ned
over ensomme enge
og livets jubel er stemmet ned
til vemod fra dybe strenge.
Eier du da et dagligt brød,
der kan styrke dit sind, løfte din nød
— aldrig vil ungdommen svinde.

Alvilde Prydz.

Vuggesang.

Sov lille barn,
mor vinder garn,
far er ude og kommer hjem,
pasop er doven, katten slem, —
sov lille barn!

Lille barn sov!
Ude i vor skov
lukker hver en fugl sin mund,
alle blomster tar en blund —
lille barn, sov!

Sov nu barnlil,
slukt er solens ild!
Lyse stjerner kommer frem,
maanen gaar og passer dem!
Sov nu barn lil!

Sov stille, godt,
høit er himlens slot;
drømmen løfter dig derind,
hver en stjerne, den er din —
sov stille, godt!

Alvilde Prydz.

Bake kake søte,
døppe den i fløte.
Hvormed ska' vi kaka smøre?
Med e lita æggerøre,
smøre, smøre, smøre.
Hvormed ska vi kaka prikke?
Med e lita guldstikke,
prikke, prikke, prikke.
Hvormed ska vi sætte i om?
Med e lita guldplade,
husk op i ommen,
dump ner i aska!

Der kommer e lita mus,
hu vil ha hus, hus, hus.

Saa kommer ræven lakkane, lakkane
opfor di bratte bakkane,
lakkane, lakkane —
og der kryper'n ind.

Luk op le, kjør ind fæ,
melk i kolla, sil i bolla
te den vesle gutten.

Videvidevit, min mand er kommen.
Videvidevit, hvad har han bragt?
Videvidevit, en sæk med plommer,
videvidevit, det godt har smagt.

Abonnementsprisen for „Nylænde"

er 3.50 pr. aar og 35 øre i porto. Abonnementet er bindende for et aar, men betalingen kan om ønskes erlægges halvaarsvis Forsendt til Amerika koster "Nylænde" 1 dollar 30 cents pr. aar. Ellers til udlandet kr. 4.70. Abonnement kan tegnes i expeditionen N. K. F.s kontor, Universitetsgaden 7 II, aabent alle hverdage fra 1—2, samt i alle boglader og paa alle postkontorer.

Uregelmæssigheder i forsendelsen bedes uopholdelig meld i ekspeditionen, Universitetsgaden 7, II. (Indgang fra Pilestrædet).

Redigeret af frk. **Gina Krog.**

Dagbladets Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING

5te Aarg. | Kristiania den 1ste juli 1891. | No 13.

For og imod.

Vi har tidligere omtalt, hvorledes tidsskriftet „Samtiden“ paa en mildest talt søgt maade har præsenteret kvindespørsmaalet for sine læsere gjennem oversatte og lavtliggende artikler og har negtet at optage Aasta Hansteens kritik (senere optaget i „Kristiania Intelligentssedler“) over fru Marholms fremstilling af sagen. Vi har at berette, at tidsskriftet nu har optaget to artikler i anledning Le Bons „kvindepsychologi“. Den første er skrevet af Kitty L. Kielland og fører titel: *Lidt om eller mod Le Bons artikel* osv., den er et kritisk angreb dels vendt mod tarveligheden og sentimentaliteten i Le Bons opfatning, dels mod „Samtidens“ redaktion. Den er friskt og livfuldt skrevet.

„Der drives“, siger forf. blandt andet, „saadan forfærdelig humbug med denne kvindens psychologi fra mandens side. Er han blidt stemt, saa regner han op med taarer i øinene: Kvinden er mildheden selv, hun er trofast, opofrende, hun er yndig i sin henrivende svaghed, den raa mand maa skamme sig ligeoverfor hendes tillidsfulde rene tænkesæt. Er han umildt stemt, siger han: Kvinden er smaaligt ondskabsfuld, hun er troløs, egoistisk, fordringsfuld, hun er dumt paastaaelig; en mand tænker langt renere og finere end en kvinde“.

Den anden er skrevet af fru A. B. Wicksell og heder: „Kvindesagen, den kvindelige undervisning og disses resultater“. „De spøgelser ved høilys dag“, som skræmmer Le Bon og aandsfæller, søger forf. at bortmane, og det paa en grei og fornuftig maade:

„Ifølge hr. Le Bon skyldes de uheldige resultater ganske simpelt den omstændighed, at den teori, hvorpaa det hele system er bygget op, nemlig dogmet om kjønnenes identiske intelligens, er aldeles grundfalsk, og et ondt træ kan umulig bære gode frugter.

Efter forfatterens mening er dette dogme ikke alene basis for nutidens kvindelige undervisning, men ogsaa for den hele kvindesagsbevægelse, som derfor har hans særdeles unaade. Jeg gad vide, hvormange kvindesagsvenner, der kan læse hr. Le Bons paastand om, at denne falske teori er blit „massens gjennemsnitsmening“ uden at smile mer eller mindre satirisk. Saavidt jeg kan se er den hele paastand grebet fuldstændig ud af luften. Det er saa langt fra, at den omtalte teori er massens gjennemsnitsmening, at ikke engang de mest fanatiske kvindesagsvenner har gjort den til sin. Jeg har læst ganske store masser kvindesagsliteratur, saavel skandinavisk som fransk, engelsk og tysk, men har aldrig fundet nogen saadan opfatning.

Tvertom er det et meget almindeligt argument for kvindesagen, at det vil være til nytte for samfundet, om netop de specielle evner, kvinderne besidder *til forskjel fra mændene*, kunde komme til en mere direkte anvendelse ved samfundets styrelse, end nu er tilfældet. Paa den anden side træffer man stadig denne paastand fremdraget og bekjæmpet af kvindesagens modstandere; det er en af deres yndlingsstraamænd, som de regelmæssig stiller op og regelmæssig atter slaar ihjel – men den er kun en straamand. Der har undertiden været paastaaet, at kvindernes intelligens var *lige stor* som mændenes; men lige stor er ingenlunde det samme som identisk“ osv.

Forøvrigt viser fru Wicksells hele syn paa kvindebevægelsen sig at være stærkt praktisk afgrænset. Dette forklarer, at hun i slutningen af sin artikel kan komme med hvad der ligner en beklagelse over den stilling, flere af sagens ledere har indtaget ligeoverfor sædelighedssagen, idet de derved har medvirket til en reaktion „mod kvindesagen i Skandinavien“ — „der er ledet af et af de største genier vi har, og som vinder sine tilhængere blandt den yngre literære skole i alle 3 lande“. — — „De to partier burde staa ved hinandens side mod den fælles fiende, den sociale nød“. —

Vi behøver neppe for vore læsere fralægge os tendensen til at være med paa at heise det hvide flag til et af Skandinaviens største genier (Strindberg). Himlen fri os fra vore venner, vilde vi sige den dag hans svenske meningsfæller eller epigoner fandt at kunne „underskrive N. K. F.'s program“, og en falskere alliance, naar vi vil kjæmpe mod den sociale nød, end størsteparten af de norske og danske moderne æstetici kan vi vanskelig tænke os.

Vi anbefaler forøvrigt artikelen til gjennemlæsning; kvindesagsvenner vil have nytte og glæde af den — ogsaa de, som ser kvindespørsmaalets sammenhængsforhold ganske anderledes end forfatterinden.

. .... .

En af de yndlingsstraamænd fru Wicksell taler om, var da ogsaa ude i „Nylænde“ forrige hefte. „Nu har“, siger L. S., „kvindesagskvinderne i aarevis søgt at paavise, at kjønnenes intelligens er lige i alle maader“. — Vi for vor del kjender ingen kvindesagskvinde, som bestemt forfegter den mening. Det vilde heller ikke være forstandigt, for sæt at det en dag i fremtiden lod sig godtgjøre, at kvindernes intelligens stod høiere end mændenes, saa stod vi der beskjæmmet som falske profeter. Vi paastaar ingenting, men vi har havt og har den dybeste mistro til hele den skare af videnskabsmænd, som har villet paavise, at kvinderne var væsener af lavere art, og vi har præket mistro mod dem, fordi vi kjender fordommenes magt over folks dømmekraft og sneverheden i deres ræsonnement, naar det gjælder dette kapitel, — naar saa andre videnskabsmænd kommer og præker den samme mistro og stadfæster den med sine undersøgelsers resultater, er det rimeligt nok, vi tar dem til indtægt. Vi har i det hele altid refereret fakta, som gaar imod den kompakte majoritet i denne sag, og agter fremdeles at gjøre det. Og ved siden af den omtalte mistro i én retning er der enkelte, som har en meget stærk tro i en anden retning — en tro, som, for at bruge L. S.s ord, „kan staa alene mod hele verdens vantro, foragt, latter eller raab: korsfæst, korsfæst“. De ubeviste paastande har vi overladt til andre, men har man ud fra paastandene villet lægge hindringer iveien for kvinders aandsudvikling m. m., er der en og anden af os, som har mødt frem.

Dette kunde sammen med ovennævnte citat af fru W's artikel være svar nok til L. S., saa meget mere som forfatteren gjennem enkelte udtryk antyder, at han ikke finder arbeidet for vor sag berettiget, og en imødegaaelse saaledes strengt taget ikke hører med til vort blads program. Men der er i L. S.'s artikel noget saa typisk for hele det populære, overfladisk empiriske ræsonnement, man træffer, naar det gjælder dette emne, at vi ikke kan lade være at stanse ved den — et øieblik

Hr. L. S. synes, det er noget tul den snak om aarhundreders undertrykkelse. Dette faar staa som L. S.'s egen mening, naar han vil tillægge dr. Manouvrier den samme mening gjør han den lærde professor blodig uret. Prof. Manouvrier mener, hans undersøgelser har godtgjort, at aarhundreders kvindeundertrykkelse ikke har berøvet den kvindelige intelligens betingelserne til at kunne hæve sig til samme høide som den mandlige under samme forudsætninger. Han er ikke i uvidenhed om, at f. ex. mændene gjennem aarhundreder har forbeholdt sig al høiere undervisning og dens frugter og holdt kvinderne udenfor. Han træder selv op paa den franske kvindesagskongres for at bekjæmpe den raadende tyranniske opfatning og udtaler, at „den stærkes foragt for den svage, hannens for hunnen, er rodfæstet i de maskuline hjerner“.

Hr. L. S.s mening, at det er tul den snak om aarhundreders undertrykkelse forklares bedst ved hans bekjendelse, at han er lægmand i emnet. Den kan forklares ved fuldstændig manglende kjendskab til alle historiske forholde, til religioner, love, sæder, anskuelser osv. Var ikke forf. ganske overordentlig læg i emnet, kunde han heller ikke komme med den løierlige fordring, at nu maa der vise sig resultater af kvindesagsarbeidet, som paatagelig kan godtgjøre, at kvindens intelligens ikke er under mandens; det er til de norske kvindesagskvinder disse ord henvendes, det er en 7—8 aar den egentlige agitation er ført herhjemme; om kvindesagskvinderne var selve hovmodets djævle, saa kunde de ikke tiltro sig den magt, at de paa disse aar skulde fremtrylle fakta, der forudsætter. en forvandling af hele nationens syn, ja af hele verdenssynet. Ligesaa røber forfatterens spørsmaal, hvorfor ikke kvinder har naaet det høieste i musik og literatur, skjønt de har havt anledning til at uddanne sig her — manglende opfatning af den samlede opdragelses og solidaritetens betydning. Og saa den gamle røverromantiske paastand, at „geniet" kommer til sin ret trods alle hindringer! Om der har været mennesker med anlæg større end alle de nu knæsatte genier, og de ikke er kommet til sin ret, hvem har saa kunnet føre bog over dem. Beethoven! — Ja, lad os bare gjøre et lidet experiment. Lad os tage Beethoven og sende ham ind i hjertet af Kina som ganske liden baby. Hvorledes var det gaaet med hans „guddommelige skaberevne" der? Mon han der havde „undfanget de store symfonier"? Da havde i hvert fald det himmelske riges musikelskere ikke sat pris paa ham, og sit forstaaende publikum havde han aldrig fundet. Men inden en kinesisk tryllemur er det de kvindelige begavelser har levet og lever.

Kvinderne, siger L. S., har vist mangel paa initiativ ogsaa paa det praktiske omraade. Det er meget sandt, og det er dertil i mange maader skjæbnesvangert og sørgeligt, vi har oftere fremholdt det og kommer vist ofte tilbage til det igjen, — men forklarligt — ja man behøver efter vor mening ingenlunde tage sin tilflugt til kjønsvis nedarvede evner (skjønt det spørsmaal ikke er løst endnu hverken gjennem dr. Manouvrier eller andre) for at forklare det. Opdragelsen er nok! Men lad os saa huske paa, at opdragelsens vigtigste og største faktor, det er *suggestionen*, indgivelsen, den daglige og ustanselige. Gjør igjen et experiment. Byt om rollerne. Sig til alle pigerne, fra de er ganske smaa: foretagsomhed, hensynsløs energi og mod, det er veien til liv og lykke og magt osv. osv., og tag alle gutterne, tud det ind i ørene paa dem ustanselig, lad det møde dem utallige gange om dagen, i hjem og paa skole, i tale, i bøger og i handling, gjennem religion og exempel: eders svaghed er eders styrke — søg at behage — kvinden er mandens hoved, — mandens eneste bestemmelse er at blive

en hustrus lydige og underdanige ægtemand og forsørges af hende — og alt det andet, som det er for trivielt og endeløst at opregne, vi tænker, den „skabende fantasi“ kom til at vride sig i saa mange indvortes krinkelkroger, at den vanskelig kom til at finde vei op til overfladen.

Dette er da blot for at antyde lidt af det, der nærmere kunde udvikles i en diskussion om dette emne, et emne, som der kunde skrives bøger om, men som det er temmelig ufrugtbart at diskutere paa udviklingens nuværende standpunkt.

Interessantere vilde den bog være, som for alvor kunde lægge frem for os historien om aartuseners underkuelse — forklare sammenhængen med den rent kulturbevidste udsugelse af kvinderne, som man skimter mere og mere. Men den bog bør ingen ringere end et kvindeligt geni paatage sig at skrive.

Om hvad der vil komme, ved vi lidet, men kan drømme og tro meget. Det er muligt, at den kvindelige aand ikke vil komme til at vinde saa store seire som den mandlige, men muligt er det ogsaa, at den kvindelige personlighed kan komme til at vinde seire, som af fremtidens bevidsthed vil vurderes høiere end det, som nu faar de stakkels intelligenser til at svimle. Det er muligt der vil ske en omvurdering, som sætter den „hensynsløse“ energi i en lavere rangsklasse.

„Ja De beundrer jo ikke vore store digtere heller De?“, siges i en bog*), som er fuld af sjelden visdom. — „Ikke som de store mennesker“, sagde hun alvorlig. „Der er saa mange, som har bygget paa digteren („geniet“) og han er ofte stor ved rov. Göthe fløi videre i solskinnet han, men der var udsugede menneskesjæle bag ham. De, der blir store ved den modsatte færd, er mere originale, selv om man aldrig faar høre noget videre om dem, og det er det store menneske, ikke den store digter, udviklingen vil bringe os“.

* * *

Før vi slutter maa vi ogsaa pege paa de „tidens tegn“, der tyder paa, at *mænd* begynder at faa klarere opfatning og stærkere følelse af vore krav. Havde f. ex. artikelen: „En smuk limpinde“ været skrevet af en kvinde, vilde folk skreget paa mandshad, det er udlagt: der kan spores indignation i den — nu staar heldigvis et mandsnavn**) under den.

Og i referatet af kand. Laviks tale i Bergen 17de mai læser vi:

„Intelligensens mænd har hvirvlet op omkring denne sag vittigheder og haansord som gadestøv i tør vind. De fødte riddersmænd har omspundet den med rænker, og moralens og religionens

*) Alvilde Prydz. »Paa Fuglvik«.

**) Jens Tvedt, »Dagbladet«.

vogtere har med bibelen i haand overdynget den med raahed. Vi kjender dem fra den gang, da Norges kaarne ifjor havde sagen for sig — den eneste gang de alvorlige mænd har værdiges at befatte sig med denne ubetydelighed. Vi hørte disse beskyttere af hjemmet, som lod, som om de troede, at lasterne kunde udøves, uden at noget hjem rammedes, naar bare deres eget blev skaanet. Vi har hørt beskytterne af kvindeligheden, som finder samfundet saa hyggeligt, naar der bare prækes moral for kvinderne, og arbeiderdøtrene kan nedtrampes paa kjærlighedens alfarvei under lovsange til dyden. Vi har hørt ogsaa disse, som staar ved bredderne og lodder tidens strøm og skal passe paa, at udviklingen ikke gaar for fort. De er, som bekjendt, udviklingens specielle fortrolige, idetmindste fører de den altid i munden og lægger den i veien for enhver god sag Og det gjorde de ogsaa her. Disse gradvise udviklingsmennesker er de inderligste venner af kvinderne og kvindernes sag naturligvis. Men der havde endnu ikke været lidt nok. Lidelserne var endnu ikke modne nok. Forbi dem glider kvindeskjæbner paa tidens strøm — ansigter stivnede af grublen, af tankernes endeløse gaaen i ring om hint ene punkt. Men hvad bryder disse udviklingens hyrdedrenge sig om stumme smerter? Først naar raabet blir truende nok til, at de kan føle den dunkle angst for sine egnes livslykke fare gjennem sine nerver, da kan det hænde, de faar et nyt livssyn, og udviklingen kan maaske for engangs skyld komme til at gjøre for faa knobs i timen.

Vi hørte ogsaa statsmændene af den gamle ridderlige skole. Vi har hørt dem tale med ufølsomhedens foragt. Fra ministerbænken argumenterede man mod kvinderne med øgenavne uden en anelse om at have opført sig anderledes end som gentleman og statsmand. — Og vi har hørt forkynderne af barmhjertighedens evangelium, som ikke fik slukket sin tørst efter sagens fornedrelse, før de blandede citater af St. Paulus med sprogets raaeste ord. Fra samfundets spidser har en stormbølge af nedværdigelse og latterliggjørelse skyllet ind over denne sag. — — — —

Der har været saa underlig tyst om denne sag, thi ingensteds har mænd og mænds samfund syndet som i dette stykke, i intet forhold er følelsen for retfærdighed dybere krænket. Faa har lyst til at tale, for de fleste ved med sig selv, hvilke hemmeligheder her gjemmes. Selve lidelserne og forurettelserne er af dem, som lægger laas om munden, som bringer den forstødte til at trække sig tilbage og forbløde i reden. Og menneskene ryster vantro paa hovedet og ber om fred. — Men, jo dybere denne uret gaar, jo dybere tag tar den ogsaa i menneskers følelse. Den gjennemrisler sindet med desto dybere smerter og dybere haab. Der gaar

saa mange kvinders *graad* gjennem dette samfund, der sidder saa mange ensomme og stirrer sig dødstræt paa et visnet liv. Og nu ønsker vi, det skal blive forbi med det, at mændene kan udse sig kvindeofre, som samfundet bagefter paatager sig at støde ned i smudset. Vi forlanger fælles ansvar for mænd og kvinder. Vi vil ikke se paa, at kvinder skal behøve at sælge sig, og at mænd finder sin fordel ved at kjøbe. Søg i hukommelsen de tilfælde, De kjender af denne art, og spørg, om dette mændenes samfund er uden skyld — hvor meget vi end helliger det med moralens navn. — Følg forbrydelsen for domstolene, læg mærke til disse mødre, som ikke kunde bære skammen alene og spørg, om mændene er skyldfri, fordi om det retfærdige samfund bare straffer moren, som allerede har straf nok

Love, straffe og skranker har vi, og moralen har vi da gudskelov i behold — men kvinders ret taler ingen om. Jeg spør, om nogen kan komme forbi denne hjerteraa trafik med kvinders fattigdom og kvinders svaghed Er de fattige kvinder skabt for at deres kjærlighed og arbeide skal udbyttes til fordel for mænd under lovens og sædernes beskyttelse? Er det uklogt at holde denne uret frem idag, imorgen og alle, alle dage, indtil vi engang maa gjøre noget?“

Vi faar nok indrømme, at der er en mængde kvinder, og ak! — ogsaa adskillige blandt dem, der har „underskrevet N. K. F.'s program“, som ikke har halvparten af den *følelse for kvindernes sag*, som ovenstaaende ord giver udtryk for.

Fra stortinget.

Udvidet adgang for gift kvinde til at drive handel og haandværk.

Under behandlingen i 1888 om indstillingen om formuesforholdet mellem ægtefæller rettede odelstinget en anmodning til regjeringen om at tage under overveielse, hvorvidt vor næringslovgivning bør undergaa forandring i den retning, at give gift kvinde større adgang til at drive handel og haandværk.

Der foreligger nu forslag fra regjeringen, gaaende ud paa saadan udvidelse.

Indredepartementet, som har foredraget sagen, fremholder, at da den gifte kvinde med hensyn til de fri næringer er stillet paa lige fod med den ugifte, og efterat der ved loven af 1888 er tillagt hende samme myndighed som den ugifte, bør hun heller ikke ligeoverfor de bundne næringer i almindelighed være anderledes stillet end denne. Departementet kan ikke tillægge de tvende, især mod en saadan adgang anførte indvendinger — at en selvstændig virksomhed for gift kvinde skulde komme i strid med hendes stilling som hustru samt skulde foranledige vanskelige spørgsmaal om, hvilke følger hendes transaktioner som selvstændig næringsdrivende kan ha for fællesboet — afgjørende vægt.

Propositionens 1ste § lyder saaledes:

„Enhver kvinde, der er 21 aar gammel og ikke har gjort sig skyldig i saadan forbrydelse eller været idømt saadan straf, som udelukker mænd fra at erhverve borgerskab i kjøbstad eller ladested eller handelsbrev paa landet, skal paa forlangende meddeles næringsbrev paa handel og haandværk“.

I lovudkastets anden § bestemmes, at den gifte kvinde ikke kan drive nogen næring, som er forbudt manden paa grund af hans offentlige stilling eller næringsvei, medmindre kongen eller den, han dertil bemyndiger, dertil giver sit samtykke. Herfra gjøres dog den undtagelse, at gift kvinde, som er separeret eller skilt fra manden eller forladt af ham, aabnes adgang til at faa næringsbrev paa handel og haandværk. En anden undtagelse gjøres ogsaa. Som følge af, at handelsborgerskab i by er uforeneligt med handelsbrev paa landet, skulde nemlig efter den foreslaaede forudbestemmelse gift kvinde være afskaaret fra at drive landhandel, naar manden allerede er handelsborger i by, og omvendt fra at drive kjøbmandshandel i by, naar manden allerede har handelsbrev paa landet. Da forbudet imidlertid ikke rammer den handelsborgers hustru, der agter at aabne kjøbmandshandel i by, eller den landhandlers hustru, der selv vil drive landhandel, er der ingen grund til at opretholde forbudet i det ovenfor nævnte tilfælde.

Det bestemmes derfor i § 2, at gift kvinde har ret til at drive næring, der er manden forbudt, fordi han har borgerskab i by eller handelsbrev paa landet.

Den, mod at gift kvinde kan løse handelsbrev, fremførte indvending, at det kan give anledning til, at forbudet mod flere end et udsalgssted kan bli overtraadt, veier efter departementets mening for lidet ligeoverfor den naturlige ret, den gifte kvinde har til en reform i dette strøg, til at kunne hindre den.

* * *

Borgerligt ægteskab.

Fra odelstingets møde torsdag den 19de mai.

Et af P. Fjermstad fremsat og af repræsentanten Ebbesen vedtaget forslag til lov om ægteskabsstiftelse, var af kirkekomiteen foreslaaet oversendt regjeringen.

Ullmann udtalte, at skjønt han helst vilde se denne sag ordnet gjennem tvungent borgerligt ægteskab, saa vilde han dog — da man havde erfaring for, at dette vanskelig lod sig drive igjennem, og da den nuværende tilstand virkelig var skrigende, idet hundrevis af mennesker meldte sig ud af statskirken for at lade sig borgerligt vie og kort efter meldte sig ind igjen — gaa ind paa valgfrit borgerligt ægteskab, ordnet paa en nogenlunde rimelig maade. Hvor langt end det tvungne borgerlige ægteskab stod over det valgfri, fik man af praktiske grunde opgive principrytteri i denne sag og se at faa en ende paa nødstilstanden. Taleren vilde stemme for komiteens indstilling om oversendelse til regjeringen, saa fik regjeringen ordne sagen, som den selv syntes.

Ebbesen gjorde opmærksom paa, at komiteen ikke havde fundet tid at behandle sagen ifjor og heller ikke iaar. Taleren syntes, dette var lidt besynderligt, især da han havde hørt, at kirkekomiteen for længere tid siden havde afsluttet sine væsentligste arbeider. Komiteen paaberaabte sig vistnok, at materien var saa vanskelig og standpunkterne saa stridende; men det samme vilde bli tilfælde ogsaa til næste aar. Tal. oplyste sluttelig, at naar han havde fremsat dette forslag for Fjermstad, da var det ikke, fordi han delte dennes standpunkt helt ud, idet taleren maatte holde paa det tvungne borgerlige ægteskab som det bedste.

Oftedal benyttede anledningen til at udtale sin glæde og tilfredshed ved at høre her i salen nu i det hele, at man var kommet til den erkjendelse, at det af praktiske hensyn var tilraadeligt at gaa med paa det valgfri borgerlige ægteskab, og der var da haab om, at det snart vilde vise sig gjørligt at faa gjennemført denne lovforandring for at faa rettet paa den sørgelige tilstand, som nu havde hersket i den senere tid.

Statsraad *Wexelsen* troede i tilslutning til de foregaaende talere at kunne sige, at en ordning af ægteskabsstiftelsen var i høi grad paakrævet Han oplyste, at af de i 1890 i Kristiania stift af statskirken udtraadte 1086 personer var der 358, som havde erklæret, at de udtraadte for at opnaa borgerlig ægteskabsstiftelse, og et betydeligt antal af disse var igjen indmeldt. I Kristiania alene var der af 405 udtraadte 212, som havde udmeldt sig af den angivne grund. Det havde saa ofte været udtalt, at det for tanken var det korrekteste at gaa til tvungent borgerligt ægteskab; men under de nuværende omstændigheder var det sikkerlig umuligt at komme til enighed om indførelsen af en

saadan borgerlig ægteskabsstiftelsesmetode. Det praktisk rigtige vilde derfor være, at man tog, hvad man kunde faa — at det bedste ikke blev det godes værste finde. Taleren havde fundet at burde udtale dette som sin personlige mening om tingen.

Komiteens indstilling blev derefter enstemmig bifaldt.

Fra den svenske riksdag.

Paa ægteskabslovgivningens omraade har endel forslag, der vedrører kvinders interesser, været fremme for den nu afsluttede riksdag. Hr, F. T. Borg, skriver „Dagny", kom igjen frem med sit forslag fra foregaaende aar om forhøielse af kvindernes ægteskabsalder, dog i forandret form Forslaget fra ifjor gik ud paa, at kvindens ligesom mandens ægteskabsalder skulde falde sammen med myndighedsalderen og saaledes forhøies fra 15 til 21 aar. Dette forslag faldt, men under behandlingen havde der vist sig saa stærke sympatier for aldersgrænsens opflytning til 18 aar, at da forslaget i denne ændrede form blev forelagt for riksdagen kunde man forudse, at det vilde faa en anden modtagelse Det blev ogsaa tilfældet.

Lovkomiteen erkjendte, at mange grunde talte for en forhøielse af kvinders ægteskabsalder, men da et meget stort antal ægteskaber indgaaes af kvinder, tilhørende aldersklassen 17—18 aar (i 1887 var antallet 223, samme aar var antallet 66 inden alderklassen 16—17, 5 inden 15—16 samt 539 inden 18—19), nærede komiteen frygt for, at i tilfælde aldersgrænsen blev fremflyttet til 18 aar og retten til at søge dispens fremdeles var gjældende, vilde kongen bebyrdes med undersøgelse af altfor mange saadanne ansøgninger.

Komiteen indstillede derfor, at riksdagen i skrivelse til kongen skulde udbede sig en udredning af hvilke omstændigheder, der indvirker paa bedømmelsen af spørsmaalet om fremflytning af den for kvinden bestemte ægteskabsalder og fremlæggelse af et forslag om en reform Dette blev ogsaa begge kamres beslutning.

Paa næste riksdag vil spørgsmaalet derfor rimeligvis faa sin løsning.

Hr. Borg er ogsaa fremkommet med forslag om *udvidet ret til ægteskabsskilsmis e.* I dette forslag fremholdes, at hvis manden som

følge af drukkenskab, letsindighed eller andre laster, undlader at forsørge hustru og barn, saa at fattigkommissionen nødes til at understøtte dem, da skal denne myndighed have ret til med husruens samtykke at fordre skilsmisse paa et aar. Havde ikke manden paa denne tid bedret sig og blevet villig og duelig til at opfylde sine pligter som familiens forsørger skulde retten, paa ny anmeldelse af fattigkommissionen og hustruen, dømme til skilsmisse. — Dette forslag affeiedes af komiteen med en meget knap motivering, ogsaa inden kamrene faldt det, men som det syntes nærmest paa grund af, at flere medlemmer fandt formen upraktisk. Inden andet kammer udtaltes det ønske, at en kommende lovkomite vilde vise dette spørsmaal mere og velvilligere opmærksomhed.

Hr. Waldenströms forslag om borgerligt ægteskab: Frihed for medlemmer af den svenske statskirke at vælge mellem kirkelig og borgerlig vielse — indstilledes til forkastelse af lovkomiteen, faldt i første kammer og antoges af andet kammer med 104 st. mod 74.

* * *

Ikke mindre end fem forslag om udvidet politisk stemmeret for mænd var fremsat, men til konstitutionskomiteens motivering mod antagelsen havde en af medlemmerne hr. A. Hedin føiet en reservation, hvori han udtalte sig for et af forslagene, under forudsætning af, at „mand“ ombyttedes med „person“.

Miss Middy.

For 22 aar siden kom hun over fra Irland til Amerika. Hun var af fornem familie, men det var gaaet ud med forældrene, og hun maatte slaa sig igjennem paa egen haand. Hun begyndte med to tomme hænder og eier nu egen gaard og betydelig formue. Men den levevei hun valgte, er en af de haardeste der er at finde. Hun er kvæghandler og kvægopdrætter. Skal man have lykken med sig ved det arbeide i Amerika, maa man ikke sky nogen anstrengelse, det har heller ikke miss Middy gjort. Ifølge „New York Herald“, som ofrer hende fire

spalter, maa hun være et forretningsgeni. Hun er nu en stor autoritet paa sit omraade. „Den kundskab om kvæg, hun ikke sidder inde med, er ikke noget værd, og man betaler guld for et raad af hende".

Hun har langt fra noget smukt ydre og er langt opi aarene, men er tiltalende ved sit djerve og originale væsen. En samtale med hende virker forfriskende ved de mange joviale indfald og irske vittigheder, hun krydrer den med, og hun er elskværdigheden og godmodigheden selv.

Literatur.

Til „Nylændes" redaktion!

Der er i disse dage skrevet en bog om kjærlighed, den lidenskabelige, altopslugende følelse, som fordrer og kræver og vil nyde til sidste rest. Bogens navn er „Ira", efter den, om hun saa maa kaldes, tragiske skikkelse, som er hovedpersonen i den; -- hun glider tilslut forbi os „en knækket høstblomst, rørt af vinternatten", saa hendes skjæbne maa vel kaldes tragisk. For hendes liv har ikke været en kvindes, det har været en kokottes, en i sanselighed opgaaende skabnings, et liv uden større maal end at „dryppe kjærlighedens gift" i mændenes hjerter. Og slutningen paa dette liv er at bli stødt ud af en ung mand, der intet andet har af følelser for hende, end vrede, som ved synet af hendes nedværdigelse ligeoverfor ham, gaar over til medlidenhed, saa han kysser hendes haand til afsked. Hun er fortrængt af en anden en med „et sanseligt drag over hele sit legeme" og stakkels liden hjerne, hvor der var saa lidet rum". Det er kvindetyper, som den unge forfatter har taget ud af livet og med en digters hele malende fremstilling lar os faa se og gjøre bekjendtskab med. Men det er ikke med stolthed over at være kvinde, vi lægger denne erotikens roman fra os. Det er med følelsen af, at vi maa frem, ud af en tilstand, hvor tilværelsen er et jag efter sanselig nydelse, som ender i fornedrelse. -- Og som denne Zita med sit deilige legeme og Ira med sit brændende blik er malet for os, saaledes er det kvinderne

glemmer sig selv, sin egen sag og gaar op i et liv, som ikke bringer dem selv fremad paa udviklingens vei, og derfor heller ikke gjør de mænd lykkelige, som i saa glødende farver kan prise den kjærlighed, der dog kun kan adsprede for en stund, ikke udfylde sjælen og give den ro. Der er et sted i bogen, hvor Harry fortæller, at han trænger en, som kunde redde ham fra Ira, og det kan ikke Zita, fordi hun ikke kunde forstaa ham.

Det er en ny fremtoning i vor literatur denne bog. Det er en kjærlighedens og sjælelivets analyse, som er dyb, og vidner om en natur, som kan og vil kjende menneskelivet og give det skjulte deri ord. Der er en duft over fremstillingen og en tone i sproget, som viser os, at forfatteren er paa høide med tænkere og æsthetikere i det store Europa.

Er der end scener, som gjør et banalt og manieteret indtryk, saa er dog totalindtrykket af bogen, at man her ikke har en almindelig debutants forsøg for sig, men ens, der har seet mere af menneskelivet end de fleste unge, fordi han har følt og forstaaet med en digternaturs forstaaelse og tænkt over sjælelivets gaader med den ro, som en stærk aand eier. Det er en bog ogsaa for kvindesagskvinder at læse, thi om den tone, som gaar igjennem den, ikke stemmer med grundtonen hos de emanciperte kvinder — i dette ords rette betydning — saa er her ting, som kan vække tanker hos dem, bringe dem til at se udover den daglige kreds og om ikke andet, saa give dem noget af den indignation, *qui nons manque*, som Camilla Collett siger.

O. H.

For skole og hjem.

Vuggesang.

Sov du veneste guld
du min verden fuld!
— Er her mørke og muld,
barnet har hvide vinger!

Barnet har ly og fred
til sin moder med,
bud i fra evighed
under de hvide vinger!

Alvilde Prydz.

Forskjelligt.

Frøken Anna Bentzen har holdt foredrag i Trondhjem og Molde. Emnet var: Fra den amerikanske kvindeverden.

Det 5te norske arbeidermøde holdes i Drammen den 12te juli, og følgende dage. *Bør man ikke kræve almindelig stemmeret for kvinder som for mænd fra det 21de aar i stat som kommune?* er sat som første forhandlingsemne. Om *tjenestepigeforholdene* taler dr. Oskar Nissen.

Ifølge stændernes beslutning kan kvinder for fremtiden ansættes i den finske statsbank. Præstestanden modsatte sig reformen.

En dansk bondekone har opfundet en indretning til at holde syge opreiste i siddende stilling i sengen; den anbefales i lægevidenskabelige tidsskrifter.

Dansk kvindesamfund indsendte for en tid siden et andragende til regjering og rigsdag om, at der maa gives landbefolkningens kvinder adgang til at uddanne sig i havedyrkning. Danmarks største havebrugsskole *Vilvorde* er nu aabnet for kvinder.

Det danske kvindeblad: Hvad vi vil for 19de april har en redaktionsartikel med overskrift: *Til hvilken politisk partigruppe bør kvindebevægelsen slutte sig?* Artikelen slutter med følgende:

„Men — *vi kvinder har intet at vente af nogen af vore politiske grupper, som de staar i øieblikket.* Personligt skjænderi er blevet de politiske grupper en behagelig nydelse og en nødvendighed i deres produktions løse virksomhed, saa vi maa nu kun stole paa os *selv.* Kvinderne maa selv søge at arbejde paa deres frigjørelse og ved et trofast samarbejde udvikle sig selv til samfundsmennesker, paavirke den offentlige mening, og sammen med de *enkelte* mænd, som har forstaaelse af kvindesagen, og som heldigvis findes i alle politiske partier baade i og udenfor rigsdagen, oplyse vælgerfolket om, at kvindesagen er den største i verden, ikke alene fordi den omfatter over halvdelen af menneskeslægten, men ogsaa fordi ligestilling og harmoni mellem kjønnene er grundbetingelsen for den borgerlige lykke.

Stewarts forslag om kvinders valgbarhed til de engelske grevskabsraad er blevet forkastet af underhuset. Regjeringen bekjæmpede forslaget.

Ved Chicago-udstillingen har kvinderne sin egen udstillingsafdeling. Miss Sofia Hayten, der er uddannet arkitekt, har givet tegning til bygningen.

Kvinderne i stammen *Akona*, Vestafrika, har paa byens torv offentlig protesteret imod den behandling de fik af deres fædre, brødre og mænd. Da protesten ikke hjalp, reiste de om natten alle som en over til den fiendtlige nabostamme, der beskyttede dem og først udleverede dem efter lange underhandlinger, og efter at Akonas mænd havde forpligtet sig til at opfylde alle kvindernes fordringer.

En tre dages møde med deltagere fra Norge, Sverige og Danmark afholdes i Seljord ved Telemarkens folkehøiskole fra 6te 8de august. Forhandlingsemne: Det sociale spørgsmaal, fredssagen og kvindesagen.

Logi og kost erholdes ved henvendelse til V. Ullmann, adr.: Seljord. Der vil bli ansøgt om fragtmoderation fra Skien. Man bedes melde sig inden 25de juli.

Redigeret af frk. **Gina Krog.**

Dagbladets Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING

5te Aarg. | Kristiania den 15de juli 1891. | No 14.

Om kvindelig aandsproduktion*).

Naar man taler om kvindelig produktion, blir det ofte fremholdt, at kvinder ikke har naaet det høieste i poesi og kunst. At dette er et faktum skal vi ikke bestride, vi vil blot se lidt nærmere paa, hvad disse fakta hænger sammen med. Lad os huske paa, at det først er i de sidste aar, at kvinder i nogen større mængde har konkurreret med mænd paa disse omraader. At denne evolution hos kvinderne som alle store processer skrider langsomt frem, er naturligt nok, og at den har begyndt tidligere hos manden er — skal man tage analogier fra naturen — meget langt fra at være et daarligt varsel for kvinderne. Kvinder har mere poetisk sympati, men de har ingenlunde frembragt saa høi poesi som mænd, de har mere musikalsk sans, men de har ikke udmerket sig som komponister og saaledes i forskjellige andre grene af kunst og videnskab.

Vi har mange exempler paa, at der har mødt de enkelte store hindringer i deres nærmeste omgivelser, fordi de var kvinder. Men det er ikke disse mer lokale og mer forbigaaende hindringer, de kvindelige begavelser lider under, vi vil opholde os ved. Det er den kollektive traditionelle opfatning af deres kjøns aandsevner, vi mener har størst betydning, denne lægger sig som en lammende blyvegt over de enkelte individer. Lad os betænke, at det endnu blot er i nogle af de mest fremskredne lande, at traditionen om at kvinder er uskikket til aandeligt arbeide, holder paa at vige. Der er en slags solidaritet hos hele den menneskelige race, og den aandelige atmosfære, som omgiver jorden, har en overmaade stor betydning. Den begavede kvinde, som kjæmper for aandeligt fremskridt selv i de gunstigste omgivelser er endnu blot

*) Efter Harper's Bazar.

som en enkelt plante eller en liden gruppe af planter, som forsøger at holde sig oppe, hvor jordbunden i det hele ikke er skikket til at give den væxt. Tyrkiets traditioner holder endnu Europa nede, det uhyre Østen med sin solide og ubrudte fordom tynger paa vort lille England og Amerika. Lad os blot tage frem det faktum, at af 1,877,942 elever i de offentlige skoler i Britisk Indien var der i 1878 ikke saa meget som 100,000 piger, og at der i de bøger, der paa den *engelske regjerings foranstaltning* uddeltes som prisbelønning til de vordende barnehustruer, fandtes saadanne formaninger:

„Om en dydig kvinde har en mand, som er styg, syg, hidsig, „drukkenbolt, gammel, dum, stum, blind, døv, fattig, gridsk, gjerrig, „bagtaler, kujon, djævelsk, modbydelig og usædelig — saa skal hun „alligevel i tanke og tale og med hele sin person tilbede ham som en „gud. Den hustru, som giver et vredladent svar til sin mand, vil blive „en landsby paria hund, den kvinde, som ikke taler med ærbødighed „til sin mand, vil blive stum i den næste inkarnation, den kvinde, som „ikke elsker sin mands slægtninge vil blive til en muskusrotte og rode „i smuds og stank o. s. v.“

Tænk paa for en overvældende mængde af jordens kvinder, der er sænket i slig en afgrund af uvidenhed og elendighed, tænk saa paa Kinas og Afrikas ynglende millioner, der staar det vist ikke bedre til.

Den kompakte modstand i disse regioner paavirker maaske ikke direkte følelse og opfatning hos mere begunstigede nationer, men indirekte og ubevidst maa den gjøre det, kvindens stilling i ét land er afhængig af kvindens stilling i alle lande. Og om vi ser hen til Europas lande, saa er der flere af dem, som endnu ikke kan ansees for at være helt beboelige for intellektuelt udviklede kvinder.

At det nittende aarhundredes kvinde trods alle hindringer har udrettet det hun har, det er underet, ikke at hun har udrettet saa lidet. I mange aar, kanske aarhundreder, vil hun endnu arbeide under mislige betingelser, hun vil finde sig omgivet nær og fjern af en atmosfære af mistillid og modvilje. Der er under almindelige omstændigheder vanskeligheder nok for den sjeldne og udprægede begavelse, men bærer man hele klodens vegt paa sine skuldre, skal der uhørte kræfter til at reise sig.

Flytning.

Hendes kind var dunet og frisk og blød
med sommerens fineste rosenlød,
og stemmen var ung i lyd.
Hun fyldte huset med lærkesange,
og mig forsikred hun mange gange:
„Du kan tro det saa trygt, naar jeg siger,
at livet er fuldt af fryd!“

Jeg traf hende ofte ved fjordens bred,
naar veiret var godt og solen gik ned,
stirrende ind i dens ild.
Da lo hun: „Du ser, jeg har andet at vare
end hele den tossede menneskeskare,
der gaar og roder i muldet
og glemmer, en himmel er til!

„Her bygges i skyen af sølv og guld,
af rosenslotte er verden fuld —
jeg bygger for Fin og mig
af maanesølv og af solguld-strømme,
af dages tanker og nætters drømme
et slot, hvor den første af alle idyller
skal leves af Fin og mig!“

Siden der gik baade dage og aar;
hun flytted med Fin til sin gyldne gaard,
jeg tabte dem rent af syn.
Saa var det forleden, jeg gik ved stranden,
da sad hun dernede og stirred i sanden
og mærked ei fjordens farver
i aftenens svindende nyn.

Vi blev siddende sammen uden et ord —
Jeg tænkte: Mon endnu saa sikkert hun tror,
at verden af lykke er fuld?
Saa reiste hun sig, stivt smilende mod mig:
„Du skabermand, hvor jeg fabled for Dig! —
det blev *saa*, vi kom til at flytte, . . .
nu bygger vi hytter af muld!“

Alvilde Prydz.

Søster Simplicie.

„For nogle og tyve aar siden,“ fortæller en forfatter i *English Woman's Review*, „opholdt jeg mig i Paris og blev kjendt med en barmhjertig søster af ordenen Bon Secours de Troyes. Hun fortalte mig en tildragelse, som netop da var hændt. Beretningen om den har aldrig været offentliggjort, og jeg vil nødig, den skal dø med mig.

En dag kom der en ganske ung pige til forstanderinden og bad om at blive optaget som novice. Dette blev negtet hende, fordi hun var for ung, bare 16 aar, og ordenen fordrer, at et meget strengt kursus i sygepleie skal gjennemgaaes. Næste aar kom hun igjen med samme bøn, men saa endnu ud som et barn. Forstanderinden smilte: „Hvorledes kan du pleie nogen, du ser saa fin og spinkel ud, du kan ikke have kræfter nok til det arbeide.“ „Jo, moder, jeg kan pleie børn,“ svarte hun. „Lad mig bare faa forsøge, jeg er vis paa, det skal gaa godt.“ Lidt senere fik hun lov at komme ind paa prøve. I sex maaneder arbeidede hun og viste sig mærkelig skikket for arbeidet og fik saa novicens hvide slør. Saa begyndte de strengere pligter, men intet sygdomstilfælde og ingen nattevaagen syntes at gaa over „søster Simplicie's“ kræfter, og efter at hun havde aflagt løftet om fattigdom, kyskhed og lydighed, blev hun sendt om i hjemmene for at pleie syge, især børn, for hun havde en særegen evne til at behandle dem, og mange forældre i Paris velsignede søster Simplicie, fordi hun ved sin opofrende pleie havde givet deres barn tilbage til livet.

En dag viste forstanderinden hende en billet fra grevinden af C., som bad, at en søster maatte blive sendt til hendes hus, da hendes eneste lille datter laa farlig syg. Søster Simplicie reiste øieblikkelig. Det var en svær kamp for at rive barnet ud af dødens vold, men tilsidst var det frelst. Saa kom en lang rekonvalesens, og alt, hvad kjærlighed kunde finde paa til opmuntring for den lille, det fandt søster Simplicie.

Endelig kom den dag, da barnet var frisk, og søsteren vilde reise. Men den lille og forældrene vilde ikke slippe hende, hun maatte blive, nu skulde hun faa det godt og hvile sig. Nei, hun vilde strax tilbage til klosteret, men endelig fik de overtalt hende til at være over den lilles fødselsdag, som var om et par dage. Barnet var henrykt, nogle smaa veninder skulde feire fødselsdagen med hende. I Boulogneskoven havde hun ikke været, siden hun blev syg, og nu fik de kjøre did hen og lege en times tid, saa skulde vognen hente dem igjen.

Søsteren var med sin lille yndling, og en bonne og guvernante var med de tre andre smaapiger. Børnene legte muntert paa en rolig plet under træerne, da en rasende hund for ud af en af alleerne og styrtede lige mod den lille gruppe. Guvernanten og bonnen løb skrigende afsted, og de forskræmte børn sprang hen til søsteren. Der fandtes ikke et menneske, som kunde komme dem til hjælp, og det frygtelige dyr var lige ind paa dem. „Louise, læg armene tæt om livet paa mig, og de andre læg armene om livet paa hende igjen, som naar i leger la poule“ (en fransk leg). I et øieblik var børnene bag søster Simplicie, og det gale dyr for ind paa hende. Den vilde derpaa fare paa den lille, som var bagerst i rækken, men søsteren passede hurtig at vende sig, saa hun altid stod lige foran hunden og havde børnene beskyttet. Hunden blev mere og mere rasende; hun kunde ikke holde kampen paa den maade, hun greb fat i den og klemte sine smaa hænder rundt snuden paa den. Den rev sig løs mange gange og bed hende, men hun fik altid igjen et fast tag om den, indtil der endelig kom folk til hjælp. Da de var befriet, bragte hun barnet til dets hjem, bad tjenerne hilse moderen og sige, det var uskadt, og gik saa tilbage til klosteret. Hun gik lige til forstanderinden. „Moder,“ sagde hun, „jeg har været flere aar hos dig, og du har sagt, jeg har holdt mine løfter, vis mig nu en stor gunst.“ Forstanderinden saa paa hendes blege ansigt og de sønderrevne ærmer, som skjulte de saarede hænder. „Hvad er det mit barn, hvad er der iveien med dig,“ raabte hun angst. Da kastede søster Simplicie sig paa knæ for hende, fortalte hvad der var hændt og bønfaldt om at faa sendes til det almindelige hospital og ikke pleies i klosteret, saa søstrene kunde slippe at blive vidne til de forfærdelige lidelser, som ventede hende. Hun vidste, der ikke var noget haab. De fine hænder, som havde udført saa mange kjærlige gjerninger, var bidt

igjennem mange gange i den frygtelige kamp; de var et eneste stort saar og den ødelæggende gift var trængt ind i organismen. De dygtigste læger tilkaldtes, men det var før Pasteur havde fundet middel mod saadanne tilfælde. Forstanderinden og alle i klosteret kappedes i øm omsorg for den elskede søster, som nu samlede alle sine svindende kræfter i en eneste bøn: „Min gud, lad mig, som har ofret mig til din kjærligheds tjeneste, faa dø uden at bespotte dit hellige navn.“ Hun vidste, at i de sidste stadier af denne forfærdelige sygdom pleiede patienterne udstøde de frygteligste forbandelser og eder, som om de var besat af en uren aand; hun havde hørt de skrækkeligste bespottelser fra rene og kjærlige kvinders læber. Den lille søsters bøn blev hørt. Hun led meget, men da hun tabte bevidstheden, var det velsignelser og brudstykker af bønner, som lød fra hendes læber, og søster Simplicies sidste ord var: »*Te Deum laudamus.*«

Til „Nylændes“ redaktør!

Det var — for at vende om talemaaden — en tanke, der ser ud som et tilfælde, at De svarer L S. med et citat af „Paa Fuglvik“, netop som jeg i mit stille sind havde besluttet at skrive det af og sende ind som svar. Jeg skulde ud og reise og fik ikke fat i bogen; det var grunden til, at De ikke straks fik se, hvilken sympati der er mellem Dem og enkelte af Deres læsere. Da det var mit eneste svar, vilde jeg forøvrigt citeret et stykke længere, og jeg tillader mig derfor at komme med det nu efterpaa.

„. . . . . . hvorfor har vi for eksempel ingen kvindelig Göthe?“ Hun saa bistert paa ham. „Det spør alle mænd om! — Fordi der ingen mand har eksisteret, der har bygget paa os, som vi paa de store mænd, og fordi livet aldrig har git en kvinde, hvad det har git en mand. — Hvor var der blet af Deres digtere, spør jeg bare, dersom de havde skullet leve som kvinder. Jeg er ræd man for lenge siden var blet færdig med at skrive om Göthe, dersom han havde været Fru von Stein, havt 7 børn paa 9 aar og forresten ikke lov til at forelske sig. — Tenk bare forelskelsens sjele-

oprør . . . . . for et stof det gir at digte paa, og hvad nytte har kvinderne i regelen kunnet gjøre sig af det? Den bølge, som bærer manden høiest, blir jo ved viselig foranstaltning ledet til at ødelægge os! . . . . En kvindebegavelse er endnu aldrig traadt frem, baaret af tiden, men trods den . . . . . derfor har den som oftest set saa underlig forrevet ud ogsaa! Og derfor har vi heller ikke nogen lykkelig modnet kvindelig kunstnerkraft . . . der er noget uferdigt og noget medtaget over dem allesammen! . . . .“

Læser man med forstaaelse og en smule „fantasi“, mener jeg, dette er svar nok. Deres *g.*

For skole og hjem.

Den kongelige skolelovkommission 1891 har udarbeidet et foreløbigt udkast til en ny ordning af det høiere skolevæsen. Vi indtager i „Nylænde“ den del af dette, der angaar pigeskolen samt fælles-undervisningen:

„Kommissionen har det hverv i forbindelse med revisionen af den høiere skoles ordning at afgive forslag til ordningen af den kvindelige undervisning. I vedkommende departementsforedrag henpeges paa, at det erfaringsmæssige grundlag for den bestaaende skoleordning udelukkende er hentet fra gutteskolen, og at middelskolen udelukkende har været beregnet paa den mandlige ungdom. „Ikkedestomindre er den“, heder det, „i stedse stigende grad ogsaa bleven søgt af kvindelige elever, og samtidig har flerheden af de private pigeskoler ændret sine planer i retning af middelskolens ordning. Det er ydre forhold, og da navnlig kvindernes berettigede krav paa adgang til erhverv, som har foranlediget dette; men idet bevægelsen griber den hele pigeskole, saa den kvindelige ungdom i vort land snart sagt vil være udelukket fra at søge høiere uddannelse ved anstalter, der har anledning til at tage de særlige hensyn, som kvindens særegne livsstilling maatte kræve, bliver det for samfundet en betydningsfuld sag

at bringe det til størst mulig klarhed, hvorvidt denne bevægelse skulde have overskredet de naturlige grænser for udviklingen og hvad der i saa fald skulde være at foretage for at bringe udviklingen ind paa et sikrere spor. De senere aars erfaringer baade om fællesundervisningen i middelskoler og om de efter middelskolens mønster omorganiserede pigeskoler vil under de herhen hørende overveielser kunne afgive et bedre materiale end det, som forhen har staaet til raadighed, og man vil vistnok nu med større sikkerhed end tidligere kunne besvare det spørgsmaal, hvorvidt og i tilfælde fra hvilket skoletrin den høiere pigeskole bør anlægges væsentlig forskjellig fra gutteskolen, — og paavise, hvorledes skolens plan bør tillempes for de skoletrins vedkommende, der maatte skjønnes hensigtsmæssigen at kunne bruges som fællesskole for elever af begge kjøn. Forsaavidt nødvendigheden af helt eller delvis særegne undervisningsanstalter for den kvindelige ungdom maatte anerkjendes, opstaar fremdeles det spørgsmaal, om ogsaa oprettelsen og vedligeholdelsen af saadanne bør, ligesom tilfældet altid har været med de høiere gutteskoler, have krav paa understøttelse fra det større samfunds side.

Til at bistaa kommissionen ved disse overveielser er af departementet blevet nedsat en komite, bestaaende af skolebestyrerinderne fru R. Nielsen og frøken H. Wulfsberg samt skolebestyrer B. Paus, der har deltaget i kommissionens forhandlinger og afgivet sin betænkning i sagen.

Til orientering i sagen og for at finde et udgangspunkt for sine overveielser har kommissionen troet først at burde kaste et tilbageblik paa pigeskolens udvikling hos os i de senere aar.

Som bekjendt har pige- og gutteskolen hos os som i vore nabolande fra først af udviklet sig paa det i reformationstiden lagte grundlag, der i den tids sprog blev udtrykt ved, at gutterne skulde opdrages til „at styre land og folk vel“, pigerne til „at optugte og holde vel vedlige hus, børn og tyende“, med andre ord, de første for statslivet, de sidste for hjemmet og familielivet. Det er da en selvfølge, at begge skoler under sin vekst maatte skille sig ud fra hinanden ved sit maal saavelsom ved sin ydre udformning. Medens gutteskolen, naar den er fuldstændig, kom til at omfatte baade barne- og ynglingealderen, blev pigeskolen som regel en barneskole. Først i sekstiaarene indtraadte heri en forandring, idet der ved denne tid saavel hos os som i vore nabolande oprettedes høiere skoler eller kurser for voksne unge piger, enten som en umiddelbar fortsættelse af og i tilslutning til barneskolen eller som særegne anstalter. Hos os kunde dog disse skoler paa grund af sin faatallighed ikke faa synderlig vidtrækkende indflydelse. Paa de fleste steder er da pigeskolen forbleven en barneskole, kun at dens kursus der, hvor dens organisation var fuldkomnest, blev

et aar længere end den tilsvarende afdeling af gutteskolen. Denne ordning skyldes ikke nogen administrativ foranstaltning fra det offentliges side; thi pigeskolen har indtil den seneste tid udviklet sig som privatskole. Den 10-klassige pigeskole, omfattende det 6te til det 16de aldersaar, er frugten af en fuldstændig fri udvikling. Medvirkende hertil har været, at piger ikke saa tidlig som gutter har pleiet at forlade hjemmet for at søge et erhverv eller uddanne sig derfor. Men fornemmelig skyldes det vistnok den omstændighed, at pigeskolen ikke i den grad som gutteskolen fandt at burde lægge beslag paa sine elevers tid og kræfter, dels af hensyn til deres fysiske udvikling, dels for ikke for meget at unddrage dem arbeidet i og for hjemmet, med hvem skolen ogsaa i et enkelt fag har delt den opgave at uddanne den unge pige for de huslige sysler. Karakteristisk for denne pigeskole var ogsaa, foruden det noget længere kursus, en noget enklere fagcyklus, og at undervisningens maal ikke var afstukket med samme nøiagtighed som i gutteskolen. Som ikke sigtende paa noget ydre maal, mente pigeskolen at burde være i særegen grad en dannelses- ikke blot en undervisningsanstalt; den har søgt paa en friere maade, end dette har været muligt i gutteskolen, at omfatte dannelsens hele anliggende, ikke blot den intellektuelle, men ogsaa, og det fortrinsvis, gemytslivets udvikling, og gjort opdragelsen i videste omfang til sin opgave. Den har derfor ogsaa ved sit lærerpersonales sammensætning søgt at bevare noget af et hjems karakter. Ved sin undervisning og veiledning har den villet forberede den unge pige til engang som moden kvinde at indtage sin plads i et dannet hjem.

I denne opfatning og begrænsning af pigeskolen skede der en forandring ved loven af 15de juni 1878, der vistnok ikke tilsigtede nogen indflydelse paa pigeskolen, men dog kom til at øve den og derfor betegner et skille i pigeskolens udvikling.

Efterat der var givet kvinder adgang til i forskjellige praktiske livsstillinger at forskaffe sig sit livserhverv, havde man ogsaa begyndt at stille samme krav til dem som til mænd, at de skulde fremlægge offentligt vidnesbyrd for besiddelsen af de nødvendige kundskaber og færdigheder. For at opnaa et saadant vidnesbyrd havde i de senere aar flere kvinder underkastet sig middelskolens afgangseksamen, der efterhaanden havde faaet betydning som kvalifikation for saadanne erhverv, hvortil ingen særlig faguddannelse krævedes. Forberedelser til denne eksamen blev imidlertid vanskeliggjort for kvinder derved, at pigeskolen efter sin plan ikke kunde overtage den; de fornødne kundskaber maatte derfor søges erhvervet gjennem privat undervisning. Foranlediget herved indsendte i 1877 en privat pigeskole til kirkedepartementet forslag til lov om middelskoleeksamen for piger. I motiveringen til dette forslag udtales, at den 10-aarige pigeskole ikke uden at skade sine egne interesser

kunde optage i sig middelskolens hele fagkreds, men at den af forslagsstillerne opførte fagrække fuldkommen kunde løse den opgave, der er udtalt som maal for middelskolens undervisning: at meddele de disciple, der træder umiddelbart over i livet, en afsluttet og efter deres behov afpasset almendannelse. Den foreslaaede fagrække afveg fra middelskolens væsentlig deri, at den ikke omfattede matematik, men derimod haandarbeide, bogholderi og, som obligatorisk fag, fransk.

For en saadan modenhedsprøve af et saadant indhold kunde den 10-aarige pigeskole selv overtage forberedelsen.

I sit foredrag om denne sag udtalte departementet sig imod at gjøre middelskolens ordning og plan — om end med modifikationer — bindende for de høiere pigeskoler. Pigeskolen vilde derved, mente man, komme ind i et falskt spor, der fjernede den fra dens egentlige bestemmelse; hvad der trængtes, var en modenhedsprøve, der kunde danne afslutningen paa og være en garanti for en særlig paa kvindens tarv beregnet, høiere almendannelse. Da imidlertid en saa lidet forberedt sag først maatte undergives en omfattende og grundig drøftelse, og da man maatte saameget, som muligt, lette de kvinder, der ønskede at komme ind i forskjellige praktiske livsstillinger, adgang til at erhverve det vidnesbyrd, som mer og mer kræves, for at være i besiddelse af de fornødne kundskaber og færdigheder, foreslog departementet en lempelse for piger i fordringerne til middelskolens afgangseksamen. Denne lempelse bestod i, at fordringerne i matematik nedsattes, medens paa den anden side prøven for pigernes vedkommende skulde omfatte haandarbeide. Den saaledes modificerede middelskoleeksamen skulde ogsaa kunne tages ved pigeskolerne.

Den i henhold hertil fremsatte kongelige proposition fandt i det hele tilslutning paa stortinget Vedkommende komite var med departementet enig i, at spørsmaalet om den høiere pigeskoles ordning maatte holdes udenfor denne sag, og at løsningen af dette spørsmaal i hvert fald ikke var at finde i enkelte større eller mindre modifikationer af en ordning, der er betinget af andre forudsætninger og formaal. Derimod fandt den, at departementet ved at foreslaa en særegen middelskoleeksamen for piger ved pigeskoler og ved at optage prøve i haandarbeide var kommet udover de optrukne grænser. Komiteens indstilling gik derfor ud paa, at fordringerne i matematik til middelskoleeksamen paa forlangende kunde indskrænkes for kvinders vedkommende; — intet videre. Ogsaa i stortinget hævdedes, skjønt under en forholdsvis sterk meningsbrydning, den samme grundopfatning, at samfundet vilde staa sig bedst paa at lade den kvindelige dannelse hvile paa sit eget grundlag, men ved siden af eller paa dette grundlag tillade, at der for de kvinder, som søger at grunde en egen eksistence derpaa, bliver adgang til at erhverve og irettelægge beviset for, at de har erhvervet de fornødne

kundskaber og færdigheder. I overensstemmelse hermed fattede stortinget sin beslutning, der alene kom til at afvige fra komiteens indstilling for saa vidt, som det ogsaa skulde tillades pigeskoler at afholde den for kvinder modificerede middelskoleeksamen.

Den herpaa grundede lov af 15de juni 1878 havde til sin første følge, at ti-klassige pigeskoler udvidedes med et middelskolekursus paa indtil 1 aar, hvortil henlagdes de dele af middelskolens fagkreds, som pigeskolen hidtil ikke havde optaget

I 1884 fattede imidlertid stortinget en beslutning, som syntes at gaa i modsat retning. Breviks kommune havde andraget om statsbidrag til en middelskole, som den havde tænkt at anlægge paa gjennemført fællesundervisning af gutter og piger. Departementet havde i overensstemmelse med tidligere stortingsbeslutninger erklæret en saadan ordning for utilstedelig, men vedkommende stortingskomite udtalte, at den ikke længer stillede sig afvisende ligeoverfor denne tanke, som den ønskede undergivet prøvelse Til fordel for fællesundervisningen paaberaabtes erfaringerne fra forholdene i vort land, særlig fra folkeskolen, samt fra Amerika, foruden de økonomiske hensyn. Efter en debat, hvori fællesundervisningen drøftedes dels som en hensigtsmæssig, dels som den principmæssig rigtigste form for undervisning og opdragelse, besluttede stortinget, at der ikke skulde lægges Breviks kommune nogen hindring iveien for at indføre fællesundervisning, om den vilde forsøge den.

Følgen af denne forholdsregel har været, at størstedelen af de kommunale og nogle af de offentlige middelskoler lidt efter lidt er bleven organiserede som fællesskoler og har afløst vedkommende steds pigeskole. Fællesundervisningen blev dog ikke helt gjennemført, idet der maatte skaffes plads til haandarbeide for pigerne, hvortil timerne maatte tages fra de fællesfagene tillagte timetal. For at bøde herpaa blev pigernes kursus gjort 7-aarigt, medens det for gutterne er 6-aarigt, idet pigerne som regel skulde forblive 2 aar i øverste klasse med delvis særundervisning.

Saavel indenfor disse fællesskoler som inden de ovennævnte pigeskoler er der imidlertid foregaaet en videre udvikling i en dobbelt retning.

Ved tilknytning af et tillægskursus var pigeskolen sat istand til med bevarelsen af sit eget formaal at forberede til middelskoleeksamen. Denne forberedelse blev oprindelig betragtet som et biøiemed; men da stadig flere og flere piger gjennemgik tillægskurset og underkastede sig prøven, maatte skolen ogsaa mere og mere tage hensyn dertil. Dette skede paa den maade, at undervisningen i de oprindelig til tillægskurset henlagte fag allerede paabegyndtes i pigeskolen, dog som valgfri. Derefter blev ved enkelte skoler kurset forkortet, ved andre sløifet Udviklingen i denne retning har altsaa ført til, at den 10-aarige pigeskole

har optaget i sig middelskolens fagkreds og afslutter sit kursus med en prøve, svarende til den offentlige middelskoles, kun med den ovenfor omtalte lempelse i eksamensfordringerne i matematik. Paa den anden side har der ogsaa været gjort forsøg paa at bevare for pigeskolen tillægskurset eller udnytte for den fordelen ved dens forlængelse fra 10-aarig til 11-aarig Saalænge tillægskurset beholdtes som saadant, kom arbeidet i det sidste aar for en væsentlig del til at bestaa i trættende repetitioner og blev mere en samlen i hukommelsen af en hel del enkeltheder end et til alderen svarende udviklende tankearbeide

Kunde man derimod fordele stoffet jevnt over det hele kursus, efter dets vanskelighed og elevernes modenhed, saa vilde det ikke blot være muligt at meddele undervisningen paa en mere tilfredsstillende maade og derunder ogsaa dvæle ved sider af fagene, navnlig naturkundskaber, som det er af særlig betydning for kvinden at kjende, men man vilde ogsaa bedre kunne indrette skolearbeidet efter elevernes fysiske udvikling Det er ud fra denne betragtning, at endel pigeskoler med 11-aarigt kursus har søgt og erholdt approbation paa en ordning, hvorefter skolen deles i to afdelinger, den første omfattende den egentlige barnealder til det 15de aar, den anden det 15-17de aar. Denne ordning har tilladt skolen i nogen grad at udvide sin undervisning udover middelskolens, afslutte nogle fag paa et mellemtrin for at fordybe sig mere i andre paa det høiere trin, udnytte fuldstændigere det for gutte- og pigeskolen fælles stof og samtidig optage andet, der er at særlig interesse for pigeskolen, som elementerne af kemi med sundhedslære og huslig økonomi (Fortsættes.)

Om vore skolebørns hygiene. Af Chr. Døderlein. Alb Cammermeyers forlag. Kristiania og Kjøbenhavn.

Jeg vil paa det varmeste anbefale forældre og lærere at læse denne bog. De, der tænker, at de har læst hvad der behøves af den slags, vil dog sikkerlig finde meget, som de ikke før har vidst eller tænkt paa, og de andre — kanske især mødre —, som vil skrækkes tilbage af bogens mange fremmede ord og tunge stil, vil dog, naar de overvinder sig en smule, finde saa meget af interesse og saa meget at tænke over for sine børn, at de sikkerlig vil lægge bogen bort med en taknemmelig følelse til forfatteren, naar den er studeret til ende.

Men beklages maa det i høi grad, synes mig, at en saa god bog, som er skrevet netop for de ulærde, ikke er holdt i et mere ligefremt sprog. De lange sætninger og de forbausende mange latinske og fremmede benævnelser paa de fleste ting vil vanskeliggjøre bogens udbredelse meget

Om der i det mindste havde fulgt et tillæg med, hvor de vanskeligste ord var oversat — men der er intet saadant. Ord som: *akkommodere* sig, *manifestere* sig, *persistere* o. s. v. kunde vel i det mindste ligegodt været ombyttede med norske. Det gjør læsningen trættende og kjedelig, naar man ofte maa stanse og gjætte sig til, hvad ordene egentlig betyder. Og de fleste af os nutidens mødre — om vi end har lært mere end fortidens – saa er vi desværre ikke saa lærde, som kanske kunde være ønskeligt. Det var jo godt, om *alle* mødre vilde læse denne bog, men det bliver her umuligt at forlange, — da maatte bogen først oversættes.

Alligevel gjentager jeg, at jeg paa det varmeste anbefaler bogen. Med lidt taalmodighed og god vilje skjønner alle dannede mennesker det, som er *væsentligst*, og det er ikke tvil om, at bogen lærer os uhyre meget, som vil være til stor nytte for vore børns eller elevers sundhed.

Og sundheden — hvilken kollosal betydning har den ikke! Hvilken velsignet gave giver vi ikke vore børn, hvis vi er istand til at give dem et sundt legeme! Hvilken umulighed, kan jeg næsten sige, er det ikke for den syge og svækkede at føre en glad og lykkelig tilværelse! Selv om alle forhold i livet føier sig godt for en saadan — trykket af den svage helbred vil i de allerfleste tilfælde negte ham eller hende evnen til at glæde sig og være helt tilfreds.

Bogens motto er Bjørnsons:

»En ungdom, som er stærk og sund
er hele folkets æressag,
er hele livets blomstringsdag,
opstandelse paa fædres grund
af alle slægter.«

En stærk og sund ungdom — ja lad os arbeide for det!

a. u.

Pigeskoler i Rom. „Under vort korte ophold i Rom havde vi anledning til at besøge et par af pigeskolerne,“ skrives i en korrespondence til *The Woman's Journal*, Boston.

„Der er tre normalskoler for piger i Rom. Den vi besøgte, som bærer Vittoria Colonnas feirede navn og er beliggende inden Diocletions bade har ogsaa et forberedelses-kursus. Undervisningen syntes at gaa med liv og kraft. Vi besøgte store klasser i etik, botanik, historie, gymnastik og musik og følte os tiltalt ved det intelligente og livfulde udseende hos størsteparten af eleverne. Efter et saa kort besøg og med

vort ikke meget grundige kjendskab til sproget, kan jeg naturligvis ikke udtale mig om undervisningens værd, men hvad man straks fik følelsen af var, at der herskede et udmærket forhold mellem lærere og elever. Det havde en vis interesse at sidde i en af historieklasserne og høre forklaringer over fabelen om Romulus og Remus blot en 20 minuters vei fra selve den capitolinske høi. Gymnastiken udførtes i trange klæder og høie hæler, saa det er ikke at undres paa, at *den* ikke var populær. Omtrent 80 af pigerne bor paa skolen. Dette kursus fører frem til *maestra*-eksamen, som berettiger til at undervise i elementærskolerne.

I samme bygning er der et videregaaende kursus, som leder frem til *magister*-eksamen, der igjen berettiger til at undervise i normalskolerne. Vi var i en af klasserne her og hørte en oplæsning i engelsk og morede os over den forvandling, vort modersmaal undergik, idet det udtaltes af det solrige sydens døtre. Vi fik en følelse af, hvorledes vort italiensk maa lyde for deres øren! I den almindelige normalskole læres intet andet sprog end fransk, men paa dette videregaaende kursus har man ogsaa timer i tysk og engelsk.

Vi fik høre, at alle lærdomsanstalter i Italien er aabne for kvinder paa samme vilkaar som for mænd, ogsaa de klassiske gymnasier og universiteterne. De sekundære skoler er delt i klassiske og tekniske, svarende til de tyske gymnasier og realskoler, og i Rom er der en realskole for pigerne helt tilsvarende gutternes. Indtil den allersidste tid har søgningen af piger til klassisk undervisning ikke været stor, og de, som har ønsket at deltage i disse kurser, er blevet optaget som elever i Roms forskjellige guttegymnasier, men ifjor blev et klassisk gymnasium udelukkende for kvinder sat igang i Collegio Romano. Atten smaapiger paa tolv aar og under har der nu afsluttet det første af de otte aars klassiske undervisning; jeg hørte dem læse latin, og det gjorde de godt til blot at have læst sproget et aar.

Ved Roms universitet er der for tiden syv kvindelige studenter, — en studerer retsvidenskab, to naturvidenskab og fire historie og literatur; adskillige andre damer, som ikke er studenter, paahører forelæsningerne.

Denne liberalitet i at aabne læreanstalterne for kvinder kan synes underlig i et land, hvor det neppe ansees for trygt eller anstændigt selv for unge piger paa 18 aar og over det, at gaa uden følge til og fra kurserne. Men — i den moralopfatning, som et saadant faktum giver udtryk for, og i almenhedens kritik og dom ligger vistnok paa den anden side grunden til, at der endnu er saa forholdsvis faa af Italiens kvinder, som benytter sig af den adgang til høiere undervisning, som nationens lovgivere og regjering har aabnet for dem."

Forskjelligt.

Blandt de 100 deputerede ved 5te norske arbeidermøde i Drammen var der to kvindelige, nemlig for „fyrstikpakkerskernes forening“, Kristiania, fru Fernanda Holst og for tjenestepigernes særlag, Sofie Haga.

Som første emne ved arbeidermødet behandledes: „Bør man ikke kræve almindelig stemmeret for kvinder som for mænd fra det 21de aar i stat som i kommune?“ Edvard Olsen, Kristiania arbeidersamfund, indledede. Efter en længere diskussion vedtoges enstemmig følgende resolution: *Arbeidermødet udtaler sig for landsvenstreforeningens program om almindelig stemmeret for mænd.* Derpaa vedtoges et forslag om at „arbeiderforeningens program bliver stemmeret for kvinder over 25 aar“, med 69 mod 17 stemmer.

I „Hvad vi vil“ skrives: Ved at gjennemse rigsdagsforhandlingerne og de forskjellige lovforslag, der i vinter lagde beslag paa rigsdagsmændenes virksomhed, findes der ikke et eneste positivt forslag eller en eneste selvstændig forhandling til forandring af kvindens uheldige retsstilling i samfundet, og dog gjør man samtidig den opdagelse, at der er skeet et betydeligt omslag i den offentlige mening ogsaa indenfor det høie folketing fra den første gang, da kvindens ligestilling med manden gjennem kvindesagens enlige talsmand, hr. F. Bajer, kom til orde.

Det er nemlig kjendeligt, at de fleste rigsdagsmænd gjennem sine vælgere er bleven mindet om, at der er skarer af kvinder, som kræver ret til selvstændigt erhverv, og som paa grund af de forældede lovregler fuldstændigt ligger under for sult og nød.

Der er derfor netop i vinter blevet talt mere om kvinderne end i nogensomhelst af vore tidligere rigsdagssamlinger, og det tør menes — ikke uden betydning

---

De danske »samlede kvindeforeninger« havde søndag den 21de juni en storartet folkefest i skoven ved den slesvigske sten. Festen havde samlet omkring 10,000 kvindesagsvenner. „Med smuk musik og vaiende

faner," skriver „Hvad vi vil", „svingede det store kvindetog ind paa pladsen ned til den rigt smykkede talerstol, hvor der var anbragt et motto med røde bogstaver paa hvid grund, omvundet med bøgeløv. Ordene var ganske simple: „Lige ret for mand og kvinde". Som mottoet var enkelt og ligefremt, saa var og talerne. De samme uafviselige sandheder, at samfundets lykke kun kan vindes ved retfærdighed" og „i fællesskab ved ligestilling mellem de to kjøn", tror de, det store sociale spørsmaal skulde løses, det var grundtonen."

I Wien er der nylig holdt et stort kvindemøde, hvor der enstemmig besluttedes at indgaa til nationalforsamlingen med et andragende om lige ret for mænd og kvinder, politisk og socialt. Medlem af rigsraadet, Pernerstorfer, vil indbringe forslaget.

Den deputerede fra Brest, M. de Gasté, har for anden gang forelagt deputeretkammeret et forslag til revision af forfatningen, hvorved der gives mænd og kvinder lige ret og lige adgang til lovgivningsmagten.

Bekjendtgjørelser.

Abonnementsprisen for „Nylænde"

er 3.50 pr. aar og 35 øre i porto. Abonnementet er bindende for et aar, men betalingen kan om ønskes erlægges halvaarsvis Forsendt til Amerika koster "Nylænde" 1 dollar 30 cents pr. aar. Ellers til udlandet kr. 4.70. Abonnement kan tegnes i expeditionen N. K. F.s kontor, Universitetsgaden 7 II, aabent alle hverdage fra 1—2, samt i alle boglader og paa alle postkontorer.

Uregelmæssigheder i forsendelsen bedes uopholdelig meldt i ekspeditionen, Universitetsgaden 7, II. (Indgang fra Pilestrædet).

Redigeret af frk. **Gina Krog.**

Dagbladets Bogtrykkeri.

Grönnegd/12

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING

5te Aarg. | Kristiania den 1ste august 1891. | No 15.

Sorosis.*)

New-York, december 1890.

Sidste høst modtog jeg en indbydelse til at være med i en sammenkomst i „Sorosis". „Sorosis", hvad er det for noget? spør formodentlig de allerfleste læsere.

Jo „Sorosis" er navnet paa den første og ældste kvindeklub i den nye verden, en klub, som for længe siden har naaet myndighedsalderen, og som staar høit i anseelse blandt Amerikas tænkende, dannede kvinder.

Samlingslokalet er i „Delmonicos" statelige bygning i Femte Avenue, New-Yorks eleganteste gade, og klubben træder bare sammen to gange i maaneden fra oktober til mai, første og tredie mandag hver maaned. Jeg var buden til mødet første mandag i oktober; det andet møde i maaneden er udelukkende forbeholdt foreningens medlemmer.

Elevatoren bragte mig op i den af „Sorosis" benyttede etage. Der gik eller stod i de forskjellige værelser flere hundrede smukt klædte damer, færdige til at sætte sig ned til en udsøgt „Delmonico" middag eller „lunch" til tre kroner kuverten, hvad der maa ansees for meget billigt, naar man tar i betænkning, at „Delmonico" er New-Yorks eleganteste restaurant, hvis franske kok er høiere aflønnet end en svensk statsraad.

Franske opvartere passerer forbi hinanden med bretter besatte med delikate anretninger; is og kager serveres som dessert, og saa kommer kaffe, te og isvand. Vin, øl og likører serveres ikke, da dette strider mod reglementet i en hel del af Amerikas bedste kredse.

Der hersker den livligste stemning blandt „Sorosis"-damerne, som

*) Efter »Dagny«.

bærer hver sit klubmærke, et „*S*“ af guld eller sølv — som brystnaal, fæstet i hattebaandet eller fæstet omkring en buket af roser eller chrysantemum. Blomster, vakre toiletter og straalende øine lyser, hvor man vender sig. Livlig samtale, dæmpet latter og den mest utvungne stemning i forening med en udsøgt belevenhed i maaden at mødes paa — er det, der først og fremst virker behagelig paa iagttageren.

Saa dette er blaastrømpernes frygtelige samfund, som i begyndelsen betragtedes med saa mistænksomme og fordumsfulde øine af det „stygge kjøn“! Enhver ugunstig forhaandsdom brister som en sæbeboble foran virkelighedens vidnesbyrd. Et mere tiltalende dameselskab end „Sorosis“ kan man vanskelig finde Størstedelen af medlemmerne er kvinder, som fortjener sit livsophold som læger, journalister, lærerinder, kunstnerinder o. s. v. Mange af dem staar allerede paa berømmelsens øverste trin, andre arbeider sig opover fra det nederste; endel medlemmer er rige mænds hustruer og har selv aldrig optaget kampen for tilværelsen, men de foretrækker „Sorosis“' friske aandelige atmosfære for et tomt selskabsliv i aandløse kredse.

Da man var færdig med middagen, blev den største salon gjort ryddig, og damerne slog sig ned i en halvcirkel omkring præsidentens bord, hvor klubben laa ved siden af en vase med duftende blomster. Om en stund begyndte saa sjæle-bespisningen at serveres til medlemmer og gjæster. For at bringe den tilveie er man gaaet systematisk tilverks. Klubben er inddelt i komiteer, og ved hvert maanedsmøde tilkommer det en af komiteerne at drøfte et spørsmaal af interesse. Saaledes bestemmes for et møde opdragelsen som emne, for et andet videnskabelige spørsmaal, filantropi o. s. v.

Oktobermødet var ofret lægerne, allesammen praktiserende læger i New-York, de fleste af dem med mangeaarig, meget stor og indbringende praxis. Den ene læge efter den anden betraadte talerstolen og oplæste et foredrag, som ikke varede mange minuter. Det første spørsmaal var: „Hvorledes forholder det sig med menneskenes livslængde i vore civiliserede tider i forhold til i gamle dage?“ En af talerne var saa kvik og træffende i sine sammenligninger, at Sorosismedlemmerne og gjæsterne lo og klappede omkap.

En liden fin doktor med øine, som lyste af velvilje, men ogsaa saa ud til at kunne se tvert igjennem patienterne, besteg derpaa talerstolen. Paa fem minuter havde hun givet hele den moderne kvindeverden en grundig moralsk afrisning for de forsyndelser, de begaar mod sig selv og efterkommere ved høie hæler, korsetter og den fordærvelige skinkrave, som varmer lidt paa et punkt af legemet og udsætter alt det øvrige for vinterkulden. Taler en herre mod den herskende mode, siger Evas døtre, at han snakker om, hvad han ikke forstaar sig paa, det gjør ganske anderledes virkning, naar sandheden

udtales af en elskværdig prædikant af deres eget kjøn, som har rede paa sagen og kan forudsige følgerne uden at behøve at veie ordene.

Mellem de mere lærde udviklinger havde man saa deklamation, sang og musik, præstationer, som gjorde klubben al ære. Det hele gik saa ugeneret til, at en europæer maatte forundre sig over, hvorledes kvinder kunde vinde den selvbeherskelse, som maa til for paa opfordring og uden omsvøb at gaa frem paa platformen og der overfor et par hundrede kritiske øine og øren, ligefremt udtale sin mening. Dette har netop været „Sorosis"' plan, som den har gjennemført paa en beundringsværdig maade. Gjennem meningsudvexling har klubben udviklet kvindernes tænke- og taleevne, har stimuleret de forknytte og tilbageholdne og har givet begavelser anledning til at gjøre sig gjældende. I mange retninger har „Sorosis" opdraget kvinderne.

Da programmet var afsluttet, begyndte samtalen igjen for alvor, gjæsterne presenteredes for de mest bekjendte medlemmer, og man tilbragte tiden paa den behageligste maade, indtil man skiltes kl. ½5.

Saa stor interesse havde jeg faaet for „Sorosis", at jeg et par dage efter sammenkomsten opsøgte klubbens mangeaarige president mrs. Croly, velkjendt som forfatterinde under signaturen „Jenny Jane" og gudmor til „Sorosis". Hun kunde bedre end nogen anden give mig oplysning om klubbens tilblivelse og udvikling.

Jeg fandt mrs. Croly paa redaktionskontoret blandt hauger af papir. Paa den elskværdigste maade indbød hun mig til sin modtagelsesaften førstkommende søndag, og jeg hørte adskilligt af interesse om „Sorosis" i særdeleshed og de amerikanske kvindeklubber i almindelighed. Modtagelsen hos den aandfulde elskværdige dame i hendes elegante bolig var saadan, som jeg ofte har hørt Fredrika Bremers soiréer beskrevet. Maden spiller en underordnet rolle. Men hvad er et tungt fordøieligt maaltid til urette tid mod nydelsen ved at træffe samtidens første tænkere, høre deres anskuelser om dagens spørsmaal og selv deltage i meningsudbyttet i et selskab, hvor den gedigne kulturs sandt demotiske ideer fremtræder med aandsdannelsens aristokratiske præg.

Det var en enkelt tildragelse, som gav stødet til „Sorosis"' stiftelse. Da Charles Dickens efter at have afsluttet sin bekjendte Amerikareise stod i begreb med at tiltræde tilbagereisen til Europa, indbødes han af New-Yorks „Press-Club" til en storartet afskedsmiddag. Bladet „World" redigeredes dengang af mr. Croly, og hans hustru var en allerede da kjendt journalist og forfatterinde. Mrs. Croly anholdt om en billet for at deltage i festen og tilbød sig ligesom de øvrige medlemmer af pressen at erlægge de 60 kroner. Hendes anmodning behandledes af festkomiteen som en spøg, og skjønt flere andre damer havde ansøgt om at faa deltage, og formanden, den berømte journalist Horace Greely, erklærede, at hvis damerne ikke tilkjendtes samme ret som herrerne til at

deltage i festen, vilde han frasige sig sit hverv som formand, — sluttede sagen med, at mrs. Croly i sidste stund erholdt et skriftligt, i haanlige udtryk affattet svar, hvori hun underrettedes om, at hvis hun kunde svare for, at et tilstrækkeligt antal damer vilde indfinde sig, for at de, som var tilstede, ikke kom til at føle sig generede, skulde de faa lov at være med mod erlæggelse af billetafgiften.

Denne uhøflige indvilgelse vakte stor forargelse blandt de angjældende damer, som naturligvis efter den art indbydelse ikke vilde deltage i festen. *Ingen damer* var de herrer journalisters løsen, og Charles Dickens blev følgelig feiret blot af sit eget kjøn.

Men herigjennem var en ny impuls givet. De mest fremragende talenter blandt damerne i New-York og Boston kom sammen og besluttede at stifte en klub til nytte og fornøielse, en klub til meningsudvexling blandt tænkende kvinder, men fremforalt en klub, hvor *ingen herrer* skulde faa være med. Da ideen først havde faaet liv gjaldt det at døbe barnet, og saa vanskelig var det at finde navn, at det hele nær var gaaet op i røg. Nogle vilde kalde klubben „blaastrømpen", andre „kvindeligaen", atter andre „sfinxen", „Columbia" og saa i det uendelige. Efter mange stridigheder seirede navnet „Sorosis", som man fandt heldigt, fordi det lyder godt, ikke er hverdagsligt og er let at huske. Det betyder en masse smaa individuelle blomster forenede i en klase som hos syrener o. a.

I sine første leveaar gjennemgik „Sorosis" hele rækken af barnesygdomme. Ja, saa stor var tvilen paa selskabets levedygtighed, at en bekjendt New-Yorker redaktør aabent udtalte, at hvis klubben formaaede at slæbe sig frem til sin anden fødselsdag, saa maatte mændene forandre sine anskuelser om kvindekjønnet i almindelighed. Tiderne har forandret sig; dengang ansaa man en kvindeforening, som ikke var kommet igang i et velgjørenhedsøiemed for en umulighed. De eneste kvindelige foreninger, som fandtes, var syforeninger, og ogsaa der havde mænd forsædet. Ingen mand kunde tænke sig, at et verdsligt selskab af kvinder, tilhørende ulige smagsretninger og religiøse anskuelser, med forskjellige vaner og beskjæftigelser og uden en bestemt tendens, kunde holde sammen. „De vil komme i haarene paa hinanden," spaaede man.

Men trods de onde spaadomme vedblev „Sorosis" at leve. Med 14 medlemmer begyndte klubben, nu regner den flere hundrede, og saa mange søger at blive medlemmer, at man har maattet gjøre „ordensreglerne" strengere og forhøie indskrivningspengene for at hindre alt for stort tilløb.

New-Yorks journalistklub, som gjennem sin opførsel havde givet stødet til stiftelsen af „Sorosis", begyndte efter en tids forløb at forandre sine anskuelser om kvindekjønnet. Det er aldrig for sent at betale gamle regninger. „Press-club" indbød „Sorosis"damerne til

„lunch“, men under festen anmodedes de ikke om at svare paa talerne, de skulde sidde stille ved bordet, spise, drikke, høre paa taler og sang og vittigheder og forøvrigt være snille smaapiger. Det var de ogsaa. Om en tid indbød „Sorosis“ journalistklubbens brødre til te. Herrerne kom, men nu var det deres tur at sidde stille og tie som beskedne ynglinger. De fik ikke lov at aabne sin mund, uden for at spise og drikke.

Men nu var opgjørets time inde. En fælles middag arrangeredes for klubbens herrer og „Sorosis“damerne, hvor begge fik fuld ret til at tale, synge og være kvikke. Og ingen af klubberne kan nogensinde glemme denne uforlignelig glade middag, hvor det funklede af liv og spøg.

Det var ved denne anledning herrerne opdagede, at „Sorosis“ bestod af verdensbyens gedigneste dannelsesaristokrati; et aristokrati med oplyst forstand, sund sans, alvor i tanke og bestræbelser, en intelligens, vaagen for alle tidens store og ædle ideer, og alt dette uden spor af noget mandhaftigt eller stødende.

„Sorosis“-klubben er human og frisindet. Det er det samme, hvilken religionssekt man tilhører, eller om man overhovedet tilhører nogen. „Sorosis“ befatter sig ikke med saadanne samvittighedsspørsmaal og diskuterer dem aldrig. Med hensyn til dragt og toilette hersker der ogsaa stor frihed og afvexling. Man fordrer ikke modedragter; god smag og sund sans faar derved udfolde sig rigere. Der er med alt dette noget meget harmonisk over klubben. I én retning er man nøie, ved valget af medlemmer: hvad der har slet rygte eller smager af demi-monde, faar ikke lov at slippe ind, selv om personen er et stort talent eller eierinde af en guldgrube. Men kommer en bekjendt udenlandsk dame, som man synes har gjort sit kjøn ære, til New-York, saa finder hun i „Sorosis“ aabne arme og søstre i hobetal.

I alle disse aar er klubben blevet „Delmonico“ tro og finder sig saa vel der, at tanken paa et eget klublokale er trængt tilbage; man frygter, det vil blive for kostbart. En gang om aaret, i januar, indbydes herrer, som anmodes om at deltage i taler og sang, og da gaar det muntert til. Om champagnen ikke flommer, saa flommer det fine vid, og det er noget mere.

Der er ingen tvil om, at den amerikanske kvindeverden har „Sorosis“ at takke for meget af sin emancipation, som i de sidste 20 aar er skredet frem med kjæmpeskridt. Betegnende er, hvad en literær dame ytrede: blandt alle de skoler, jeg har gjennemgaaet, er „Sorosis“ den, som har lært mig mest. „Sorosis“ forkynder gjennem selve sin tilværelse og sin blomstrende tilstand *samholdets evangelium*, som jo er nutidens paa alle omraader. Klubben bar omgivelsernes haan og latter, — alle banebryderes beskikkede del — med filosofisk ro og høstede

tilsidst den triumf, at den samme bekjendte mand, som havde ytret tvil om klubideens realisation blandt kvinder, aabent og ærligt tog sine ord tilbage og erkjendte sin feiltagelse. Ja, „Sorosis“ har for den amerikanske kvinde brudt mange veie gjennem urskoven og hjulpet til at udbedre de gamle stierne.

Et vist frimureri raader blandt medlemmerne. „Esprit de corps“ er et ord med dyb betydning, som paalægger uafviselige forpligtelser. — Velgjørenhed øves ogsaa, men i al stilhed.

Blandt flere høiere læreanstalter for kvindelig ungdom er smaa „Sorosis“-foreninger spiret frem, med samme navn, ordenstegn og ordensregler. Til og med blandt antipoderne i Ostindien virker en „Sorosis“forening. Den fordums president for New-York-klubben viste mig med uforstilt glæde et stort fotografi af „Sorosis“-søstrene i Bombay, — alle kvinder af hinduisk byrd.

* *
*

Ligesom blomsterfrø kan bæres viden om af vinden og spire i fremmed jord langt fra moderplanten, saa har ogsaa den gjennem „Sorosis“ vakte idé fremtryllet kvindeklubber over det hele omraade mellem Atlanterhavet og det Stille Hav.

„Sorosis“, moderklubben, glædede sig over disse frugter af sin virksomhed. Men snart begyndte den ogsaa at indse nødvendigheden af at anvende sin indflydelse til istandbringelse af en sammensmeltning af de mange spredte klubber og ordener inden de forskjellige stater, med det formaal at støtte og hjælpe hinanden indbyrdes og ved sammenligning med andre vinde kjendskab til sig selv, nøglen til aandeligt fremskridt.

Samholdets evangelium prædikedes igjen og faldt i frugtbar jord. I april maaned 1890 stiftedes „kvindeklubbernes forbund“ („General Federation of Women's Clubs“) med „Sorosis“ i spidsen. Inden forbundet er der nu allerede mere end 70 ulige klubber over hele landet*), med præsidenter, sekretærer, protokolførere, kasserere o. s. v., alle med liv og lyst skjøttende sine embeder uden al erstatning. Vilkaaret for en klubs optagelse i forbundet er: at den ikke skal have nogen religiøs eller politisk karakter, at den blot skal bestaa af kvinder, opholdes og ledes af kvinder og have til sit hovedformaal fri meningsudvexling til fremme af literær, videnskabelig, kunstnerisk dannelse blandt medlemmerne. „Kvindeklubbernes forbund“ agter at holde møde hvert andet aar i mai maaned, da representanter fra alle klubber skal være tilstede. I mellemtiden føres alle forhandlinger gjennem posten. Næste møde skal holdes aar 1892 i Chicago.

Saaledes har Amerikas intelligenteste kvinder løst det spørsmaal,

*) Ifølge sidste nummer af Woman's Journal findes der nu 108. Red.

hvorledes kvinder med ulige anskuelser, omgivelser og forhold i omgang med hinanden kan finde den aandelige vederkvægelse, som det almindelige selskabsliv med dets visiter og indbydelser, dets sjælløse prat om næsten, den sidste mode, piger og barnesygdomme umulig kan give.

Husholdningsstræv, fagarbeide, kirkebesøg, morskabslæsning og baller forslaar ikke i længden til at tilfredsstille nutids-kvindens krav og fordringer til livet. Hun er begavet baade med hoved og hjerte og dertil med et livfuldt sind, og maa undertiden ligesaa vel som manden søge noget aandsoplivende udenom hjemmets trange kreds, „ti mennesket er nu engang et selskabsdyr.“ *Cecilie Gohl.*

Literatur.

Smaasnak om bøger,

udkomne i vinterens løb.

Da „Nylænde“ har havt saa faa literaturanmeldelser, vil vi tillade os at give dets læsere et lidet tilbageblik over de i vinterens løb udkomne bøger i den tanke, at det for enkelte ogsaa kunde blive en veiledning til, hvad de kunde læse i sommer.

Det største og betydeligste værk, som kom ud i vinter, var *Nansen: Paa ski over Grønland*, som netop blev afsluttet med sidste hefte, saa tidlig, at bogen kunde komme paa julebordet.

Det er noget, først at opleve og udføre og saa at skrive en saadan bog!

Til alle en opdagers egenskaber har dr. Nansen vist sig at føie, hvad man ikke kunde have nogen ret til at vente, et virkeligt literært talent, saa *bogen* er bleven ligesaa vellykket, ligesaa frisk, kjæk og freidig som *daaden* selv. Derfor er det ikke alene med sympati og beundring, men med den største fornøielse og en ofte aandeløs interesse, at man følger Nansen og hans følge paa deres dristige færd Man lever intenst med dem paa alt, er ligesaa interesseret for deres maal-

tider og deres raster, som for deres farer. Farerne er rigtignok mange gange saa store, at man formelig trænger til at klynge sig til den tanke under læsningen: De kom fra det, det er et faktum, at de lever og lever vel — og alligevel er det mange gange, saa man mister pusten af angst paa deres vegne.

Vi skal saaledes minde om snestormen i teltet, kjælkeagningen med seil, for kun at nævne lidt af det farefuldeste, og som et mønster paa beskrivelse ankomsten til Godthaab og det første syn af menneskene der. Det er et helt lidet maleri.*)

Under baadfarten gjennem drivisen blandes sympati og spænding med et nag: Et godt skib, som de selv raadede over, kunde fritaget dem for dette! — og man mindes igjen, hvad der i sin tid vakte saa megen forbauselse — for at bruge et mildt ord —: Med hvilken inderlig koldsindighed og ligegyldighed, uberørt af nogen følelse af ansvar for denne kjække ungdom, de som havde pungen og magten, lod Nansen og hans ledsagere drage afsted paa deres eventyrlige færd uden hjælp og uden støtte. Det er vel under indtrykket af dette og af et slags samvittighedsnag, at stortinget har været saa frikostigt mod Nordpolsexpeditionen.

Nansens bog bekræftede hos os et indtryk, som vi alt havde faaet af daaden, og som vi vist ikke er alene om: Den er som en opreisning for den unge slægt: Man havde faaet saadant et underligt indtryk af den norske ungdom. Bohêmen og dens mangfoldige aflæggere havde gjort sig saa bred. Det var som om man fra alle sider vilde paatvinge os, at der var kun sædelige — eller rettere, usædelige spørsmaal, at livets maal og indhold laa der. Det var, som ungdommen laa nede i en mørk kjælder og grov i smudset efter livets gaade. Saa kommer denne daad og bringer frisk luft og sundhed og løftning, viser, at der er magt og mod og daadskraft i de unge, og peger hen mod og river ungdommen med paa høie, lyse, fjerne og upersonlige maal.

Det var en tilfældighed, at vi læste *Garborgs Kollbotnbreve* lige efter *Nansen*, *Paa ski over Grønland*, men indtrykket var slaaende. Der kan ikke tænkes en større modsætning, end mellem de to forfattere. Garborg er ligesaa nervøs, ængstelig, sygelig, som Nansen sund, modig, normal. I et ligner de hinanden: kjærlighed til naturen og evne til at fængsle læseren. Om det kunde være uretfærdigt mod andre, at sige, at Garborg skriver bedst af alle norske forfattere, saa er det i alt fald vist, at ingen skriver bedre. Garborg er ikke digter i egentlig forstand,

*) Os forekommer det, at bogen i kunstnerisk henseende, som komposition, havde vundet, om skiløbningens historie og ligesaa de forrige expeditioners historie, var sat som bilag tilsidst. Midt inde i bogen afbryder de fortællingens traad og skader interessen.

han har ikke den umiddelbare skabende evne, men ingen kan skildre det engang givne, oplevede med saadan intensitet som han. Han tager alt med, saa man imellem bliver ganske flau og synes, man har været indiskret og faaet vide, det man ikke skulde, men man trøster sig med — som vi træffende hørte nogen sige: „Kan han fortælle alt det om sig selv, saa kan jeg sagtens læse det!" — Og saa læser man og lar sig rive med. Beundrer hvad han faar ud af listerne over betalingsrestancerne til jernbanen i statsrevisionen, gribes af den tragedie af skuffelser og „sprængte liv", som han maner frem af de tørre tal og opregninger, fortrylles af hans naturskildringer, sliter ondt med ham og „ho Hulda" — det maatte ikke være greit at være ho Hulda! — morer sig over deres mislykkede forsøg paa at holde høns (noget af det fornøieligste i bogen) og lettes med dem, da de tilsidst, efter mangehaande modganger og besværligheder, river sig løs og drager bort fra *Kollbotn* mod lysere og venligere egne.

Af de fire store, Ibsen, Kjelland, Lie, Bjørnson har de tre første ydet bidrag i vinterens løb. Om Ibsens Hedda Gabler er skrevet saa meget, ogsaa i „Nylænde", at vi intet skal tilføie. Vi skal kun i forbigaaende bemærke, at naar „Nylænde" meget rosende har omtalt „en kvinderøsts" indlæg om Hedda Gabler, men kun havt et knibs til Brandes' anmeldelse („Verdens Gang" 24. 2. 91), saa finder vi dette ikke ganske retfærdigt. Først og sidst bør man læse Hedda Gabler selv, men saa bør man læse baade kvinderøsten og Brandes' kritik. De har hver sin side, de supplerer hverandre og hjælper begge til at forstaa bogen. Den ene har saa at sige bygget stykket op igjen inden fra, følt om igjen, levet sig ind i hvert moment i Heddas sjæleliv, udvikling og forhold, og seet det fra hendes — Heddas — eget synspunkt. Det er den egentlige, den poetiske kritik, den hvormed digter, digterværk og det publikum, som især vil forstaa — *forstaa indenfra* — er bedst tjent. Men under denne analyse gaar ogsaa — til en vis grad — fordringen til ansvar, forskjellen mellem sundt og sygt, mellem ret og uret bort. Den blir altid sand, Madame de Staëls bekjendte sætning: „Comprendre c'est pardonner."

Den anden, Brandes, tar sit udgangspunkt udenfra og veier baade Hedda og stykket paa den sunde doms og den almen menneskelige moralske fordrings vægtskaal. Skarp, klar, kjølig, sikker og overlegen trænger han med sit øvede blik og sin ubestikkelige sonde ned i hver fold i Heddas karakter, sætter Hedda paa sin plads blandt Ibsens kvindeskikkelser og paa sin plads som type og som menneske. Man maa være Brandes taknemlig for hans kritik over Hedda Gabler. Det er en brav mands ord og et ord i rette tid.

Begge maader at se paa, baade „kvinderøstens" og dr. Brandes's har sin fulde berettigelse. Vi kan trænge og have ret til sympati og

forstaaelse, til at sees i forhold til os selv og vore personlige krav, selv om vi er forbrydere, men vi faar ogsaa finde os i at bedømmes i forhold til andre, sees fra det almene synspunkt. om retfærdigheden skal ske fyldest.

Den omstændighed, at dr. Brandes viser sig i sin anmeldelse at se noget usympatisk, ja endog lidt ondskabsfuldt og uretfærdigt paa vore samfundsforhold, bør ikke hindre os fra at nyde og lære af hans ypperlige kritik, saa meget mere som det er fra vor egen literatur han har faaet den opfatning af os, som han har. Man huske, foruden Hedda Gabler, *Kong Midas*, *Fjældmennesker*, *Fru Gerda* m. fl. De mennesker han kjender her skulde vel ikke ogsaa have lidt skyld? —

Jonas Lie: *Onde magter*, er, saavidt erindres, ikke blevet omtalt i „Nylænde", vi skal derfor faa lov at nævne den med et par ord.

Vi kunde have lyst til at sige om den til læseren som madame de Sévigné skrev til sin datter om en bog af Nicole:

„Dersom du ikke har læst den, saa læs den! dersom du har læst den, saa læs den om igjen! Hvad mig angaar, saa vilde jeg helst lave mig en suppe af den, for rigtig at kunne læske mig med den."

Det forekommer os, at *Onde Magter* er en af de skjønneste, sandeste, lærerigste bøger, som er skrevet, en af dem, som burde kunne gjøre menneskene bedre — dersom en bog kunde det! Den har det ved sig, at enhver synes at kjende den igjen fra livet, enhver finder, at den rammer noget, som han eller hun har lidt under, enhver ved en eller flere, som burde læse den og føle sig truffet og forbedre sig — vi behøver ikke at sige, at det aldrig er en selv, og at den, man tænker paa, ikke føler sig truffen.

Onde magter er den gamle, evig sande historie om jerngryden og lerpotten. Det er ogsaa aristokraten, traditionens mand, sat imod opkomlingen, *the self-made man*; lykkebarnet og stedbarnet, den fine natur og den grove natur — alt dette representeret i de to venner, om man kan kalde dem saa, Johnston og Bratt.

Man er Lie taknemlig for, at han ikke har skildret disse modsætninger og deraf følgende brydninger i et ægteskab, ligesom det gir en vis trøst, at de kan forekomme ogsaa udenfor ægteskabet, ogsaa mand og mand imellem, og man nyder finheden og sandheden i den udgang, at det er lykkebarnet, som kommer tilkort og ligger under i denne verdens strid.

Bratt er, som saa mangen grov natur med nogen idealitet: Han tiltrækkes af sin modsætning. Han tiltales af det fine, men i konsekvens med denne sin grove natur forfølger og knuser han det dog, fordi det ikke er grovt. Han misbruger, saarer og krænker netop det, som tiltaler ham, og han gir efter for sin herskesyge tilbøielighed til at

ville danne andre efter sig selv, netop ligeoverfor dem, som han elsker, fordi de ikke er som han.

Bratts følelser for Johnston er sammensat af behag, tiltrækning, beundring, misundelse og lyst til at protegere og beherske. Han kan erkjende, beundre og nyde Johnstons nedarvede og medfødte gratie og overlegenhed, dette lykkebarnets eiendommelige solskin, som omgir ham, saalænge lykken endnu ikke er Johnston mer gunstig, end at Bratt kan protegere ham og føle sig som den, der løfter ham og hjælper ham verdsligt. Saalangt og ikke længer. Og dog kommer omslaget ikke direkte fra misundelse, men — og dette er i al sin simpelhed og naturtroskab og lighed med livet et rent genialt træk — misstemningen lister sig ind paa Bratt ved en indbydelse, han ikke fik. Han blir ikke buden til Johnston sammen med stiftamtmanden — thi for Johnston er ikke en stiftamtmand nogen mærkelighed. Her er omslaget. Og det er saa meget mere sandt og psykologisk, fordi det er fulgt af og indblandet med tilbagefald til den gamle fortryllelse og med kamp fra bedre følelser.

Det kapitel, hvor Bratt gaar og venter paa indbydelsen, som ikke kommer, er et mesterstykke af realistisk kunst; man synes, man hører grinden knirke og vognene rumle, og ligesaa mesterlig i sin fine menneskekundskab er afsløringen af den metamorfose, som under denne venten og denne skuffelse er foregaaet i Bratt. Under denne har de onde magter faaet tag i ham. Johnston er blevet en anden for ham. Det ved Johnston, som før var hans glæde, er nu blevet ham en forargelse, og karakteristisk er det lille udbrud, der som i et glimt røber for søn og hustru, hvad der er foregaaet inden i ham: „Han har nu aldrig tabt noget paa den distraktionen heller," og: „Fin mand har store svagheder, store svagheder."

Bratt viger tilbage for den egentlige forbrydelse; han redder, da det kommer til stykket, Johnstons skove fra ildebrand, lar dem ikke i stikken, som han kunde gjort, og som han følte sig fristet til; — men den sjælelige forfølgelse er desto intensere Han vækker hans tvivl om hans egen retskaffenhed, og den tvivl tar under uendelige sjælepinsler livet af den fine samvittighedsfulde mand. Det er et mord uden mordets ansvar. Samvittighedsnagene, som ved Johnstons død ikke kan holdes borte, døves i trodsige slængeord mod den afdøde. Misundelsen overlever baade døden og samvittighedsnagene.

Ikke alt i bogen er saa ypperligt, som dette forhold. Ved siden af Lies finhed og genialitet, er der Lies forunderlige klodseri. Malerens breve f. eks. er omtrent ligesaa skruede, som Inger Johannas i *Familjen paa Gilje*, og forholdet mellem de to unge er vel intenst og kraftigt og konsekvent med deres karakter, men kjærlighedens evne til at smelte

og forvandle og især kjærlighedens charme og sødme ser man intet til. Man maa tænke paa Heines:

Sie sahen sich an so feindlich
Und wollten vor Liebe vergehn.

Men Heines humør er der intet af, blot haardhed og kamp. Dersom kjærligheden ikke var anderledes end Lie her — og andetsteds — har skildret den, hvorledes skulde den da, for at tale med en nylig afdød forfatter, kunne „fylde mythen og historien, være besunget af digtere, foreviget af kunstnere, have optaget guder og mennesker fra tidernes morgen af; bygges altere for i menneskenes hjerter fra aarhundrede til aarhundrede og være gjenstand for nysgjerrig undren og for hjertets drømme, saalænge der findes hjerter paa jorden?"

(Fortsættes.) *M. S.*

For skole og hjem.

Den kongelige skolelovkommission 1891 (fortsættelse fra forrige nummer):

En tilsvarende udvikling viser sig indenfor fællesskolen. I denne var det, som nævnt, forudsætningen, at pigernes kursus skulde være 1 aar længere end gutternes, eller at øverste klasse for pigerne skulde være toaarig Denne ordning har været følt som lidet tilfredsstillende, idet det sidste aar trods lettelserne i det foregaaende dog hovedsagelig er blevet repetitionsaar. Flere piger har derfor benyttet den adgang, som har staaet dem aaben, til at følge gutternes kursus, og ved etpar skoler er ogsaa kurset ens for begge kjøn Andensteds har man søgt at undgaa ulemperne ved repetitionsaaret derved, at der gjøres brud paa fællesundervisningen ved udgangen af klasse V. Pigerne gaar nemlig derfra ikke over i klasse VI, men i en særegen pigeklasse, der bliver afsluttende for de piger, som ikke agter at tage middelskole-eksamen, men supplerende for de øvrige, saa at de fra denne klasse kan gaa over i klasse VI med de samme kundskaber som gutterne og

der undervises sammen med dem. I denne klasse, der faar et ringere timetal, tages særligt hensyn til de unge pigers praktiske uddannelse for livet; klassen faar bl. a. et større antal haandarbeidstimer om ugen. Man har herved villet holde en mulighed aaben for videre udvikling af en undervisning, som tager særligt sigte paa kvindens nærmeste kald og virkefelt.

Hvad der under denne pigeskolens udvikling falder i øinene, er paa den ene side dens tendens til at nærme sig gutteskolen og paa den anden forsøget paa alligevel at hævde sin særegne opgave. Pigeskolens gamle ramme er derved sprængt; men nogen ny form har endnu ikke vundet fasthed. Pigernes undervisning befinder sig i en overgangstilstand, hvorunder forskjellige indflydelser gjør sig gjældende. De synes dog at kunne føres tilbage til tre hovedkrav. Det ansees nødvendigt, at der ved pigernes opdragelse og uddannelse tages mere hensyn til, hvad der kan befordre dygtighed indenfor hjemmet. Paa samme tid kræves, at pigerne faar en uddannelse, der kan gjøre dem skikkede til med mændene at deltage i samfundsarbeidet udenfor hjemmet. Uanseet hensynet til livsstilling fremholdes derhos det ønskelige i, at den almendannende skole ogsaa for pigerne maa række udover den egentlige barnealder.

Disse krav er nærmere begrundede i kirkedepartementets foredrag af 1888 angaaende uddannelse af lærerinder for den høiere pigeskole og dennes organisation (St. Prp no. 1, hovedpost IV, kap. 4), hvoraf man finder at burde hidsætte følgende:

„De huslige bestyr, som i sit mangeartede omfang tidligere skaffede sysselsættelse for en talrig husstand, kan nu overtages af forholdsvis faa. I de fleste familier er der derfor, naar pigebørnene vokser til, en overflødig arbeidskraft, og i mange, og det efter vore forhold ret velstaaende hjem, er det en nødvendighed, at denne arbeidskraft udnyttes til deres eget eller familiens underhold. I samme retning virker den omstændighed, at egteskaberne aftager i antal, og at man hos os temmelig sent indtræder i egtestand. Saaledes er i vort land af hvert 100 kvinder over 15 aar kun 47 gifte; i alderen 25 30 aar ca. 50 pct. ugifte. Et meget stort antal af disse vil vistnok, skjønt ugifte, finde sysselsættelse ved huslige bestyr; men det er ligesaa vist, at dette virkefelt ikke strækker til for alle Samfundet, som det nu er ordnet, har ogsaa arbeide at byde kvinder udenfor hjemmet. En fordeling af arbeidet, der lægger beslag paa alle evner, og en større sikkerhed for person og eiendom, som vor tid yder, er kommen kvinden tilgode under hendes bestræbelser for at erholde arbeide og nyde frugterne deraf. Samtidig er ogsaa grænsen for hendes virksomhed i det almindelige omdømme blevet mere flydende. Har det vist sig, at manden er mere skikket for visse virksomheder end kvinden, saa har for andre

det modsatte været tilfældet, medens der atter gives saadanne, som egner sig lige godt for begge. Det vil derfor øiensynlig være i samfundets interesse, at ogsaa de kvindelige anlæg faar den videst mulige anvendelse, ligesom det, som nævnt, for mange kvinder er en nødvendighed at faa sine anlæg udviklede med dette maal for øie, en mere selvstændig deltagelse i næringslivet.

Men ogsaa kvindens pligter og kald indenfor hjemmet eller familien sees ikke ganske i samme lys nu som før. Husstel og husliv har i tidens løb undergaaet mange forandringer, og kravene til husmoderdygtigheden er ikke de samme som forhen. Ligesom disse forandringer væsentlig skyldes en indsigtsfuldere benyttelse af naturens gaver og kræfter og et sikrere kjendskab til betingelserne for det menneskelige velvære, saa stilles der maaske nu endog større fordringer til husmoderens intelligens og praktiske dygtighed end tidligere Og skolen, der vistnok ikke direkte kan meddele denne dygtighed, vilde svigte sin opgave, om den ikke ved sin undervisning tog hensyn hertil og i det omfang, som dens midler strækker, meddelte en indsigt, der kan tjene som en spore til en mere tænksom, altsaa forstandigere og for vedkommende selv mere tilfredsstillende udførelse af den kvindelige husgjerning. Som før gjælder det, at det ikke er af større betydning, at manden forstaar at erhverve, end at hustruen forstaar vel at anvende det erhvervede, men til denne forstaaelse bør hun fra barn af opdrages og veiledes. — Husmoderens kald indskrænker sig imidlertid ikke til denne art af huslighed. Allerede i reformationstiden ansaaes det for at være i familielivets interesse, at kvinden ikke holdtes udenfor sin tids almendannelse Saaledes tilraadede Luther at lade pigebørnene „lære sprogene, høre krønikerne og lære musik og den hele regnekunst.“ Og denne betragtning har gjort sig mere og mere gjældende. Det erkjendes nu almindelig, at det for samfundslivets sunde udvikling er nødvendigt, at alt, hvad der dybest bevæger det, i hjemmet maa finde næring og pleie. Ligesom et kirkeligt menighedsliv er utænkeligt, medmindre det bæres af et kirkelig interesseret familieliv, saaledes vil ogsaa, hvor folkelivet er sundt, alle nationale og humane interesser næres og præges af den aand, som hersker i hjemmene, og faa udtryk i hjemmets liv, dets sed og skik, der atter paa mange maader vil bestemme samfundsudviklingen. Opfattet saaledes bliver familielivet en med statslivet jevnbyrdig faktor i folkets liv, ikke blot det materielle, men det i videste forstand sedelige grundlag derfor. Men en saadan opfatning maa nødvendigvis lægge en anden og dybere mening ind i det samliv, som finder sted indenfor familien og navnlig i forholdet mellem mand og hustru. Hvor skarpt man end sondrer mellem begges virkekreds, samlivet vil blive desto inderligere og for begge betydningsfuldere, jo mere fællesskabet udstrækkes til almene livsinteresser. Til at hævde hustruens plads

i det dannede hjem kræves der for kvinden en med mandens jevnbyrdig aandsdannelse."

Kommissionens flertal slutter sig i det hele til disse betragtninger og de konsekvenser, som deraf maa drages for den kvindelige undervisning. Man er saaledes enig i, at det er kvindens ret som samfundets pligt, at der gives hende adgang til en uddannelse svarende til de forandrede kaar og til den udvidelse af hendes arbeidsfelt, der giver hende opgaver at løse ogsaa udenfor hjemmet Man gaar fremdeles ud fra, at ingen naturlig kvindelig opdragelse og undervisning vil undlade at tage hensyn til det arbeide, som særlig tilfalder hende indenfor hjemmet, og som vil yde den store flerhed af kvinder beskjæftigelse, som gifte eller ugifte*). Men man antager ogsaa, at pigeskolen vil kunne gjøre begge hensyn fyldest uden derfor at svigte sin opgave som almendannende skole, udvikling af alle naturlige anlæg og uddannelse af en personlighed med evne og vilje til at følge ethvert i disse anlæg begrundet kald. Det er selvfølgelig heri, at pigeskolen ligesaavel som gutteskolen maa søge sin væsentligste opgave.

Dette fællesskab i det væsentlige forklarer den overensstemmelse, som trods karakteristiske forskjelligheder, altid har fundet sted mellem disse skoler for den afdelings vedkommende, som alene tillader nogen sammenligning, barneskolen. Ligheden har vistnok altid været større end uligheden, men, som nævnt, under den seneste tids udvikling har disse skoler, baade hvad fagkreds og undervisningsmaal angaar, mere og mere nærmet sig til hinanden. Det er derfor ogsaa ganske naturligt, at spørsmaalet er kommet op om en sammenslutning af pige- og gutteskolen, saaledes at undervisningen blev helt eller delvis fælles for begge kjøn.

Før man gaar til besvarelsen af dette spørsmaal, skal man søge udredet, hvorledes de særlige krav til pigernes undervisning kan imødekommes.

Det er ovenfor fremhævet, hvilken betydning en normal fysisk udvikling har som grundlag for den psykiske, og at ethvert rationelt opdragelses- og undervisningssystem tager hensyn til den sammenhæng, som her finder sted. Det spørsmaal som derfor nu først fremstiller sig, er, om man ved ordningen af skolearbeidet for piger kan gjøre regning paa den samme fysiske modstandskraft som hos gutterne, eller om deres udviklingsgang er saa forskjellig, at et bestemt hensyn maa tages dertil saavel ved bestemmelsen af den daglige skoletid som af kursernes længde.

---

*) Ved det 27de aar er blandt kvinderne omtrent ligemange gifte og ugifte; antallet af de ugifte synker til en 1/3 ved det 37te aar, til 1/5 ved det 41de aar.

Hvis man nu vil maale pigernes fysiske modstandskraft efter deres evne til at bære skolearbeidet, fører, saavidt kommissionen har havt anledning til at erfare, saagodtsom alle iagttagelser til, at denne modstandskraft ialfald i visse aar maa siges at være ringere end hos gutterne. Skjønt der som regel altid har været krævet mindre arbeide af de første end de sidste, foregaar dog pigernes skolegang med en langt større uregelmæssighed, med større afbrydelser og forsømmelser, navnlig i pubertetsaarene. Under de overveielser, som andetsteds er anstillede om dette forhold, er pigernes særegne udviklingsgang i disse aar fremstillet som en afgjørende grund til at ordne skolearbeidet for dem anderledes end for gutterne. Man henviser herved særlig til „Undersökning af Sveriges högre flickskolor, underdånigst utlåtande, afgifvet den 19de januari 1888 af utsedde kommiterade“.

(Fortsættes).

Indholdsfortegnelse: „Sorosis“ (ved red.) — *Literatur:* Smaasnak om bøger, udkomne i vinterens løb (af M. S.). — *For skole og hjem:* Skolelovskommissionens indstilling til ny skolelov (fortsættelse).

Redigeret af frk. **Gina Krog.**

Dagbladets Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING

5te Aarg. | Kristiania den 15de august 1891. | No 16.

Pundita Ramabai*).

En glødende hed augustdag i San Francisco, da mulæslerne med møie slæbede sig frem med sporvognene og knapt en krusning bevægede den „Gyldne Ports“ blaa vand, ringte jeg paa porten til et fordringsløst lidet hus i California Street Den skjævøiede japanesiske tjener, som aabnede, førte mig ind i et af de sædvanlige amerikanske „parlours“.

Efter en stunds forløb traadte Pundita Ramabai Sarasvati ind — den lærde lille hinduenke, den mest feirede af alle de delegerede ved den internationale kvindekongres i Washington. Hun, som altid sad forrest blandt tilhørerne — da hun lider af en let døvhed, — og som ved den mindste anledning var rede til at klappe i sine smaa brune hænder og lade sin barnlig glade latter lyde.

„Aa, er det Dem“, sagde hun og rakte mig begge hænder. „Hvor skjønt, at De kom paa en saa hed dag! Jeg synes, at bare synet af Dem, som kommer fra et koldt land, bringer friskhed“.

Hun lo muntert og viste sine hvide tænder, og vi satte os.

Jeg havde truffet Ramabai — hun syntes bedst om at blive kaldt saa — nogle gange før. Hun havde holdt foredrag i Washington, Philadelphia og Chicago og stod nu i begreb med at vende tilbage til Indien efter flere aars ophold i Europa og Amerika. Formaalet med hendes reise havde været at skaffe midler til oprettelse af en skole for Indiens „barneenker“.

Jeg havde hidtil ikke seet hende uden den store hvide orientalske „chuddar“, som tjente hende baade som hovedbedækning og kappe og bestod af et eneste stort muslinstykke med broderede border. Nu var hun klædt i en mørk ensfarvet ulden klædning af samme snit som en

*) Oversat fra Biografisk album, utgifvet af «Finsk Qvinnoforening.»

europæisk dames morgendragt. Haaret var glindsende sort, kortklippet og let kruset. Man syntes ved første syn, at de udstaaende høie kindben og de tykke læber i forening med en let lyseblaa tatovering i panden gjorde hende styg.

Men naar hun talte sit bløde engelsk med den eiendommelige svage brydning, og hendes store graa øine begyndte at straale og funkle af liv og interesse, fandt man hende fortryllende. Saaledes ser den ærlige begeistring ud.

Ja, nu skal jeg reise snart, – svarede hun paa mit spørsmaal. Min europæiske og amerikanske mission er nu slut. Det har lykkedes mig at samle en ret anselig sum penge, takket være mine kjære venners, amerikanernes let vakte interesse for lidende medmennesker. Nu haaber jeg strax ved hjemkomsten at kunne begynde min skole.

Hendes ansigt blev med engang dybt alvorligt.

Jeg gjør mig dog ingen illusioner om min fremtidige virksomhed. Ser De, der findes ingenting, som er sværere end at arbeide mod et helt folks religiøse anskuelser. Den indiske religion er saa gjennemsyret af foragt for kvinden, at den, som vil arbeide for hendes løftelse nødvendigvis maa rokke en af dens hjørnestener. Jeg ved nok, at eders aviser pleier at have vakre og pikante uddrag af vore filosofers og digteres skrifter — tilføiede hun, og hendes øine lynede harmfuldt — hvori kvindens skjønhed, mildhed og ømhed prises i fagre ord. Men læs vore hellige bøger, læs Manus love, kom til Indien, og se elendigheden hos disse tusener af barneenker, disse smaapiger, som – fordi vor religion lærer os, at manden dør, fordi hustruen har syndet — maa sulte, gaa med raget hode og ligestilles med faldne kvinder. Det er os jo forbudt at læse de hellige bøger, at spise sammen med vore mænd og vore sønner og at nævne dem ved deres døbenavn. Vi er urene . . . .

Hun reiste sig, og der trængte sig et humoristisk udtryk frem i hendes ansigt.

Oprigtig talt, min kjære lady, saa er det utroligt alt det vi kvinder lader os indbilde om Guds vilje. Vi hindukvinder lader mændene lære os, at vi blot ved blind underkastelse under dem kan bli salige.

Og I kristne kvinder lar dem indbilde eder — aa mange ting! f. ex. at det er synd, at kvinder forkynder Guds ord.

Hun tog en liden bog fra divanbordet og bladede i den.

Har De læst Frances Willards: „Kvinder som prædikanter?“ Hvis ikke, saa læs den! Oversæt den! Den vil eders præster have godt af. Eders lutherske fordomme mod kvinder som ordets forkyndere vil faa et ordentlig stød.

Ramabai har ladet sig døbe i England og er varmt troende. Hun har sluttet sig til den engelske kirke, men er fri for dogmatiske

fordomme. Hun har dog lidt forkjærlighed for metodismen, dels maaske fordi hendes ven og beskytter, miss Frances Willard, er ivrig metodist, dels fordi det barnlig følelsesfulde i denne sekt passer godt med det østerlandsk naive element hos hende selv.

Hun rystede paa hodet og slog let i bordet med sin lille knytnæve I har eders fordomme, og vi har vore. Hvor kan I spise kjød? Og hvor kan I anvende fedt til at tilberede eders mad? Det er vederstyggeligt, afskyeligt.

Vi lo begge, og Ramabai vedblev at tale paa en halvt spøgende, halvt alvorlig maade. Der er som en understrøm af sørgmodighed hos hende. Ved siden heraf er der noget ungdommeligt eller rettere barnslig friskt, samt noget meget energisk — intet af den drømmende passivitet vi pleier tænke os som eiendommelig for Østens kvinder. Hun gaar lige paa sagen, og der er næsten noget djærvt i hendes oprigtighed, hendes bevægelser og hendes udtryksmaade.

En god spøg satte hun stor pris paa. Da kunde hun helde sig bagover, bøie hodet og briste ud i sin stille, men hjertelige latter.

Naar man hørte hende spøge og le, saa barnslig og sorgløst havde man vanskelig for at tro, at det var den samme kvinde, som havde udviklet en saa forbausende virksomhed. I den tid hun opholdt sig i Amerika havde hun holdt utallige foredrag, organiseret foreninger og oversat flere lærebøger til hinduisk for sin fremtidige skole. Aldrig er hun saa lykkelig, som naar hun faar sidde i ro og arbeide med sin pen.

Naar jeg faar det rigtig hedt derhjemme i Bengalen, skal jeg skrive til Dem — sagde hun ved afskeden.

Ramabai tilhører braminkasten, og hele hendes slægt har i mere end tusen aar levet paa planteføde. Men allerede hendes forældre brød i mange henseender med sin kastes traditioner, og hun selv har — paa denne undtagelse nær — helt og holdent brudt med dem

Ramabais fader, en marathi — præst ved navn Ananta Shastri — fik som ung gut følge sin lærer til en af den regjerende Rajas favorithustruer, som han underviste i sanskrit. Fuld af forbauselse over, at en kvinde kunde læse, besluttede Ananta strax ogsaa at lære sin hustru, en pige paa 8 aar, det samme. Men hele hans slægt modsatte sig en saa vanvittig plan.

Lære en kvinde at læse! Man kunde ligesaa gjerne lære en ko alfabetet!

Den lille selv havde ingen lyst til at trodse latteren, og Anantas plan blev lagt tilside. Men da hans første hustru døde, og han giftede sig anden gang, besluttede han ikke at lade sin slægt hindre sig i sit forsæt denne gang. Han flyttede til en ensomt beliggende dal, og der underviste han med stor udholdenhed og iver sin hustru i sanskrit.

I denne dal fødtes Ramabai den 23de april 1858. Af sin moder lærte hun at læse Af hendes tidligste minder er de morgener, da moderen vakte hende, og hun af hendes mund — ti bøger benyttedes ikke — lærte sig at læse samt at lære udenad vers og stykker af de hinduiske digteres og filosofers arbeider.

Da hun var ni aar, mistede hendes fader alt, hvad han eiede, og hele familien begav sig ud paa pilgrimsfærd. Saaledes vandrede de omkring i syv aar fra det ene hellige sted til det andet. Faderen blev meget sygelig, og ogsaa moderens helbred led ved de stadige vandringer. De hengav sig dog med stor iver til sit barns opdragelse En datter var bortgiftet, men en søn og Ramabai — som det af særegen gunst tillodes at forblive ugift — fulgte dem. Paa disse syv aar lærte Ramabai og hendes broder udenad 20,000 vers, stykker af filosoferne samt det hindostanske, kanaresiske og bengalske sprog, foruden at de uddannede sig videre i sanskrit.

Efter forældrenes død vedblev de to søskende at vandre omkring. Ramabai var da sexten aar, og rygtet om hendes lærdom begyndte at udbrede sig gjennem de hjemvendende pilgrimme, hun var kommet i berøring med.

Allerede nu begyndte hun at tale til folket samt undervise kvinderne og formane dem til et helligt og rent liv. Da hun og hendes bror ankom til Calcutta blev hun kaldt frem for „punditerne“, professorerne ved universitetet og examineret af dem. Trods den fordom de havde næret mod denne kvinde, som imod landets skik var trængt ind i kundskabernes verden, blev de saa indtaget af beundring for hendes lærdom, at de gav hende graden *Sarasvati*. Dette vakte uhørt opsigt, ti ingen kvinde havde indtil da opnaaet denne værdighed.

Hun begyndte nu at holde foredrag og skrive i aviserne, hovedsagelig om høiere kvindeundervisning. Engelske filantroper og forfattere søgte hendes selskab og udbad sig hendes raad. Hun stiftede en forening i Poonah, hvis opgave det var at indrette elementar- og høiskoler for kvinder.

Det eneste, sagde hun, hvorigjennem kvinderne i Indien kan naaes, er skoler.

Skjønt hun allerede nu af de fleste ansaaes for yderst radikal og som en frafalden fra den gamle bramaisme, holdt hun dog endnu fast ved denne religions ydre former og hovedprinciper. Da en høit anseet og usædvanlig frisindet hinduisk lærd forærede hende det nye testamente samt et exemplar af „Yajuroada“, sagde hun: „os kvinder er det ikke tilladt at læse de hellige skrifter.“

Den lærde smilte, og dette smil sammen med de studier af bibelen, som Ramabai nu med stor iver hengav sig til, gav det første stød til at hendes tro paa bramaismen rokkedes.

Imidlertid døde hendes bror. Sex maaneder efter giftede Ramabai med en ung jurist fra Bengalen.

Vi tvilte begge — skriver hun — paa bramaismen, men vi troede heller ikke paa kristendommen Vi troede ingenting og vilde ikke underkaste os kirkelig vielse, men indgik borgerligt ægteskab. Min slægt forskjød mig, for min mand var af lavere kaste end jeg. Desuden kaldte jeg ham ved hans døbenavn, spiste sammen med ham og lærte ham sanskrit, mens han underviste mig i engelsk. Alt dette var dødssynd for en hindu-hustru. Havde det før været galt, saa var det nu endnu værre. Men vi levede ubekymrede om alt snak, lykkelige og blot for hverandre . . . . . Nitten maaneder efter vort bryllup døde min elskede mand af kolera. Nogle maaneder før hans død havde vi faaet en liden datter, som vi kaldte Manorama (hjertens glæde), fordi vi begge med usigelig fryd havde hilset hendes fødsel. Hun var nu min eneste jordiske trøst. —

Med fordoblet energi gjenoptog Ramabai sine tidligere beskjæftigelser, skrev, holdt foredrag og reiste omkring og opfordrede kvinderne til at søge undervisning. Hun udvidede Poonah-foreningen og udviklede i et foredrag, som hun holdt inden denne, nødvendigheden af at uddanne lærerinder og kvindelige læger. (De hinduiske kvinder er nemlig af sin religion forbudt at modtage hjælp af mandlige læger). Dette foredrag mener man har givet stødet til den nu saa udbredte og storartet virksomme Zenanamission samt til et andet ligesaa virksomt engelsk selskab, som har til formaal at uddanne kvindelige læger for Indien.

Imidlertid fandt Ramabai, at hun maatte udvide sine kundskaber for kraftigere at kunne bidrage til at forbedre de hinduiske kvinders stilling

Jeg følte en rastløs længsel efter England, — skriver hun. — Men det varede længe før jeg kunde beslutte mig til at reise, ti der er for en hindukvinde noget forfærdeligt i tanken paa at reise over havet. Endelig fattede jeg dog min beslutning og reiste. Med min lille datter ankom jeg i god behold til England, og vi opholdt os den første tid i St. Marys hospital i Wantage. De gode søstre der underviste mig med ord og handling i kristendommen, og jeg fordybede mig i alvorlige studier. Lidt efter lidt var det som den ene taage efter den anden gled fra min sjæl. Jeg fandt, at kristendommen ikke blot var en filosofi, som lærer os sandheder ædlere end dem, jeg har fundet i alle vore systemer derhjemme. Den giver os ikke blot forskrifter, men ogsaa et exempel, saaledes som ingen anden religion har at give. Og den giver os ikke blot disse forskrifter og dette exempel, men ogsaa en guddommelig naade, hvorved vi faar styrke til at følge dem.

I overensstemmelse med sin ærlige og aabne natur vilde hun ikke længer blive staaende inden sin forrige religion, naar hun havde omfattet en anden, og den 29de september 1883 lod hun sig og sin lille datter døbe.

De sjælelige kampe, som gik forud for hendes omvendelse, havde rystet hende dybt. Hun var glad ved at faa være i stilhed et helt aar i Wantage, opdrage sit barn og studere engelsk. Det følgende aar modtog hun en professorpost i sanskrit, som blev hende tilbudt ved Cheltenham College. Strax ved sin ankomst blev hun indført i de bedste kredse, og omgangen med disse fint dannede, menneskeelskende mænd og kvinder blev snart en livsfornødenhed for hende. Hun benyttede ogsaa sine ledige timer til at udvide sine kundskaber i matematik, naturvidenskab og engelsk literatur. En plads i den indiske skolekommission vidste hun, at hun kunde faa om kort tid, men hun betænkte sig paa at modtage den, da hun syntes, hun havde større nytte af at være borte fra sit land endnu en tid.

Samtidig med at Ramabai var ankommet til England, var en anden ung hinduerinde, Anandibai Joshee, kommet til Philadelphia for at studere medicin ved det medicinske college der. I slutten af aaret 1886 fik Ramabai indbydelse til at overvære høitidelighederne ved hendes examen.

Efter nogle ugers pinlige tvil bestemte Ramabai sig til at reise. Hendes engelske venner misbilligede hendes beslutning, ti hun vilde derigjeneem miste sin i alle henseender fordelagtige plads i Cheltenham. Men hun dreves til Amerika af sin uudslukkelige længsel efter at gjøre noget for hindukvindernes befrielse fra uvidenhedens og elendighedens lænker. Hun var nemlig under sit ophold i England kommet til den bestemte overbevisning, at det var det mislige ved barneenkernes forhold, som allermest holdt de hinduiske kvinder nede. Hun besluttede at rette hele sin virksomhed paa forbedring af enkernes stilling, men for at kunne det, maatte hun indrette særskilte skoler for dem, da de, ansaaes for faldne og urene og ikke blev modtaget i andre skoler. Denne plan havde hun meddelt sine engelske venner, men vundet lidet gehør. At røre ved barneenkernes stilling, det var at røre ved hinduernes religiøse anskuelser, og englænderne følte, at de endnu havde altfor daarligt fodfæste i Indien til, at de uden i høieste nødsfald kunde blande sig i et saa farligt spørsmaal som det religiøse. Aar 1840 havde man udstedt forbud mod at brænde enkerne. Det raseri mod regjeringen, dette havde vakt, var hos englænderne i saa friskt minde, at de ikke havde lyst til at indlade sig paa yderligere reformer i enkernes stilling.

Ramabai besluttede derfor at forlade sin fordelagtige plads og begive sig til Amerika. Hos dets frihedselskende, unge og livs-

kraftige folk haabede hun at finde hjælp og sympatier, og hun tog ikke feil.

Aaret før hendes ankomst havde Frøbels „Kindergarten"ide med stor styrke slaaet ned hos de amerikanske pædagoger. Og som med alle foreteelser i dette land var det med utrolig hurtighed ideen udbredte sig. Med jubel tog man fat paa den, skarer af unge kvinder begav sig til Tyskland, og som ved troldom opstod barnehaver og barnehave-lærerindeseminarier. Ramabai blev ved sin ankomst til Philadelphia nøie kjendt med lederne i denne nye bevægelse De udlagde systemets principer for hende og forklarede metoderne. Strax indsaa hun, at her var det, hun behøvede. Frøbels system blev som en aabenbarelse for hende. Intet kunde paa en virksommere maade drage de smaa hindu-enker, disse stakkers fortrykte af sult og slaveri ødelagte børn til skolerne end dette beunndringsværdige system, gjennemtrængt af den dybeste filosofi og det mest omfattende kjendskab til barnenaturen.

Uden at tvile eller opsætte gik hun lige løs paa sagen. Frøbels system blev omarbeidet i overensstemmelse med den hinduiske tankegang, lege, sange og modeller blev forvandlede til andre, der lempede sig efter de hinduiske begreb. Hun var henrykt over den intelligente fremstillingsmaade i de amerikanske lærebøger og den omhu, som er lagt paa deres udstyr: illustrationer, papir, tryk og bind, og hun oversatte med rastløs flid en serie lærebøger, fra Kindergartens billedbøger og lige op til lærebøgerne for elementarskolens høiere klasser. Velvillige forlæggere paatog sig at give hende træsnit og at trykke hendes bøger paa marathisproget, naar hun blot anskaffede typer fra sit hjemland.

Samtidig gjennemgik Ramabai et kursus i et Frøbel-lærerindeseminarium. Sin lille datter, som da var 6 aar, havde hun — saasnart hendes planer havde klarnet sig – overladt til en venindes omhu for at sendes til Cheltenham. Hun vidste nu, at hendes mission vilde holde hende tilbage i Amerika mindst to aar, og at denne tid for største delen vilde tilbringes paa reiser. Hun vilde ikke udsætte barnet for at blive begloet som et lidet underdyr, forkjæles og smigres, og hun frygtede den stadige omflytning vilde være skadelig for hende. I Cheltenhams milde klima hos en god og prøvet ven skulde hun opholde sig, indtil hendes mor kunde tage hende med sig til Indien.

Det var som om Ramabais lille smidige skikkelse var bygget af staal, saa utrættelig som hun arbeidede disse to aar. Altid var hun rede til at tale, skrive eller optræde, naar det gjaldt at fremme sin mission. Den ansete prædikant Phillips Brook og miss Frances E. Willard, afholdsbevægelsens berømte leder, stillede sig i spidsen for en kjæmpeindsamling. „Ramabai"-klubber blev stiftet og Ramabais bog:

„Om hindukvinden af de høiere kaster“ fik rivende afsætning og solgtes til indtægt for de vordende skoler.

Den lærde og varmhjertede unge kvinde blev overalt modtaget med amerikanernes let vakte entusiasme Der gik knap en søndag, uden at hun kaldtes til at tale i en eller anden kirke eller forsamlingssal om sin mission Man kappedes om at indbyde hende, indsamle til hende, interviewe hende, hylde hende. Men hun lod sig ikke forstyrre i sit arbeide eller blændes af fremgangen, ligesaalidt som hun lod sig forvirre af de mange slags mennesker og de forskjellige religiøse retninger, hun kom i berøring med. Hun trykkede lige trohjertig arbeiderens og den fine Bostonlady's haand, omgikkes lige venlig med høikirkens medlemmer som med unitarianer, christian scientister, spiritister og fritænkere.

Men sin dyrekjøbte tro holdt hun fast ved. Engang i en disput om treenigheden mellem miss Willard og en spirituel fritænker, vendte den sidste sig til Ramabai med det spørsmaal, om hun virkelig kunde tro paa noget saa absurd.

Den lille kvinde saa paa ham med sine klare øine og sagde: — jeg har gaaet gjennem dybt vand for at komme til kristendommen, og nu beholder jeg den. Alt andet, hvortil jeg ogsaa regner det, hvorom I nu disputerer, vil jeg kalde idel teologisk hovedbrud, og det er mig ligegyldigt. Havde De gaaet igjennem de indiske systemers skjærsild, vilde De forstaa det store ved kristendommens enkelhed. Bramas og Confucii religionsfilosofier kan indeholde dyb visdom, men ak, det er og blir bare et faatal, som kan forstaa deres indviklede symbolik. Og de skjænker saa liden trøst til det bævende menneskehjerte. De er det snedækte Himalaya, som vi beundrer paa afstand, men kristendommen er den varme haand, som hjælper os trofast skridt for skridt gjennem livet.

Fulgt af en ung amerikanerinde, som vilde deltage i hendes mission, afseilede Ramabai fra San Francisco sent paa høsten 1888. Strax ved sin hjemkomst grundlagde hun en skole i Bombay. Den kaldes Shâradâ-Sadan og kan allerede glæde sig ved taalelig fremgang. Elevantallet var i juni 1890 tredive. De breve, Ramabai skriver til sine venner i Europa og Amerika, er fulde af haab Det eneste, som volder hende bekymring, er at hun har for faa penge

Og dog tror jeg — skriver hun — jeg tror ved alt, hvad der er helligt, at ingen opofrelser er for store, naar det gjælder disse skoler. Hvis den kristne civiliserede verden bare vilde huske, at det var fra Nazareth, Kristus kom! At store reformer ogsaa tidligere er blevet gjennemført med tilsyneladende ubetydelige redskaber. Ja, jeg tror, at

det er denne nu afskyede og hadede klasse af kvinder, hvem jeg vil ofre mit liv, som en gang, oplyst og løftet ud af elendigheden, skal reformere Indien.

Alexandra Gripenberg.

Tilbageflytning*).

Skal hilse ifra hende — hun som flytted her ivaar,
hun, som du traf saa tidt ved stranden.
Jeg kjender hende lidt, og jeg traf hende igaar,
men da var hun rigtignok en anden!

Hun saa paa mig med øine som lyste af fryd
og lo med den klareste sølvklokkelyd

„Men kjære, — du flytted jo nys, har jeg hørt"
— var jeg taktløs nok til at bemærke —
„til en hytte, som bare var af muldjord opført?"
Da lo hun saa glad som en lærke.

„Aa, *den* da! den rømte vi bort ifra igjen!
Vi blev saa hjertens lei den, baade jeg og min ven.

Saa sa vi til hinanden en vakker sommerdag:
Hør, staar vi ikke selv lidt iveien for vor sag?
Hvad hindrer os igrunden fra at brænde hytten op
og bygge os et guldslot igjen med sol til top?

---

*) Se digtet »Flytning« af A. Prydz i no. 14.

Saa saa vi hinanden rigtig dybt i øiet ind, —
var der mod, var der kraft, var der varme?
Aa jo, — et lite gran igjen hos baade mig og Fin.
Saa kasted vi os i hinandens arme.

Behøves ikke meget — bare viljen er god
— og helst hos begge to —,
da dannes den hurtig, den gyngende bro,
did, hvor guldslottet stod.

Og hurra! saa brændte vi muldhytten op!
og bygged atter slottet med solguld i top.
— Og hils til de andre, at ingen kan tro,
hvor tosket *den* er, som i muldjord vil bo!"

Hun nikked og smilte og gik med lette trin.
Jeg lovte at hilse, og nu frir jeg løftet ind.

g. n.

Brevkort.

Under Store skagastølstind 29de juli 1891.

Jeg bor lige under Skagastølstinderne. Stoltere bopæl kan neppe findes Mægtig staar Store skagastølstinden der med sin livvagt af Maradals-Dyrhaugs-Riings-Austabottinder og saa tilvenstre den vidt besungne Fanaraak. Skummende, fos i fos, bryder elven sig frem i revnerne, forbi sneen og nedover det grønklædte fjeld.

I dette øieblik sidder jeg med altandøren aaben ud mod tinderne, der kneiser nærsagt i overjordisk skjønhed, rødmende i solens sidste glans.

Det har været en skjøn dag. Og hvad har jeg saa foretaget mig idag? Intet — uden at ligge i lyngen. Men den, som har prøvet den ting, ved da ogsaa, at det at ligge i lyngen i spillende solskin

med blaa himmel og vifteskyer, at det er vidunderligt, at det er ligefrem at drikke sundhed, aandelig og legemlig. Hvad lyngtoppen hvisker, og fossestupet derborte i fjeldet mumler over til dig, eftersom vinden bærer det frem, er noget saa ubeskriveligt, noget som renser, styrker, vækker liv i døde ben.

Igaar var jeg midt oppe i tinderne. Med engang blev der taage og uveir. Jeg sad høit op mod himlen paa den yderste kant af Nordre dyrhaugstindens smale ryg. Omtrent lodret fører klippevæggen ned i afgrunden; paa bunden af denne bræer og isbelagt vand. Ret imod paa den anden side stænges svælget af ingen mindre end St. skagastølstinden; afgrunden selv er Maradalsbandet. Men hvor stormen ruskede op dernede! Uhyre taagemasser slyngedes op og ned. Det kogte og brusede nede i den vældige kjedel. Intet kunde jeg se gjennem taagen, bare høre og saa føle den tunge, klamme masse, som knugende trykkede sig ned over mig. Et vældigt stenskred rasede just ned fra skagastølssiden. Det bragede nedover mod dybet. Det var næsten som løsnede grunden der, jeg selv sad. Hu, grufulde jøtner, hvad er det for troldskab, I nu har fore? Og hvem tør trodse jer? — — — —

A. R.

For skole og hjem.

Om barnestel.

(Af en mor).

Skjønt menneskene længe har havt den ting paa det rene, at det, kvinderne bør befatte sig mest med, er husvæsen og barnestel, først og fremst barnestel – thi „kvindens opgave er jo at føde børn og hendes frelse er barnefødsel“ osv. — saa er der dog ingen, som har fundet paa at gi os nogen lærdom i dette vort vigtigste fag.

De mænd, som bygger skoler og gir love og ordner alting i landet, har hidtil havt den kollossale tillid til kvindernes *medfødte* evne i

denne retning, at det ikke er faldt dem ind at bygge nogen skole for mødre eller gi nogen lov, som fordrer kjendskab til barnestel af de kvinder, som agter at sætte barn ind i verden.

Hr. dr Døderlein i Kristiania holdt i vinter flere foredrag om barnestel, som jeg desværre ikke havde anledning til at høre. Men det fortaltes mig, at han dadled mødrene svært for deres daarlige stel.

Og dette var bra nok. Men kunde egentlig dr. Døderlein *vente*, at vi med ingen lærdom eller bare med den mangelfulde, vi snapper til os hist og her, kunde forstaa det bedre?

Hvis ingen stilling i verden skulde faa mere ordnet fordannelse end moderstillingen, saa kunde vi vist faa anledning til at dadle baade embedsmændene, smedene og skrædderne for deres ukyndige og daarlige arbeide.

Det skulde derimod været meget bekvemt og godt, om der var ligesaa mange skoler til undervisning i barnestel, som der er *latinskoler* i landet, og jeg synes, det havde været statens pligt i hele folkets interesse for længe siden at ha oprettet slige skoler.

Vi har jo nu her i landet begyndt at faa skoler i husholdning, i industri og i sygepleie — lad os ogsaa faa skoler i barnepleie snarest muligt!

Vi kvinder er jo ikke længer saa stumme og stille, som vi har været, og vi mødre ved jo selv bedst, hvad vor ukyndighed har kostet os, — vi faar derfor selv hæve røsten med vor klage og vore fordringer, indtil vi faar, hvad vi behøver.

Til *skade* for nogen skal det *ikke* bli, hverken for de nulevende eller de kommende slægter.

* * *

Da jeg vented mit første barn, gjorde jeg, som vist de fleste kvinder gjør, — forberedte mig paa det bedste til at bli en rigtig god mor. Jeg lyttede til moderlige veninders raad og besøgte gifte veninder for at se, hvorledes *de* stelte sine børn. Jeg skaffede mig de bedste mønstre til barnets dragt og syede og strikked med den ømmeste samvittighedsfuldhed, for at klæderne skulde bli saa bekvemme, sunde og behagelige for det lille væsen, som det var muligt.

Jeg studerte ogsaa bøger baade om opdragelse og andet barnestel — for det sidstes vedkommende en bog af dr. Ammon: „*De første moderpligter*", oversat fra tysk, med forord af professor Schønberg.

Da jeg saa havde gjort alt dette, ventede jeg med tryghed og glæde barnets ankomst. Jeg anede ikke, hvor mange hundrede vanskeligheder der dog kunde indtræffe, og hvor ubeskrivelig ukyndig og uforberedt jeg, trods alt, skulde finde mig selv.

Barnet kom sundt og velskabt til verden, uden at skaffe sin mor mere end den — *lovbefalede* smerte, om jeg saa maa sige, thi ondt *skal* det jo være! Og alt var godt og vel nogle timer — ja mere end det — det var underdeiligt! Jeg tror, aldrig jeg har oplevet timer, fulde af en saa usigelig, frydefuld glæde, hvile og fred. Barnet sov i sin lille vugge, en yndig, fin, lyshudet liden pige; jeg selv eiede ikke spor af smerter; ude sang fuglene i de nyudsprungne birke, og inde var der en høitidsfuld stilhed, som om det var Vorherre selv, som var vor gjest idag. Ja slig kjendtes det for mig. Og jeg blunded og sov og vaagned igjen til samme lykke.

Men dagen efter begyndte vanskelighederne. Den lille begyndte at bli urolig. Min forøvrigt meget flinke „madame" havde opdaget, at barnet efter hendes mening havde været for varmt klædt den første dag og havde derfor borttaget noget af dets tøi. Men barnet vilde ikke sove den dag. Det lagdes til mit bryst og suged og sovned for et øieblik, men vaagned straks igjen og vilde ha mere. Desværre! Der var næsten ingenting. „Aa ja, vent bare til imorgen; tredie dagen strømmer melken til", trøsted man mig. Imidlertid fik lillemor nøie sig med sukkervand.

Men „tredie" dagen kom og gik, og nogen „strømning" af melk var umulig at opdage. Alligevel blev den lille lagt til, og hun suged slig, at hun formelig tog spændtag med de smaa spinkle næver, og for mig kjendtes det, som om hun suged hver blodsdraabe fra baade bryst og ryg; men ordentlig mæt blev hun nok sjelden, stakkar, og sukkervandet maatte til for at stagge, baade sent og tidlig. En nat havde de maattet gi hende en hel kop deraf, for at jeg skulde faa lidt ro. Men barnet sutred og skreg ligefuldt. Det fik naturligvis ondt i maven af alt det sukkervand. Og jeg var paa den anden side saa elendig af bryst- og rygsmerter, at jeg næsten ikke kunde røre mig.

Saa blev der da endelig gjort anstalter til, at barnet skulde faa noget andet at leve af. Man foreslog kavringgrød, og den blev lavet. Det gik bra nogle dage. Men barnets mave blev haard, og det var fremdeles uroligt. Slig, som jeg sørged over, at ikke mit bryst kunde gi mit barn den næring, som var bedst for det, og at jeg ikke bedre havde sat mig ind i, hvilke *surrogater* der var de sundeste for barnet — ja det kan ikke beskrives! — Men *det* bragte mig ganske vist ikke mere melk!

Saa en dag gik der et lys op for mig: „End *flaske* da"! raabte jeg, „kjære, det er jo saa mange barn, som faar flaske, og som endda er saa friske og sunde! Og den melken, jeg *har*, den skal barnet faa alligevel". Straalende af et nyt haab, fik jeg flasken anskaffet, og jeg glemmer ikke, hvor lykkelig jeg var, da jeg saa mit lille barn drikke sig saa inderlig tilfredsstillet og lægge sig saa roligt til at sove.

Flaskens indhold var komelk og kogt vand og sukker, i forholdet nøiagtig efter Ammons bog.

Men denne herlighed varede ikke længe. Dagen efter slog der ud et rødt, hidsigt udslet paa barnets ben, og dette blev værre og værre — „af *komelken*“, oplyste man mig! — Graatende af fortvilelse raabte jeg: „Hvorfor var der da ingen som *sa* mig, at komelken kunde skaffe slig elendighed, da jeg begyndte med den! Hvad skal jeg nu gribe til?“

Saa fik barnet ogsaa stærk mavesyge — hvad nu grunden kunde være — og de stakkars smaa ben blev aldeles ildrøde, og der var en uro og skrig, som var grusom. Dertil kom, at barnet nu ikke mere vilde vide af den smule melk, det kunde faa hos mig, fordi flaskens indhold strømmed saa meget lettere og rigeligere. I min uerfarenhed havde jeg ogsaa sat et altfor stort hul paa mundstykket.

Men saa en dag — som jeg var hos en tante for at søge raad — traf jeg paa en ganske fremmed dame, som for ikke længe siden havde faat tvillinger. Mit ivrige spørgsmaal blev naturligvis straks: „Har De selv nok melk til begge? Eller hvad gir De dem?“

Endda den dag idag velsigner jeg denne tvillingmoder, som lærte mig at finde en næring, der passed ogsaa for mit barn.

„Jeg bruger at koge tyk havresuppe“, sa hun, „saa tyk, at skeen næsten *staar* i den, efter at grynene er silt af; og denne blander jeg med nysilt kogt melk, lige del af hvert. Dette faar de paa flaske, skiftevis med melk hos mig“.

Det første, jeg gjorde, da min lille pige (efter flere dages diæt med risvand) var blet fri for mavesygen, var at koge havresuppe efter den undervisning, jeg havde faat, og ikke kan jeg beskrive min glæde, da endelig denne næring passed Ingen daarlig mave mere, ingen daarlig hud! Barnet vokste og trivedes og blev stærkt og sundt som en liden kjæmpe.

Rigtignok vilde det ikke vide af melk hos mor mere, saa *den* glæde maatte jeg ta farvel med; men naar alt andet var godt og vel, maatte jeg jo dog være hjerteglad; — og mine oprevne nerver kunde igjen begynde at komme sig til ro.

Men den tanke, som med stor magt tog mig efter dette, var:

Hvorfor lærer ikke vi kvindemennesker ordentlig det fag, som skal bli vor vigtigste livsgjerning?

Og naar jeg senere fortalte mødre og gamle tanter om alle mine gjenvordigheder, smilte de og sa saa venligt: „Ja det første barnet, det blir prøvekluden det! Ikke sandt, Thinka, det husker vel du og det, hvor mange taarer den første har skaffet os, førend vi lærte det rette stel! Aa ja! den første faar nok bli bare en prøveklud“.

Men mere alvorlig end kanske sømmeligt var, svarte jeg da: „Jeg synes, det er stor synd paa det lille barnet, at det ikke skal faa mødre, som har det ringeste greie paa at stelle det, førend det er blet halvdødt af forkvakling og fortulling“.

Hertil svarte de gamle, at som oftest gik det dog bra alligevel. Men jeg beholdt min mening, at det var en synd at lade det komme an paa en slump, enten ens tarvelige kundskaber blev tilstrækkelige eller ikke. *Ordentlig, grundig undervisning* i barnestel skulde man ha, paastod jeg.

(Forts.)

Husraad.

En erfaren husmor gav mig følgende gode raad, da jeg selv fik hus:

1. Giv altid *bestemte*, men *venlige* ordrer til tjenestepigen, og støt hendes hukommelse og forstand, ved at minde om hvad ekstra der skal gjøres for dagen og for ugen.
2. Overse dit spiskammer hver eneste morgen, før Du gaar ud eller begynder at sy, og bestem da middagsmaden, og hvortil de gjenstaaende levninger skal benyttes

Jeg har fundet disse raad udmærkede. Jeg kan være sikker paa, at maskineriet snart begynder at knirke, hvis jeg nogen tid glemmer dem.

a. u.

Forskjelligt.

I det brittiske parlament, som det nu er sammensat, har kvindestemmeret i realiteten majoritet. Det gjælder derfor for modstanderne at hindre forslaget fra at komme frem til behandling og votering. Ogsaa iaar har man faaet skjøvet det tilside. Mr. Woodall havde sikret sig en dag, men paa den skammeligste maade lod man andre ubetydelige sager optage tiden. „Woman's Herald“ offentliggjør en

lang liste paa erklærede tilhængere af sagen, som alligevel har stemt for udsættelse. Kvinderne er blevet holdt for nar, siger „Pall Mall Gazette“ og tilføier:

„Mr. Labouchere gnider sig i hænderne og sir Henry James er henrykt. Dette burde lære kvinder, der støtter det liberale parti, at at de liberale som parti har de intet at haabe. De undskyldninger, de fleste af dem kom med, var tomme og intetsigende . . . De kvinder, som har besluttet at vinde stemmeret vil intet udrette, saa længe de fæster lid til de fagre ord. som fra tid til anden lyder fra liberale politikeres læber — naar de har brug for kvinderne. Vil de for alvor vinde sin ret, saa maa de gjøre sin sag til det kløvende og boycotte de liberale kandidater, som svigter. Hvis ikke vil de atter og atter blive holdt for nar af det liberale parti“.

Lord Salisbury har, som man af dagbladene vil have seet, nylig offentlig udtalt sig for kvindestemmeret. Hans politik har en stærk støtte i den mægtige *Primroseliga*, som ifølge sidste aarsberetning tæller 914,884 medlemmer. Primroseligaen er den første større politiske organisation, som giver kvinder lige ret og stillinger med mænd inden sine rækker, og dens kvindelige medlemmer udøver en overordentlig stærk politisk indflydelse.

Bekjendtgjørelser.

Redigeret af frk. **Gina Krog.**

Dagbladets Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING

5te Aarg. | Kristiania den 1ste september 1891. | No 17.

Indledningsforedrag i diskussionen om kvindesagen ved mødet i Seljord august 1891.

(Af fru *Ragna Nielsen*).

Kvindesagens modstandere beskylder kvinderne blandt andet for mangel paa initiativ — og der kan være meget berettiget i den beskyldning. Men naar de spottende fortæller, at vi kunde ikke engang bli os vor undertrykte stilling bevidst, kunde ikke engang komme med fordringer paa at bli behandlet som frie mennesker, før en mand havde sat det i os, saa tar de dog feil. Det gaar kanske ikke an at pege paa en bestemt begivenhed og si: der begyndte arbeidet for kvindesagen — kunde man idethele efterspore en aandelig bevægelses gang gjennem sindene, vilde man vist ikke komme til det ene store udspring, men til de mange smaa bække, hvoraf tilsidst den brede flod er opstaaet, og om kvindesagen gjælder det ganske vist ligesom om alle andre store bevægelser, at den begyndte som en susen i kornet sommerdag, det nøiagtige punkt er ikke let at opgi. Men vi kjender dog en begivenhed, som nærmest maa siges at ha git stødet til det *bevidste* arbeide for kvindesagen — og det var ikke, som saa mange tror, udgivelsen af Stuart Mills bog, det var det store møde i Seneca Falls i 1848, da de kvinder, der var blet vist tilbage fra antislaverikongressen i London, kun fordi de var kvinder, første gang fremsatte kvinders fordring paa at være og behandles som frie mennesker. Stuart Mill gjorde, hvad de store aander gjør: han samlede det, som levede i sindene uden at være kommet frem til lys og luft, til bevidst liv, han satte det frem i anklage og i fordring, men hans ord vilde ikke kunne ha tændt i kvinders sind som de gjorde, hvis absolut intet arbeide var gaaet forud, ingen forberedelse gjort Naar vi nu regner, at det egentlige arbeide for kvindesagen begyndte ved mødet i Seneca Falls, er vi

derfor ikke mindre taknemlige mod Stuart Mill for det store arbeide, han udførte for os.

Naar en stor tanke opstaar, naar en stor reform skal gaa igjennem, saa gaar det jo altid saa, at den i begyndelsen kun gribes af de enkelte, medens den haanes og spottes af massen. Ved sin egen sandheds magt erobrer den saa flere og flere sind, til den en vakker dag er blet modesag, anerkjendes som sandhed selv af spidsborgerne. Saa langt er endnu ikke kvindesagen kommet, den staar endnu paa haanens og spottens standpunkt, ialfald for den spidsborgerlige del af samfundet. Man hører det hver dag omkring sig; man ser det i aviser, som med fryd gir smaa hib til den kjedelige kvindeemancipation; man ser det af de meget læste og høist middelmaadige romaner, især engelske og amerikanske, hvor den emanciperte kvinde altid er karikaturen, og hvor heltinden er udstyret med alle de yndige egenskaber, som vi ved er kvindelighedens ideal, og som vi alle kjender saa vel fra digtningens verden, medens vi rigtignok maa tilstaa, at virkeligheden ikke kjender typen saa vel, men saa til gjengjæld er righoldigere og interessantere.

Det er altsaa meget langt fra, at kvindesagen endnu er grebet af massen, er blet en modesag. Men saa langt har den dog kjæmpet sig frem, at enkelte sider af den holder paa at bli anerkjendt af mængden, og at særlig de enkelte praktiske ting, som kvindesagsforeningerne rundt omkring i landene har faaet sat igjennem, har begyndt at vinde anerkjendelse; og denne anerkjendelse ligeoverfor de praktiske resultater af vore bestræbelser, den gives ofte af mennesker, der er meget heftige modstandere af kvindesagens ide — og det lader ikke til, at det falder dem ind, at det dog er underligt, at et træ, der i deres tanker er saa ondt, kan bære frugter, som selv de maa anerkjende for gode.

Og saa er det meget langt fra, at alle vi, som arbeider for det, vi kalder kvindesagen, at vi er enige om, hvad kvindesag er. For enkelte er det hele spørsmaal f eks. kun et *økonomisk* spørsmaal, det eneste, der er værdt at arbeide for, er de *praktiske* reformer. Lad os arbeide for at gjøre kvinderne økonomisk bedre stillet, skaffe gift kvinde eiendomsret, skaffe dem stemmeret, der opfylder stemmeretsbetingelserne, se det er der mening i. Ja, der var ingen mening i, om det blev forsømt, det er vi alle enige om, — vi siger bare, at der sammen med de praktiske reformer ogsaa maa gaa en reform i menneskers sind. Det, Norsk Kvindesagsforening har udrettet her, vil kanske ikke regnes for meget. Dens medlemmer har gjennem mange aar git ubemidlede kvinder fri undervisning og derved sat en del unge piger istand til selv at tjene sit livsophold, den har søgt at skaffe kvinder adgang til at oplæres som haandværkere, den har gjort hvad den kunde for at

faa kvindelige fagforeninger oprettet. den har bidraget til at faa den offentlige prostitution afskaffet i Kristiania, Stemmeretsforeningen har indgaaet til stortinget med petition om at gi kvinder, der opfylder stemmeretsbetingelserne, stemmeret osv.

Men naar de, som er vore meningsfæller her, vil indsnevre sagen for os til kun at omfatte disse ydre reformer, da er vi dybt uenige med dem. Ja, hvis der maatte vælges mellem det ene eller det andet, saa kunde jeg for min part bedre gaa med paa, at kvindesagen kun bestaar i at arbeide paa at faa menneskenes sind og tanker reformeret, end i at faa de ydre goder — saa vist som jeg synes, at indre frihed er endnu mere attraaværdig end ydre. Sædelighedssagen, siges der, har intet med den egentlige kvindesag at gjøre: det er en sag, som mænd og kvinder kan diskutere, fordi det kan interessere dem begge men kvindesag er det ikke. Er ikke det kvindesag, at mængden af mænd endnu i tanke og opfatning staar ligeoverfor kvinden, som herren ligeoverfor slavinden? Er det ikke kvindesag det, at mængden af kvinder endnu akcepterer denne rolle? Er det ikke kvindesag, at for mængden af mænd — i teori ialfald, om de kanske ikke er saa konsekvente i praksis, fordi virkeligheden, livet træder regulerende til — men at for mængden af mænd kvinder kun eksisterer saa længe, de er unge og vakre, at det snart i spøg og snart for alvor udtales, at de gamle kvinder, de burde helst ikke være til? Er det ikke kvindesag, at mængden af kvinder selv synes, at det er livet det at være ung og kurtiseret, og naar saa det er forbi, saa er der intet mere for dem? En saadan svaghed som den f. eks., at kvinder ikke vil være ved sin alder — hvad andet kommer det af, end at den opfatning er indforlivet i dem, at det eneste, der gir dem værd som mennesker, det er, hvorledes de behager mændene, og det kan de ikke, uden saa længe de er unge. I sin opfatning af kvinden som menneske mødes de gamle konservative teologer med dem, som i andre henseender er de gamle teologer en gru f. eks. med Nietzsche og Strindberg. Det vil si, de gamle teologer, som er over ungdommen og dens forelskelse, dem ligger det mere paa hjertet, at kvinderne skal sørge for deres legemlige velvære, stoppe deres strømper, passe deres børn, lave deres mad osv. De har naturligvis ikke mere nogen brug for dem som de „vilde, fine, underlige, søde fugle“, de uansvarlige, de unyttige, de overfladiske væsener, der kun er til for „at den dybe tænkers anstrengte hjerne et øieblik kan faa hvile ved at lytte til deres sorgløse, legende plapren“. Ja, det er citater af Nietzsche, det er ikke mig. Nei, den gamle præst, som sidder i det hyggelige sofahjørne med sin pibe, han har virkelig endogsaa en venlig tanke at sende mor ude i kjøkkenet, forudsat da, at mor forstaar sin plads, forstaar, hvad hendes bestemmelse i verden er. Og det er ikke engang alle af dem, der er saa

grusomme mod de ugifte kvinder, som en af vore mest bekjendte høiremænd, en, som indtar en meget høi stilling i vort samfund, som, da der var tale om kvinders stemmeret, sagde: „Lad bare de gifte kvinder faa den, hvis det kan more dem — de kommer saa bare til at stemme som sine mænd; hvad de ugifte angaar, saa anser jeg dem for abnorme væsener, hvem man ikke behøver at ænse“, — enkeltes liberalitet ligeoverfor kvinderne kan endogsaa strække sig til de gamle, ugifte kvinder. I statsraad Hertzbergs bog „Kvindens kald, uddannelse og gjerning“ taler han meget pent til de ugifte og trøster dem med, at de slet ikke behøver at synes, at de har forfeilet sit kald i verden — der vil nemlig altid være nogle i deres omgivelser, for hvem de vil kunne opofre sig, arbeide, lide og forsage. Ja, der er jo rigtignok kvinder, der synes det er tungt at bli henvist til forsagelse som livskald, men det er dog efter andres mening bedre end ikke at faa lov at eksistere længer, naar man er over de femogtyve. De gamle konservative er ikke saa aandelig hovmodige som Nietzsche og konsorter, men de mødes i sin indignation over, at kvinder begynder at fordre at faa være noget i sig selv, og at de rent ud melder, at det er dem totalt ligegyldigt, om de gamle konservative og alle ældre og yngre herrer Nietzsche finder dem „tækkelige“ eller ikke. Lad os engang undersøge: Hvad er det, Nietzsche sætter op som *manden?* Det er det ophøiede, sandhedssøgende, stolte, frie, uendelig overlegne væsen, alt det skabtes konge og behersker. Og hvad er for ham *kvinden?* Den vakre, jaalede, letsindige, uudviklede, kokette 16-aars pige. Vi kvinder blir saa ofte bebreidet, at vi ingen sans har for det generaliserende; vor eiendommelighed skal være altid at stirre paa enkeltheden, paa detaljen, vi har ingen sans for de store overblik. Men i al verden, har vi da ikke ret, naar vi siger, at det her ikke gaar an at generalisere? Deles den menneskelige slægt virkelig i ham — den store, ophøiede, kongen — og i hende, den lille overfladiske tosse, fuglen, slavinden? Naar vi ser paa virkeligheden, er der da ikke mænd og kvinder om os, kloge og taabelige, sandhedssøgende og løgnagtige, elskværdige og uelskværdige? Er der ikke mænd, som fortjener foragt og har den, kvinder, som fortjener agtelse og faar den, ligesaavel som omvendt. Og saa videre i det uendelige med en uendelighed af typer og nuancer og blandinger. Hvor er *han* henne, kongen, guden, som fra sit ophøiede stade har lov til at se ned paa sine slavinder, de „fladhodede, letsindige, katteagtige, yndige, uansvarlige“ væsener? Det skulde være morsomt at vide, hvorledes Nietzsche selv stod ligeoverfor sine omgivelser. Mon der ikke har været en eller anden kvinde i hans omgivelser, som har bristet i en naturlig, hjertelig latter, da hun læste hans mening om kvinden og kvindeemancipationen og har sagt: nei, kjære Nietzsche, lad os nu være mennesker — dette

her er rent ud sagt noget vrøvl. Og vi andre har lov ligeoverfor en saa kolossal hovmod at si: Du stakkars lille fnug af et menneskebarn, hvad er det, du indbilder dig?

At frigjøre kvinderne fra denne opfatning af sig selv, det er i mine tanker kvindesagens første opgave: den opfatning, som er den gamle jødiske, at kvinden kun er til for mandens skyld. Om den da prækes af de gamle teologer, som i dette stykke holder kvinderne under det gamle testamentes trældom, medens de for sin egen part saa sagtelig har frigjort sig, eller den prækes af moderne bohêmer, hvem det er aldeles ligegyldigt, hvad de ældre kvinder gjør med sit liv, naar bare de unge lever, føler og tænker dem til behag — det kan være os kvindesagskvinder det samme; vi ved, at resultatet blir ens. Det er et stygt ord, men jeg maa bruge det: det, det for os gjælder om, det er *at faa kurtisanen ud af verden.* Ikke alene den virkelige kurtisane, men den kurtisane, der lever inde i saa mange tilsyneladende ærbare og skikkelige kvinder, den slavindenatur, som vi saa vist haaber og tror ikke er kvinders egentlige natur, men fremkommet ved alle disse aartusinders aandelige trældom. Der er intet hos kvinder, som mænd er mere lemfældige og overbærende mod end koketteriet, behagesygen, og der er intet, som mere irriterer og støder de fleste af dem tilbage hos kvinder, end selvstændighed, aandelig frigjorthed — og det er naturligt nok, det første smigrer deres egenkjærlighed og forfængelighed, det andet støder alle den mandlige egoismes instinkter. Hvis sædeligheds-sag og kvindesag ikke hører sammen, da forstaar jeg ikke, hvorfor Ibsen skrev „Et dukkehjem“. Men Ibsen vidste, at Nora har begyndt at ville være sig selv.

Og det er klart, at for os, som synes, at dette er kvindesagens egentlige kjerne, maa opdragelsesspørsmaalet være et af de vigtigste af dem, som hører med til kvindesagen. Opdragelsen maa plukke ud af gutterne den overbevisning, som de nu fødes med og opdrages i, at det er dem, som er skabningens herrer, og at pigerne er nogle underordnede væsener. Og pigerne maa opdrages til selvstændighed, saa de ikke længer tar imod den underordnede plads, men rolig indtar den stilling, som naturlig tilkommer hvert individ. Og skal det ske, da er det klart, at pigerne ikke længer maa opdrages i den tro, at det, som er deres bestemmelse i verden, det er at bli gift og bli forsørget af en mand. Pigerne maa akkurat som gutterne opdrages til at søge sig et livserhverv, lære sig til at undersøge, i hvilken retning deres evner gaar, og saa handle derefter. Og har da en ung pige uddannet sig til en eller anden profession eller haandværk eller saa videre, og hun saa møder en mand, som hun holder af, og de to gifter sig, saa blir det denne enkelte kvindes private sag, om hun vil opgi sin profession for herefter blot at styre sin mands hus; vi kan

være ganske rolige for, at hvert ægtepar her indretter sig paa bedste maade efter eget skjøn, og samfundet hverken kan eller har noget med paa forhaand at ordne og bestemme for hende. Vi kan da kalde det at være husmor for at være en profession lige saa godt som enhver anden profession, og hvis en kvinde vil ombytte den først valgte profession med den at være husmor, saa er det eneste, samfundet her har at gjøre, at sørge for, at der sammen med alle andre fagskoler, hvor man uddannes til forskjellige professioner, ogsaa er saadanne fagskoler (industri, husholdningsskoler), hvor de, der ønsker det og synes, de trænger det, kan uddannes, naar de vil gaa over til den profession at være husmor. Og ved at de unge piger blir opdraget paa denne maade med den bevidsthed, at de har at arbeide og ikke at flagre om som sommerfugle, indtil en mand *kanske* gifter sig med dem, vindes der meget og tabes der intet. Der vindes meget for deres karakter ved at deres ungdomsaar fyldes med arbeide istedenfor med fjas, og der vindes meget for deres ægteskabelige liv. Da hun ligesom manden har været opdraget til alvorligt arbeide, vil hun ganske anderledes være sin mands lige, kunne dele tanker og interesser med ham, end om hendes opdragelse og udvikling havde stanset i 15—16 aars alderen, hvad nu saa ofte er tilfældet. Og skulde et ægtepars økonomiske stilling være saa, at hun maa hjælpe manden med at tjene brødet, eller skulde hun komme til at sidde som enke med en barneflok at forsørge, er det ikke saa godt, at hun har anvendt sine ungdomsaar til at lære noget, der nu sætter hende istand til at erhverve?

Der er intet bedre middel til at faa gutterne til at respektere pigerne og at faa pigerne til at respektere sig selv end at opdrage dem sammen. Det er en af fællesskolens mange fordele, at den bringer individ til at vurdere individ efter fortjeneste og bryder ned fordommen mod det andet kjøn. Og ikke alene fordommen — den hindrer ogsaa overvurderingen; hvor mange mænd og kvinder har ikke gjennemgaaet unødige lidelser, fordi de i sit ubekjendtskab med det andet kjøn havde gjort sig illusioner og dannet sig billeder, som bare eksisterede i deres fantasi. Da mænd og kvinder er bestemte til at leve sammen, er det bedst, at de lærer at forstaa hverandre, og det gjør de bedst ved at opdrages sammen. Jeg har hørt mænd si, at der er ingenting, de vilde bry sig mindre om, end en forandring her — hvad det angik at ha en hustru, som delte tanker og interesser med dem, saa skulde de rigtignok betakke sig, det var netop det yndige ved forholdet, uligheden. Til de mænd, som har denne opfatning af hvad et ægteskab bør være, fristes jeg til ganske kort og tørt at si, at herrerne faar se til at forandre smag. Det er muligt, at mænd kan føle sig lykkelige i et saadant ægteskab — kvinder gjør det ikke. Naar vi taler saaledes, som jeg nu har gjort: fremholder, at det vi vil,

er aandelig frihed og fuld selvstændighed for kvinderne – og saa som konsekvens deraf fremgaar, at det erotiske forhold, og hvorledes det herefter vil arte sig, for os midlertidig blir et underordnet spørsmaal, saa mødes vi med bebreidelser af de forskjelligste og indbyrdes høist uenige mennesker — mandlige og kvindelige teologer, skikkelige gamle husmødre og bohêmer om hverandre — bebreidelser af den mest overraskende slags; vi blir beskyldt for ting, som vi føler os høist uskyldige i. Især er det for mandfolkehad og for tørhed. Vort mandfolkehad maa da bestaa i det faktum, at det er kvindernes sag, vi plæderer, og at vi ikke dækker over eller lægger skjul paa foreliggende fakta; vi er virkelig nødte til at komme frem med dem. Og er det tørhed det at si: vi tror, at kjærlighed mellem mand og kvinde vil altid findes, saa vi er ikke det mindste bekymret for den ting, og vi tror, at et kjærlighedsforhold mellem to selvstændige, jevnbyrdige væsener, der foruden at elske hverandre ogsaa forstaar hverandre, vil være ganske anderledes fuldt af glæde og lykke, end et forhold saaledes som det nu ofte er, mellem to, der er saa forskjellige, at det er som de var opdraget paa hver sin klode — netop derfor er det, vi fremsætter vore to hovedfordringer: kvinder skal bli selvstændige, og mænd og kvinder skal lære at forstaa hverandre. Garborg sagde nylig, at Adam længtes efter en Eva, han kunde tale med — ogsaa ønskede han, at Eva var modtagelig for et fornuftargument At Adam længes efter en saadan Eva, det er det glædeligste, vi kvindesagskvinder kan faa høre — men hvorledes skal Eva kunne bli saaledes, uden at hun opdrages til selvstændighed og selvbevidsthed — naturgenier kan vi da ikke være allesammen.

Og saa er der saa mange mindre ting, som vi, der arbeider for kvindesagen, maa tænke paa og ta os af. Klædedragten f. eks. Er det ikke igrunden underligt — der gaar vi skikkelige kvinder rundt omkring i alle civiliserte lande og efteraber kritikløst alt det, som uanstændige kvinder i Paris har fundet paa? Og kan vi ikke faa korsettet ud af verden, og kan vi ikke faa kvinders klædedragt saaledes forandret og modificeret, at kvinder ikke hindres i arbeidet af sine klæder, saa er det jo ikke muligt, at kvinderne kan naa frem til den dygtighed, de ellers efter evner og anlæg kan være bestemte til. Her har mødrene en stor opgave: det er dem, som maa begynde at reformere sine smaapigers klædedragt.

Der er saa mange kvinder, som tror, at de enten staar som modstandere eller ialfald neutrale ligeoverfor kvindesagen. Og dog er der ikke en eneste kvinde, som ikke bevidst eller ubevidst hindrer eller fremmer arbeidet for kvindernes sag. Enhver kvinde, der ved sit væsen og hele sit liv vinder respekt for sig selv, hun fremmer sagen. Og saadanne unge piger, paa hvem man ser, at det, de tænker paa og er

opfyldt af, det er, hvorledes de tar sig ud, især hvorledes de tar sig ud ligeoverfor mænd, som tror, det er yndigt at ha et jaalet væsen, koketterer med at drive paa sport f. eks. og hviner, hver gang de falder af skiene, især hvis der er mænd i nærheden — den slags unge piger, de gjør hvad de kan for at hindre vor sags fremgang. Og saa er der igjen dem, som tror, at det er kvindesag, at kvinder lægger an paa at være saa utækkelige som muligt og efterabe mændene — men det skal de kvinder vide, at det er ikke ved saadanne ting, at kvindesagen fremmes, som at kvinder f. eks. lærer sig til at drikke drammer og røge tobak.

Naar vi nu siger, at det eneste, som kan fremme kvindernes sag, er bedre opdragelse og større udvikling, saa har vi ret i det — men vi har ogsaa ret, naar vi siger, at hvad kan det altsammen nytte, naar vi ikke faar *stemmeret*, den ret, uden hvilken alt hvad vi engang har vundet, kan tages fra os igjen Ved at læse igjennem stortingsforhandlingerne om kvinders stemmeret ifjor vil vi se, hvor stor fremgang sagen har havt i de sidste aar. Der er saa mange af de gamle indvendinger, som er forstummet, — vi hører ikke om værnepligten, ikke om farerne for politiken, ikke engang om kvindernes udygtighed. Nei, det er bare omhu altsammen. Alle erkjender helt og fuldt ud, at kvinden er et menneske — hun er bare et menneske, som maa være under mandens formynderskab, ellers vil hun knuses i kampen — for det er en kamp nemlig. Og da vi har lov til at tro, at stortingets forhandlinger gir udtryk for, hvad der bor i hele folket, og at dygtigere og mere vægtige argumenter mod en sag ikke kan komme frem, end her blir udtalt, saa har jeg samlet de 3 hovedtaleres indvendinger og skal her gjengi dem ganske kortelig.

Hertzberg begynder med at si, at det er ikke mangel paa ridderlighed, som gjør, at han ikke vil indrømme kvinderne stemmeret — hvad ridderlighed angaar, mener han hverken at staa tilbage for den ærede komiteminoritet eller repræsentanten fra Bratsberg. Her viser H. straks, at han ikke har forstaaet os. Vi har aldrig bedt om ridderlighed, vi har bedt om retfærdighed. Der er 2 sider ved kvindesagen, siger H. Først er der den, han kan kalde den økonomisk-sociale. Den bevægelse er gaaet ud fra det livssyn, som H. deler. Den erkjender det faktum, at en hel mængde kvinder hverken vilde ha noget at leve af eller noget at leve for, hvis de ikke fik lov at udføre enkelte af de arbeider, som mændene i gamle dage havde monopol paa. De maa ha lov at arbeide f. eks. i skolens og fattigvæsenets tjeneste. Men saa ikke et skridt videre. Med andre ord — det som kvindesagen har vundet, det anerkjendes; deraf drar vi den trøst, at om 10 aar, naar mere er vundet, saa vil det bli anerkjendt. Men der er en anden side af kvindebevægelsen, siger H., som gaar ud af en anden

livsanskuelse, en anskuelse, som H. ikke deler og advarer imod. Det er ud af denne bevægelse, at kravet paa stemmeret er fremkommet, og sammen med den kravet paa ægteskabets opløsning og de frie forbindelser. Vi opfordrer H. til at si, hvor Kvindesagsforeningen eller Kvindestemmeretsforeningen har udtalt sig for de frie forbindelser. Og vi siger, det er haardt, at vi, som har maattet slaaes med bohêmen, nu skal faa høre, at vi deler bohêmens anskuelser. At gi kvinden stemmeret, mener H., vilde være at drage hende bort fra det kald, som kristendommen, naturen og historien har anvist hende. Læg mærke til det, det kommer frem om igjen og om igjen: for kvindesagens modstandere er det endnu ikke gaaet op, at kvinderne er individer; kvinder er for dem bare hustruer og mødre — derfor taler de ogsaa bestandig om kvinden som et kollektiv. Smaapiger er vordende husmødre, kvinden er hustruen, moderen, ikke mennesket. — H. har alt glemt, hvad han dog i begyndelsen erkjendte, at der er en hel mængde kvinder i vort land, som ikke er gifte

Heuch er ganske anderledes konsekvent end Hertzberg. Han negter kvindeemancipationens berettigelse helt igjennem. Hendes deltagelse i det politiske liv vilde saa langt fra være signalet til hendes frigjørelse, at det tvertimod vilde være signalet til hendes fornedrelse, til hjemmets forstyrrelse, familielivets opløsning og sædernes forfald. Naar vi kvinder mener noget andet, saa er det, fordi vi ikke skjønner det naturligvis. H. beviser af den hellige skrift, at kvinden skal være unddragen fra offentligheden og livet i den „Det er hende ikke tilstedet at herske over manden, men at være i stilhed“. Dertil svarer vi Heuch: Skal vi bryde med udviklingen, skal vi ind igjen under hvert bogstav i det gamle og nye testamente, saa skal H. gjøre begyndelsen. Intet menneske har her lov til vilkaarlig og egenmægtig at sætte grænsen og si: dette bogstav, denne sætning er brudt af udviklingen, dette hører med til det aandelige, men denne ikke. For jøderne var det vist altsammen lige aandeligt. Her er et enten — eller. Enten erkjender vi Guds aand for at være med i udviklingen, eller ogsaa skal hvert bogstav i skriften adlydes. Skal vi kvinder tilbage igjen under den jødiske opfatning, saa skal Heuch det ogsaa. Saa siger vi til H: du skal ikke ha sko paa dine fødder, ikke sølv eller kobber i dit belte, du skal ikke ha mere end en kappe. Da har biskop Heuch ikke lov at spise blodpølse. Da maa biskop Heuch, naar der kommer rypesteg paa hans bord, først undersøge, om disse ryper er fanget i snare eller ikke osv. osv. Biskop H. og alle andre præster maa først opfylde hvert bud i skriften, først da kan de faa lov at komme og kue kvinderne under bogstaven. Men vi maa ikke tro, at H. ikke sætter kvinderne høit. Vi tillægger hende den høieste betydning for det menneskelige samfundsliv, siger biskop H.; ja, vi siger, at samfundslivet kunde

ikke tænkes at bestaa, dersom kvinden ikke var til. Og deri gir vi H. ret. „Kvinden har en evne til at se det store i det smaa, til med takt at finde, hvad der kan og hvad der ikke kan gjøres i ethvert givet øieblik, til med et eneste greb at se ind i selve tingens kjærne; hun har en følelsernes finhed og en stemningernes rigdom og en hengivenhedens evne, som manden mangler“. Det var næsten for meget, sagde fanten, han fik en dukat. *Saa* prægtige vidste vi ikke, vi var; men hvis beskrivelsen passer paa os, tænk, hvad vi da maatte kunne udrette i samfundslivet, i politiken! Alene kvinden kan skabe et hjem, siger H. Der vilde naturligvis ikke bli hjem mere, hvis kvinder fik stemmeret. Og kvinden har brug for alle sine evner indenfor hjemmets døre, siger H. videre. Nei saamænd om hun har. For bare at nævne *et* eksempel: den felttogsplan, som Nordstaterne i Amerika fulgte under sidste krig var jo lagt af en kvinde. Kan man være vis paa, at de evner, hun der viste, vilde være kommet til anvendelse indenfor hjemmets døre? Og tør Heuch, der naturligvis som alle gode præster holder paa krigen, si, at det vilde ha været heldigt for denne kvindes fædreland, at den plan, hvorefter Nordstaterne seirede, ikke var kommet frem? Det er netop den ting, at der ikke har været brug for alle kvindernes evner indenfor hjemmet, som før i tiden gjorde en mængde kvinder til ulykkelige mennesker. Der gives ingen kvinde, siger Heuch, som ikke har evne til, hvis ikke emancipationen eller andre laster har gjort hende uduelig til at løse kvindens opgave — der findes ingen kvinde, som ikke har sans for og evne til at udfylde en plads i sit hjem. Det nytter ikke at svare H., at der jo er en mængde kvinder, som intet hjem har; H. bøier sig ikke for faktum. De *skal* ha et hjem, siger H, dermed er sagen afgjort. Saa faar vi vide, hvorledes de emanciperte kvinder er. „Hjemmets pligter er for dette slags kvinder en byrde —“, „tal med emanciperede kvinder, læs deres skrifter og se — disse stakkels kvinder, hvor store de er blevne i verden, de har glemt sin egen opgave, hjemmets opgave, og de vidner om det derved, at de bilder sig ind, at det at være huslig, at være hjemmets velsignelse, det er ikke noget andet, end enhver kok eller skrædder kan gjøre dem efter. Det er for mig et bevis paa emancipationens fordærvelighed, at disse kvinder taler med foragt om den eneste opgave, som de er ene om i verden, og som ingen mand kan hjælpe dem med.“ Tænk om H. havde anvendt den simple retskaffenhed først at undersøge, hvad det er for slags foredrag og diskussioner, som har været holdt i Kvindesagsforeningen og saa havde bladet igjennem et par aargange af „Nylænde“. Der vilde han til sin forundring ha fundet, at vi — blandt andre ting — har behandlet saadant som smaabørns pleie og opdragelse, kjøkkenstel og husstel i det hele, tjenestepigeforholdene, kvindens sundhed osv., og han vilde ikke ha

fundet et eneste ord, som vidnede om foragt for det, Heuch mener er kvindens „eneste“ opgave. — H. kan ikke tænke sig noget frygteligere end at se sin egen moder i stortinget „Tænker eder den ærværdige med sin stakkels fistelstemme udbrede sig med al den iver og fanatisme, som let griber kvinden, om hvorvidt det var rimeligt at beholde konsulaterne i Wien og Rom! Er jeg den eneste, som vilde ha flyet i rædsel fra salen, hvis man tænker sig sin moder i en saadan situation?“ Ja, vi har ikke alle af naturen faaet en vakker stemme, men hvorfor Heuchs moder ikke skulde kunne ha sagt noget fornuftigt om konsulatet i Rom, kan jeg ikke skjønne. Var hun blet valgt til stortingsrepræsentant, vilde det naturligvis ha været, fordi vælgerne ansaa hende for at ha de fornødne betingelser til at udfylde pladsen. „Selve sproget oprører sig mod kvindeemancipationens tanke“, siger H.; „Ullmann talte om kjøbmand Wilhelmine Hansen — manden Wilhelmine Hansen, er det ikke et monstrum? Og vi læser hver dag om formand Wilhelmine Hansen. — Hvis H. bare havde spurgt en filolog, vilde han ha faaet høre, at „mand“ betyder det samme som „menneske“, og at vi taler om mennesket Wilhelmine Hansen, er vel ikke saa farligt? Heuch ved, hvorledes den kvinde vil bli, som vil paata sig mands gjerning „Hun bliver et vanskabt misfoster, hun bliver et neutrum, saaledes som det er syn for sagen for den, der vil ha øine til at se med. I emancipationens forjættede land, Amerika, gives der læger, som for ramme alvor paastaar, at der, hvor kvinderne gjennem et par slægtled har været emanciperede og gjort mandens gjerning, der fremkommer der en steril kvindetype, som i mange henseender varierer fra den ordinære kvindetype“. Jeg har ogsaa hørt om den type i Amerika, men jeg har rigtignok hørt, at mænd og kvinder var ligedan, og jeg har hørt, at klimaet og det anspændte, urolige liv har faaet skylden for at ha frembragt typen. Er kvinderne der sterile, kan umulig kvindeemancipationen ha skylden af den simple grund, at arbeidet for kvindesagen, selv i Amerika, er saa nyt, at kvinder endnu ikke gjennem et par slægtled har udført mænds gjerning. Det er snurrigt, at ikke H. har gjort det meget simple regnestykke. — H. „er ingenlunde enig med dem, som af utilistiske hensyn mener at kunne forsvare til en vis grad kvindens emancipation.“ Det er et hib til Hertzberg. Nei, ingen skal kunne beskylde H. for ikke i dette stykke at være konsekvent. Jeg har med egne øren hørt H. si, at smaapiger ikke skulde gaa paa skole — vilde de lære noget, kunde de be en hjemme om at læse med sig.

Slutningen af stortingsdebatten skiller sig i tone stærkt fra begyndelsen. Modstanderne af kvinders stemmeret har ikke flere argumenter, og saa gjør de, som folk saa ofte gjør, naar argumenterne slipper op, de griber til at bli sinte. Hval glemmer rent de pene ord, han i begyn-

delsen brugte om kvinderne og er saa uheldig, at han kommer til at si, da der er tale om at la sig skræmme fra at handle efter sin overbevisning: „Om en saadan mand vilde jeg si: han er ikke mand, han fortjener ikke navnet at mand; han er en kjærring! Han fortjener ikke navn af kvinde engang“. Der kan man se, paa hvilken plads han i virkeligheden sætter kvinderne. Og Heuch sætter rent alle høflighedshensyn til side. Der sad paa galleriet en række kvinder, af hvilke H. ganske vist kjendte de fleste, og saa slutter han sin tale med at fortælle, at „kvindeemancipationens forfægtere de vil være fri for alle hjemmets baand og alle autoritetens, — jeg fatter ikke ret, hvorledes nogen kan mene, at emancipationens heltinder, disse redigerende, debatterende, polemiserende, prædikende, omreisende kvinder kan ha hjerte eller hoved tilbage for hjemmet og dets mangfoldige gjerning“.

Som vi ser, er det bare skræmmebilleder og ikke en eneste reel indvending, som fremkommer mod kvinders stemmeret. Kvinderne forstaar ikke sit eget bedste, men vi — mændene — vi ved det. Der svares, som om det var smaabørn og ikke voksne mennesker, der kom frem med et forlangende. Jeg for min part vilde havt mere respekt for den mand, der traadte frem og sagde: „Vi har magten, og vi gjør hvad vi vil. Det konvenerer os ikke at gi kvinderne stemmeret. Vi er bange for, at ved en forandring vilde vor — mændenes — bekvemmelighed komme til at lide“. Et saadant svar vilde været brutalt, men det vilde være ærligt, for det er deres hjertes mening.

Det, jeg har ønsket at faa frem idag, er:

at det, det først og fremst gjælder om, er at arbeide for at faa alle kvinder til at forlange fuld frihed og faa alle mænd til at erkjende dette forlangendes berettigelse,

og saa ved siden af arbeide for alle de praktiske ydre ting — først og fremst for stemmeret, som dog tilsidst blir *alpha* og *omega* i kvindesagen.

Og naar vi ønsker og arbeider for, at kvindesagen maa gaa igjennem til seier, saa er det for vor egen skyld og for mændenes skyld, og saa fordi vi har seet og forstaaet, at kvindernes frigjørelse ikke er en sag for sig, men et led i den store uvikling, at dens seier er en forberedelse til løsningen af de store opgaver, som fremtiden faar at løse, at Gud ved at vække kvinderne til selvstændighed og til arbeide forbereder det arbeide, som kun mænd og kvinder kan løse *sammen* — arbeidet for at ophæve fattigdommen og nøden og elendigheden i verden og arbeidet for at faa afskaffet krigen med alle dens rædsler.

For skole og hjem.

Den kongelige skolelovkommission 1891 (fortsættelse fra nummer 15):

Nærværende skolekommissions lægekyndige medlem er af den formening, at der er nogen overdrivelse i de slutninger, som er dragne af den paapegede eiendommelighed i pigernes udvikling, sammenlignet med gutterne. Den behøver, mener han, ikke nødvendigvis at medføre en forringelse i arbeidskraften og maa ikke ligefrem betragtes som sygelighed. Paa den anden side maa det efter hans mening erkjendes, at pigerne i pubertetsaarene er mere udsatte for vidtrækkende indflydelser paa organismen af forskjellig art, og man har hidtil gjort altfor lidet for at værge dem mod og hærde dem for disse indflydelser. Hverken klædedragt eller levevis har været skikket til at udvikle hos pigerne den modstandskraft, som karakteriserer gutten En forandret hygienisk opdragelse vil heri kunne gjøre en stor forandring; men saadan som forholdene nu er, vil dette medlem ikke kunne anbefale, at man paalægger pigerne det samme skolearbeide som gutterne, eller at skolen ordnes ens for begge kjøn. Kommissionen vil om dette punkt lade anstille nærmere undersøgelser ved vore skoler; men dens flertal maa dog efter de erfaringer, som nu haves, indtil videre gaa ud fra, at pigerne ialfald i et vist afsnit af sit skoleliv er svagere end gutterne i samme alder. Naar derfor dette flertal vil anbefale en indskrænkning af den daglige undervisningstid for pigernes vedkommende og til gjengjæld et aars forlængelse af barneskolen udover, hvad der er nævnt for gutteskolen, mener man derved at øve retfærdighed mod pigerne Samstemmige vidnesbyrd fra pigeskoler baade i vort eget land og vore nabolande gaar ud paa, at pigerne i sit 14de og 15de aar som regel hverken legemlig eller aandelig er oplagte til anstrengt arbeide. De kan visselig drives dertil ved andres vilje eller egen pligtfølelse; men tilsvarende udbytte faar de ikke deraf, og det sker, saaledes som det i udtalelserne fra vore fællesskoler flere steder heder, med fare for deres helbred Derimod merker man gjerne i det 16de aar en stærkere opvaagnen af lærelysten hos de unge piger, som, naar den mødes af en passende undervisning, kan føre hende forholdsvis langt i aandelig dygtighed og modenhed. Det synes derfor at være

god grund for at beholde det nu i lange tider hævdede pigeskolekursus med den kortere daglige undervisningstid og de 10 klasser, omfattende normalt barnealderen fra det 6te til det 16de aar. Under et saadant kursus vil det være muligt „at finde en rigtigere begrænsning for og en naturligere karakter af de pligter, man paalægger hende, en ordning, som kan skjænke hende glade og lykkelige barndomsaar“ (Henr. Skram: Om lavalderen for almindelig forberedelseseksamen i Danmark, i „Vor Ungdom“ for 1888, side 31). Man kan indvende, at ogsaa gutter giennemgaar en tilsvarende udviklingsgang. En tilsvarende vistnok, men ikke den samme; derfor bør der ogsaa tages hensyn til guttens overgangsaar, — og kommissionen tror ved sin ordning af middelskolen at have gjort det, — men ikke det samme som til pigens. Kommissionen mener at have lettet betydelig arbeidet i middelskolen, og man har aabnet en udvei til at forlænge middelskolekurset med et aar Men er dette ønskeligt for gutterne, saa er det i endnu høiere grad ønskeligt for pigerne, for hvem det vistnok baade i fysisk og aandelig henseende vilde være betænkeligere at afslutte skolegangen i disse udviklingsaar. Utvilsomt vil barneskolen for langt flere piger end gutter blive afslutningen paa skoledannelsen. Det er da ønskeligt, at denne bliver saa fyldig, som muligt, og at den erhverves under de gunstigst mulige betingelser for helbreden. Der vil under den kamp for tilværelsen, hvori kvinder som mænd vil deltage, blive stillet ligesaa store krav til fysisk styrke eller udholdenhed som til aandelig dygtighed. Der har blandt pædagoger været delte meninger om, hvorledes skolegangen bør ordnes for pigerne i overgangsaarene. Man har saaledes udtalt sig for en større eller mindre indskrænkning i eller midlertidigt ophør af skoleundervisningen i disse aar Kommissionen vil ikke kunne anbefale en saadan ordning. Det er uden tvil med rette bemærket, at det i disse aar kan blive ligesaa skjæbnesvangert at vise for megen løihed som for stor strenghed, at det netop i denne tid gjælder at holde den unge pige under god tugt og udvikle en alvorlig pligtfølelse. Derfor tror man, at lettelsen heller bør bestaa i en vis valgfrihed indenfor skolens fagkreds, i undervisningen selv, forsaavidt som den bør gaa langsommere frem, samt i mindre krav til hjemmearbeidet, forat der kan blive desmere tid til bevægelse i fri luft som til forskjellige sysler i hjemmet Ved siden heraf vil skolen gjennem hele sit kursus have ved passende legemsøvelser at bevare og udvikle den unge piges fysiske kraft; ingen dag bør saaledes hengaa uden saadanne. Men paa samme tid maa der ogsaa stilles en kraftig appel til hjemmene om dog engang resolut at bryde med gammel vedtægt i klædedragt og levesæt, forsaavidt den har hemmet pigernes fysiske udvikling. Maaske vil det da vise sig, at hvad der nu forringer deres arbejdskraft, ikke helt skyldes deres natur, men delvis ogsaa omstæn-

digheder, som kan fjernes eller lempes paa. For tiden bør, efter kommissionens flertals formening, barneskolen for piger ordnes paa det grundlag, at den samlede daglige skoletid, der for gutter er sat til 5 t. 30, for pigerne ikke sættes til over 5 t. (deri indbefattet friminutter, frokostlov og legemsøvelser), men at til gjengjæld kurset gjøres et aar længere end for gutterne. Man henviser forøvrigt til timetabel for den 5-klassige pigeskole side 75.

Med hensyn til undervisningens ordning indenfor denne ramme har man ovenfor angivet den retning, i hvilken en reform formentlig bør gaa. Bestræbelserne har hidtil for det meste gaaet i en vis ensidig retning. Med den udvidelse af lærestoffet, som har fundet sted siden loven af 15de juni 1878, er pigeskolens undervisning bleven for meget boglig, ensidig teoretisk. En videre udvikling i den retning vilde stille pigeskolen blot for den samme anke, som rettes mod den høiere gutteskole, at den overveiende lægger beslag paa hukommelsen og tænkeevnen og forsømmer at udvikle den praktiske sans. En reform af pigeskolen vil her søge at bringe ligevægt tilveie, idet lærestoffet samtidig søges grupperet og udnyttet efter de forskjellige evner og anlæg.

Efter den erfaring, man i den seneste tid har havt anledning til at høste saavel i pigeskolerne som i fællesskolerne, vil man paa det her omhandlede alderstrin i det store og hele kunne benytte det samme lærestof og de samme undervisningsmidler for gutter og piger. Hvad der ovenfor er udtalt om undervisningen i middelskolen, vil ligeledes i almindelighed finde sin anvendelse ogsaa ved pigernes undervisning. Imidlertid viser dog erfaringerne fra fællesskolerne, at der, eftersom undervisningen skrider frem, opstaar trang til en differentiering. Det fremgaar af oplysningerne om fællesundervisningen, at middelskolens undervisning ikke benyttes i samme grad af begge kjøn, skjønt der er adgang dertil. Omtrent dobbelt saa mange gutter som piger underkaster sig middelskoleeksamen. Dette peger paa forskjellige naturlige tilbøieligheder og forskjellige behov. Der har ogsaa ved fællesskolen enkeltvis været gjort forsøg paa at differentiere undervisningen noget paa det høiere trin; man henviser særlig til aarsberetning fra Sandefjords skole for 1889—90. Kommissionens flertal antager, at pigernes undervisning bør organiseres med dette forhold for øie og vil derfor foreslaa, at der bliver nogen adgang til valg mellem skolens undervisningsmidler.

Med hensyn til undervisningen i fremmede sprog gaar man ud fra, at den hovedsagelig samler sig om et sprog som hovedsprog, hvori maalet altsaa kan stilles høiere, saavel med hensyn til læsning, forstaaelse og praktisk færdighed, og at dertil føies undervisning i et andet sprog med et lavere maal. Man foreslaar de samme sprog og i samme rækkefølge som i middelskolen: Tysk - engelsk (latin), — et mindre-

tal engelsk — tysk. Da imidlertid pigeskolen efter kommissionens flertals forslag vil faa et aars længere kursus, foreslaaes til sidste aar henlagt et elementærkursus i fransk, dog kun som valgfrit eller alternativt mod et andet fag. Man finder denne rækkefølge i sprogenes indtræden i fagkredsen vel begrundet i sprogenes karakter og i hensynet til, hvad der ved skoleundervisning kan opnaaes deri; men der bør dog intet være til hinder for, at skoler, der i sin undervisning vil stille de nævnte sprog i et andet forhold til hinanden, godkjendes som ligestillede med de efter normalplanen indrettede.

Medens man altsaa paa dette omraade foreslaar en begrænsning af pigernes undervisning, som den hidtil almindelig har været ordnet, vil man paa et andet punkt foreslaa den noget udvidet, nemlig med hensyn til naturkundskab. Hvad der før er anført om undervisningen i dette fag i middelskolen, at den for lidet har taget sigte paa det praktiske livs behov, gjælder endog i særlig grad, naar talen er om den kvindelige undervisning. Som nærmere udviklet i den ovennævnte komitebetænkning om ordningen af denne undervisning, vil kjendskabet til naturvidenskaberne og hvad disse har givet af praktiske resultater for det daglige liv, i rigt maal finde sin anvendelse paa det huslige livs forskjellige gjøremaal, hvad der har foranlediget, at i den senere tid et nyt fag er bleven optaget i pigeskolen, huslig økonomi. Idet man med hensyn til betydningen af dette fag henviser til komitebetænkningen, skal man her alene bemærke, at undervisningen deri, for at kunne drives rationelt og faa sit fulde dannende og udviklende værd, forudsætter noget kjendskab til kemi. Dette kjendskab vil væsentlig være af samme art som det, der tænkes meddelt i 1ste gymnasieklasse, om ikke fuldt af samme omfang. Paa den anden side vil de elementer af kemien, som tænkes meddelt under undervisningen i fysik i middelskolen ikke slaa til. Man foreslaar derfor i overensstemmelse med komiteen et kursus i kemi henlagt til det sidste skoleaar. Man slutter sig til komiteen med hensyn til det værd, som bør tillægges denne undervisning, men anser det rettest, for saa meget som muligt at imødekomme de forskjellige krav, at lade huslig økonomi indgaa som fakultativt fag i pigeskolens fagkreds.

(Fortsættes).

Redigeret af frk. **Gina Krog.**

Dagbladets Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING

5te Aarg.	Kristiania den 15de september 1891.	No 18.

Kvindelige læger.

(Foredrag holdt ved den nationale kvindesagskongres i Washington 1891 af dr. *Emily Blackwell*).

Jeg har faaet i opgave at give en kort fremstilling af de vilkaar de amerikanske kvindelige læger har arbeidet og arbeider under.

For at gjøre det klart for dem, hvilke fremskridt der er gjort, maa jeg føre dem 40 aar tilbage. At ingen kvinde dengang havde ret til at skrive M. D. efter sit navn vækker neppe nogens forbauselse, men hvad vor tids kvinder neppe kan sætte sig ind i er, hvilken vanskelighed der i det hele taget var forbunden ved at erhverve sig kundskaber i de dage. Der fandtes for kvinder ingen kurser for høiere undervisning, og den lærdom, pigeskolerne gav, var ynkelig.

I overensstemmelse med dette var det meget trangt og vanskeligt for en kvinde, som vilde tjene sit livsophold. Lærergjerningen var omtrent den eneste, de havde at gribe til, og i regelen var det blot elementær undervisning kvinderne befattede sig med, eftersom der sattes saa smaa fordringer til pigebørns uddannelse.

Men længselen efter rigere liv og udvikling begyndte at røre sig. Miss Lyon, Mrs. Willard, Cathrine Beecher og andre pionerer for den moderne kvindeopdragelse havde begyndt sit arbeide, og mange andre kvinder udover hele landet begyndte at give udtryk for de høiere krav. Jeg kan huske fra min barndom, at jeg mere end engang hørte drøftet spørsmaalet om kvindelige læger, og fra tid til anden hørte vi om forsøg, der var gjort af kvinder, paa at trænge ind paa det medicinske felt. En af de bekjendteste af disse tidlige arbeidere var Harriet K. Hunt fra Boston, som efter at have studeret medicin privat hos en læge underholdt sig som praktiker i Boston, førend man endnu havde hørt tale om kvindelige dr. med.

Men den egentlige optagelse inden lægestanden kan først regnes fra den dag en kvinde første gang fik adgang til et medicinsk college med hensigt at forberede sig til de examener og grader, som giver lovlig ret — og kollegial erkjendelse af vedkommendes ret — til at praktisere som læge. Denne begyndelse gjordes, da min søster Elisabeth Blackwell i 1848 fik adgang til Geneva medicinske college i staten New-York.

Da min søster nogle aar tidligere begyndte at anstille undersøgelser og spørge om raad i anledning sin beslutning, mødtes hun overalt af lægernes vantro forbauselse og foragtelige smil og fik ingen opmuntring til sit foretagende.

I 1848 sendte hun saa breve til forskjellige medicinske colleger og udbad sig tilladelse til at immatrikuleres som student. De fleste tog ingen notis af hendes ansøgning. Andre afslog den ligeud. Kun fra et, Geneva Medical College, modtog hun et gunstigt svar.

Hvorledes dette svar blev givet er nylig blevet fortalt af dr. Stephen Smith i New-York, og det viser, for et donquixotisk foretagende man dengang ansaa det for. Dr. Smith siger:

„Det første medicinske kursus jeg gjennemgik var paa en høiskole i det indre af landet. Kurset, som talte 150 studenter, bestod for det meste af unge mænd fra de nærliggende byer. De var raa, vilde og støiende over alle grænser. Ved flere leiligheder sendte beboerne af nabolaget skrevne protester til fakultetet og truede med at bevirke høiskolen nedlagt, hvis den støi og de ubehageligheder, den førte med sig, ikke ophørte. Under forelæsningerne var det ofte umuligt at høre professorens stemme for støi.

Nogle uger efter kurset begyndte viste dekanus sig for klassen med et brev i haanden og udbad sig saa megen stilhed af auditoriet, at brevet kunde bli læst. Spændingen var stor, da han berettede, at det indeholdt et af de mærkeligste andragender, som nogensinde var stillet til et fakultet. Brevet var skrevet af en læge i Philadelphia, som anmodede fakultetet om at optage som student en dame, som studerede medecin under hans veiledning. Han oplyste om, at der var blevet negtet hende adgang ved flere medicinske høiskoler, men da denne laa paa landet, antog han, at den muligens var mere fri for fordomme mod en kvindelig medicinsk studerende Dekanen oplyste om, at fakultetet havde besluttet at overlade afgjørelsen til selve kursets deltagere, saaledes at hvis en eneste student modsatte sig optagelsen, vilde et afvisende svar gives.

Dette var tydeligvis et kneb af fakultetet, der var sikker paa, at klassen vilde udelukke hende, men helst vilde være fri for at give et direkte afslaaende svar.

Men den hele sag blev for auditoriet de velkomneste løier, og de

modtog efterretningen med de lydeligste bifaldsdemonstrationer. Et møde blev sammenkaldt til aftenen, og hvert eneste medlem mødte op. For den nye elevs optagelse holdtes der taler i de mest overdrevne udtryk, som mødte stormende applaus. Beslutningen fattedes endelig med hvad der hørtes som et enstemmigt „ja.“ Da kontraprøven ved afstemningen gjordes, hørte man en enkelt stemme ytre et frygtsomt „nei“.

Den scene, som da fulgte, overgaar enhver beskrivelse. Alle styrtede hen til det hjørne af værelset, hvorfra stemmen udgik, og det ulykkelige medlem skyndte sig alt hvad han kunde med at indrømme sin vildfarelse og votere med et lydeligt „ja“. Fakultetet modtog studenternes afgjørelse med slet skjult ærgrelse, men sendte tilbage et svar, om at damen kunde optages.

To uger eller mere forløb, og da den kvindelige studerende ikke viste sig, blev hele tildragelsen næsten glemt. og de unge mænd vedblev at plage sine medmennesker med støi og skraal. Men en morgen traadte en ung dame ganske uventet ind i klassen sammen med professoren. Hun var temmelig liden af væxt og enkelt klædt, men hun havde et fast blik og et bestemt ansigtsudtryk. Hendes indtrædelse i dette Bedlam af forvirring virkede som magi paa alle studenterne. Enhver søgte øieblikkelig til sin plads, og den fuldkomneste stilhed herskede. For første gang kunde en forelæsning gives uden den ringeste afbrydelse, og hvert ord kunde høres saa tydelig, som om der bare havde været en tilhører tilstede i værelset. Det merkeligste er, at denne forvandling af klassen fra en lovløs bande til en samling af velopdragne herrer viste sig at være af varighed. Et opmærksommere auditorium end dette var blevet, kunde en forelæser ikke ønske sig, og det vedblev at være det til terminens slutning.

Den unge dame viste sig at være blandt de bedste elever, og efter terminens ende tog hun sin examen med glans. Det var første gang fakultetet havde til opgave at uddele diplom til en kvinde, og det betænkte sig en tid, før det kunde bekvemme sig til at gjøre sin pligt, Men endelig blev dog dr. Elisabeth Blackwell indskrevet paa listen over aarets kandidater.“

Titelen vakte munterhed paa colleget, men sin velvilje mod indehaveren gav hendes medstuderende udtryk for ved at sende hende et hjerteligt og smukt affattet brev, hvori de lover, at de aldrig ved sin opførsel vilde gjøre hendes stilling vanskelig. Og de holdt ord. De ubehageligheder, som mødte hende, kom udenifra. Damerne i det pensionat, hun boede i, ignorerede hende fuldstændig, og damer, som gik forbi hende paa gaden viste hende ved blikke og manerer, ja ikke saa sjelden ogsaa ved bemærkninger sin misbilligelse, og hun følte ofte colleget som et hjem og tilflugtssted.

Ved at gjennemgaa hele høiskolen og tage alle examener var blot det første skridt tilbagelagt. Hospitalerne, hvori hun skulde erhverve sig praktisk uddannelse, var absolut lukket for hende. Den eneste udvei for hende var at søge til Europas store medicinske centrer, og igjen gjorde andre hvad de kunde for at nedslaa hendes mod, og forsikrede, at det var umuligt for en dame at undgaa fornærmelser blandt den masse af udenlandske studenter, hun vilde møde. Nogle af dem, som nu interesserede sig varmt for hendes sag, raadede hende til at reise til Paris, klæde sig i mandsdragt og studere i denne forklædning. Dette raad var alt andet end tiltalende for min søster, og et brev fra hende til mrs Willard, som dengang var bestyrer for en af de bedste nye opdragelsesanstalter for kvinder, vil bedst vise hendes egen opfatning:

„Gjennem dr. Warrington og andre hører jeg, at min plan bedst kan udføres i Paris . . . . Den bedste adgang til at drive studier staar aaben for mig der. Men her kommer mine venner blandt lægerne igjen med de strengeste advarsler. De, en ung ugift dame, siger de, reise til Paris, en by hvor den frygteligste immoralitet hersker, hvor enhver ædel følelse spottes, og fornærmelser vil møde Dem ved hvert skridt, hvor last er den naturlige atmosfære, og ingen ung mand kan indaande den uden at blive besmittet. Umuligt. De er fortabt, hvis De reiser did. — — —

Nu spør jeg Dem kjære frue, som har havt anledning til at studere de franske i deres fædreland, om ikke dette er en høilig overdreven frygt? Er det ikke sandt, at naar en kvinde respekterer sig selv, vil hun ogsaa overalt blive respekteret af andre? At naar ens liv er ledet af rene grundsætninger og helliget et ædelt maal, og naar dette forfølges paa en rolig, værdig og bestemt maade, saa vindes menneskenes bedste følelser, og man vil møde agtelse og sympati? For mig staar dette klart, men nu haaber jeg, at Deres rigere erfaring vil støtte mine meninger. — — — Jeg har forsøgt at se alle vanskeligheder fast i øinene. Jeg finder ingen, som synes mig uovervindelige, og med Guds hjælp haaber jeg at kunne fuldbyrde mit forsæt."

Efter tre aars heldige studier i Europa vendte dr. Blackwell tilbage og nedsatte sig som praktiker i New-York.

Den nye bane var brudt.

Strax efter at Elisabeth Blackwell havde taget graden, blev et par kvinder optaget i andre medicinske høiskoler. Men saa begyndte de medicinske selskaber at røre paa sig, og man øvede saadant pres paa høiskolerne, at ingen flere kvinder blev optaget.

Udelukkelse af kvinder fra alle medicinske selskaber blev nu programmet. Særskilte høiskoler for kvinder blev derfor oprettet. Boston gik i spidsen her 1850, og Philadelfia fulgte samme aar. I 1854 erholdt

min søster og jeg ansættelse ved New-Yorks sygehus, det første og i mange aar den eneste begyndelse til et kvindehospital

Nu fulgte en periode med liden fremgang for den nye bevægelse. De første kvindelige studenter havde fordelen af de teoretiske læreanstalter, som var organiseret for mænd. De senere maatte ty til de smaa høiskoler, som netop var sat igang for kvinder. Den samme reaktion, som havde lukket de gamle høiskoler for kvinder, havde ogsaa en uheldig indflydelse paa de nyes trivsel. Flere af lægeforeningerne erklærede, at læger, som underviste i dem, vilde blive udelukket som medlemmer. Og den uvenlige stemning hos lægestanden afspeilede sig hos det store publikum. Social ostrakisme var baade lærere og elever gjenstand for. Da min søster nedsatte sig i New-York, var hun nødt til at kjøbe et hus, da det var umuligt for hende at faa leiet ordentlige værelser.

Da en afdeling af sygehuset i 1857 blev aabnet med dr. Zakrzewsko som overlæge, blev det spaaet, at det vilde gaa ilde med det lille hospital. „Kvindelige læger vilde ikke kunne raade med patienterne. Det vilde blive nødvendigt at tilkalde politiet. Hvis patienterne døde, vilde vi blive sagsøgt“ osv. Flere af funktionærerne fik bebreidelser af sine venner, fordi de vilde blande sine navne op i, hvad der kun vilde volde spektakel og skandale.

Den ringe anseelse, arbeidet stod i, havde ogsaa indflydelse paa høiskolernes sammensætning. Blandt eleverne var der ganske vist altid endel kvinder af karakter og intelligens, men størsteparten af dem var i disse dage ingenlunde heldige repræsentanter for bevægelsen. Mislykkede lærerinder og sygepleiersker, alle slags excentriske kvinder. Høiskolerne led naturligvis ikke blot direkte ved sin fattigdom og ved vanskeligheden ved at faa lærere, men ogsaa ved de lave opgaver og trange betingelser, som er uadskillige fra saadanne forhold. Det saa en stund ud, som om sagen vilde skades ligesaa meget gjennem dens venner som dens fiender.

Jeg taler ikke om disse tidlige aars trængsler for at klage over uretten. Det krævedes mod, tro og hengivelse hos disse tidlige forkjæmpere at arbeide sig frem paa denne trange vei, og resultatet af deres gjerning og dens iboende livskraft viser sig i de store institutioner, som nu er voxet ud af de smaa begyndelser Men det er blot ved saadanne detaljer jeg kan gjøre forstaaeligt for de unge idag hvilke betingelser vi dengang havde at arbeide under.

De kvindelige læger har været som en liden flok emigranter i et nyt land, som selv har maattet bygge sine veie, eftersom de drager frem.

Medens en examen let kunde tages ved disse høiskoler, maatte de kvinder, som vilde have, hvad der fortjente navn af medicinsk uddannelse, ty til europæiske universiteter og hospitaler for at studere videre.

Heldigvis var der enkelte af Europas berømteste høiskoler, som gik i spidsen med at aabne sine døre for kvinder. Pariser-universitetet meddelte Mary Putman Jacobi doktorgraden i 1871 Universitetet i Zürich fulgte exemplet, dernæst London University College. De fleste af Europas kvindelige læger har faaet sin uddannelse ved disse universiteter. I London er senere en medicinsk høiskole udelukkende for kvinder oprettet. Universiteterne i vore vestlige stater og i Kalifornien har fulgt exemplet. Michigan universitet gik i spidsen.

Det almindelige kvindesagsarbeide har naturligvis banet veien for de kvindelige læger; men der er ogsaa enkelte indflydelser udenifra, som direkte har begunstiget dem.

Fra missionærerne i Østen kom der meget tidlig bud om, at man maatte sende over kvindelige læger. „Det upassende“ havde været det stærkeste argument mod kvindelige læger, men i Østen havde man en saa stærk følelse for det passende, at man heller lod kvinder dø end behandles af en mandlig læge. Saa underlig kan det gaa for sig, at denne stærke følelse bidrog til at fjerne fordommene mod det medicinske studium for Vestens kvinder Der blev stærkere og stærkere krav paa kvindelige læger, og efterspørselen er fremdeles langt større end tilgangen. Saa stærkt har kravet været, at man i England har dannet et selskab med støtte af dronningen og flere indflydelsesrige personer for at skaffe Indien kvindelige læger. Skoler og kurser er blevet oprettet i Hindostan til uddannelse af læger blandt de indfødte kvinder. I Kina er flere hospitaler blevet oprettet af kvinder, som ogsaa praktiserer udenom. Fra Indien, Kina og Persien er indfødte kvinder blevet sendt for at faa uddannelse ved amerikanske colleger. For 2 aar siden kom der fra den ægyptiske regjering tilbud til en kvindelig læge om at praktisere der med løfte om stor løn af regjeringen. Det er høist sandsynligt, at de kvindelige læger vil blive et af de stærkeste redskaber til at befri Østens kvinder.

Den indirekte indflydelse, som oprettelsen af literære colleger for kvinder har øvet, er maaske den, der maa vurderes høiest af os kvindelige læger. Disse har skabt en elite af dannede kvinder, som ikke existerede for 25 aar siden. Den sociale indflydelse, som universitets-dannede kvinder øver, kan ikke blot maales ved deres antal. Om de ikke er saa mange, saa løfter de dog ved sin blotte existence det hele niveau for kvindeundervisning. Og de gjør det omgivende samfund fortrolig med, at intellektuel udvikling for kvinder er noget berettiget og naturligt.

Vore medicinske kurser nu er sammensat af kvinder, som har gjennemgaaet literære høiskoler eller af kvinder, som staar paa høide med saadanne i henseende til social dannelse og almindelig kultur. Følgen af dette er, at der inden kurserne gjennemsnitlig er en stadig

væxt i henseende til intelligens, karakter og dannelse, som vil faa den mest afgjørende indflydelse paa standens stilling og anseelse.

Undervisningen inden de medicinske fagskoler er gaaet fremad i samme forhold. Jeg tør trygt sige, at inden de bedste af disse, stiller man nu dobbelt saa store fordringer som for femten aar siden. Og fordringen til lægevidenskabelig uddannelse er fremdeles i stærkt stigende i Amerika i det hele og øver naturligvis stadig indflydelse paa samtlige medicinske høiskoler.

Der er nu 49 medicinske colleger i De forenede stater og Kanada, som giver kvinder adgang 9 af disse er særskilte kvindecolleger. Her er da naturligvis medregnet medicinske fagskoler af enhver art og af indbyrdes høist forskjelligt standpunkt. Ifølge folketællingen af 1880 var 2400 kvinder sysselsat med lægepraxis. Folketællingen nu vil uden tvil vise et langt større tal. Alene i Philadelphia og New-York studerer der i vinter 250 kvinder. I England er der omtrent lige saa mange, og i næsten hvert land i Europa findes der nu kvindelige læger.

Ved næsten alle kvindehøiskoler findes der nu kvindelige dr. med. som lærere og læger. Disse har med stor iver støttet og fremmet alt hvad der angaar legemets pleie og sundhedslære inden opdragelsesanstalterne, som derved giver løfte om, at de ligesaameget vil styrke elevernes fysiske som deres aandelige udvikling.

I de fleste af vore store byer finder vi kvinder ansat som fattiglæger. New-England hospital for kvinder oprettet i 1863 af dr. Zakrzewsko og endel damer i Boston, og som ifjor behandlede mere end 4500 patienter, er for vel kjendt af mine tilhørere til at behøve nogen beskrivelse. I New-York, Philadelphia, Chicago og San Francisco er hospitaler blevet oprettet under tilsyn af kvindelige læger og kirurger. I disse hospitaler er mange af de vanskeligste operationer med stort held udført af kvinder.

Sygehuse med kvindelig lægehjælp er spredt ud over hele landet. I den offentlige fattigpleie ansætter man mere og mere kvindelige læger, og man ser af den hygieniske statistik, at man staar sig paa det. Et af vore største asyler har oprettet en aftenklinik for arbeidersker, ledet af en kvindelig læge.

Ved sindssygehospitaler har kvinder længe været ansat, og forrige aar udkom i staten New-York en forordning om, at ved hvert af statens sindssygehospitaler skulde idetmindste en kvindelig læge ansættes. Kvinder findes som medlemmer i lægeforeninger og som bidragere til medicinske tidsskrifter. Inden hvert omraade baner de sig stille, men sikkert vei.

At almenhedens dom om kvindelige læger har undergaaet en stor forandring siger sig selv. Jeg kan neppe finde noget bedre bevis paa dette end den bevægelse, som saa heldig er blevet sat igang, for at

sikre kvinder adgang til den medicinske høiskole, som skal oprettes ved John Hopkins universitet. Paa cirkulærerne, som er omsendt for anledningen finder vi komiteer af de mest bekjendte og indflydelsesrige kvinder i vore største byer og i spidsen for dem præsidentens hustru. De henvender sig til publikum med bøn om, at der maa gives kvinder rigere anledning til lægevidenskabelig uddannelse. Disse navne repræsenterer paa en maade den høieste societet ud over det hele land.

For et par uger siden var jeg tilstede ved en modtagelse, som blev givet for disse komiteers delegerede i John Hopkins hospital Man blev præsenteret for institutionens autoriteter, professorer og læger, og en hel del gjæster var indbudne til ære for de delegerede. Det var en forsamling, som repræsenterede den høieste sociale og økonomiske indflydelse og literære og videnskabelige dannelse. Som jeg sad i den smukke festsal og lyttede til talerne og betragtede det glimrende selskab, gik mine tanker 33 aar tilbage til den dag, da vi aabnede det første kvindehospital. Jeg saa for mig det gamle hus i det fattige strøg, de otte hvide senge i det tarvelige værelse, de tre unge kvindelige læger og de tolv, fjorten venner, som havde støttet sagen. Jeg hørte min søster, dr. Elisabeth Blackwell, give indberetning om det møisommelige arbeide, som var gaaet forud for sygehusets oprettelse, og jeg gjenkaldte mig Henry Ward Beecher's varme, beaandede ord, da han holdt den korte aabningstale. Han bad den lille kreds fatte mod og ikke tvile paa held og fremgang, for om end veien for kvinderne frem til rigere virksomhed og større uafhængighed viste sig pinlig trang, saa vidste han, at det, som var sat igang, vilde føre til store resultater; det menneskelige fremskridts uimodstaaelige strøm vilde engang løfte det og bære det frem. — Disse to forskjellige forsamlinger repræsenterede for mig de gamle og de nye tilstande.

Mens vi saaledes lykønsker hinanden med hvad disse 40 aar har fuldbragt, maa vi ikke lukke øinene for, at fremtiden maa fuldbringe ligesaameget, inden vi kan sige, at dette omraade er ligesaa tilgjængeligt for kvinder som for mænd i Amerika.

Den teoretiske undervisning gives i colleger, og disse er hos os uafhængige, selvstyrede og selvunderstøttede institutioner. I hospitalerne og asylerne faar medicinerne og lægerne den praktiske uddannelse, og disse understøttes af staten De er spredt ud over hele landet, men ledes alle efter ét system og er hinanden meget lig i henseende til almindelige bestemmelser og betingelser.

Collegerne vilde ikke med sine midler være istand til at opholde denne uhyre organisation, men de kan drage sig den til nytte og kan i realiteten raade over den til den medicinske undervisnings og studiums fremme.

Enhver medicinsk kandidat, som har et videre maal for øie, søger sig en ansættelse inden denne organisation, enhver duelig læge søger at staa i forbindelse med den under hele sin virksomhed.

Det er ikke for meget at sige, at hvor en læge har udmærket sig, paa hvilketsomhelst af de medicinske omraader, som almindelig praktiker, som specialist, som lærer eller forfatter, er det næsten uden undtagelse paa basis af en saadan forbindelse. Blandt dem, der arbeider paa hospitalerne, er det man finder lægestandens spidser. Uden den brede erfaring, der kan erhverves i disse anstalter, vilde en kreds af fremragende læger ikke kunne existere. Men fra denne institution for praktisk studium, opholdt og understøttet af staten, er kvinderne helt udelukket.

Paa de faa undtagelser nær, jeg tidligere har omtalt, hvor kvinder har faaet adgang til underordnede stillinger paa grund af et eller andet socialt hensigtsmæssighedshensyn, er kvindelige læger ikke valgbare, hverken som overlæger eller hjælpelæger ved nogen af vore offentlige hospitaler eller asyler.

De nyder i mange tilfælde samme ret som de medicinske studenter til at være tilstede under operationer osv. Men videre kommer de ikke; i henseende til direkte erfaring er de afhængige af sin praxis og af de faa og smaa private institutioner, som de har bygget for sig selv. Deres videre fremskridt er saaledes hemmet paa alle kanter, og det er yderst faa af vore kvindelige læger, som de ydre vilkaar tillader at naa det høieste inden videnskaben.

Jeg mener det er simpel retfærdighed, at alle, der har aflagt sine examener ved de af staten godkjendte colleger, blir valgbare til stillinger inden de af staten understøttede institutioner.

Jeg mener ogsaa, at den virksomhed, vore kvinder har udfoldet som ledere og ordnere inden det private vidt og bredt forgrenede filantropiske felt, berettiger dem til at komme i betragtning, naar det gjælder lægestillingerne.

Vi haaber derfor, at de næste 40 aar vil flytte denne skranke, denne store hindring i de kvindelige lægers vei, og at vi inden den tid vil finde kvinder ansatte som læger, overalt hvor kvinder og børn er patienter.

Og lad os haabe, at længe inden den tid er samfundet naaet frem til erkjendelse af, at paa ethvert større arbeidsfelt, hvor det gjælder baade mænds og kvinders interesser, vil de største resultater naaes ved at give det frieste spillerum for kvinders og mænds forenede anstrengelser.

For skole og hjem.

Om barnestel.

(Af en mor).

(Slutning).

Da mit næste barn blev født, var alt bedre forberedt, og da gik alting udmærket. Havregryn havde jeg fuldt op af, saa vi kunde slippe sukkervandet, dersom modersmelken ogsaa denne gang skulde være knap. En varmeflaske til at lægge i vuggen havde jeg ogsaa i orden, og bitte smaa uldtrøier var anskaffet. Jeg havde langt om længe forstaaet, at mit første barn ogsaa havde været altfor *tyndklædt*, til at det kunde være roligt og befinde sig vel. Det er jo ogsaa klart, at et spædbarn, som netop er kommet fra den stærke varme i moderens liv (jeg tror det er 30⁰ R.), ikke paa nogen maade kan trives og slaa sig tilro i kolde bomuldsklæder i en kold vugge. Det var en fattig arbeidskone, som lærte mig dette. Af hende lærte jeg ogsaa, at barnets hode, som ofte ikke eier haar til beskyttelse, absolut bør dækkes med en tynd kappe her i vort kolde klima og i vore trækfulde værelser. Jeg havde naturligvis før været saa idiotisk at abe efter de sydlige landes skikke: at la det nyfødte barns hode være bart. — „Vi vil være franske skjødehunde", skriver Camilla Collett, jeg husker ikke hvor — „og saa blir vi norske æsler". — Ja, Gud skal vide, at der findes rigtig mange norske æsler blandt os moderne mødre. Men saa faar vi vel ogsaa lide for det — baade vi og vore stakkars, uskyldige smaa. Jeg er vis paa, at mangen hjernebetændelse, øreværk og sligt noget kunde været undgaaet, havde man brugt kappe paa barnets hode. Vel ved jeg, at de fleste bruger et klæde af flonel eller lignende, som de den første tid lægger om hode og skuldre, men dette falder let af, og saa er hodet alligevel ubeskyttet. En liden kappe gir en jevnere og sikrere beskyttelse. Og at kappe skulde være „stygt", er bare indbildning. Det bare hode, som ikke altid har den skjønneste form, er styggere.

Jeg hørte engang om en engelsk frue, gift her i landet, som ikke, „fordi om hun var i Norge“, vilde „skjæmme bort sine børn med at give dem uldent tøi af nogensomhelst sort“. Hendes nyfødte barn var klædt i bare lin, med tyndt tæppe over sig i vuggen — det var aldeles *blaablegt* af kulde!

Nylig hørte jeg om en anden frue, som syede *kortærmede* skjorter og trøier til det barn, hun ventede! — Gud hjælpe disse mødre, naar de engang skal opgjøre regnskab for sit barnestel!

Men havde disse kvinder eiet en smule kundskaber i almindelig fysik eller ikke været saa stri i sin taabelige ukyndighed, at de havde modtaget *andres* oplysninger, saa havde de forstaaet, at naar man ikke hjælper det menneskelige legeme til at bevare den varme, der er naturligt for det, vil legemet opbruge til varmegivelse altfor meget af de kræfter, det skulde ha til vækst og trivsel; og da havde de forstaaet, at et barn, som ofte fryser, blir magert og lidet og kleint. Og da havde vel deres kjærlighed til barnet — ja ogsaa deres forfængelighed, thi er ikke et kraftigt barn moderens stolthed? — kastet de dumme griller om tynde klær paa porten.

En anden misforstaaelse af godt barnestel har ogsaa i den senere tid været noksaa almindelig her i landet blandt unge fruer, den nemlig, at barnet ikke skal ha mad uden paa bestemte klokkeslet og slet ikke anden mad end modermelken. Jeg kjender mange eksempler paa, hvor denne oprindelig godt mente regel er blet overdrevet, og hvor uheldige følger det har havt.

En ung præstefrue i en meget afsides bygd fulgte nøiagtig denne forskrift til sin førstefødte søn, en stor, sulten krabat.

Hver tredie time fik han lov til at forsyne sig hos sin mor, aldrig oftere, — om det blev sjeldnere, var mindre farligt, troede hun; ikke en smule af næring ved siden af — moderen havde jo en overflod af melk! — Bondekonerne deromkring sa ofte, at hun gav gutten for lidet næring; de foreslog et par portioner melkegrød om dagen eller kavringgrød med komelk i, eller ialfald saa ofte og saa meget af modersmelken, som barnet havde lyst paa. — Nei da, den unge frue forstod sligt langt bedre end „de uvidende bondekoner“.

Men da gutten var aarsgammel og endda ikke begyndte at røre sine ben eller reise paa sig, mens hans udseende heller ikke var sundt og kraftigt, blev den unge frue betænkelig og fik en læge hentet. Denne erklærede, at barnet havde engelsk syge, fordi det havde havt for daarlig næring. Ved undersøgelse af moderens melk, viste det sig, at ogsaa denne havde været af en usædvanlig liden næringsgehalt, men af stor vandmængde. Bondekonernes raad om en melkegrød ved siden

havde nok ikke været saa galt endda! Den stakkars unge mor fik nok bitterlig angre sin egen store visdom.

Akkurat ligedan gik det med en anden ung frue, som i høie toner priste sin lille piges „velopdragenhed“, at hun ikke engang gjorde *fordring* paa mad m. m., uden naar det blev hende budt! En veninde, som var stolt af sine kraftige børn, der fik saa meget næring, de ønskede, fra de blev født, var vigtig nok til at sige: „Bare det ikke gaar med Dig, som med den manden, der havde en hest, som døde: — Nei hvor sørgeligt, at den hesten skulde dø netop nu, sa manden, nu havde jeg jo faat lært'n af med at spise, og holdt paa at lære'n af med at drikke ogsaa!“ Men denne anekdote blev modtaget med dyb foragt. Alligevel — hvem fik ret, da den lille „velopdragne“ pige, 10 maaneder gammel, blev erklæret af doktoren at have „en snev af den engelske syge — uvist af hvilken grund“, som han hensynsfuldt mod den ulykkelige moder lagde til.

De mødre, som uden at bruge sin fornuft eller det kjærlige moderinstinkt, Vorherre har givet dem, hænger sig i halvt fordøiede theoretiske regler, burde høre, hvad vort lands ældste og mest berømte professor svarte en uerfaren mor, som bekymret spurgte ham, hvor ofte hun turde give sit barn die. — „Hvor ofte? Læg mærke til, hvad De ser i naturen. Har De ikke set, hvorledes smaa hunde og smaa katter bær sig ad? Man skal aldrig gjøre noget, som er imod naturen.“

Lidt flau, men inderlig glad tog den uerfarne mor sit lille barn til sit bryst og gav det sin varme, sunde drik, saa ofte det syntes at ønske det. Men *det* la hun rigtignok mærke til, at det i regelen var *omtrent* til de samme tider, at barnet hver dag fordrede sin næring. Og naar man „ser til naturen“, saa vil man snart opdage, at selv dyrene følger en *vis* regelmæssighed i sin levemaade.

Af hønen med sine kyllinger kan vi f. ex. lære en hel del. Det er ikke uorden og uregelmæssighed, som skal anbefales, — bare naturlig kjærlighed og sund fornuft.

Hvis vi befandt os i naturtilstanden ligesom dyrene eller de vilde, kunde naturligvis vi menneskemødre greie os bare med instinktet ligesaagodt som disse. Men da civilisation og naturstridige skikke har ført os langt bort fra denne tilstand, blir det nu nødvendigt, at vi faar *undervisning*, for at vi kan bære os naturligt ad igjen.

Jeg bemærkede ovenfor, at med mit andet barn gik alting udmærket. Ja — thi de vanskeligheder, som indtraf, fik vi straks bugt med. Jeg havde langt mere melk selv denne gang, men dog ikke helt nok, og vi kogte derfor tyk havrevelling af vand med lidt sukker, som vi gav barnet med en teske, — (flaske skulde jeg vel vogte mig for herefter!) — Men da barnet var en 12 - 14 dage gammelt, vilde det ikke spise havresuppen mere; det holdt paa at kaste op for hver ske, det

fik, stakkars liden! Saa maatte vi forsøge noget andet, og min gamle, erfarne læge foreslog kavringgrød, lavet paa en ekstra nøiagtig maade. Det gik. Barnet likte den udmærket, og det vokste sig stort og kraftigt med sin kavringgrød ved siden af modersmelken.

Grunden til, at det ene barn blev sygt af den samme føde, som det andet taalte saa udmærket, kan jeg naturligvis ikke helt forklare. Men for en del kom det vist af, at tillavningsmaaden ikke var den samme til begge.

Da andre mødre kanske kunde være i samme tilfælde som jeg, vil jeg afskrive den bedste tillavningsmaade her. Jeg er vel vidende om, at der gives læger, som paastaar, at kavringgrød i *alle* tilfælder *absolut maa være skadelig* for barnet — somme paastaar rent ødelæggende! — Men til disse vil jeg svare, at erfaringen er sikrere end alle theorier, og at desuden al videnskab er fremadskridende: det, som var godt idag, blir anset for at være slet imorgen, og det, som var rent ødelæggende idag, kan meget godt bli anset for at være det allertjenligste imorgen. Jeg vil desuden svare, at kavringgrød og kavringgrød er *to*. Der gives en sort, som laves af tunge, sure kavringer, paagydt en smule koldt eller lunkent vand. At en saadan føde maa bli skadelig for det spæde barns sensible mave, siger sig selv. Men den *gode* kavringgrød laves saaledes:

De bedste, letteste, reneste kavringer kjøbes. Den ydre skorpe skrabes vel af, derpaa lægges de to eller tre, man behøver, i en *varmet* kop og overskjænkes *kogende* vand, som to gange *hurtig* heldes af igjen og slaaes væk, for at alt gjærstof skal borttages eller kavringerne faa et slags opkog. Derefter gnides og slaaes de i koppen, til de er blet en fin, seig grød, og nu tilsættes lidt sukker og et par teskeer kogt nysilet melk. Saa er maden færdig og (i regelen) passe varm til at give barnet straks. Varmes op igjen maa den ikke. Men til nød kan den jo staa tildækket i en kop varmt vand, hvis barnet ikke er færdigt til at spise straks.

Denne ret et par gange daglig, vil visselig sjelden bekomme noget barn ilde, at sige, hvis det tillige faar tilstrækkelig melk hos sin mor.

Selv i dr. Ammons bog anbefales kavringgrød som passende for enkelte børn (side 143). Den overtroiske rædsel, enkelte læger her i landet har næret for denne ret, turde nok derfor være en god del overflødig!

Trods mine mangelfulde kundskaber gik det altsaa godt med mit barnestel *tilsidst*. Men hvor megen sorg og uro og møie har det ikke kostet mig at bli en nogenlunde dygtig mor! Og hvor langt lettere og bedre skulde det ikke gaat, om jeg havde lært noget forud!

*　　*
*

Jeg læste nylig et foredrag af prof. Schønberg om „Sundhedspleien i den første barnealder“. Professoren udtaler tilslut, at hvad der mest trænges hos os i denne retning er følgende: Først „en lovbestemmelse, hvorved særlig offentlig kontrol med udsatte børn organiseres“. Dernæst „skjærpet kontrol med de til børn anvendte næringsmidlers beskaffenhed, især melkens“. Endvidere „oprettelsen af humanitære anstalter med det øiemed at beskytte børn og helbrede syge“ (børnehospitaler). Dernæst „et ammebureau, under offentlig kontrol og bestyret af dertil skikkede personer“. Endelig „udbredelse af kundskaber blandt folket, nærmest kvinderne, om hygienen og dens fordringer i almindelighed og specielt paa dette omraade. Her er en rig mark, siger professoren, for privat arbeide af personer og af foreninger, saasom udgivelse af populære skrifter, offentlige foredrag, endvidere indførelse af hygienens elementer som lærefag i pigeskoler og skoler for voksne kvinder og i lærerskoler. Det er skade, at vore kvinder, naar de blir mødre, ikke har den fornødne kundskab om den elementære fysiologi, om næringsmidlernes bestanddele og næringsværdi“ osv.

Jeg er saa enig med prof. Schønberg heri, som det er muligt. Kun synes jeg, at hygiene som lærefag i pigeskoler eller som *bifag* i skoler for voksne kvinder ikke er nok. Det, som mest trænges efter min mening, er skoler (for voksne kvinder), som *bare gaar ud paa* at uddanne i barnestel. De kunde være *et*aarige eller *halv*aarige eller saa kort- eller langvarige, man vil; men der maatte meddeles undervisning baade i „den elementære fysiologi“ og i alt det andet teoretiske, som kan behøves, og desuden i alt *praktisk* stel vedkommende barnet. Skolen maatte vel derfor staa i forbindelse med et barnehospital eller barnekrybbe eller lignende, hvor eleverne af og til kunde faa anledning til at se paa barnestellet. (Selvfølgelig maatte ikke heller *disse* smaabørn gjøres til „prøvekluder“ i den forstand, at eleverne fik lov til at tukle med dem, før de var omtrent udlærte og havde bestaaet sine teoretiske prøver).

Hvilken uhyre betryggelse skulde det ikke ogsaa være for mange svage og sygelige mødre, om de kunde faa barnepiger, der havde gjennemgaaet et sligt kursus!

Fordringerne vil vist snart bli stærkere og stærkere til, at der bør gives kvinder adgang til grundig uddannelse i det specielle fag: at pleie og opføde smaabarn.

Den kongelige skolelovskommission 1891 (fortsættelse fra nummer 17):

Blandt de nye fag, som loven af 15de juni 1878 bragte ind i pigeskolen, er matematik. Det skyldes fra først af hensynet til et vist erhverv, hvortil udkrævedes en begrænset kundskab i dette fag. Senere har man havt anledning til at iagttage, hvilken betydning det har som almindeligt dannelsesmiddel ogsaa i pigeskolen. Det er ikke bleven læst af alle, formentlig kun af de mere begavede, og selv af disse i regelen kun i et mere begrænset omfang end af gutterne. Men selv gjennem denne erfaring (og end mere ved resultaterne fra real-artium) maa det nu siges godtgjort, at matematiken med sin stringente logiske bevisførelse og sin evne til at opøve den generaliserende tænkning egner sig for og har sin plads i pigeskolen saavelsom i gutteskolen. Men da man i regning, rationelt drevet, har et beslægtet fag, og da matematik ikke kan blive et almindeligt fag i pigeskolen uden til fortrængsel af andre dannelsesmid'er, som fortrinsvis vil søges af en stor del af den kvindelige ungdom, og som skolen følgelig ikke kan opgive, antager man, at ogsaa matematik bør være et fakultativt fag i pigeskolen. Det vil da sandsynligvis kun blive læst af dem, hvis evner, anlæg og kaar fører dem til at søge et dybere grundlag for videregaaende uddannelse i mere speciel retning. For disse ansees det dog hverken rigtigt eller nødvendigt at gjøre noget afslag i maalet for den matematiske undervisning, som altsaa bliver det samme for gutter og piger. Derimod finder man det efter kyndige matematiklæreres erfaring om denne undervisning rigtigst, at den for pigerne begynder et aar senere end for gutterne. I regning, som følgelig bliver et fællesfag for alle, bliver maalet det samme som i middelskolen.

Projektionstegning vil man foreslaa udgaar af fagkredsen ligesom for gutterne.

Man har ovenfor antydet, at skolen maa søge en modvægt mod den boglige undervisning og en ensidig intellektuel udvikling ved andre dannelsesmidler, der vænner den unge til at anvende sin iagttagelse og omtanke paa rent praktiske opgaver. I gutteskolen har man ment at have fundet et saadant middel i sløiden, som er foreslaaet indført som fast fag i gutteskolen. Det er antaget, at sløid ogsaa vil egne sig for piger; i de nye forslag til plan for den kvindelige undervisning i Sverige er ogsaa sløid betegnet som et vigtigt fag i pigeskolen. Nærværende kommission vil heller ikke benegte, at ogsaa piger vil kunne drage nytte af de udviklende og fysisk styrkende øvelser, hvortil sløiden giver anledning; men da pigeskolen kan byde sine elever andre øvelser, som ligger dem nærmere og kan faa samme betydning, vil disse, hvor de indføres, kunne i nogen udstrækning erstatte sløiden. Man sigter herved til de praktiske øvelser, der udgjør en del af undervisningen i

huslig økonomi, og hvorom henvises til komiteens betænkning. Da man imidlertid ikke kan gaa ud fra, at huslig økonomi i den udstrækning, hvori komiteen foreslaar det, vil blive indført overalt, medens man tør gjøre regning paa, at der overalt vil blive anledning til sløidøvelser, vil man her maatte give skolerne anledning til at vælge og at indrette sig efter omstændighederne.

Det fag, hvorved pigeskolen ellers fra gammel tid fortrinsvis har søgt at uddanne den unge pige for det praktiske liv, særlig den sfære af samme, hvori hendes virksomhed hyppigst vil falde, er haandarbeidet i den specielle forstand, hvori det er kjendt som kvindeligt undervisfag. Om dettes betydning som opdragelsesmiddel for den kvindelige ungdom kan der efter kommissionens flertals mening ikke være tvil. Og man tænker ikke herved alene paa dygtiggjørelsen for den huslige gjerning, men for praktisk virksomhed overhovedet. Det er vistnok med føie bleven fremhævet, at naar kvinder saa heldig udfylder sin plads i saa mangen praktisk stilling, der før udelukkende indtoges af mænd, saa skyldes dette ikke blot deres naturel, men ogsaa den udvikling deraf, som de har faaet gjennem haandarbeidet, navnlig i retning af ordens- og skjønhedssans, i blik for smaatingenes betydning og evnen til at hjælpe sig med lidet. Erkjendelsen af fagets betydning viser sig ogsaa i intelligente kvinders ihærdige bestræbelser for at udvikle denne undervisnings metode med det maal ogsaa derigjennem at øve tænksomheden og fremme evnen til at hjælpe sig selv. Man antager saaledes, at haandgjerning fremdeles bør blive fast fag i pigeskolen og obligatorisk for alle, ialfald til et vist alderstrin.

(Fortsættes).

Bekjendtgjørelser.

Redigeret af frk. **Gina Krog.**

Dagbladets Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING

5te Aarg. | Kristiania den 1ste oktober 1891. | No 19.

Om kvindelige juristers stilling her i landet.

Jeg havde tænkt, at det muligens kunde være af interesse — særlig da for de kvindelige studerende, der nu skal vælge sig et studium — at høre lidt om hvorledes udsigterne er for kvindelige jurister her i landet. —

Jeg har nu snart havt et aar til at lære lidt af hvert i den retning. Jeg ser her ganske bort fra, at det nu for tiden er meget vanskeligt for jurister i det hele taget, og vil alene tale om de særlige vanskeligheder, der vil møde, fordi man er kvinde, og skal jeg da lade kjendsgjerningerne tale for sig selv.

Efter først at have sendt ansøgninger henvendte jeg mig i de forskjellige departementer for at høre, hvorledes udsigterne der var. Begyndelsen var ikke netop lovende. „Ja — damer i den slags stillinger — her kan De knapt gjøre Dem noget haab; men De faar søge i de andre departementer.“ Den samme mand ytrede forresten ved en anden leilighed: „Ja — nu skal jo damer blive alt muligt, nu skal de blive embedsmænd ogsaa, jeg finder imidlertid, at det er en uting.“ Nu, jeg fik jo høre i de andre departementer.

Der hvor jeg nu henvendte mig, var der i forveien ansat to damer, disse havde uheldigvis i den sidste tid været sygelige og havt permission, og fandt da ekspeditionssekretæren det herved fastslaaet, at den slags arbeide ikke passede for damer; deres helbred kunde ikke holde ud, saa han vilde selvfølgelig ikke have flere damer i sit departement.

Forøvrigt fik jeg til svar: Ja, naar der blir nogen plads, hvor traditionen ikke absolut kræver en mand, skal De komme i betragtning, eller: her nytter det knapt — men, jeg vil antage, at det maa gaa i de andre departementer. Det var forresten bestandig den trøst jeg fik — de andre departementer — men naar saa det samme gjentog sig

overalt, blev det unegtelig lidt tragikomisk. Jeg skylder sandheden at tilføie, at man et par steder udtalte sig mere velvilligt; men — i ethvert fald var nu udsigterne daarlige.

Men saa var det kontoristposterne i departementerne, som jo i almindelighed gives til damer og studenter. Jeg havde virkelig været saa naiv at tro, at en saadan post maatte vel altid kunne opnaaes; og da der saa for en tid siden blev en ledig, søgte jeg den. Men — „nei den slags poster kunde jeg ikke faa, da de ikke var for kandidater; det var af princip“. Ja, det var nu naturligvis meget smukt og retfærdigt; men — altsaa: poster som er for damer kan du ikke faa, fordi du er kandidat, og poster for kandidater ikke, eller vanskeligere, fordi du er dame. Hverken fugl eller fisk.

Jeg skulde saa berette noget om, hvorledes udsigterne er for kontoristposter — thi andet kan en dame naturligvis ikke aspirere til — paa andre kontorer. Jeg har vist søgt et utal af den slags poster — efter avertissementer — men saa hører man jo ikke noget mere dertil. Imidlertid talte en af mine bekjendte med en advokat, paa hvis kontor en saadan post var ledig.

Han mente, at det passede ikke, der var altid en del ærinder at gaa, møder at sende vedkommende i, og da var det bekvemmere at have en mand. „Nei, departementerne maa være stedet for hende“. „Men naar hun nu ikke kan faa noget der?“ „Det er ikke muligt“. Jeg har ogsaa søgt kontoristposter paa landet, og paa et par af ansøgningerne har jeg faaet svar. Vedkommende embedsmænd finder ikke, at det passer at have en dame paa kontor paa landet, da det undertiden kan blive nødvendigt at foretage reiser, hvortil de ikke anser damer skikkede. Jeg tænkte jo engang paa at søge bevilgning som sagfører; men efter nærmere overveielse — under disse forholde — tror jeg ikke det vilde nytte I justitsdepartementet har man forøvrigt nu ment, at sagførerbevilgning kunde erholdes.

Man bør jo desuden ogsaa, før man begynder paa egen haand, have arbeidet paa en andens kontor, og naar der altsaa ingen anledning er dertil saa — — Det eneste maatte altsaa være at vente paa, om muligens udsigterne i departementerne kunde forbedre sig; men saa maatte man jo være stillet saaledes, at dette kunde lade sig gjøre og være forberedt paa at finde sig i længere tids uvirksomhed. Jeg gad desuden vide, om man ikke da vilde sige: „Ja, men hr. N., som har været længere tid ude i praksis, maa naturligvis have forrangen“.

Katrine Dahl,
cand. jur.

Annie Besant

er maaske for tiden Englands berømteste kvinde. Hendes sidste „omvendelse“ har sat sindene i bevægelse og har været staaende samtaleemne i London. Hun har i sit liv gjennemgaaet stærke aandelige kriser. Det ser ud, som der i hendes natur er en tilbøielighed til at søge det yderligst gaaende og krasse og flytte over fra den ene modsætning til den anden. Hun er lidenskabelig sandhedssøgende og ærlig, men hun er vistnok først og fremst et handlingens menneske, og det ser ogsaa ud, som om der er en stærk trang hos hende til at tilhøre en menighed og gjøre praktisk propaganda for dens ideer. Fra at være strengt ortodox gik hun over i den moderne materialistiske livsanskuelse og var sammen med Bradlaugh ivrig i at udbrede ateistisk filosofi. Paa dette stadium søgte hun ogsaa at popularisere de nymalthusianske lærdomme og anbefalede i sine skrifter ivrig anvendelsen af de saakaldte præventive forholdsregler, som det virksomste middel til at afhjælpe fattigdommen, der efter hendes samfundsopfatning bundede i overbefolkning. Denne sin virksomhed har hun senere angret og har søgt at stanse salget af de omtalte skrifter. Hun har nemlig veiet den materialistiske filosofi og fundet den for let, og hun retter nu i sine foredrag en voldsom kritik mod den. Men hermed er hun ikke blevet staaende Hun har efter eget udsagn endelig fundet fred i den teosofiske lære. Den moderne teosofi er hentet fra det gamle Indiens religionsfilosofi med dens tro paa sjælevandring paa de syv væsensprinciper i mennesket m. m. og søger støtte i spiritistiske manifestationer. Den er ikke saa lidet udbredt — især i Amerika, hvor der existerer flere teosofiske samfund.

Men under alle omskiftelser er der noget som ikke har svigtet, det, som maaske er livsnerven hos hende, hendes brændende kjærlighed til sine medmennesker. Ingen er som hun de fortryktes og ulykkeliges ven og hjælper.

Inden Londons skolekommission, hvoraf mrs Besant er medlem, har hun gjort beundringsværdigt arbeide og taget initiativet til mange reformer, men sit kraftigste arbeide har hun viet arbeiderstandens kvinder. Det har lykkedes hende at faa stiftet en klub for arbeidersker i

Londons Eastend, en klub, som nu tæller to hundrede medlemmer, og hun har været utrættelig i at organisere fagforeninger for kvinder i London. De fleste arbeidende kvinder i London faar en ussel løn, de har været hjælpeløsere og langt værre udnyttet end mændene, men den nye fagorganisation har allerede bedret deres stilling, og flere overgreb ligeoverfor kvinderne har det lykkedes hende at raade bod paa.

Mrs Besant kom paa forsommeren tilbage fra en foredragsturné i Amerika. I New-York holdt hun fire foredrag, de tre havde til emne: Londons fattigdom, det fjerde: „Teosofien".

Det var en levende interesseret tilhørerskare, hun havde samlet, siges der i amerikanske blade; teosofer, tænkere og reformatorer i de forskjelligste retninger, elegante verdensmennesker og jevne folk. Mrs Besant eier stor magt som taler, hun gestikulerer ikke, men taler rolig og med det mest intense alvor.

I Boston gav kvindesagsvenner en stor modtagelse til ære for mrs Besant. „The Womann's Journal" giver en lang liste paa celebre personer, som har været tilstede, og tilføier: Det er let at forstaa at det ikke blot var teosofer, som var henrykt over at træffe mrs Besant og faa lov til at ryste hendes haand og se ind i de øine, der har straalet med trøst og opmuntring for saa mange fattige og ulykkelige kvinder.

Om Annie Besants senere optræden i London har vore dagblade givet besked.

Hindringer.

Hvilken hindring den almindelige modedragt er for kvinder, som vil være dygtige arbeidere, har ofte været fremholdt, siges der i „Harper's Bazaar", sjeldnere er der blevet gjort opmærksom paa, hvorledes en mængde andre „smaa ting" slider ud deres nerver og hindrer deres fremgang i livet.

En mand, som skal arbeide flittig og anstrengt, kan meget sjeldent overkomme samtidig at være „selskabsmand" i den forstand, at han ofrer af sin tid til uafladelige selskabelige adspredelser. Han vælger i regelen enten det ene eller det andet og overlader til sine søstre at

forene begge dele, f. ex. at danse nat efter nat mange timer for om morgenen at tage fat paa dagens ofte anstrengende pligter. Og hvad „de selskabelige forpligtelser" angaar, saa ved en mand, der vil naa til dygtighed i den ene eller anden retning, at han maa sløife ni tiendedele af dem, og at man vil bære over med, at han gjør det; for en kvinde vil dette under lignende omstændigheder være langt vanskeligere, og hun vil ikke saa let faa selskabets absolution.

Jeg spurgte nylig en af de mest fremragende kvindelige læger i New-York, hvorledes hun, som havde smaa børn, kunde faa tid til at besørge sin praxis, og hun gjorde det indlysende for mig, at arbeidet paa kontoret og lægevisiterne tilsammen ikke tog saa megen tid bort fra hendes familie, som andre damer gav til, hvad de opfattede som sine selskabelige pligter. Men, tilføiede hun, saa maa jeg ogsaa sløife disse pligter; jeg har gjort det, og man har ikke taget det godt op; var jeg mand, vilde man aldrig falde paa at forlange det af mig.

En dame, som stod i spidsen for en stor og meget lønnende forretning i en af de mindre byer, fortalte mig ogsaa, at hun maatte arbeide ganske anderledes anstrengt end sine mandlige kollegaer; hun havde ingen børn, men alligevel paalagde selskabet hende den forpligtelse at holde hus, at pleie syge naboer, ja selv vaage over dem om nætterne, som om hun ingen andre pligter havde. Jeg ser ingen anden udvei for kvinder, der har et arbeide, som ikke falder sammen med de gamle kvindelige beskjæftigelser, end at sætte sig et „enten eller" og tage skridtet helt ud og bryde med selskabets love i dette kapitel. Men saa er der til gjengjæld andre pligter *mod sig selv* hun maa paalægge sig. Næsten alle arbeidsgivere, som benytter kvinder i et arbeide af høiere art, gjør den erfaring, at de nu hemmes af det, som de i deres tidligere beskyttede stilling blev oplært til som dyder: ængstelse for at tage initiativ, vane til samvittighedsfuld sparsommelighed, forsagelse med hensyn til komfort og behagelighed. Sender jeg f. ex. en mand ud en dag i journalistisk virksomhed, og han ved, hans udgifter er betalte, saa behøver han ingen speciel opfordring til at tage sig et godt maaltid og give sig god tid til at nyde det, at tage sig en vogn for at undgaa tidsspilde eller beskytte sig mod regnveir. Anderledes naar det er en dame Hun maa have de strengeste paabud om saadanne ting, og selv om hun faar dem, hænder det, at hun gaar hele dagen paa et magert maaltid, skaffer sig vaade fødder ved at gaa istedetfor at kjøre m. m. Hun forstaar ogsaa daarligere at løse en vanskelighed ved en rask og uafhængig beslutning — ikke af nogensomhelst mangel paa intelligens og dygtighed, men af indgroet vane og indøvet mangel paa selvtillid. Alt dette er hindringer, som maa bortryddes overalt, hvor kvinder skal ind paa felter, som før har været

mænd forbeholdt. Om de *bør* konkurrere med mændene eller ei, er der ikke længer tale om, statistiken viser klarlig nok, at det spørsmaal forlængst er løst.

For skole og hjem.

Lidt om et barnehjem.

Der er maal nok for kvinder at leve for, om de ikke blir gift, og deres moderlige følelser kan da virke til velsignelse for mange hjem — siger de emanciperte kvinder. Dette fik jeg en dag skjønt bekræftet ved mit besøg i Nykirkens barneasyl i Bergen.

Jeg gaar tilfældigvis forbi og hører jubel fra den rummelige smukt sandstrøede legeplads. Mit lærerindehjerte drages mod pladsen og den kjære ungeflok. Jeg gaar op trappen og vil ind og se til dem. „Nei“ — raaber en liden munter flok, — „du maa gaa rundt pladsen, saa vil vi komme og lukke op den store, hvide porten“.

Som sagt saa gjort. Smaa, søde 4—5 aarsgamle portnere aabnede den store, hvide port noksaa letvindt, — kanhænde portneren var sine 6 aar, men følget var saa'n i 4-aarsalderen. Saa løb de efter „mama“: frk. Ellingsen, tidligere lærerinde ved Krohnengens folkeskole.

Mama viste mig forekommende rundt. Hun var ny endda i gjerningen, sa hun, — men den blev hende daglig mere kjær Og de søde kvikke smaabørn, sas hjertelig indbyrdes fornøiet med sig selv og tilværelsen maatte være istand til at bringe enhver til at holde af stedet og gjerningen der.

De folk, som har virket for det barneasyl, har gjort en god gjerning, og de damer, som virker blandt børnene der, har et velsignet kald. Frk. Ellingsen er sikkert sit kald fuldt voksen. Det saa man paa al hendes færd og paa børnenes kjærlighed til hende. Hun assisteres af frk. Antonia Monsen, som underholder de smaa efter bedste

evne. Der er lyse lokaler, deilige koridorer og trapper, Børnene faar middagsmad og tilsyn og er i asylet fra morgenen til saa'n ved 6-tiden om aftenen.

Fra det vakre asyl bringer de nok lys og glæde med til sine hjem, de smaa.

Bergen, 26de september 1891. *Olivia Hopsdal.*

Den kongelige skolelovskommission 1891 (fortsættelse fra nummer 18):

Kræves der, at pigerne ved optagelsen i den høiere skole (den nuværende middelskoleklasse III) har naaet det maal af færdighed i haandgjerning, som i folkeskolens to afdelinger — 5 klasser — eller en tilsvarende skole ventes naaet ved dette alderstrin, og fortsættes undervisningen paa dette grundlag endnu i to aar eller klasser (kl. III og IV, den nye skoles 1ste og 2den), vil antagelig en saadan færdighed være erhvervet, at en videregaaende undervisning deri kan være fakultativ. Man gaar da ud fra, at haandgjerning i kl. V, VI og VII, den nye skoles 3die, 4de og 5te, vil blive alternativ mod matematik, i 5te ogsaa mod fransk. Med hensyn til, hvad der bør være gjenstand for haandarbeidsundervisning, henholder man sig til flertallet i komiteen, idet man dog under den herskende meningsforskjel om værdien af hvidt broderi finder at burde lade dette udgaa som særligt emne; at *nogen* øvelse deri alligevel vil blive medtaget, anser man sandsynligt. En eventuel undervisningsplan vil ellers have at fordele undervisningsgjenstandene paa de forskjellige trin. Formentlig vil kjolesøm som den øvelse, hvormed undervisningen afsluttes, blive at henlægge til 10de klasse.

Fælles fagkreds med samme maal for den 4-klassige middelskole og den 5-klassige pigeskole vilde saaledes efter kommissionens forslag blive: religion, modersmaal, tysk, engelsk (latin), historie, geografi, naturkundskab (uden kemi), regning, skrivning, sang og legemsøvelser. Dertil vilde komme som alternative fag: matematik, fransk og (paa det høiere trin) haandgjerning med huslig økonomi, hvoraf et nødvendigvis maatte høre med til den fælles fagkreds, hvori afgangseksamen, bliver at afholde. De, der underkaster sig prøven i faggruppen med matematik, forudsættes at ville have aflagt en prøve i haandarbeide ved udgangen af 2den klasse (= kl. IV); — de, der vælger faggruppen med fransk, vil have at bestaa en prøve i haandarbeide ved udgangen af 4de (= kl. VI).

For at lette arbeidet i afgangsklassen og gjøre undervisningen paa dette trin frugtbarere vil man foreslaa, at man her ligesom i middelskolen afslutter undervisningen i naturhistorie med en prøve i 3die klasse (= kl V). Man vil ogsaa foreslaa prøven i historie og geografi afholdt i 4de klasse (= kl. VI). Men da det er af interesse, at undervisningen i historie fortsættes, om end paa en friere maade, i 5te (= kl VII), bør undervisningsplanen foreskrive, at 1 af de modersmaalet tillagte timer i denne klasse bliver at anvende til behandling af historiske emner, delvis gjennem foredrag med fri mundtlige og skriftlige reproduktioner.

* * *

Naar fagkredsen i en saa overveiende grad, som her foreslaaet, bliver fælles for gutter og piger, fremstiller sig spørgsmaalet, om ikke undervisningen ogsaa kan meddeles gutter og piger i fællesskab. Fællesundervisning har, som ovenfor oplyst, været drevet i vore mindre byers middelskoler siden 1884 i større og større udstrækning. Der har altsaa været anledning til at prøve den paa hjemlig grund, efterat man fra først af væsentlig kun havde fremmed erfaring at støtte sig til. For resultaterne af denne prøve er redegjort i bilag 2, hvor tillige oplysninger er meddelt om fællesundervisningen i Amerika og Finland. Det er paa dette grundlag, kommissionen har anstillet sine overveielser om dette punkt.

Af de af de norske fællesskoler afgivne erklæringer om fællesundervisningen fremgaar, at denne, der fra først af blev indført af økonomiske grunde, under adskillig betænkelighed og modstand fra forældrenes side, nu ialmindelig betragtes som pædagogisk forsvarlig, tildels ogsaa gavnlig. De grunde, som anføres for den, er idethele de samme, som ogsaa andensteds gjøres gjældende; erfaringerne gaar væsentlig i samme retning og synes derved at vinde i paalidelighed. Der gjøres ganske vist forskjellige forbehold, og der advares mod at drage for raske slutninger, som om, hvad der passede under visse forhold, ogsaa vilde passe overalt; men der er ingensteds tale om at opgive fællesundervisningen.

Under dtsse omstændigheder finder kommissionen, at hvad den nærmest har at afgjøre, er, i hvilken udstrækning fællesundervisning hos os forsvarlig kan anvendes, og hvorledes den under de givne forhold bedst gjennemføres.

Det forbehold, som hyppigst gjøres af dem, som ellers hævder fællesundervisningens berettigelse, er, at den nærmest passer, under

enkle og jevne forhold, i smaa og ublandede samfund. Dette synes ogsaa at stemme med det princip, hvorpaa fællesundervisningen hviler. Som bekjendt pleier de principielle forsvarere af fællesundervisningen gjerne at tage sit udgangspunkt i den betragtning, at skolen bør være en hjælp for og en fortsættelse af hjemmets opdragelse og derfor, saavidt muligt, ligne denne, og i hjemmet opdrages jo gutter og piger sammen. Fællesundervisningen er stemmende med naturens orden. Imidlertid kan en skole, og navnlig en større, kun ufuldkomment fremstille billedet af et hjem. Familielivet med dets eiendommelige autoritet og pietet og dets paa naturlig kjærlighed og den dybeste gjensidige forstaaelse grundede samkvem vil alene tilnærmelsesvis kunne gjenfindes i skolen. Jo større skolen bliver, des vanskeligere bliver det at bringe den ind under hjemlige forhold og bevare den paa fuld fortrolighed beroende personlige indflydelse. Dette kan i mere eller mindre grad føles ved særskoler, men bliver selvfølgelig betænkeligere ved fællesskoler, hvor man ikke alene staar overfor en brydning mellem individuelle eiendommeligheder, men ogsaa kjønslige forhold og alle dermed sammenhængende farer. Og dog er det maaske ikke netop skolens størrelse i og for sig, som altid frembyder den største vanskelighed. Det vilde vistnok være uberettiget at stole paa, at samværet mellem gutter og piger altid virkede forædlende. De foreliggende oplysninger viser tilfulde det modsatte. At et velartet barn kan øve en god indflydelse, er sikkert nok; men at et vanartet barn kan øve en vel saa stærk indflydelse i modsat retning, er ligesaa sikkert, og hvad der vil ske, lader sig ikke paa forhaand beregne. Det er derfor, de mere forsigtige forsvarere af fællesskolen hævder, at dens trivsel væsentlig beror paa, fra hvilke hjem den rekruteres. „Livet i en fællesskole er, heder det i erklæringerne fra vore fællesskoler, naturligere og jevnere, omtrent som mellem søskende; men det er nødvendigt at sikre sig mod indtrængen af fremmede elementer“. Men hvor vanskeligt dette er, navnlig i større forhold, siger sig selv. I Amerika har formentlig fællesskolen fra først af udviklet sig blandt Ny-Englands puritanske hjem og er lidt efter lidt blevet en institution. Det fortjener nu at mærkes, at den har størst udbredelse i Vesten og i nybygderne og møder størst opposition i Østen, i de ældre stater med en mere udviklet civilisation, og at privatskolerne, der i almindelighed er særskoler, voxer i større proportion end de kommunale fællesskoler („are gaining ground on the public schools; Report of the bureau of education 1886—1887) I vor tid, der udmærker sig ved sine stærke aandelige brydninger, en ofte bitter kamp mellem væsentlig forskjellige livsanskuelser, kan man mindre end nogensinde vente, at skolerne skal rekruteres fra ensartede hjem, hverken med hensyn til intellektuelt eller moralsk standpunkt. Dette vil berede skolen vanskeligheder baade i smaa og store samfund, og

hvad enten den er særskole eller fællesskole; men det er aabenbart, at vanskelighederne øges og kan blive farer i en offentlig fællesskole, naar den overskrider en vis størrelse.

Maa det ialmindelighed siges, at en skoles trivsel i vore dage mere end nogensinde beror paa en bestemt holdning hos lærerpersonalet, enhed i vilje og stræben, saa gjælder dette dog ganske vist særlig fællesskolen. Selv betoner den i høi grad skolens opdragende opgave. Saa maa den selvfølgelig ogsaa ligesaa stærkt betone lærerpersonalets dygtighed og karakter. Kun en dygtig lærer vil kunne udnytte de fordele og overvinde de vanskeligheder, som fællesundervisningen fører med sig. Men hvad der særlig maa lægges vægt paa, er, at saavel undervisningsstoffet som samlivet i fællesskolen ofte stiller læreren opgaver, som alene kan løses af en karakterfast, gjennem dannet og taktfuld lærerpersonlighed. Det heder fra Finland, at der ikke har været nogen med vanlig lærerduelighed udrustet lærer eller lærerinde, som ikke har magtet at hævde sin stilling i fællesskoler. Men det maa ikke glemmes, at der i Finland i den sidste menneskealder har været lagt et arbeide paa lærerstandens praktiske pædagogiske uddannelse som neppe noget andet sted. I begyndelsen af sekstiaarene udsendtes 3 finske skolemænd for bl. a. i forening at undersøge, hvad der i dette øiemed var gjort i forskjellige lande. Resultatet blev oprettelsen af to normallyceer med det særlige formaal at virke for lærerstandens pædagogiske uddannelse. Helt fra denne tid udgjør den praktiske pædagogiske lærerdannelse en meget væsentlig del af den finske lærerkandidats forberedelse for lærerkaldet. Sandsynligvis har man ingensteds bedre adgang end der til at benytte prøvede lærerkræfter, lærere og lærerinder. Naar man derhos erindrer, at den finske fællesskole er privat, at den er grundet af særlig pædagogisk interesserede kredse, og at der formentlig har været anledning til at vælge lærerpersonalet under særligt hensyn til opgaven, vil det erkjendes, at den finske fællesskole har udviklet sig under særdeles gunstige forhold. Hvormeget der hos os staar tilbage at gjøre i den nævnte retning, er almindelig kjendt. Specielt maa her erindres, at den fuldt udviklede fællesskole kræver baade lærere og lærerinder, der baade hvad fordannelse og dannelse angaar, bør staa paa samme trin.

Af disse grunde tror kommissionens flertal, at man hos os ved fællesundervisningens anvendelse udover dens nuværende omraade bør gaa skridtvis, forsigtig prøvende frem Hvor økonomiske forhold foranlediger dens indførelse, vil forholdene som regel ogsaa være saa smaa og enkle, at fællesskolen kan indrettes paa en forsvarlig maade og virke med held. At ogsaa i større stæder private fællesskoler med den adgang, disse har til at begrænse sin elevkreds og idethele indrette sig efter behovet, vil kunne hævde sig og vinde anerkjendelse,

vil man ikke benegte. Idethele slutter man sig gjerne til den udtalelse, at det maa betragtes som den taknemligste pædagogiske opgave, naar en opdrager kan samle under sin ledelse gutter og piger i et antal, som gjør en personlig indvirkning og effektiv kontrol mulig (Schmid, Encykl. II, side 1014).

Den største vanskelighed ved indførelsen af fællesundervisning i vore middelskoler har bestaaet i at samle gutter og piger til fælles undervisning, naar kurset for de sidste er et aar længer end for de første, og den vanskelighed vil efter kommissionens flertals forslag fremdeles være tilstede. Som det vil sees, har man ogsaa i Finland gjort den erfaring, at der maa tages særligt hensyn til pigerne i fællesskolen. Det sker paa den maade, at de efter behovet fritages for et eller flere fag. Selvfølgelig kan de da ikke alle naa skolens maal, og det lader til, at fritagelser er ret hyppige. Det forekommer kommissionens flertal, at dette er en mindre heldig udvei. Danner en fagkreds, hvad den bør gjøre, et afsluttet hele, vil man ikke godt kunne tilstede en mere eller mindre vilkaarlig valgfrihed indenfor denne. Et andet er, at det kan befindes hensigtsmæssigt at opstille alternative fag i tilslutning til en fælles fagkreds. Dette har ogsaa kommissionen overfor foreslaaet. Men dermed er dog ikke vanskelighederne overvundne, idet flertallet alligevel maa fastholde, at kurset bør indrettes efter, hvad man anser for at være pigernes gjennemsnitlige arbeidskraft, gjøres et aar længere end gutternes. Kommissionen har derfor opstillet en timetabel, hvorefter pigerne daglig vil faa 5, gutterne 6 timer (lektioner); den sidste lektion forbeholdes gutterne. I enkelte fag maa altsaa pigerne faa færre timer end gutterne; i andre fag maa de faa særtimer. Hvad pigerne taber ved afkortning i timetallet i enkelte fag i kl. 1—4, indhentes i 5te klasse, hvor afslutninger finder sted med det samme maal som for den 5 klassige pigeskole bestemt.

At der er ulemper ved at undervise elever sammen i fag, som ikke har samme timetal, lader sig ikke negte. Det har imidlertid vist sig, at det lader sig gjøre. Der vil nemlig i de fag, som det her gjælder, altid være øvelser, fornemmelig skriftlige, som det ene parti kan deltage i, uden at samarbeidet med det andet derved umuliggjøres, ialfald indtil et vist punkt. Den af kommissionen opstillede timetabel maa iøvrigt kun betragtes som én maade, hvorpaa man under disse forhold kan ordne sig. Hvad man ved fællesundervisningen, saaledes som den nu drives, fornemmelig har beklaget sig over, er at man for at skaffe pigerne det overskydende aar ialmindelighed har maattet gjøre øverste klasse 2-aarig. En saadan ordning forringer ganske vist værdien af dette aar. Anderledes vil det kunne blive, hvor en kommune efter de ovenfor givne antydninger til sin middelskole knyttede en 1ste gymnasieklasse. Mellem denne klasse og pigernes 5te klasse vilde

nemlig en delvis forbindelse kunne tilveiebringes, hvad der selvfølgelig vilde medføre en ikke ringe vinding, saavel i økonomisk som pædagogisk henseende.

* * *

Den 5-klassige pigeskole vil normalt afslutte sit kursus ved det fyldte 16de aar. Den er altsaa væsentlig en barneskole. Det er imidlertid øiensynligt, at skal den unge pige erholde en almendannelse, nogenlunde jevnbyrdig med ynglingens, maa skolen ogsaa for hende strække sig udover den egentlige barnealder. Det gjælder i lige grad begge kjøn, at de tilegner sig kundskaben med ganske anden frugt for sin dannelse i en modnere alder end som barn, og man har tilstrækkelig erfaring for, at den unge pige selv føler trang til paa et senere trin at gjenoptage sine skolestudier for under selvstændigere arbeide at vinde større klarhed over livet og sig selv.

For at imødekomme denne trang har der saavel hos os som i vore nabolande i de senere aar været oprettet fortsættelsesskoler for voksne unge piger, ungdomsskoler, og i de nye forslag til ordningen af den kvindelige undervisning i Sverige sees disse skoler at indgaa i denne undervisnings organisation. Komitebetænkningen giver ogsaa antydninger til ordningen af en saadan undervisning hos os, og man kan idethele slutte sig til ønskeligheden af, at der fremdeles som hidtil og i større udstrækning maatte blive anledning for pigerne til paa en friere maade at fortsætte sin skoledannelse. Kommissionen finder sig dog ikke opfordret til nu at gaa nærmere ind paa denne sag, men skal komme tilbage dertil, naar man efter at have hørt skolernes erklæringer faar anledning til paany at gjennemgaa det ovenfor fremsatte. Kun skal man foreløbig bemærke, at en form af ungdomsskolen, gymnasiet, herefter i almindelighed bør staa aaben ogsaa for den kvindelige ungdom paa samme vilkaar som for den mandlige.

* * *

Et af kommissionens medlemmer, Horst, er enig med fru Nielsen i, at skoleordningen bør være den samme for piger som for gutter, og ligeledes i hendes udtalelser om fællesundervisningen. Han finder imidlertid ikke, at den af Voss og ham selv for middelskolen opstillede timeplan kan antages at ville medføre overanstrengelse for eleverne, men vil dog under kommissionens fremtidige arbeide tage under fornyet overveielse, hvorvidt timetallet kan reduceres noget særlig ved anvendelse af undervisning i halvtimer. Skulde en elevs kræfter paa et eller andet trin af skolen vise sig utilstrækkelige, vil arbeidet i til-

fælde kunne lettes i indtil tre paa hinanden følgende skoleaar derved, at vedkommende elev først gjennemgaar en klasse med udeladelse af enkelte fag, dernæst samme klasse med fuldt fagtal, hvorpaa en saadan sikkerhed i de væsentligste fag og modenhed i det hele taget er opnaaet, at arbeidet ogsaa i den næste klasse vilde i betydeligt mon lettes.

* * *

Af kommissionens medlemmer har Horst paa grund af sit hverv som stortingsmand maattet være fraværende fra nogle af kommissionens møder under dens sidste session fra 11te mai til 12te juni sidstleden, ligesom han af samme grund har fundet at maatte begrænse motiveringen af sine dissenser i høiere grad, end under andre omstændigheder vilde være skeet.

Kristiania, 12te juni 1891.

D. F. Knudsen, formand. *Dr. A. Chr. Bang. O. E. Holck. C. W. Ludv. Horn.*

H. Horst. E. Schreiner. Dr. E. Schønberg. P. Voss.

* * *

Bilag 2.

Betænkning afgivet af en komite for behandlingen af spørsmaal, vedrørende pigeskolen.

B. Paus og H. Wulfsberg udtaler: Vore pigeskolers undervisning er i de allerfleste fag ensartet med gutteskolens og bør vistnok saavidt muligt være det. Pigeskolens elever er børn af samme hjem som gutteskolens, og disse to skolers elever skal i sin tid mødes i et fællesarbeide, hvortil barneskolen ved den almendannelse, den meddeler, har at forberede. De anker, som rammer den nuværende gutteskole, kan da ogsaa for en stor del gjøres gjældende ligeoverfor pigeskolen; de forbedringer, som er foreslaaet i gutteskolens plan, vil i en væsentlig grad ogsaa være det for pigeskolen. — Men under al lighed mellem de to skolers opgave og virksomhed er der dog ogsaa en ikke uvæsentlig forskjel. Deres elever skal vistnok engang samles i et fællesarbeide, men ikke derfor have det samme arbeide. Pigeskolen har en elevflok, af hvilke de fleste vil se sin fremtidige virksomhed knyttet til et hjem, og ogsaa til hjemmets sysler og gjøremaal er det skolens sag at forberede; men netop paa dette punkt er der, især i den senere tid, atter og atter bebreidet pigeskolen, at den ikke gjør fyldest for sig. — Det kan ikke negtes, at der er meget berettiget i denne bebreidelse; men skylden ligger dog ikke alene hos pigeskolen. — Der er som bekjendt i vor tid mere og mere blevet givet kvinden adgang til at

skaffe sig sit erhverv i forskjellige praktiske livsstillinger, som før udelukkende var manden forbeholdt, og altid flere kvinder har benyttet sig af denne adgang, ofte vel fordi økonomiske forhold nødte dem til det, men mangen gang vistnok ogsaa, fordi virkelyst gjorde det til en trang for dem. En ligefrem følge heraf har det været, at man snart begyndte ligeoverfor den unge pige at stille det krav, at hun — ligesom gutterne — skulde fremlægge offentligt vidnesbyrd om sine kundskaber og færdigheder; men for at opnaa et saadant vidnesbyrd maatte hun underkaste sig en examen, der udelukkende bestod af gutteskolens fag.

Fra pigeskolens side blev det strax gjort gjældende, at ved en examen for piger maatte dog ogsaa pigeskolens særegne fag, haandarbeide, medtages som examensfag; den fremhævede, at naar kvinden saa heldig udfylder sin plads i saa mangen praktisk stilling, saa skylder hun dette ganske vist ogsaa den udvikling, hnn har faaet gjennem pigeskolens specielt kvindelige fag. Pigeskolens protest blev dengang ikke hørt; men i de aar, som er gaaet hen, siden middelskoleexamen for kvinder anordnedes, er der i den almindelige opinion foregaaet et ikke umærkeligt omslag til fordel for det kvindelige haandarbeide som for legemligt arbeide i det hele, og i den allersidste tid er et nyt, særlig kvindeligt fag, huslig økonomi, kommet til og synes dag for dag at vinde mere anerkjendelse saavel i udlandet som herhjemme Vi betragter det som et betydningsfuldt fremskridt. — Som udtryk for vort standpunkt i denne sag tør vi anføre kirkedepartementets udtalelse i kongelig proposition af 1888 i anledning af foreslaaet bevilgning til et høiere lærerindeseminar. Det heder der: „Husstel og husliv har i tidens løb undergaaet mange forandringer, og kravene til husmoderdygtighed er ikke de samme som forhen. Ligesom disse forandringer væsentlig skyldes en indsigtsfuldere benyttelse af naturens gaver og kræfter og et sikrere kjendskab til betingelserne for det menneskelige velvære, saa stilles der maaske nu endog større fordringer til husmoderens intelligens og praktiske dygtighed end tidligere. Og skolen, der vistnok ikke direkte kan meddele denne dygtighed, vilde svigte sin opgave, om den ikke ved sin undervisning tog hensyn hertil, og i det omfang, som dens midler strækker til, meddelte en indsigt, der kan tjene som en spore til en mere tænksom, altsaa forstandigere og for vedkommende selv mere tilfredsstillende udførelse af den kvindelige husgjerning. Som før gjælder det, at det ikke er af større betydning, at manden forstaar at erhverve, end at hustruen forstaar vel at anvende det erhvervede; men til denne forstaaelse bør hun fra barn af opdrages og veiledes“. — Vi slutter os fuldt ud til denne udtalelse. Ved en forandret plan for pigeskolen maa man derfor efter vor mening ikke alene sørge for, at eleverne mere end nu faar tid til at deltage i

husets sysler, men undervisningen maa ligefrem tage hensyn til kvindens huslige gjerning, og i den udstrækning, skolen kan det, søge at dygtiggjøre sine elever dertil.

(Sluttes).

Forskjelligt.

Ogsaa i Japan, hvor kvinderne ifølge religion og sæder har levet i dyb trældom, ser vi i de senere aar tegn til emancipation. For sex aar siden fandtes der ingen skoler for piger, nu er der mange, dels oprettet af regjeringen, dels af missionen. Keiserinden har selv oprettet en skole i Tokio for adelens døtre. Undervisningen er vistnok meget elementær, men at de unge piger viser stor lærelyst og den almindelige mening ikke gaar imod sagen, er fakta, som betegner store fremskridt. En ung japanesisk dame, frk. Yerne Tsuda, staar i spidsen for den af keiserinden oprettede skole. Hun har studeret i to aar ved en amerikansk høiskole, Bryn Mawr College, for at uddanne sig til sit hverv. Hun knytter store forhaabninger til de japanesiske kvinders uddannelse. Den største vanskelighed er at skaffe lærerkræfter. Thi udenlandske lærerinder blir ikke ansat i de høiere klasser, og japanesiske kvinder kan ikke faa den fornødne undervisning i sit eget land. Frøken Tsuda henvender sig derfor gjennem aviserne til det amerikanske publikum for at faa samlet penge til et stipendiefond for japanesiske lærerinder.

Ved det sidst afsluttede kvindemøde i Washington, *The Woman's National Council*, var over hundrede organisationer af kvinder repræsenterede.

Bekjendtgjørelser.

Redigeret af frk. **Gina Krog.**

Dagbladets Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING

5te Aarg. | Kristiania den 15de oktober 1891. | No 20.

Verdensudstillingen i Chicago.

Næste aar er det fire hundre aar siden Amerikas opdagelse ved Columbus. De sydamerikanske republiker og Spanien har besluttet at feire mindet om begivenheden ved storartede festligheder i 1892. Nordamerika har til hensigt at afslutte den hele række af festligheder ved en stor almindelig og international udstilling i Chicago i 1893.

Amerikanerne bestræber sig for at faa denne verdensudstilling mere omfattende og betydningsfuldere end nogen tidligere, og for første gang i verdensudstillingernes historie skal kvindernes arbeide specielt repræsenteres.

Chicagoudstillingens sekretariat har med approbation af De forenede staters præsident besluttet nedsættelse af en kommission til denne plans realisation. Kommissionen sammensættes af kvindelige delegerede fra hver enkelt stat, og dens opgave skal være at sikre sig deltagelse fra kvinder verden rundt og *organisere en speciel udstilling med hensyn til alt, hvad der angaar kvindens stilling i alle lande.*

Man kan finde denne plan mere eller mindre tiltalende, man kan endog ræsonnere saaledes: det er en uret mod kvinderne, som ikke alene har ord for, men som virkelig endnu saa hovedsagelig virker „i det stille“ og bruger sin største kraft til at lette og stimulere mænds arbeide — at de nu med engang skal lægge frem i lyset og lade maale de i forhold til verdensarbeidet smaa begyndelser, som de kan sætte sin egen etikette paa.

Der kan være meget berettiget i det ræsonnement, men paa den anden side: Amerikanerinderne, som staar bag det hele, er praktiske folk, de ved nok, hvad de gjør. Og de er modige, de ved det gjælder at se fænomenerne ind i øiet uden at blinke og saa drage lærdomme til næste gang. Og de vil helst have det faste land under sine fødder,

selv om det bare er en liden holme, de ved saa sikkert, at landet vil stige — fremtidens land.

Og enten man synes det er en god idé eller ei — saa er nu planens iværksættelse sikret. Selve afdelingens plads inden udstillingen er allerede bestemt, en kvindelig arkitekt har givet tegning til bygningen, og udstillingens kvindelige kommissionærer begynder allerede at reise rundt*).

Under disse omstændigheder – naar den nævnte udstilling er et faktum — kan der ikke være tvil om, at ogsaa *de norske kvinders virksomhed maa repræsenteres, og det saa fytdigt, stærkt og smukt,* som det lar sig gjøre.

Kvindesagsforeningens bestyrelse, der her er selvskreven tll at gribe sagen an, faar et svært arbeide, og vi haaber, at foreningens medlemmer vil støtte den paa bedste maade.

Nær og fjern.

Paa *Ny Zeland* har kvinderne havt kommunal stemmeret i flere aar. Forslag om politisk stemmeret for kvinder har været forelagt nationalforsamlingen gjentagne gange, har samlet flere og flere stemmer og er nu endelig bifaldt med den fornødne majoritet.

I *England* er kvindestemmeretsvennerne, som aldrig lægger hænderne i skjødet, blevet dobbelt ivrige efter Lord Salisburys sidste udtalelser. Primroseligaen arbeider ihærdig paa den konservative side, og fra mange liberale foreninger indsendes opfordringer til den nationale liberale liga om at sætte stemmeret for kvinder paa sit program. Man haaber, at stemmeret for kvinder skal komme helt i fronten ved næste valgagitation.

I *Norge* har vi ingen Lord Salisbury — — og mens de politiske partier gjennem sin presse brøler skjældsord til hinanden, glemmes kvindernes tilværelse. De norske kvinder, de har intet fædreland de — synes nok de norske mænd, men mange norske kvinder er snille børn, de sluger mændenes politiske programmer raat og danser paa deres politiske møder.

*) Mrs Potter Palmer har reist i Europa i sommer og har sikret sig medvirken af mange kvinder, især engelske.

Norsk fredsforening.

Ved et folkemøde i Seljord besluttede forsamlingen, at der skulde forsøges oprettet en norsk fredsforening. Man tænkte sig, at dennes formaal væsentlig skulve være gjennem smaaskrifter at udbrede kjendskab til og forstaaelse af fredssagen og dens stilling omkring i verden, ved delegerede lade sig repræsentere paa de internationale fredsmøder og indadtil virke for, at Norge afslutter vedvarende voldgiftstraktater med fremmede magter, samt i det hele at fredstanken indardeides i sindene.

En flerhed af mødets deltagere tegnede sig straks som medlemmer af denne fredsforening og ovedrog d'hrr. Ullmann, Sveinsson og N. Botnen som foreløbig arbeidskomite at virke videre for sagens fremme.

I overensstemmelse hermed indbyder undertegnede de norske mænd og kvinder, der maatte være villige hertil, til at slutte sig til *Den norske fredsforening*. Vi har foreløbig tænkt os, at sagen bedst kunde ordnes saaledes, at der dannedes kommunale fredsforeninger, som sendte en eller flere delegerede til det konstituerende møde, hvis afholdelse senere skal blive bekjendtgjort. Dog vil hvert enkelt medlem af fredsforeningen, fra saadanne steder, hvor ingen kommunal forening er dannet, have adgang til generalforsamlingen.

Indmeldelser bedes sendt til N. Botnen, adr. Seljord. Foreløbig besluttede mødet at anmode de tre delegerede til den interparlamentariske konferance i Rom, d'hrr. Horst, Lund og Ullmann at repræsentere foreningen ved den internationale fredskongres sammesteds den 9de til 16de novbr. Ved denne verdenskongres har nemlig kun delegerede fra fredsforeninger stemme.

Lars Bentsen, brugseier. *Bjørnstjerne Bjørnson.* *L. Holst*, redaktør. *H Horst.* Overlærer.
W. Konow, brugseier. *Gina Krog*, redaktør. *John Lund*, agent. *Ragna Nielsen*, skolebestyrer.
Olaf Sveinsson, kirkesanger. *V. Ullmann*, skolebestyrer.

Fra R. Abelins havebrugsskole.

(Et privatbrev).

E—berg 15—10—91.

Ändtligen mottog jag Ditt länge väntade bref, hvilket jag ej hade ämnat att besvara så här pr. omgående, men för det första ville jag ej „löna ondt med ondt", och för det andra är det något af intresse, som ligger mig så varmt om hjertat, hvilket jag ville berätta Dig. Som Du vet har jag en längre tid varit klen, och blef derför ordinerad landtluft hvilket var en mer än kärkommen ordination — jag packade i hast min kappsäck, glad att lemna staden och få slå mig ned å landet för att få njuta af alla dess friheter det har att erbjuda, tillika med dess välgörande inflytande på både kropp och själ.

Min första tanke var, att såvida min helsa ej lade hinder i vägen, försöka realisera en länge närd önskan, den nämligen — att bli trädgårdselev. Jag vill nu i all korthet gifva Dig en liten beskrifning deröfver, och jag vet redan på förhand, att Du blir fullt enig med mig uti, att om qvinnor egnade sig åt jordbruk, skulle mycket i lifvet få en helt annan karaktär, ett rikare lifsinnehåll — samt ur hygienisk synpunkt, det bästa resultat, ty ett sundare arbete existerar ej.

Förra året öppnade direktör R. Abelin den första qvinliga trädgårdsskola i Sverge, och af elevantalet redan första året framgår med hvilket varmt intresse och allmänt erkännande den mottogs. Trädgårdsskolan är belägen i Östergötland å egendommen Björnsnäs under namn af „Norrvikens Trädgårdar", med det ypperligaste läge man kan tänka på södra sluttningen af Kolmården och vid en vik af Bråviken. Undervisningen, som fördelas på två kurser, äro, en ett-årig som är afsedd för dem, hvilka endast vilja förvärfva insigt i trädgårdsskötsel, samt en två-årig för dem, som vilja hafva det till yrke. Undervisningen är såväl teoretisk som praktisk. Den teoretiska grundad på föreläsningar, som hållas under vintermånaderna af direktör Abelin, afser att bibringa eleverna kunskaper i hufvudkulturerna af såväl frukt-, blomster- som köksträdgården, med särskild hänsyn tagen till det ekonomiska resultatet samt trefnaden och nyttan för hemmet.

Äfven genomgås grunderna för parkers vård och lemnas inblick i nyanläggningskonst. I den praktiska undervisningen deltager eleven

aktivt, så långt krafterna medgifva, och består den i alla till yrket hörande arbeten, såsom anläggning och skötsel af drifbänkar, växthus, köksträdgård m. m.

Elevarbetet pågår i medeltal 8 tm. dagligen och börjas ganska tidigt om morgonen, då de i tur oeh ordning har hvar sin afdelning i växthusen att sköta, vattna, rensa, sätta om växter, hålla rent m. m. samt sen olika arbeten ute i det fria. Så t. ex. tidigt om våren då fruktträden beskäras, då skulle Du sett huru de stodo ute på åkern, de sjönko ned i leran nästan till knäna.

Det var bistert kallt, men muntra voro de som lärkor, och arbetet gick undan, emellanåt sprungo de ut på landsvägen för att ta sig en sväng för att mjuka upp de stelnade lemmarne.

Jag önskade verkligen, att en del qvinnor, som genom sitt arbete sitta instängda inom fyra väggar, att de fått se dessa genom friska arbeterskor, och jag tror, att nästan alla velat utbyta sin sysselsättning mot detta friluftsarbete. Äfven undervisas eleverna i bukett- och kransbinding, skafta blommor, d. v. s. sätta dessa fina späda stjelkar å ståltråd, men önskligt vore, att detta barbari ej hade så lång framtid, utan allmänheten lärde sig, att mera sätta värde på ett par blommor å stjelk, än en stor bukett å ståltråd.

Växthusen äro utomordentligt vackra och välskötta.

Kameliahuset, ett bland de praktfullaste i Sverge och alla de andra afdelningarne hvar för sig beundransvärda.

Vinkasten med sina väldiga klasar, rosafdelningen i hela sin färgprakt och persikospaliern öfverdådigt vacker samt dessutom rikedom på blomsterlökar, syrener m. m.

Bra roligt är att se när „det glada kompaniet“ går ut på arbete så lätta och lediga i sin praktiska dräkt: höga vattentäta stöflar, kort kjortel och benkläder, liten kavaj och mössa, och så äro de väl bevarade mot vind och väta. Du skulle se huru friska och hurtiga de äro, kraftiga som riktiga „björnungar“, så fulla af lefnadsmod, att det är lust och glädje att bara se på dem. Hvad detta arbete inger mod, på samma gång som det förädlar, tänk Dig att nästan hela dagen arbeta ute i naturen, man måste ju få en sådan innerlig kärlek till att behandla den minsta lilla blomma med ömhet, alt har ju lif, som skall vårdas.

Säg mig nu sen Du hört min lilla skissering af trädgårdsyrket, om Du ej fullt delar min åsigt?

Har man valt det till sitt lifsmål, är det ett arbete, som kräfver mycket, ja mer än mycket, en stark fysik, ständig omsorg och aldrig spard möda, men det är ock ett arbete, som kan och bör gifva mera än alt annat.

Ehuru det kunde vara mycket mera att tillägga i detta intressanta ämne vill jag dock sluta för denna gång med hopp om att snart emotse Ditt svar, hvilket jag väntar med otålighet.

Jag sänder nästa gång prospeckt till Dig och önskar varmt, att det ej må dröja altför länge innan Du, — blif nu ej förvånad — beslutat Dig att bli trädgårdselev — för att sedan väcka intresse för saken bland Norges qvinnor. I ett så härligt och vidunderligt land som Norge, vore det ju en ren högtid att arbeta i naturen.

Derför välkommen till Norrvikens Trädgårdar och således „Auf wiedersehen.“ Din

B. M.

For skole og hjem.

Straffesagen mod fru B. Sørensen

for æresfornærmelser mod lærere ved Kristiania folkeskole fik ved juryen det udfald, at hun frikjendtes. Almenheden har i det hele i sin dom sluttet sig til denne juryens kjendelse, og enten man billiger fru Sørensens optræden eller ei, saa har man ingen ret til at tvile paa, at hun har skildret sine egne motiver sandt, naar hun betegner dem som bestræbelser for at faa bedre skoler, ansvarligere lærere og lykkeligere børn. Naar man paa den anden side hører udtalt frygt for, at lagmandsrettens afgjørelse for fremtiden vil forbitre og vanskeliggjøre folkeskolens og dens læreres allerede før saa vanskelige gjerning, saa haaber vi, denne frygt vil vise sig at være ugrundet. Endel ubehagelige efterdønninger i den første tid — maaske en kortvarig skandalepidemi, saa vil synet klarnes.

Veltænkende mennesker vil snart lære at indse, at om folkeskolen kan have endel mørke pletter — en og anden mindre heldig arv fra fortiden — saa er den i sin helhed en sund organisme med stor udviklingsevne, at om enkelte medlemmer af dens lærerstand kan have forgaaet sig, saa rammer dette ikke den store flerhed.

For de fleste, for de mange udmærkede samvittighedsfulde og opofrende lærerinder og lærere, kan det blot være heldigt, at der falder skarpt lys ind over deres arbeide, saa vil ogsaa alt det gode, de udretter, forstaaes bedre. Vi ønsker dem af hjertet lykke til deres ofte utaknemmelige arbeide for at skabe ansvarsfuldere borgere, bedre samfund og lykkeligere hjem.

I pædagogisk samfund har der, som man af dagbladene vil have seet, mandag den 27de septbr. og den 4de oktbr. været ført en ret livlig diskussion om emnet: *Rygskjævhed og dermed i forbindelse staaende spørsmaal for sko'en.* Der kom frem temmelig sørgelige oplysninger om rygskjævhedens tiltagende hos den opvoxende slægt, især hos pigebørn. Som et punkt, de fleste meninger tilsidst løb sammen i, kan vi sætte medicinaldirektør Bentzens udtalelse: Rygskjævheden er væsentlig et ydre kjendetegn paa almindelige svækkelsestilstande i legemet; arveligheden spiller en væsentlig rolle som dens aarsag. Forholdene i skolen har alene betydning som leilighedsaarsag, uheldige forhold i hjemmet har større skyld, men skolen maa gjøre hvad der staar i dens magt for ikke at øge sygeligheden, men fjerne den. I rationelt drevet gymnastik saa man det bedste botemiddel. Frk. *Sofie Møller* gjennemgik i et længere foredrag, hvorledes skolepulterne burde være indrettede og mente, at meget afhang af, hvorledes skrivningen paa skolen dreves.

Den kongelige skolelovskommission 1891 (fortsættelse fra nummer 19):

Men spørgsmaalet om forandringer af pigeskolens plan fører med nødvendighed til et andet betydningsfuldt spørgsmaal, der lige meget angaar gutte- og pigeskolen, nemlig fællesskolens fortrin og mangler. Spørgsmaalet bliver da dette: Kan det efter de erfaringer, man har gjort, ansees for tilraadeligt at lade pige- og gutteskoler afløses af fællesskoler? Svaret forekommer os ikke tvilsomt. Den erfaring, man har i denne sag, er endnu altfor kort og usikker til, at det kan være forsvarligt derpaa at bygge en saa gjennemgribende reform, og det saa meget mere, da meningerne om fællesskolen, ikke mindst paa de steder, hvor den i nogen tid har virket, fremdeles staar skarpt mod hinanden. Ved siden af velvillige og opmuntrende udtalelser modtager man meget sterke klager over fællesskolens farer og ulemper.' Det forekommer os derfor nødvendigt, at man ialfald ikke forhaster sig med indførelse af fællesskoler, men afventer en sikrere erfaring, idet vi forudsætter, at fællesundervisningen som hidtil fortsættes der, hvor man af princip holder paa den, saavelsom hvor økonomiske eller andre forhold gjør det vanskeligt at holde særskilte gutte- og pigeskoler. Vi vil i denne forbindelse ogsaa minde om, at vi jo staar ligeoverfor en anden stor reform i vort skolevæsen — den at lade folkeskolen være den høiere skoles forberedelsesafdeling. Ogsaa dette hensyn opfordrer i høi grad til varsomhed.

For vort vedkommende tror vi, at fællesskolen forudsætter enkle forhold, helst saadanne, hvor skolen allerede paa forhaand i nogen grad kjender eleverne og de kredse, af hvilke de er fremgaaet. Der stilles endvidere, mener vi, i fællesskolen ganske særegne krav til lærernes personlighed. Vi vil minde om, hvor ofte det falder vanskelig for en lærer i en fællesskole at tale frit ud — snart paa grund af undervisningsstoffets art, snart naar det gjælder en personlig henvendelse til den enkelte. Der fordres her, hvis vedkommende lærer ikke skal gjøre skade istedenfor gavn, en ganske særegen takt og hensynsfuldhed — krav, som det maa blive vanskeligt at hævde ved besættelsen af offentlige lærerposter. Endvidere vil ganske vist forskjellen mellem gutters og pigers arbeidskraft i høi grad vanskeliggjøre en fuldt gjennemført fællesskole. (Vi henviser til Elsass-Lothringkomiteen, den svenske flickskolekomité og erfaringer fra vort eget land, kfr. fællesskolebestyrernes erklæringer.) Som forholdene nu engang er, kan det jo ikke negtes, at gutterne orker mere, taaler en længere daglig arbeidstid end pigerne, og særlig er dette naturligvis tilfældet i pigernes overgangsalder. Det er muligt, at en forandret levevis, mere friluftsliv for pigerne kan — ialfald for en del — ophæve denne forskjel; men man maa gaa ud fra forholdene, som de er, og da tror vi at kunne sige, at om gutterne uden vanskelighed vil kunne magte en daglig arbeidstid som den af kommissionen foreslaaede, saa vil en saadan ialfald være for svær for pigerne. Allerede dette gjør det nødvendigt, at der vedbliver at være ogsaa særskilte skoler for piger, skoler med kortere daglig arbeidstid, men til gjengjæld med længere skolegang, og det er en selvfølge, at det i disse skoler vil falde ganske anderledes let end i fællesskolen at tage de nødvendige hensyn til, hvad vi ovenfor har nævnt som pigeskolens særegne opgave.

Men hvad enten det nu er en pigeskole eller en fællesskole, som skal overtage den unge piges undervisning, vil skolen, som vi ovenfor har antydet, faa en dobbelt opgave at løse, paa den ene side at give sine elever en almendannelse, som kan gjøre dem skikkede for praktisk livserhverv, paa den anden side ogsaa at tage bestemt sigte paa hjemmet som kvindens nærmeste og egentlige virkefelt. Vi tror ikke, at skolen vil kunne løse denne dobbelte opgave uden ved for enkelte fags vedkommende at tilstede valgfrihed særlig i de øverste klasser, og i denne henseende vil den forlængelse af skolegangen, som vi finder nødvendig af hensyn til pigernes mindre arbeidskraft, komme vel til nytte. Den vil ogsaa af en anden grund faa stor betydning, derved nemlig, at den gjør det muligt at dele pigernes afgangsexamen, saa at de afslutter enkelte fag samtidig med gutterne, altsaa i pigeskolens næstøverste klasse. Den store indskrænkning i hjemmearbeidet, som pigerne derved opnaar, skal ikke blot være dem en lettelse i arbeidet, men gjøre det

muligt for dem at tage virksom del i hjemmets huslige sysler. — I henhold til, hvad vi har udviklet, foreslaar vi altsaa, at pigeskolen i samklang med dens hele udvikling i vort land, anlægges som en 10 aarig skole, dog saaledes, at der for dem, der maatte foretrække det, bliver adgang til at ordne pigeskolens undervisning ganske som gutteskolens, og det baade med hensyn til tid og fagkreds. Som maal for pigeskolens undervisning foreslaar vi religion, norsk, tysk, engelsk, historie, geografi, naturkundskab, regning, tegning og skrivning, som det af kommissionen er foreslaaet for gutteskolen og ligeledes daglig gymnastik eller sløid. Valgfrie fag er fransk, mathematik og huslig økonomi. Om dette sidste fag saavelsom om kvindeligt haandarbeide skal vi tillade os at udtale os nærmere.

Haandarbeide. Med hensyn til undervisningen i kvindeligt haandarbeide har vi tænkt os, at denne i alt væsentligt bør ordnes efter de samme principer, som er foreslaaet lagt til grund for haandarbeidsundervisningen i Kristiania folkeskoler. Maalet bør være det samme, om end de veie, ad hvilke dette maal skal naaes, ikke maa opstikkes alt for snevert Da vi anser det ikke alene ønskeligt, men nødvendigt, at undervisningen afsluttes med en prøve, der maa — paa en enkelt undtagelse nær — være den samme for alle og tillægges samme vegt som prøven i skolens øvrige undervisningsfag, vil det falde af sig selv, at undervisningen kommer til at blive temmelig ensartet. Som gjenstand for undervisning i kvindeligt haandarbeide har vi tænkt os: strikning, linsøm, lapning, stopning, navning og kjolesøm eller — istedenfor dette fag — hvidt broderi. Med hensyn til optagelsen af kjolesøm som undervisningsfag har vi havt vore betænkeligheder, da faget er temmelig nyt hos os og ikke let kan optages uden paa bekostning af hvidt broderi, et fag, der jo har aarenes hævd. Vi tror derfor, at man bør stille valget mellem disse to fag ganske frit. Til fordel for kjolesøm kan anføres, at den har mere ligefrem praktisk betydning; den er foreslaaet indført i vore folkeskoler, som det turde være heldigt i saamange fag som muligt at mødes med, ligesom kjolesøm flere steder i udlandet (Frankrige, Belgien o. s. v.) allerede i flere aar har været obligatorisk undervisningsfag baade i de høiere og lavere pigeskoler. Paa den anden side kan det heller ikke negtes, at ogsaa hvidt broderi har sin store betydning ved at udvikle den unge piges skjønhedssans, ordenssans og nøiagtighed, ligesom det i høi grad tjener til at fremme hendes dygtighed i haandarbeide i det hele

Huslig økonomi. Undervisningen i huslig økonomi er dels theoretisk, dels praktisk. Den theoretiske undervisning knyttes saa meget som muligt til de kundskaber, eleverne forud har erhvervet i naturhistorie, fysik og kemi. Hvad disse videnskaber har givet af praktiske resultater for det daglige liv, anvendes paa det huslige livs forskjellige

gjøremaal. Ud fra dette synspunkt bliver bolig, klædedragt, ernæring, levevis. opvarmning, oplysning o. s. v. omtalt. Endvidere gjør den teoretiske undervisning gjennem forskjellige prøvesamlinger eleverne bekjendte med de produkter og stoffe, som almindeligst benyttes i huset. I forening hermed anstilles der beregninger og overslag med det maal for øie at give eleverne mere skjøn paa pengenes værdi samt at vænne dem til omtanke, nøisomhed og sparsommelighed. — De praktiske øvelser bestaar væsentlig i, at eleverne oplæres i dagligdags madstel. Denne oplærelse foregaar, hvor huslig økonomi er indført som undervisningsfag, dels gjennem de saakaldte „demonstration-lessons", ved hvilke lærerinden laver maden, og eleverne har at besvare de spørgsmaal, hun retter til dem, og at indskrive de opskrifter, lærerinden dikterer — dels gjennem „practical lessons", ved hvilke eleverne selv laver maden under lærerindens veiledning. Under de praktiske øvelser, der kræver ca. 80 timer, deltager ogsaa eleverne i andre smaa huslige arbeider, saasom pudsning og rengjøring af forskjelligt husgeraad. Skal undervisningen i huslig økonomi svare til sin opgave, maa den meddeles paa en saadan maade, at børnenes intelligens udvikles og deres viljekraft styrkes, ligesom den maa vænne børnene til raadsnarhed og omtanke. Det gjælder om den noget lignende af, hvad der er udtalt om undervisningen i sløid: 1) „undervisningen maa gives af pædagogisk uddannede lærerinder, som ved siden deraf har faaet den fornødne huslige specialuddannelse, 2) skolereformatoriske og filantropiske synspunkter ved fagets anordning i skolen maa ikke krydse hinanden." Specielt skal fremhæves, at skolekjøkkener ikke bør tjene som bespisningsanstalter. — Naar vi har foreslaaet huslig økonomi som skolefag, er det ogsaa i forvisning om, at denne undervisning vil kunne blive til held for pigernes fysiske udvikling. Vi har da ikke blot havt for øie øvelserne paa skolen, men ogsaa arbeidet i hjemmet. Erfaring har nemlig vist, at den kundskab, børnene paa skolen modtager i dette fag, i høi grad forøger deres interesse for huslige sysler i det hele, og at den ganske naturlig bringer dem til i hjemmet med større iver at deltage i saadanne praktiske arbeider, der ikke overstiger deres kræfter og udvikling. At en saadan deltagelse i de huslige arbeider ingenlunde er til men for børnene, men tvertom — har man havt anledning til at iagttage i opdragelsesanstalter, hvor pigebørn efter en større maalestok deltager i de huslige gjøremaal. Gjennemgaaende har det vist sig, at dette har øvet en meget heldig indflydelse paa pigebørnenes sundhed og udvikling, forudsat at den fornødne forsigtighed og skjønsomhed har været iagttaget.

Det er som bekjendt oftere blevet gjort opmerksom paa, at en legemsbevægelses gavnlige indflydelse paa organismen bliver saameget større, naar bevægelsen mere umiddelbart bestemmes af glæde, mod, arbeidslyst o. s. v. Ogsaa fra dette synspunkt betragtet har vi grund

til at tro, at de huslig-praktiske arbeider paa skolen vil øve en gavnlig indflydelse og blive et betydningsfuldt led i den unge piges fysiske opdragelse. Fra alle skoler, hvor der existerer skolekjøkkener lyder det, at der er intet, børnene finder mere fornøieligt end de praktiske øvelser i skolens kjøkken. En svensk dame, der i 1889 besøgte Mrs. Blacks skolekjøkken i Glasgow, siger derom: „Barnen gå til arbetet med lif och lust Under dessa timmar höres ingen klagan öfver lätja eller ouppmärksamhet, och såväl lärare som lärjungar anse dessa lektioner som de roligaste.“

Vi skal endelig med hensyn til den ovenfor nævnte undervisning i kemi i al korthed og i hovedtrækkene fremstille, hvad denne undervisning kan komme til at omfatte.

1. Hvad kemi er. Grundstoffe og deres forbindelser
2. *Vand.* Surstof og vandstof. Haardt vand. Filtrering og destillering.
3. *Luften.* Surstof og kvælstof. Kulsyre. Ventilation. Tør og fugtig luft. Murbygninger. Murkalk
4. *Fødemidlernes sammensætning.* Æggehvidestoffe Fedtstoffe. Sukker og stivelse. Enkelte mineralske bestanddele. Fødemidlernes næringsværdi og tilberedning. Gjæring. Konserveringsmidler. Salt. Salpeter. Borsyre.
5. *Husgeraad.* Jern, kobber og messing. Tin. Bly. — Glas. — Ler og porcellæn.
6. *Opvarmning og belysning.* Kul. — Lysgas. Lysolje. Fyrstikker. Svovl. Fosfor.
7. *Beklædningsstoffe.* Blegning og vask. Farvning Svovlsyrling. Klorkalk. — Potaske Soda. Sæbe. Metalfarver. Plantefarver. Alun. — Arsenikforgiftning.

* * *

B. Paus tilføier: Den 10-aarige pigeskole er en barneskole. Dens elever afslutter i regelen sin skolegang i en alder af omtrent 16 aar, altsaa paa et punkt, da skolens virksomhed, ved at bygge paa det i tidligere aar lagte grundlag, just vil kunne faa stor betydning for deres dannelse. For at afhjælpe dette misforhold har man „pigeskoler for voksne“, „ungdomsskoler“, for elever, der ønsker en videregaaende uddannelse, end den almindelige pigeskole kan meddele. Ungdomsskolen er ikke en umiddelbar fortsættelse af barneskolen, men er beregnet paa elever ved 18 aars alderen. Den større modenhed hos eleverne vil da mere end opveie, at de ikke længer har sine kundskaber saadan paa rede haand, som da de forlod barneskolen Eiendommelig for ungdomsskolen er en udstrakt valgfrihed. Dens fagkreds omfatter vistnok alle barneskolens fag, men kun, forat eleverne blandt de mange fag

skal kunne træffe et begrænset valg. — Indenfor det enkelte fag gaar undervisningen mere i dybde end i bredde. Man vælger f. eks. i historie et afsnit, der har havt afgjørende betydning i folkets liv, i modersmaal og fremmede sprog et betydeligere digterverk og behandler det indgaaende, som man jo kan det med elever paa det alderstrin og med den modenhed. Undervisningen bestaar for en stor del i foredrag og dertil knyttet samtale over, hvad der er foredraget Man benytter leiligheden til at komme ind paa, hvad der netop er oppe i tiden, noget, der jo godt kan ske, uden at klassen derfor bliver et collegium politicum. Den saaledes i skolen begyndte diskussion fortsættes gjerne af eleverne udenfor skoletiden, og derved fremkaldes og fremmes en levende vekselvirken mellem eleverne. Idet de samles i frit valg om en ædel interesse, udvikles et kammeratforhold, som ikke mindst bidrager til at give ungdomsskolen dens særegne præg. Det viste sig meget snart efter ungdomsskolernes oprettelse, at ikke faa unge piger søgte dem for at uddanne sig til lærerinder, særlig til guvernanter. Dette bevirkede, at ungdomsskolen lidt efter lidt fik en noget anden karakter, og at der til den blev knyttet fortsættelseskurser med bestemt sigte paa lærerindegjerningen. Efterat unge piger har faaet adgang til gymnasierne og universitetet, er det nu mange, som ad den vei søger sin videre uddannelse. Det tør vel end mere blive tilfældet, om vi faar en gymnasieundervisning som af kommissionen foreslaaet. Ønskeligt vilde det dog være, om der ogsaa senere ved siden af gymnasierne kunde vedblive at være ungdomsskoler. Vi tænker os dem ligesom hidtil nærmest som privatskoler, idet vi mener, at de netop derved lettere vil kunne hevde den valgfrihed, som er den egentlige ungdomsskole eiendommelig.

* * *

Komiteens tredje medlem, *fru Nielsen, er i flere hovedpunkter uenig saavel med kommissionens som med komiteens flertal.**)

For det første er jeg uenig med flertallet i den grundopfatning af kvindernes „bestemmelse", ud af hvilken forslaget om pigeskolens ordning er fremkommet. Denne flertallets opfatning er den gammeldagse, hvorefter der for kvinder kun er en „bestemmelse", den at virke i et hjem. Ved at læse igjennem saavel kommissionens som komiteflertallets forslag vil man se, at der uafladelig tales om, „hvad kvindens særegne livsstilling maatte kræve," om „at forberede den unge pige til engang at indtage sin plads i et dannet hjem," om at middelskolens ordning „fjerner pigeskolen fra dens egentlige bestemmelse," om en „almendannelse beregnet særlig paa kvindens tarv," „særlig kvindelige fag,"

*) Fremhævet her.

„tage sigte paa hjemmet som kvindens nærmeste og egentlige virkefelt" o. s. v. Medens alle kommissionens medlemmer ved tale om gutteskolens ordning er enige om at betone, at almendannelse er barneskolens maal, saa at man der aldeles ikke har lov at tale om vordende læger eller vordende haandverkere, vordende sømænd eller vordende teknikere o. s. v, end sige, at man skulde finde paa at tale om vordende husfædre — saa bliver der ved tale om pigeskolens ordning talt vel ikke om vordende telegrafistinder eller vordende kvindelige læger, ikke om vordende lærerinder eller vordende kvindelige kontorister — men som om alle kvinder blev husmødre og ene og alene husmødre. Det lader til, at almendannelse efter kommissionens opfatning for kvinden er noget andet end for manden, — ialfald at der til denne almendannelse hører flere specielle ting med end for manden

Vel indrømmer komiteen, at en hel mængde kvinder i vort land ikke opnaar denne sin „bestemmelse" og søger ogsaa at ordne paa bedste maade for disse ulykkelige væsener. Og hvis bare en skolebestyrer eller en liden piges forældre paa forhaand kunde vide, hvad barnets skjæbne vilde blive, saa var der intet — eller næsten intet — resikeret ved paa forhaand at ordne pigeskolen i 2 afdelinger: de vordende husmødres og de ugiftes. Men sagen er, at ingen paa forhaand kan sige om det enkelte individ, hvad hendes skjæbne vil blive, og hvorledes hendes anlæg vil udfolde sig. Det tryggeste er derfor at tage skridtet fuldt ud og sige: Kvinders bestemmelse er akkurat den samme som mænds bestemmelse, den at være mennesker. Skolen kan derfor intet specielt hensyn tage til, at kanske halvparten af dens kvindelige elever ved 27 aars alderen er gifte og maaske paa grund deraf ikke har anden virkekreds end sit hjem, end den kan tage hensyn til, at kanske den anden halvdel paa samme tid søger sit livserhverv som kontorister eller lærerinder. Skolen maa sige til den unge: Jeg har forsøgt at give dig, hvad der hører med til almen menneskelig udvikling og dannelse. Du har af mig faaet betingelserne for nu med nytte og frugt at kunne begynde paa arbeidet for uddannelse i en speciel retning. Vil du uddanne dig for at fylde stillingen som husmoder i et hjem, og du føler, at du trænger speciel uddannelse dertil, saa har du husholdningsskoler og industriskoler, hvor du kan uddanne dig for denne specielle stilling.*)

Kommissionens flertal har fuldt ud øie for det faktum, at saaledes som forholdene er i vort land, maa pigerne paa de fleste steder, hvis der i det hele for dem skal blive tale om nogen høiere undervisning, faa denne paa den samme skole som gutterne. Kommissionen indser

*) Man vil her møde med den indvending, at hvis en ung pige skal faa sans og lyst for husligt arbeide, maa hun vænnes til det fra liden af. Jeg skal senere komme tilbage til den indvending.

ogsaa fuldt vel, hvor i alle maader fordelagtigt det vilde være simpelthen at lade gutter og piger følges ad hele skolen op igjennem fra klasse til klasse. Det vilde være det mest økonomiske, det vilde for bestyrer og lærere være det mest bekvemme det vilde være mest befordrende for baade gutters og pigers fremgang og udvikling. Men ubetinget tilraade denne greie og fordelagtige ordning tør kommissionens flertal ikke. Den tør ikke for pigernes helbred, og den har ikke ubetinget tillid til fællesundervisningen som en hensigtsmæssig skoleordning.

Pigernes svagelighed i det 14de og 15de aar gjør dem ikke skikkede eller oplagte til anstrengt arbeide, siger kommissionens flertal. Jeg skal her ikke gaa nærmere ind paa, hvorvidt det er heldigt for gutterne i denne tid at have „anstrengt" arbeide, hvad vist kan blive et spørgsmaal, men kun bemærke, at kommissionen her igjen behandler pigerne, som den behandler kvinderne, naar den taler om deres „bestemmelse": Den skjærer alle over én kam. Det er et faktum, som mange kvinder, understøttet af mange læger, er enige om, at der er megen svaghed og sygelighed blandt kvinderne, og at denne svagelighed gjør dem mindre skikkede for alt arbeide, aandeligt saavelsom legemligt. Men det er ogsaa et faktum, at der er mange kvinder, understøttet af mange læger, som er enige om, at de baade som børn, i overgangsalderen og som voksne har været ligesaa friske og arbeidsdygtige som friske og arbeidsdygtige gutter og mænd. Naar dette sidste faktum erkjendes ligesaavel som det første, maa alle mennesker, der vil øve retfærdighed mod sin næste, gaa ind paa, at det gjælder at finde en skoleordning, hvorved de friske piger ikke forurettes og holdes tilbage for de svageliges skyld. Fordi om der er en hel del svage piger, har de friske ret til at fordre ikke at blive behandlet som patienter, naar man kun tillige tager hensyn til de svage. Naar man ordner pigers skolegang akkurat efter det modsatte princip af kommissionens flertal, nemlig efter hvad friske piger taaler og bør have, er det klart, at der hverken bliver gjort den ene eller den anden uret. Da vil de friske ikke med magt blive holdt tilbage for de svageliges skyld, og de svagelige piger vil blive behandlet akkurat som de svagelige gutter behandles, idet man i ethvert individuelt tilfælde vil lette og lempe arbeidet, lade vedkommende gaa 2 aar i en klasse osv.

For os, der holder paa fællesundervisning som det principielt rigtige, som den eneste skoleordning, hvorved det sammen med andre gode betingelser vil være muligt at faa alle gode sider hos et menneske harmonisk udviklet, ligger vanskeligheden ved at bevise vor paastand deri, at aandelige ting ikke saaledes lader sig tage og føle paa. At overdrivelsen af det adskilte system, saaledes som det har været praktiseret i Frankrige, der har ført til meget sørgelige resultater,

synes fællesundervisningens modstandere ikke er noget bevis. Og at der paa en fællesskole forekommer færre uskikkeligheder end paa de adskilte skoler, at gutterne er mindre raa og voldsomme, og pigerne mindre sippede, behøver jo ikke at anerkjendes som fakta. Men naar en fællesskole har været saa uheldig at faa forvorpne børn blandt sine elever, saa siger modstanderne straks: Se, der kan I se — kan det gaa an at opdrage gutter og piger sammen? Det nytter da lidet at svare, at ingen af os har villet paastaa, at fællesundervisningen skulde ophæve al uskikkelighed; heller ikke nytter det at svare, at de børn, som i skoletiden, hvor de er under læreres opsigt, kan finde anledning til at vise en usømmelig optørsel, de vilde nok ogsaa, om de gik paa adskilte skoler, og vi tror desto mere, opføre sig usømmelig. Raa og ondartede børn vil altid kunne gjøre andre skade; — om gutter og piger, der har gaaet sammen paa skole fra 6-aars alderen, vil kunne blive saa raa og ondartede, bliver da et spørgsmaal, som vi, der holder paa fællesundervisningen, nok kan besvare for os selv, men vi indser jo, at det for andre intet argument er. Vi overlader trygt fællesundervisningen til fremtiden; vi er fuldstændig overbeviste om, at der, hvor man engang uden modvilje, men med forstaaelse af ordningens betydning har indført den, der vil den selv tale sin egen gode sag. Og at skoler med fuldt gjennemført fællesundervisning baade for den enkelte familie og for en kommune er saa meget mere økonomiske, er en omstændighed, som vi, der holder paa dem af principielle grunde, maa glæde os over. Det vil bidrage til, at den bliver indført der, hvor man ellers ikke vilde tænke paa det.

Et andet hovedpunkt ved skoleordningen, i hvilket jeg ikke kan være enig med kommissionen, er den lange daglige skoletid. Jeg reserverer mig mod, at nogen skal tro, jeg her taler for gutterne, fordi jeg dog har en hemmelig tvil om, at pigerne kan holde ud det samme Jeg siger udtrykkelig, at det er min bestemte overbevisning, baseret paa min og mange andre kvinders erfaring, at det, friske gutter taaler af aandeligt arbeide, det taaler friske piger ogsaa. Heller ikke er det min mening, at jeg tror noget videre paa den overanstrengelse i skolerne, som der har været saa megen tale om. Men det er ikke skoleordningens skyld, at der ikke har været overanstrengelse. Dette skyldes ene og alene den lykkelige evne, børn har, til simpelthen at kaste fra sig den byrde, som er for tung. Men de enkelte samvittighedsfulde elever, som ikke vil gjøre dette, de lider under en urimelig skoleordning. Og hvad de ikke samvittighedsfulde angaar, vil jeg overlade til enhvers overtænkning, om det er heldigt for de unges karakter dette, at leve hele sin barndom og ungdom igjennem med følelsen af igrunden ikke at opfylde sin pligt. Skal eleven leve et lykkeligt skoleliv, saa at alle gode evner og kræfter i ham kan komme til udvikling, maa man sørge for, at hans daglige arbeidstid ikke bliver saa lang, at han har følelsen af at leve under et utaaleligt tryk. Efter kommissionens timeplan bliver den daglige skoletid 5 t. 30. Med fratrag af friminutterne er arbeidstiden 4 t. 25, og af denne tid skal 1 time (NB. skoletime, ikke klokketime) hver dag anvendes til gymnastik, sløid eller sang. Men naar man nu husker paa, at eleven altsaa er bundet til skolen fra $8^3/_4$ om morgenen til $2^1/_4$ om middagen og saa husker paa, at 2 a 3 timers hjemmearbeide ganske vist kommer til at kræves om

eftermiddagen, vil man se, at skoleelevens daglige arbeidstid bliver længere end mange voksne menneskers. Der indvendes, at de jo hver dag faar sløid eller gymnastik. Det kan være bra nok, især for de elever, som morer sig ved disse timer, hvad ikke alle gjør, men frihed er det ikke, og kun i friheden er der virkelig rekreation og hvile. Ved at sætte den daglige skoletid fra 9—1.30 vil man opnaa, at alle skoleelever har fri 1 time midt paa dagen, hvad der i vort klima ogsaa har betydning. Derved vil ogsaa opnaaes, at skolen faar denne middagstime til at tage sig af de elever, som ved sygdom eller dovenskab er kommet efter de andre – noget, som nu er næsten umuligt. Skulde vi saa faa se, at det maal, som ansees ønskeligt og rimeligt at naa, ikke kan naaes med denne kortere arbeidstid, saa faar man resignere, hvad maalet angaar, — længere arbeidstid end det er naturligt og rimeligt for et barn, gaar det ikke an at bestemme. Og denne større daglige frihed vil sætte de enkelte istand til mere at følge sine specielle interesser. En moder vil heller ikke længer kunne sige, at hendes smaapiger er saa optat paa skolen, at de intet kan se af husstel. De vil ikke af skolen være forhindret fra netop i den tid, da der er mest at se og lære i kjøkkenet, at hjælpe moderen der, og saaledes vil de altsaa kunne faa den sans for husstel, som mange tror de ikke vil have, uden de opøves fra smaa.

Min timeplan skiller sig altsaa fra kommissionens og komiteflertallets deri, at den samlede daglige skoletid, kun er 4 t. 30 Deraf gaar 40 til friminutter, altsaa bliver læsetiden (+ sang, sløid, gymnastik) 3 t. 50. Den første time bør deles mellem 2 fag, som f. eks. historie og norsk diktat, geografi og skrivning, regning og naturhistorie. De øvrige „timer" bør ikke gjøres kortere. Har man f. eks. havt 2 halve timer historie om ugen — hvad der for pensumets skyld er en vinding — trænger man den anden time længere for at kunne repetere, fortælle osv. Hvad haandarbeide, tegning o l. angaar, trænges absolut længere time, da forberedelserne her altid tar en del af tiden.

Hvad paa min timeplan kaldtes 5te middelklasse, svarer til kommissionens 1ste realgymnasieklasse. Ved udgangen af 5te klasse afholdes middelskoleeksamen, men for at give de elever, som af økonomiske eller andre grunde er nødte til at forlade skolen i 15-aars alderen, anledning til at faa en attest for, at de har naaet et vist maal af kundskaber, afholdes for dem en afgangseksamen i 4de klasse. For de skoler i smaabyerne, som paa forhaand vil kunne sige, at mængden af deres elever vil forlade skolen i 15-aars alderen, vil der da være adgang til at oprette en middelskole med kun 4 klasser. Da skolen heder „skole for almendannelse", udelades alt, hvad der ikke kan regnes med til almen dannelse. Følgelig maa saadanne ting som kjøkkenstel og kjolesøm henvises til fagskolen og latin og græsk til universitetet For ikke at faa for mange fag i gymnasiet borttages kemi og oldnorsk.

Redigeret af frk. **Gina Krog.**

Dagbladets Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING

5te Aarg. | Kristiania den 1ste november 1891. | No. 21.

Nikoline Sundt, f. Hansen.

Efter længere tids sygelighed er fru Nikoline Sundt afgaaet ved døden den 24de oktober. Den 29de oktober blev hun begravet paa Eidsvolds kirkegaard, hvor hendes mand, sognepræst Eilert Sundt, den berømte folkeven, tidligere ligger begravet. Fru Sundt blev født den 2den mai 1822, hun er datter af den bekjendte forfatter Mauritz Christopher Hansen.

Fra første stund kvindesagsvennerne traadte praktisk frem med sit program har fru Sundt sluttet sig til dem. Hun har i flere aar været med i N. K. F.s bestyrelse og har holdt foredrag inden foreningen. Vaaren 1889 indledede hun en diskussion i N. K. F. om „Vore tjenerforholde" („Nylænde" 9de hefte, 3die aarg.) og blev saaledes den første i vort samfund — i vor hovedstad idetmindste — som slog til lyd for denne sag. I „Amerika—Norge. En studie" skrevet et par aar iforveien (11te hefte, 1ste aarg.) berøres samme emne. Vort blad skylder fru Sundt flere artikler, saaledes: „Til „Nylændes" redaktion" (9de hefte, 2den aarg.) - i anledning endel ytringer i en literær skisse, tidligere optaget i bladet, hvor Mauritz Hansens forfatterskab har været berørt — fru Sundt hævder her sin far som den „hos hvem mandens og kvindens ligestilling var en grundsætning" og slutter med følgende ord: „Kvindesagens venner kan godt erkjende M. C. H. som en, der beredte veien, ligesom jeg ved, at vore store digtere takker ham, for hvad han gav deres ungdom".

Det sidste indlæg vort blad har fra fru Sundts haand er en redegjørelse for hendes standpunkt til kvindesagen og hendes forhold til

det paagaaende kvindesagsarbeide. (Til „Nylændes“ redaktion 23de hefte, 3. aarg.) Ifølge dette maa forf. betegnes som staaende i høire fløi blandt forkjæmperne. Mens hun hævder politisk og social uafhængighed som gavnlig for kvinderne, idet det giver respekt, stiller hun sig tvilende til tendenserne i den moderne kvindeopdragelse. Den hele artikel er præget af stor personlig elskværdighed. Som et lidet stykke selvbiografi hidsætter vi følgende uddrag:

„Det var før Clara Rafaels tid, og jeg ved ikke nøiagtig, hvad der i mit sind vakte spørsmaalet om kvindens stilling og væsen. Jeg læste i den tid alt, hvad jeg kunde overkomme, og søgte efter løsningen. Jeg havde en pinlig fornemmelse af, at vor stedbarnslod var bestemt af selve naturen.

Jeg voxte op i et hus, hvor man mente det alvorligt med arbeidet. Far var en overordentlig flittig arbeidsmand, og mor tog sine smaapiger med som haandlangere og til hjælp ved alt husligt arbeide; vi tog op poteter, bagte brød osv. Ved siden deraf fandt hun ogsaa tid og leilighed til at holde skole med os. Hun førte os saavidt, at vi kunde klare forstaaelsen af en fransk eller tysk bog. Vor yngste søster bragte det videre, men hun læste med far.

At i en digters hus æsthetiske og i det hele aandige interesser maatte ligesom ligge i luften, kan synes selvsagt. Uheldigt for mit vedkommende var mangelen af, hvad jeg vilde kalde skole. Jeg deltog med villighed i det forefaldende arbeide, endog med en vis iver, men jeg havde den uvane at lade tankerne flyve afsted med fuldstændig uvedkommende ting. En saare uheldig vane, som havde tilfølge, at jeg blev et upraktisk menneske mit hele liv.

Kvindesagen var endnu ikke døbt, og emnet blev ikke direkte behandlet i mit hjem. Efter unge menneskers skik lod jeg mig ikke heller synderlig forlyde med min sorg og min søgen.

Saa var det at kjærligheden syntes at løse alle knuder. — Forenet med en mand, hvis aandelige overlegenhed det var min lykke at erkjende, svandt bibeludsagn, love og menneskelige fordomme ind til smaating, som ikke vedkom os og vor lykke.

Omsorgen for husvæsenet og for børnene kom til at optage mig i høi grad, i altfor høi grad. Ikke at gjerningen var eller syntes mig for ringe; men jeg arbeidede tungt, fordi jeg manglede indsigt i simple og hverdagslige ting. I løbet af nogle faa aar blev jeg saa underlig udenfor verden, saa fortrængt og bunden.

Aarene gik. Min mand var død og børnene voxne, da jeg blev opmærksom paa, at min ungdoms klage var bleven et høilydt raab udover den hele verden. Jeg var i udlandet, da vor forening stiftedes herhjemme og skrev strax hjem. *Der* maatte jeg være med.“

Norsk kvindesagsforening lagde, ved en af sine medlemmer, frk. *Agnes Lie* — en krans paa fru Sundts kiste. Det var i taknemmelig erindring for hendes arbeide for vor sag.

Til vore foregangskvinder.

Jeg ved, jeg stiller store krav til eder; I skal være stærke, naar I møder de haarde og uretfærdige, og I skal have hjerte for alle dem, som lider. Jeg er bare en ulærd liden medsøster af eder, optaget af hjemmets mangfoldige krav, men med aabent blik for al nød og undertrykkelse, og jeg ved, at af al mishandling er den mod vor stumme medskabning den styggeste. Menneskene kan gjøre os ondt, men de dyr, som vi har taget i vor tjeneste, gjør os bare godt. Hvor længe skal de være uden bedre beskyttelse af loven? Lad ikke storting paa storting gaa, uden der blir gjort noget for dem. Ved prinsesse Eugenies død tabte de sin bedste ven og beskytter i norden, tag I hendes arbeide op!

Lilly.

Paa Island

er der i de sidste aar drevet flittigt og planmæssigt arbeide for kvindernes sag. I marts 1890 skrev fru *Sigrid E. Magnusson* til et fransk tidsskrift:

„Der findes neppe noget land, hvor kvinderne mer behøver kundskab end Island, men heller intet land, der gjør mindre for at skaffe dem denne. Dette kommer hovedsagelig af folkets store fattigdom; desuden ogsaa af de uhyre besværlige kommunikationer. Island er omtrent 100,000 □ km. stort, og de 72,000 indbyggere er spredt over dette store areal. Der findes ingen

veie, ingen slags befordringsmidler tillands; om sommeren foregaar al slags reiser paa ryggen af de smaa ponyer og om vinteren altid tilfods. Dette gjør al skolesøgen næsten umulig. Børnene faar ialmindelighed kun undervisning i læsning og religionskundskab Sædvanligvis er det moderen, som er lærerinde. Men for at kunne dette, maa hun ogsaa selv have modtaget en opdragelse, der gjør hende skikket dertil. Dette begriber de islandske kvinder godt, og de griber derfor enhver mulig anledning til at udvikle sin intelligens. Tørsten efter kundskab viser sig især hos kvinderne.

I Reykjavik er der en latinskole for gutter, baade et medicinsk og teologisk fakultet samt en fællesskole for børn fra 8—14 aar.

Private anstrengelser har været gjort for at skaffe piger over 14 aar undervisning. Men disse har af mangel paa lærerkræfter og metode vist sig utilstrækkelige; for at denne videre uddannelse kan blive praktisk, maa skolen ogsaa omfatte haandværksmæssigt arbeide og husvæsen. Takket være mødrenes omsorg kan dog alle islandske kvinder saavelsom mænd læse.

Ved nogle engelske venners hjælp har jeg faaet oprettet en skole for unge piger i Reykjavik. Tomten dertil har jeg faaet af min moder, der ogsaa er meget interesseret for de unge pigers videre uddannelse Skolen er bygget i villa-stil paa det sted, hvor jeg selv er født og er bleven opdraget; huset er beregnet at rumme 20—30 elever. Denne bygning, der efter mine venners beregning skulde koste 20,000 francs, har overskredet denne sum med 7500 frcs. Jeg har begyndt dette foretagende med tomme hænder, men med godt haab og mod.

Min plan er at tilbyde elever fra landet, der ikke selv kan betale sit logi i hotellerne, gratis værelse paa skolen og tillade dem at deltage i kursuset for at uddanne dem til lærerinder. Eleverne antages ikke, før de har fyldt det 14de aar; meningen er, at de kan bringe med sig noget til deres ophold, (hvad der ogsaa meget bruges af elever ved de skotske universiteter) f. eks. en liden tønde saltet faarekjød, smør eller andre produkter hjemmefra Min skole skal efter planen være en høiskole, et seminarium til uddannelse af lærerinder. Ved at kombinere haandarbeide med de øvrige undervisningsfag har jeg haabet at kunne skaffe nogen kapital; dette hovedsagelig for at skaffe eleverne leilighed til selv at sørge for sit underhold. De islandske kvinder er flinke til at sy, strikke og brodere. Selv om ikke alle er lige flinke, er dog dette noget, som de alle lærer hjemme. Jeg har tænkt at øve de unge piger i disse haandarbeider og det af to grunde. For det første, naar de unge piger vender hjem, kan de forædle hjem-

mets industri og opnaa en beskeden lærerstilling i de fattige smaa fiskerbyer, der ikke kan holde ordentlige skoler. For det andet kan deres arbeider af mig sendes til England; saadanne varer har ingen afsætning paa Island, da der i hvert hjem arbeides de broderier og tepper, som bruges. Men ved at faa solgt sine arbeider i England, vil eleverne selv finde midler til at betale sit logi. Et af de vigtigste punkter i mit program er at skaffe vore kvinder medicinsk, kirurgisk og hygienisk kundskab. Dette anser jeg for absolut nødvendigt i et land som Island, hvor afstandene er saa store, at der kan gaa flere dage hen, før lægen naar frem til sygesengen.“

Nu læser vi i danske blade følgende beretning fra Island:

„Regjeringen har forelagt lovforslag om udvidelse af kvindernes politiske og borgerlige rettigheder, hvorefter enker og ugifte kvinder, som forestaar en husholdning, skal være valgbare til sogneraad, sysselraad og kommunalraad*), saafremt de iøvrigt opfylder de for mænds valgbarhed lovbestemte betingelser. I et andet forslag bestemmes der, at hvad en kvinde eier paa sin bryllupsdag, eller hvad der senere tilfalder hende enten som arv eller som gave, skal, medmindre anderledes bestemmes i en mellem ægtefolkene oprettet ægteskabskontrakt, betragtes som hendes særeje, hvorover manden ingensomhelst raadighed har, medmindre konen dertil giver sit lovlige samtykke. Gifte kvinders myndighedsalder med hensyn til bestyrelsen af deres økonomiske anliggender skal være den samme som for mænd. I et tredie forslag bestemmes der, at kvinder skal have samme adgang som mænd til at nyde undervisning og underkaste sig examen ved den lærde skole i Reykjavik, ved præsteskolen, lægeskolen og andre undervisningsanstalter, som senere maatte blive oprettede, ligesom de ogsaa skal nyde de samme rettigheder med hensyn til at faa del i de til disse undervisningsanstalter knyttede understøttelser og efter overstaaet embedsexamen have lige adgang til landets (statens) embeder“.

---

*) Siden 1882 har de islandske kvinder havt stemmeret til disse.

Hustruens retslige stilling

er titelen paa et nylig udkommet skrift af *Anna B. Wicksell*, stud. jur. Bogen er ledsaget af et forord af *Bjørnstjerne Bjørnson.* Vi hidsætter fortalen her og skal senere levere en anmeldelse af det hele arbeide:

„De fleste læsere af denne bog har vel paa forhaand en del kjendskab til de skandinaviske folks lovgivning om ægteskab og skilsmisse; der har været saa meget baade skrevet og praktiseret i emnet i vor oprørske tid, at folk neppe kan have undgaaet at lære lidt. Men selv de, som tror, de har lært meget, vil ved at læse denne omhyggelige udredning føle, at saa uretfærdig som lovgivningen endnu skifter mellem mand og kvinde, havde de ikke troet det muligt. Kanske vil det mest forundre dem, at de lovgivere, som har afhjulpet det værste af den gamle uret, uden selv at forstaa det, har afløst gammel uret med ny.

Saa stærk er nemlig fordommens magt, — den fordom, at kvinden er et os underordnet væsen, som det gjælder at værge. Ti værge hende kan vi ikke uden at have opsyn med hendes selvbestemmelsesret, og saaledes gaar det til, at i loven, som skal gjøre hende myndig, er hun nærmere beset paany blet umyndig.

De reformforslag, fru *Anna Bugge Wicksell* gir, prøver at gjøre slut paa alt dette ved at gaa ud fra, at i et civiliseret, lovfæstet samfund maa kvinden kunne have samme forsvarsevne som manden og selvfølgelig lige frihed og myndighed.

Udredningen er saa logisk — og saavidt jeg som ikke-jurist kan dømme — saa udtømmende, at hvert fremtidigt ordskifte i emnet maa kunne lære af den.

Gid den ogsaa maa fremskynde de reformer, den foreslaar! Ikke alene kvinden vilde vinde, men manden, der fristes og demoraliseres af uretfærdige overtag. Og hvad der i dette strøg vindes af individuel frihed, er vundet for de andre; ti forstaaelsen udvides."

Renlighed

har der i den senere tid været skrevet et og andet om, og fra enkelte hold har jeg seet den paastand fremsat, at mænd har mere renlighedssans end andre mennesker. Jeg tror nu, at dette resultat kan mænd eller maaske heller mænds elskværdige lærlinger og beundrere blandt det andet kjøn ikke komme til uden at besidde en slump partiskhed; jeg er saa dristig at paastaa, at det beror mere paa individernes opdragelse og forholde end paa deres kjøn, om de er renslige eller ei. Men vil man endelig ha konkurrance udi dette kapitel ogsaa — saa la gaa, og skal vi kvinder slaaes med mændene om denne dyd ogsaa, saa faar vi se at vinde. Jeg vil strax give min lille skjærv til mulig opnaaelse af det resultat ved at foreslaa afskaffet en mode, som maa betegnes som ganske overordentlig urenslig. Det er damernes slæbende kjoler. Det er græsselig urenslig at færdes med et sligt plag omkring paa gader og veie, især fordi der er saa meget spyt overalt, som saa føres hjem med — tobaksspyt, bakteriespyt — isch! Paa gader, paa jernbanestationer, i kupéer, i offentlige lokaler, i trappeganger: overalt spyt, spyt, spyt, og det drar vi vore kjoler i — fy! Man indvender kanske, at det var bedre at gaa til ondets rod og foreslaa afskaffet selve spytningen, al den modbydelige, umotiverede, grisede spyttingen! Ja, var jeg mand saa! For at det stærke kjøn er det spyttende kjøn *par excellence* tror jeg ikke trænger bevis.

Egenskaben i sig selv er naturligvis et bevis paa deres medfødte overlegenhed. Ikke sandt? Saavidt jeg husker var der engang en gammel vismand, som definerede mennesket som et dyr, der gaar paa to ben og spytter; — værsaagod der er første led i beviset, med god vilje kan vist findes en for mændene smigrende konklusion. Men var jeg mand, saa vilde jeg alligevel for renlighedskonkurrancens skyld reise en maadeholds- eller afholdsbevægelse i denne retning. Eller kanske mænds elskværdige lærlinger og beundrere ogsaa kan bevise, at det er tegn paa en høiere renlighedssans den megen spytten? Alligevel — vilde jeg, hvis jeg var redaktør af „Verdens Gang" eller „Aftenposten" eller en anden ligesaa udbredt avis i landet reise en saadan afholdsbevægelse, nu da man ved, at spyttet er af de værste smitteaarsager til de værste sygdomme. Jeg vilde ofre af mit dyrebare

spalterum og af mine fedeste typer og i hvert nummer sætte **spyt ikke** uden i spyttebakker, desinfektions-spyttebakker.

Men nu er jeg bare en meget kvindelig indsender i „Nylænde", som helst vil damerne skal vinde i renlighedskonkurrancen, og som derfor siger: Bort med slæbene! Gjør kjolerne kortere!

n. r.

For skole og hjem.

Den vigtigste skolereform.

At en mængde af de børn, som sendes til vore skoler, kommer der med slemme nedarvede tilbøieligheder, at de ofte kommer fra hjem, hvor de fysisk eller moralsk faar en opdragelse værre end ingen — har vi i den sidste maanedstid hørt flere høilydte vidnesbyrd om baade fra læger og lærere.

Hvad angaar de høiere skolers elever henviser vi til diskussionen i pædagogisk samfund „om rygskjævhed osv.", og om folkeskolens elever har hr. overlærer *A. Wildhagen* i sin artikel et stykke kulturhistorie. „Morgenbladet" no. 606 og 609 givet oplysninger, som er særdeles skikket til at vække eftertanke*).

At saadanne oplysninger kommer frem er godt, de kan faa folks tanker til at streife ind paa ønskeligheden af hjemmenes reformation

*) Forfatteren siger: „Lad mig dog først faa lov til at sige, at det gjør mig saare ondt at meddele disse træk; men de er nødvendige for det „kulturhistoriske stykkes" fuldstændighed! Og lad mig først faa udtale et venlighedens, et anerkjendelsens, ja en ofte følt beundringens ord til og om de mange hjem herude, som staar for mig som lysende exempler paa dygtighed, paa indsigt, paa forstaaelse af skole og opdragelse, til og om de mange fædre og mødre. der under smaa og vanskelige kaar trofast tager haand i hanke med i vort stræv; jeg ved, vi lærere og lærerinder har vore mange, mange gode venner herude, baade blandt de store og blandt de kjække og brave gutter og piger.

Men jeg ved ogsaa, hvad den flok paa 5000 børn, jeg har havt befatning med, har havt at opvise af det, som ilde er".

Og saa kommer en hel del triste exempler og fakta.

og paa — umuligheden af hjemmenes reformation gjennem smaamoralisternes sædvanlige prædiken og indgriben. Vi, som mener, at et gjennembrud af vor sag maa til, forat der kan bli tale om hjem, som for alvor er opdrageropgaven voxen; vi ser med glæde hvert glimt af lys, som kan vise vei — er det saa blot til den erkjendelse, at de fleste af de gjængse midler, de duer ikke, at den opgave direkte og gjennemgribende at reformere hjemmene, den overstiger under de nuværende tilstande og forholde menneskelige kræfter.

Sammenlignet med dette er en forbedring af skolerne, saa svær den end i sig selv kan være, en enkel sag. Direkte og kraftig at reformere skolerne, det er gjørligt, og der er, efter hvad der er fremkommet, al opfordring til ikke at udsætte for længe med reformerne, ti er mange hjem slette opdragelsesanstalter, saa maa skolerne være desto bedre opdragelsesanstalter, faar de flere og flere elever med skavanker, legemlige og aandelige, saa maa skolerne mere og mere sætte som sin opgave ikke blot at undervise og opdrage, men ogsaa at helbrede. Skolerne maa ikke slaa sig tilfreds med ikke at skade helbreden, den maa ogsaa opbygge sundheden, maa stræbe henimod i visse maader samtidig at være sanatorier. I denne retning arbeides der ogsaa virkelig. Den omtalte diskussion i pædagogisk aamfund var i den henseende betegnende og lovende.

Paa vore folkeskoler er det efter vidnesbyrd fra de forskjelligste kanter den moralske hygiene, som er mest paatrængende nødvendig. Det er dette, som gjør lærernes arbeide overordentlig vanskeligt, mange mener saa vanskeligt, at man helst bør slaa af paa fordringerne. Men et saadant afslag fra almenhedens side vilde efter vor mening ikke være heldigt. Vi mener, hvad vi i en tidligere artikel har fremholdt, at folkeskolen er udviklingsdygtig, og at man baade kan og bør sætte fordringerne høit.

Men den fordring, som for fremskridtets skyld maa komme stærkest frem nu, det er fordringen paa reformer i skoleordningen. Der maa raabes høilydt paa dette og fra alle kanter. Den ene lærer efter den anden erklærer, *at det store elevantal i klassen* lammer og magtstjæler. Dette maa først og fremst rettes paa, for at børnenes aandelige sundhed skal kunne fremmes. Man indvender, det vil koste millioner — men saa faar det koste millioner. De millioner, som behøves for at faa opdraget en legemlig og aandelig sund ungdom, de maa skaffes, de bærer bedre renter end det meste, som ofres paa andre hold.

Til „Nylændes“ redaktion!

I anledning af redaktionens bemærkninger betitlet: „Straffesagen mod fru B. Sørensen“ i „Nylænde“ nr. 20, skal jeg tillade mig herved at udtale: Som lærerinde ved folkeskolen vil jeg frabede mig redaktionens inddeling i „udmærkede, samvittighedsfulde og opofrende lærerinder og lærere“ i modsætning til og paa bekostning af de i denne sag mindre heldig stillede kolleger. Jeg tror at tale i „den store flerheds“ navn, naar jeg siger: Vi ønsker ikke den slags klap paa skulderen. Vil redaktionen optage den omhandlede sag til diskussion, saa vær saa god; den skal faa svar. Men da faar den ærede redaktion ogsaa aabent tage standpunkt f. eks. som fru Sørensens advokat.

Kristiania den 27de oktober 1891.

Ærbødigst

Anna Rogstad.

* * *

Indsenderen gaar ud fra en helt igjennem feilagtig opfatning, naar hun mener, det kan nytte at frabede sig pressens kritik over den stand, hun tilhører, den stand, hvem børnenes opdragelse er betroet, og give specielle regler for, hvorledes redaktionen har at forholde sig ligeoverfor den omhandlede sag. „Frimodige ytringer om statsstyrelsen“ er som bekjendt tilladt, det hører med til norsk barnelærdom, og er friheden gaaet os en smule i blodet, saa formaar intet forsøg paa terrorisering, enten det sker i autoritetens eller kollegialitetens navn at skræmme os fra at give vort bidrag til orienteren i enhver sag, der kan forudsættes at interessere vor læsekreds, og at give det paa den maade, vi finder gavnligt.

Og den omhandlede sag maa forudsættes at interessere vor læsekreds ganske specielt; mange af vore læsere har rimeligvis fulgt med interesse baade den kvinde, der har siddet paa anklagebænken og den anklagende part, og mange er de, som har tænkt paa, at denne sag kan blive skjæbnesvanger for tusener af børns fremtid.

Den kan blive det, fordi et vigtigt opdragelsesspørsmaal, straffens berettigelse, art, metode derved er drevet frem til alvorligere eftertanke hos flere mennesker herhjemme end nogensinde tidligere, men mere maaske fordi de fremkomne oplysninger har bragt sindene i stærk

gjæring. Vi har fra mange hold hørt udtalt frygt for, at onde instinkter, som er blevet pirret, vil reise sig og være ødelæggende for skolens gjerning. Det er denne almindelige frygt for, at det gode skal ligge under — hvad der efter vor mening ofte er farligere end ondskaben selv — som vi mener er væsentlig ugrundet og derfor har villet modarbeide. Vi tror nemlig, at det man kalder massen, publikum, er saa sammensat af godt og ondt, at den stadig reagerer mod sig selv, og at ogsaa den er inde paa fremskridtets vei. Naar f. ex massen faar høre om en raa handling mod et barn, oprøres den og vil beskytte, det er dens gode instinkter, men det næste øieblik kan den blive hevngjerrig mod individet, hadefuld mod en hel stand det tilhører, det er haardheden, simpelheden, dumheden; saa kan igjen synet af eller rygtet om en god gjerning gribe den og bære fremover.

Vi har, i de ord vi skrev, villet give et lidet bidrag til en rolig og menneskelig opfatning; om det ikke er lyktes, saa har vi idetmindste havt større mening end det at være den enes eller andens advokat. Naar vi netop pegede paa den anklagedes motiver som den rette frifindelsesgrund, saa vil enhver deraf kunne se, at vi ikke har villet kaste sten paa de i denne sag „mindre heldig stillede“.

Maaske savnede man et led i vort ræsonnement: erkjendelsen af, at ogsaa „de udmærkede osv. lærerinder og lærere“ kan forgaa sig — undtagelsesvis; for det tilfælde giver vi denne suppleren nu med stor beredvillighed. Hvad der for os var hovedsagen, var at fremholde vor tro paa, at der blandt den mængde individer den omtalte lærerstand bestaar af, var flere overmaals- end undermaals-opdragere, at der hos den samlede stand var et saa stort overskud af det gode, at man kunde haabe paa fremskridt for skolen. Udlægningen „klap paa skulderen“ er saaledes karakteriserende for indsenderens syn eller sindsstemning — og intet andet. Vi sluttede ganske vist med et ønske om held til det vanskelige arbeide, men dette var et direkte udtryk for vor sympati. At det skulde berettige til et overfald som ovenstaaende — det vil vi i det længste tro ikke er „den store flerheds“ mening.

Red.

Ny lønningsvedtægt for lærerinderne ved folkeskolen i Helsingfors. Grundlønnen er for samtlige lærerinder forhøiet med 200 mk. Lærerinder med 24 timers ugentlig undervisning (smaaskolen) faar nu 1400 mk.; lærerinder, der underviser 30 timer ugentlig (storskolen) faar 1700 mk. Dertll kommer for samtlige lærerinder 10% tillæg hvert 5te aar til og med det 25de. Efter 25 aars tjeneste vil altsaa lærerinder

med 24 timers ugentlig undervisning erholde 2100 mk. (= 1512 kr.), lærerinder med 30 timers ugentlig undervisning 2550 mk. (= 1836 kr.). Lønsforhøielsen, der nylig er vedtagen, regnes fra 1ste marts d. a.

Pædagogisk samfund i Kristiania er stiftet i 1888. Som medlemmer optages lærere og lærerinder ved examensberettigede høiere skoler. Medlemsantallet er 250—300. Samfundet afholder møde den første mandag i hver maaned fra 1ste september til 31te mai; desuden afholdes extramøder. Referenter fra pressen tilstedes der altid adgang. Disse møder er meget stærkt besøgte. Blandt de paa møderne drøftede spørsmaal kan nævnes: Korttegning i skolerne, oprettelsen af et lærerindeseminarium, den latinske udtale i skolen, karaktergivningen, almenskoler og fagskoler, skolerne og konfirmationsforberedelsen, opdragelse i skolen og historieundervisningen, religionsundervisningen i skolerne, sløidundervisningen i Danmark.

(Vor Ungdom).

Den glædelige sandhed er den, skriver *H. Thambs Lyche* i „Dagbladet", at i det store hele forholder sig her et samfunds moral proportional til dets skolevæsens udvikling. Jo flere skoler, jo færre fængsler og forbrydelser.

Og hertil leverer en i sidste censur samlet statistik over skilsmisser i de forenede stater øget bekræftelse. Det viser sig stik imod, hvad der ofte er bleven paastaaet — at med lige let adgang til at opnaa skilsmisse er der langt flere saadanne i et lavt end i et høit udviklet samfund, færrest, hvor oplysningen staar høiest, flest, hvor den staar lavest; flest blandt dem, der i dannelse og kultur staar lavest.

Og hvad kanske er bedre endnu og end mere interessant er det, at i samtlige høit oplyste stater aftager skilsmissernes antal stadig og jevnt. Der var flest af dem strax efter indførelsen af de lette skilsmisselove, i næste tiaar faldt antallet i disse stater betydeligt af.

Og naar man forlader statistiken, tar det ikke lang tids observation herover, før man finder ud, at hvor kultur og ny oplysning staar høist baade blandt kvinder og mænd, og hvor lovene stiller begge paa lige fod, der er der flest lykkelige ægteskaber, flest rent ideale hjem.

Det er atter i Massachusetts, hvor hustruen ofte har gaaet videre ved høiskole eller universitet end manden, at man finder de lyseste, deiligste hjem, — at man først deri finder al den ynde og al den velsignelse, ordet er bleven tillagt. Og videre finder man, at intetsteds

findes der bedre mødre, ømmere og dygtigere mødre end der, at den dannede, høit udviklede kvinde, der kanske før ægteskabet tjente sit eget levebrød som lærerinde, præst eller doktor, ubetinget blir den bedste moder saavelsom den bedste hustru. Intetsteds faar børnene slig pleie som der, intetsteds findes der slig kjærlighed og sympati i mødrene, og intetsteds i verden elsker de og klynger de sig til hjemmet som der, og intetsteds betyder ordet „moder“ mere end der.

Kvindeemancipationen er hjemmets sag.

Vi finder den fuldt udviklede *Nora* herover, og hun er ulige yndigere, mere henrivende og tilbedelsesværdig, end hun var som „dukke.“

Nei, frihed og oplysning skader ingen; — veien til lykke, til glæde, til fyldigere liv og udvikling gaar *for alle* derigjennem.

Forskjelligt.

Formaalet for den internationale fredskongres i Rom:

1. Sammenkomst af hundreder af folkerepræsentanter fra alle lande, hvorved de politiske forhold blir befæstede og misforstaaelser for fremtiden lettere undgaaes.
2. Undersøgelse af det spørsmaal, om den stærkeres ret i vor civiliserede tid fremdeles skal gjælde for at være den høieste statsgrund.
3. Naar majoriteterne af alle europæiske parlamenter er blet enige om disse principer, vil det være let at undgaa krig.
4. Kongressen skal overbevise regjeringerne og nationerne om, at fredens vedligeholdelse er ikke blot ønskelig, men ogsaa mulig.
5. Kongressen maa bestemme, ved hvilke midler dette maal kan naaas, og hvorvidt man kan ty til voldgiftskjendelser.
6. Kongressen maa skabe en særlig organisation for at kunne udøve en velgjørende indflydelse med gunstige resultater.

Fra hovedbestyrelsen for norsk selskab til skibbrudnes redning. Som det vil være bekjendt er „norsk selskab til skibbrudnes redning“ nu stiftet under hans majestæt kongens høie beskyttelse.

Paa den i juli maaned d. a. afholdte konstituerende generalforsamling vedtoges love og valgtes hovedbestyrelsen for selskabet.

Denne bestaar af: Fyrdirektør H. D. Rye, formand; skibsmægler Edw. Røer, viceformand; værkseier C. Gunnestad; grosserer Heinr. Scheller, fra Kristiania. Konsul Feddersen, Hammerfest. Konsul J. B. Jentoft, Bodø. Konsul Dall, Kristianssund. Kaptein F. Wiese, Bergen. Konsul H. L. Falck, Stavanger. Havnefoged Isefiær, Kristianssand. Værftseier Colin Archer, Laurvig. Lodsoldermand Pettersen, Fredriksstad.

Suppleanter: Disponent Geelmuyden, Trondhjem. Havnefoged Iversen, Bergen. Dispacheur A. Jensen, Arendal. Skibsreder Joh. Bryde, Sandefjord. Skibsreder Joh. Thorsen, Haugesund. Skibsreder N. Grram, Drammen.

Paa et af hovedbestyrelsen afholdt møde er som forretningsfører og sekretær ansat kandidat *Jørgen Fngelhart* og som midlertidig kassererske fru *Marie Landmark*, paa betingelse af, at der stilles betryggende kaution.

Tanken om at istandbringe effektive foranstaltninger til skibbrudnes redning er, som man vil finde ganske naturligt, gammel i vort land; det er imidlertid først i den allersidste tid, at den har resulteret til handling.

Da tanken for alvor blev reist, først og hovedsagelig af varmt interesserede mænd i Kristiania, kunde den strax glæde sig ved en ganske storartet tilslutning.

Stor og landsvigtig som sagen er, vil det være klart, at den stiller ganske betydelige krav baade til tilveiebringelse af pengemidler og energisk arbeide af alle for sagen interesserede.

Hvad det først og fremst gjaldt om, var altsaa at skaffe et grundfond tilveie. Den henvendelse, der i den anledning rettedes til medborgeres offervillighed, fandt en enestaaende imødekommenhed, særlig da i landets hovedstad, hvor det afholdte redningsmarked gav et meget betydeligt pekuniært udbytte, samtidig med, at det bidrog mægtigt til i vide kredse at vække interesse for sagen.

Kristianias exempel er allerede og vil fremdeles blive fulgt ogsaa i andre landsdele, og det tør vel med sikkerhed paaregnes, at den sum, selskabet nu raader over, nær ca. 100,000 kr., paa denne maade vil faa en ganske væsentlig forøgelse.

Saa gavnligt som det er for sagen, at den fremmes paa den maade, hvorpaa den hidtil har været grebet an, er det imidlertid ikke den slags bidrag, der tilfører redningssagen dens væsentlige livskraft.

For at denne sag skal kunne trives, forudsættes med nødvendighed en jevn og stadig tilgang af aarlige bidrag i forbindelse med et ihærdigt arbeide omkring i de lokale kredse.

Som man af selskabets love vil se, er der i disse lagt meget stor vægt paa, at der dannes saa mange lokalforeninger som muligt, ligesom der er givet disse anledning til en ganske betydelig selvvirksomhed, under hovedbestyrelsens ledelse.

Hvad det altsaa nu først og fornemmelig gjælder, er at faa kredsapparatet saa effektivt som muligt. Hensigten med nærværende henvendelse til almenheden er derfor først og fremst at opfordre til saa hurtig som muligt at faa kredsene organiseret over det hele land.

De, der nærmest maa være kaldede til at gribe initiativet i denne sag, vil først og fremst være medlemmer af selskabets hovedbestyrelse, dernæst de nedsatte arbeidskomiteer, men det vil selvfølgelig staa enhver, der interesserer sig for sagen, frit for at foranledige dannelse af selvstændige kredse baade i by og bygd.

Er kredsene først dannede, vil deres foreløbige virksomhed foreløbig komme til at gaa ud paa at samle bidrag, enten gjennem aarlig kontingent til selskabet eller ved tilstelninger til fordel for sagen, samt dernæst at drøfte, hvilke bjergningsforanstaltninger der passer for kredsens behov.

Det vil være af den allerhøieste betydning for sagen og dens fremme, at der allerede til behandling paa det første generalmøde foreligger motiverede forslag angaaende det effektive arbeide; — vor kyst er stor og forholdene saare forskjelligartede — hvad der passer for det ene sted, passer ikke for det andet — det vil da blive generalmødets sag efter hovedbestyrelsens indstilling at fordele de midler, som staar til selskabets raadighed, saa retfærdigt som muligt og saaledes, at der tages fuldt hensyn til de forskjellige landsdeles tarv og krav.

En tanke, der har vundet saa stor tilslutning over en stor del af landet, at man finder det berettiget allerede nu at nævne den som noget, der i første række fortjener opmærksomhed, er at skaffe lodserne saa trygge og paalidelige baade som muligt, der kan sætte dem istand til med fuld tillid at udføre sin vigtige gjerning, netop under omstændigheder, hvor der er størst fare for forlis.

Andre steder af landet vil vel kunne stille berettigede krav til egentlige redningsstationer, ligesom det vel ogsaa turde være af vigtighed at virke for, at der ombord paa skibene findes midler til at sætte sig i forbindelse med land og med den frelse, som derfra bydes.

Her er imidlertid ikke stedet til at gaa i vidtløftige enkeltheder — det vilde gaa udenfor denne henvendelses hensigt.

Som allerede paapeget, er meningen med denne kun at rette en indtrængende opfordring til at arbeide for selskabet og saa hurtig som

muligt faa virksomheden organiseret paa en frugtbringende og landsgavnlig maade.

Hvorledes tingen inden enhver kreds bliver at gribe an, faar det blive dennes egen sag at afgjøre.

Sagen er stor og vigtig — og hvad mere er — den berører snart sagt hver eneste mand og kvinde i vort land, aldenstund der vel neppe findes nogen, der ikke har kjære paa havet, som vil kunne komme til at berøres af redningsselskabets velsignelsesrige virksomhed.

Skjænk derfor vor sag den rette kjærlighed og brug ethvert middel til at fremme den til velsignelse for dem, der færdes paa sjøen, og til ære og hæder for vort land.

Kristiania den 11te august 1891.

Bekjendtgjørelser.

Redigeret af frk. **Gina Krog.**

Dagbladets Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING

5te Aarg. | Kristiania den 15de november 1891. | No 22.

Europas første kvindelige advokat*).

Man har endelig i Europa bestemt sig til at tilstede kvinderne at være advokater. For første gang i de sidste 20 aarhundreder har en kvinde i vor gamle verden erhvervet sig ret til at møde for domstolen og plædere andres sag.

En saadan kjendsgjerning bør ikke gaa hen ubemærket.

En ung rumænerinde, m.lle Sarmisa Bilcesco, har tidligere erhvervet sig diplom som dr. juris og har høitidelig ladet sig tilkjende sine titler og rettigheder. Hun har nylig med stort held taget den praktiske prøve, der aabner ret til at procedere, og strax er hun blevet indlemmet i advokatstanden i Bucharest og generalprokurøren har ingen vanskeligheder gjort.

Saaledes er da spørsmaalet om kvindelige advokater løst i Rumænien og løst saaledes, som vi har ønsket og krævet at se det løst hos os. Den rumænske domstol har fundet sagen saa klar, at den ikke engang har anseet en diskussion nødvendig. I Bucharest, paa denne jordbund, som er koloniseret af Pannoniens romerske legioner, hvor romersk aand, karakter og tendenser har maattet bevares med den største intensitet, her har man ikke seet øvrigheden forskanse sig bag, jeg ved ikke hvilken elendig levning af *Corpus juris* for at tilbagevise den unge piges lovlige krav. Man har ikke her ladet det kvindelige kjøn lide for Cafranias opførsel, hun, som for tyve aarhundreder siden ved sit sprogs umaadeholdenhed blev aarsag til kvindernes udelukkelse fra det romerske forum. I Bucharest har der heller ikke været nogen pebersvend af en generalprokurør, som er kommet med tale om ægteskabet som kvindens naturlige kald og med

*) I »Revue universelle des femmes« nr. 20 findes et portræt af Sarmisa Bilcesco med ovenstaaende skildring.

paalæg om, at hun skal styre hus og føde børn. Den rumænske øvrighed har ikke sagt: „Frøken, De har spildt tid og arbeide, hverken skrankens kampe eller dens triumfer vil vi tilstede Dem at nyde. Bort! Deres plads er ikke her" *).

Nei, man har i Rumænien givet den unge pige den modtagelse, som hendes udholdenhed i arbeidet, hendes begavelse, hendes lærdom og videnskabelighed fortjente. Og advokaterne har alle som en prist sig lykkelig ved at kunne modtage en saa udmærket kollega i sin kreds.

Denne vor nye kollega i Rumænien, Sarmisa Bilcesco, tilhører en af landets fornemste familier. Hun er født i Bucharest i 1867. Hun er altsaa 24 aar gammel, er høi, har smukt brunt haar, et fint, livfuldt ansigt, mørke glimrende øine. Stemmen er blød, behagelig, sympatisk. Hun taler et korrekt, rent og nobelt sprog. Med alle disse ydre fortrin forener m.lle Bilcesco en sjelden og overlegen intelligens Hun er alsidig udviklet og maa siges at være lærd inden sin videnskab, men har ikke spor af pedanteri ved sig. I en alder af sytten aar tog m.lle Bilcesco optagelsesexamen med udmærkelse og aaret efter, samtidig med at hun tog sin anden examen, fik hun første pris for pianospil ved konservatoriet i Bucharest.

Hun og hendes familie forlod derpaa Rumænien og nedsatte sig i Paris. Hun blev indskrevet ved Sorbonnen og senere ved den juridiske høiskole. Det juridiske fakultet gjorde endel vanskeligheder, men efter en livlig diskussion besluttedes det tilsidst, mod blot tre stemmer, at optage hende og præces for Frankriges universitet, ministeren for den offentlige undervisning, skyndte sig at stadfæste denne afgjørelse.

Professorerne fik heller ingen grund til at angre sin beslutning De har høitidelig erklæret, at aldrig har den juridiske høiskole havt en elev, der har været flittigere paa forelæsningerne og opmærksommere ved examinationerne. I de sex aar hendes studietid varede, har m.lle Bilcesco, blot forsømt en eneste forelæsning. Hun var der altid ledsaget af sin mor.

I 1887 tog den unge rumænerinde den juridiske embedsexamen og blev den første i rækken blandt aarets kandidater. Hun kunde stanset her, da dette examensdiplom er nok for at give adgang til skranken. Men hendes kjærlighed til videnskaben bragte hende til at fortsætte sine studier og erhverve sig titel af doktor i jurisprudents, en titel, som er høit vurderet i Frankrig. I 1889 og i 1890, ved sine to prøver for doktorgraden, erholdt hun den specielle udmærkelse: *éloge*.

---

*) Hele det ovenstaaende afsnit sigter til de belgiske øvrigheders kjendelse i m.lle Popelins sag. Forfatteren var hendes advokat. Se nærmere herom i artikelen »Kvindelige jurister«, »Nylænde«, hefte 11, aargang V.

Man ser saaledes, der er yderst faa unge studerende, hvis studier har været drevet saa alvorlig og er blevet kronet med et saa stadigt og saa afgjørende held.

Da m.lle Bilcesco presenterede sig til sin første doktorprøve, fik man et ganske mærkeligt og fornøieligt problem at løse. Det er skik og brug i Frankrig, at kandidaterne er iført en kjole eller en toga, naar de underkaster sig prøverne for doktorgraden.

Det meget alvorlige spørsmaal, som blev det juridiske fakultet forelagt, var derfor: Skal frøken Bilcesco aflægge prøven i toga eller i modetoilette?

I enkelte autoriteters øine er dette toilettespørsmaal af den høieste vigtighed Har man ikke seet appelretten i Turin i frøken Lydia Poëts sag afslaa denne dames fordring paa at optages i ordenen og støtte sit afslag blandt andet med følgende ræsonnement:

„Efter hvad hidtil er fremført, behøver man neppe paapege, hvilken fare det vilde være for rettens værdighed, hvis man — for ikke at tale om andet — fra tid til anden skulde se togaen bedække den eiendommelige og bizarre dragt, som moden ofte paalægger kvinderne eller se doktorhatten bedække den ikke mindre extravagante frisur. . .“ (Dokument af 14de november 1883).

Dette sprog, eller et meget lignende, hørte man ogsaa for nogle aar siden af den belgiske øvrighed, som afslog den belgiske dr. juris m.lle Marie Popelins andragende om ret til at føre sag for domstolen.

Vist er det, at dette dragtspørsmaal alvorlig beskjæftigede det juridiske fakultet ved Paris's høiskole. De betragtede det fra alle sider og diskuterte det høitidelig. Der fremkom forskjellige opfatninger, og man holdt paa at skilles uden at have løst vanskeligheden, da en af professorerne, bekjendt for sin kompetence i taktspørsmaal, dygtig sagfører, øvet i spidsfindigheder udviklede denne originale idé: „Et saa kildent spørsmaal, sagde han, bør løses i lys af de store principer (!). Det er i denne art vanskeligheder man maa ty til fundamentale regler (!). Hvis man støtter sig til store principer blir problemets løsning meget let. I kjender alle den grundregel: Negation paa negation duer ikke. Nu vel, hvis negation paa negation ikke duer, saa duer kjole paa kjole heller ikke.“ Fakultetet sluttede sig enstemmig til denne afgjørelse. Takket være en fremragende jurists aandsnærværelse — blev et af de delikateste juridiske spørsmaal løst, og den juridiske videnskab er saaledes nu beriget med et nyt princip, som de gamle lovgivere i sin uskyldighed neppe drømte om. Og frk. Bilcesco fik saaledes adgang til at forsvare sin thesis uden at iføre sig doktortogaen.

Den 12te juni 1890 ser vi doktoranden fremstille sig i en smuk sort silkekjole med brus omkring halsen og for hænderne. Paa hovedet havde hun en hat med stor opbrettet brem, smykket med en svær

baandroset. Kjolen, hvis snit var enkel og elegant, fremhævede hendes skjønhed, men øinene saa noget frygtsomt frem under den dristige hat.

Denne examen blev en virkelig parisisk høitidelighed. Det var første gang en dame i Frankrig aflagde den juridiske doktorprøve. Et baade talrigt og udsøgt publikum havde derfor samlet sig paa auditoriet paa Pantheonpladsen.

Frøken Bilcesco forsvarede derpaa, i begyndelsen lidt nervøst og tilbageholdende, men efterhvert med voxende kraft og selvtillid sin afhandling mod opponenternes indsigelser.

I denne thesis*) fordres: „at man skal sætte kvinden istand til — ikke at overtage mandens funktioner, men at faa vise sig som hans lige ved — ved siden af ham, at løse den opgave, som specielt er hendes. Denne opgave er ikke blot at fortsætte slegten, men fremfor alt at *opdrage* dem, som senere skal blive mænd.“

Dersom jeg skulde udtale min mening om konklusionerne i denne thesis, vilde jeg stille mig som modstander, fordi jeg anser dem for altfor lidet vidtgaaende og dristige, ja endog paa en maade negative.

Frøken Bilcesco tør ikke gaa saa vidt som til at fordre ophævelse af mandens ægteskabelige myndighed, en reform, som uden at volde fare eller skade gjennemføres hos de slaviske og angelsaxiske nationer. Hun begrænser sig til at konkludere: at man af hensyn til barnet bør sikre moderen lige myndighed med faderen, i tilfælde hvor det ikke kommer i strid med mandens ægteskabelige autoritet.

Denne løsning af spørsmaalet er efter min mening meget ufuldstændig, utilfredsstillende og ogsaa fuld af modsigelser.

For saaledes blot at anføre et eneste exempel: i tilfælde af uenighed mellem ægtefællerne i anledning deres barns ægteskab, hvem skal da have den afgjørende stemme. Ifølge vor meget uretfærdige civillov er faderens samtykke tilstrækkeligt, om han er aldrig saa udsvævende eller drukkenbolt. M. Laurent kræver i saadanne tilfælde ophævelse af hans myndighed i overensstemmelse med de angelsaksiske, skandinaviske, slaviske og sveitziske folks love. Frøken Bilcesco gaar ikke saavidt engang. Hun fordrer simpelthen, at i tilfælde af uenighed bør ægteskabet ikke finde sted. Dette er ikke en løsning, det er en blot og bar negation. Som forsvarer af moderens ret, kunde hun efter min mening fundet en retfærdigere løsning: faderens samtykke er tilstrækkelig, hvor det gjælder sønnens ægteskab, moderens hvor det gjælder datterens.

Skjønt jeg saaledes ikke deler den unge rumænske doktors opfatning, erkjender jeg dog, at hendes afhandling er en af de bedste jeg

---

*) *M.lle Sarmisa Bileesco.* De la condition legale de la mère en droit romain et en droit français. — Paris 1890. Librairie de droit et de jurisprudence. Arthur Rousseau 508 pages.

har læst. Afhandlingen er udarbeidet med gjennemført metode, udviklingen er gjennemsigtig klar, formen er særdeles elegant, bogen vækker i det hele den mest levende interesse.

Frøken Bilcesco har saaledes aabnet veien til skranken for sine landsmandinder. Rumænien er den 25de stat i verden, som idag tillader kvinder at praktisere som advokater.

Otte stater — Californien, Illinois, Massachusetts, Minnesota, Montana, Newyork, Ohio, Oregon, Wisconsin — har ifølge en ny speciel lovparagraf tilladt kvinder at praktisere som sagførere.

Ved en liberal tolkning af de gjældende love har sytten stater givet kvinderne adgang til skranken uden nogen speciel ny lovparagraf. Disse stater er: Nord Carolina, Connectieut, Indiana, Jowa, Kansas, Maine, Michigan, Missouri, Nebraska, New-Hampshire, Ohio, Pensylvanien, Utah, Washington, Wyoming; dernæst kongeriget Hawai og endelig Rumænien.

Næste aar vil den franske øvrighed faa sig spørsmaalet stillet til løsning; en ung dame, som bærer et udpræget fransk navn, m.lle Chauvin, har allerede taget sine examener og vil fremstille sig for Paris's ret for at aflægge eden. Baade i Grækenland og Italien er der ogsaa unge damer, som nu har afsluttet sine juridiske studier, og som snart vil gjøre fordring paa at faa sig tilkjendt ret til at praktisere som sagførere.

Hvad frk. Bilcesco angaar, saa har hun stor formue og har ikke til hensigt at praktisere som sagfører. Hun har ved at kræve retten til det villet ordne et principspørsmaal, og hun har villet erhverve ret for unge piger, der er mindre heldig stillet end hende selv til at tjene sit livsophold som sagførere, naar de har underkastet sig de examener, som giver denne ret til mænd.

M.lle Bilcesco er medlem af selskabet for sammenlignende retsvidenskab i Paris.

Louis Frank.

Dansk kvindesamfund.

(Det er iaar 20 aar siden Dansk kvindesamfund blev stiftet. Kvinden og samfundet bringer i den anledning et oktober og novemberhefte med følgdnde indhold:

Portræt af Clara Rafael. — Tilbageblik. I. Dansk Kvindesamfund. Kristine Fredriksen. — II. Norsk Kvindesagforening. Vilhelmine Ullmann. — III. Kvindesagen i Sverige. — 1. Tidsskriftet för Hemmet. Esselde. — 2. Fredrika-Bremer-Förbundet, L. D. — 3. Den svenske Forening for gift Kvindes Ejendomsret. — IV. Kvindesagen i Finland. Alexandra Gripenberg.

Vi hidsætter den første af disse artikler:)

„Ved min hustrus sybord blev samfundet dannet“, har Frederik Bajer sagt, og ganske vist var det ham og hustru, som i forening med Caroline Testman tog initiativet At tidspunket faldt sammen med halvfjerdsernes literære gjennembrud her hjemme, var sikkert ikke nogen tilfældighed. Brandes' oversættelse af Stuart Mills bog om kvindernes underkuelse var jo den gang nylig udkommen og havde ikke blot vakt nye tanker til live hos mange, men ogsaa opflammet iveren hos kvindesagens tidligere venner. Men i den vending, sagen tog her hos os, i den maade, hvorpaa den blev sat i gang, der spores dog tydelig indflydelse fra de to høisindede kvinder, som altid i denne sammenhæng maa nævnes i første række, nemlig *Mathilde Fibiger* og *Pauline Worm*; og det uagtet de paa den tid begge til en vis grad havde indstillet den kamp, der oprindelig var begyndt af dem.

Den første havde under pseudonymet Clara Raphael med nittenaarig kjækhed drøftet alle mulige spørgsmaal vedrørende mænds og kvinders indbyrdes forhold — lige til kjærlighed mellem broder og søster — men var bleven stødt saa haardt tilbage af en uforstaaende og ubarmhjertig kritik, at hun havde opgivet saa godt som al literær virksomhed. Saa havde hun med ægte kvindelig seighed taget den samme sag op fra en anden side, havde ofret alle sine kræfter paa praktisk virksomhed og var bleven vor første kvindelige telegrafist. Det usædvanlige og glimrende i hendes første literære optræden havde lært almenheden, at der fandtes en kvindesag; den personlige inderlighed, hvormed hun hengav sig til de mindre opgaver, gjorde et saa dybt indtryk paa de enkelte kvinder, hun senere kom i berøring med, at den gjennem dem kom til at præge arbeidet for kvindesagen i det hele taget. Hendes liv havde lært hende at „det er bedre at „staa“ ved et udsalg end ud-

rette store ting og vinde stor hæder i verden paa personlighedens bekostning“. Hun forstod, at det, der betinger kvindernes dybere betydning i samfundslivet, er værdien af det arbejde, de kan yde samfundet, men ogsaa, at der maa tid til, for at de kan lære dette; „kvindedyrkelsen“ siger hun „har holdt sig længere her end andre steder, og det: at være menneske, medborgerinde, er ikke synderlig tillokkende for den, der er vant til at betragtes som det begeistrende princip i tilværelsen“. I samklang hermed maatte det første, der var at gjøre for et dansk kvindesamfund, være at opdrage kvinderne til at arbeide og gjennem kampen for den ydre selvstændighed vinde den indre.

Pauline Worm havde i sin fortræffelige roman „De fornuftige“ skildret, hvorledes den unge kvinde, der vil noget mere end jevnmaalet af kvinder, maatte bukke under i kampen mod samfundsfilistrene; selv sled hun sig op som lærerinde i en provinsby, men forsømte dog ikke nogen leilighed til at paatale de uretfærdigheder, kvinderne sukkede under. Da der kom en tid, hvor man følte trang til at brede forstaaelsen af sagen i større kredse, da høstede man, hvad hun havde saaet under sit ihærdige og dygtige arbeide for at gjøre kvindesagen til det hun vilde den skulde være „en folkesag“.

De to hver for sig saa eiendommelige forkjæmpere for sagen meldte sig straks som menige arbeidere i samfundet. Om Mathilde Fibiger, forfatterinden til „Den ensommes Hjem“, nogensinde vilde have passet ind i foreningslivet, er vel tvilsomt; hun døde aaret efter, at samfundet var dannet. Pauline Worm derimod fulgte det længe med levende interesse og havde bl. a. væsentlig del i, at det blet et „dansk“ kvindesamfund i stedet for som først ment en kredsafdeling af et i Genf dannet internationalt selskab. De indvendinger, hun og andre fremførte mod en saadan organisation, lød noget barnlige. Man var bange for at bli brugt i „stortyske“ formaals tjeneste, fordi det hed sig, at kronprinsesse Friedrich skulde staa i spidsen for organisationen; man taalte ikke ordet „international“, fordi man syntes, det smagte af socialisme. Men det var sandt, at de danske kvinder stod altfor fremmede overfor udlandet til at kunne samarbeide med det, og at de derimod trængte til at samle sig om de opgaver, der laa lige for haanden. Og da det internationale forbund snart efter opløstes paa grund af indre splid, viste det sig, at man havde handlet klogt ved at følge de nationalt bekymrede kvinders raad og i tide løse forbindelsen med det.*)

*) Medens foruden de tre overnævnte ogsaa Elisabeih Ouchterlony og Tagea Johansen havde været medvirkende ved samfundets dannelse, fik styrelsen senere en noget anden sammensætning, i det først fruerne Severine Casse og Marie Rovsing, siden arkitekt V. Klein og boghandler L. A. Jørgensen traadte til, medens af de første styrelsesmedlemmer kun C. Testman blev tilbage.

Der var ogsaa opgaver nok at tage fat paa; der var muligheder for at udrette noget; og styrelsen forsømte ingen leilighed til at nytte dem. Den agiterede for oprettelsen af en kvindelig læseforening og støttede, da denne tanke senere var bleven gjennemført af andre, den den gang haardt kjæmpende institution. Den understøttede af samfundets ingenlunde rigelige midler nogle af de første kvindelige studerende. Den opretholdt gjennem en række af aar en søndagsskole for arbeidersker. Men særlig satte den stor kraft ind paa oprettelsen af fagskoler for kvinder; og klogere kunde den neppe have handlet Trangen til ny erhvervsgrene for kvinder var indlysende for alle, og i fagskoletanken laa intetsomhelst, der kunde se ud som fiendskab mod nationale eller standsinteresser. Det lykkedes da ogsaa ved tilskud af baade private og offentlige midler i 1872 at faa oprettet vor første kvindelige handelsskole (forstanderinde C. Testman) og i 1875 tegneskolen for kvinder (forstanderinde Charlotte Klein) Begge skoler fik i 1877 en af kvindesamfundet væsentlig uafhængig stilling og udløstes i 1883 helt og holdent fra forholdet til det.

Ved siden af denne opdragende virksomhed havde styrelsen bestandig haft sin opmærksomhed henvendt paa de forskjellige punkter i lovgivningen, hvor kvinderne er forurettede. Ved forhandlinger med fremragende jurister havde man søgt at vække interessen for kvindens ligestillelse med manden i formueretlig henseende og ved andragender til regjering og rigsdag at virke for forbedringer i denne retning ligesom for skjærpede straffebestemmelser for ægtemænds mishandlinger af deres hustruer. Som et resultat af disse bestræbelser kan nævnes Bajers lov af 5te mai 1880, hvorved den gifte kvinde fik raadighed over eget erhverv; lovforslaget støttedes af en adresse fra kvindesamfundet med ca. 2700 underskrifter.

At et samfund, hvis medlemstal havde holdt sig omkring de halvandet hundrede, mest kjøbenhavnere, og som ikke havde noget middel til at virke paa stemningen ude i landet, skulde kunne reise en større bevægelse for denne eller lignende reformer var ikke ret vel tænkeligt. Men paa den anden side var der nu, ganske anderledes end da samfundet blev stiftet, betingelser for, at de tanker, det havde været bærer for, skulde slaa an i vide kredse. Hostrup, Bjørnson, Ibsen havde alle under forskjllige former behandlet kvindesagen og derved faaet hvert eneste læsende menneske i Skandinavien til at tænke paa den og tale om den; og den stærke politiske bevægelse havde i det hele rundt om i landet vakt sansen for aandelige, særlig for sociale spørgsmaal. Det var derfor det rette tidspunkt til at agiterere for sagen efter en større maalestok; og i den anden periode af samfundets historie var da ogsaa det mest betegnende træk en agitation, hvorved det lykkedes

at gjøre sagen aktuel, om ikke i alle kredse populær*). De midler man benyttede var foredrag, smaaskrifter, og — fra 1885 — maanedsbladet „Kvinden og Samfundet". Fra højskoler og foredragsforeninger rundt om i landet kom stadig anmodning om foredragsholdere, der saavidt muligt blev efterkommet — enkelte aar holdtes op imod 100 foredrag — af smaaskrifter blev særlig ét, „Kvindesagen" af Astrid Stampe, spredt over landet i mange tusinde eksemplarer, og samfundets medlemstal voksede paa faa aar fra 128 til over 1000.

Af de mange forskjellige emner, som skriftlig og mundtlig blev drøftede, kan særlig fremhæves: hustruens retsstilling, kvinders adgang til erhverv, kvindens stilling i det offentlige liv, det uægte barns og dets moders retsstilling, tjenestepigesagen og sædelighedssagen. Ved at forhandle enkeltvis med medlemmer af rigsdagen og indgive adresser til regjering og rigsdag søgte man at støtte forskjellige lovforslag, af hvilke to blev til lov, nemlig forslaget om en forbedring af det uægte barns og dets moders stilling og om tilsyn med pleiebørn (disse forslag kom frem i vinteren 86—87, men blev først vedtagne følgende aar).

At den hele agitation slog an og har stor del i den forandrede stemning overfor kvindesagen, som i de senere aar gjør sig gjældende ude i befolkningen, det kan der fornuftigvis ikke være nogen tvivl om. Derimod lykkedes det her hos os lige saa lidt som i andre lande at organisere kvindesagens venner til en sluttet enhed. I Aarhus, Aalborg og senere Odense dannedes der vel kredsafdelinger af „Dansk Kvindesamfund", som trofast sluttede sig til dets program og i det væsentligste fulgte samme veie som hovedforeningen; men baade i provinserne og i hovedstaden reiste der sig tillige andre kvindeforeninger, som foretrak at virke paa egen haand. Og som en følge af den forhandling, man paa alle maader søgte at faa i gang, viste der sig ogsaa indenfor selve samfundet dybe spaltninger, som for en del hemmede virksomheden. I forsommeren 1887 indkaldte saaledes nogle medlemmer et overordentligt fællesmøde for af lovenes § I at faa udslettet den nylig vedtagne bestemt formulerede fordring om ligeberettigelse i staten. Styrelsen mente i dette tilfælde at maatte bøje sig for flertallet og gaa ind paa denne fordring for ikke at skade det praktiske arbeide, man var i lave med, og som man ansaa for det nærmest liggende krav. Samme efteraar indkaldtes atter — denne gang under en ganske ukjendt deltagelse fra medlemmernes side — et overordentligt møde. Men her gik oppositionen videre, idet den vilde affordre styrelsen**) tilsagn om

*) Det var særlig Astrid Stampe Feddersen. Ida Falbe-Hansen og Svend Høgsbro, som ledede denne bevægelse. Ogsaa Herman Trier, Emil Elberling, N. Neergaard og L. Zeuthen deltog i arbeidet, hver især dog i kortere tid, medens af den tidligere styrelse Marie Rovsing holdt ud til sin død i efteraaret 88.

**) Denne bestod paa den tid af M. Rovsing, M. Arntzen, K. Fredriksen, E. Grundtvig L. Engelbreth, Sv. Høgsbro, G. Feddersen.

at lade debatten om det sædelige lighedskrav falde som liggende udenfor foreningens formaal. Styrelsen hævdede imidlertid, at fri forhandling om ethvert spørgsmaal, der berører kvindernes interesser, og som saadant ogsaa om sædelighedssagen, er en livsbetingelse for kvindesamfundet, og den fandt heri kraftig støtte hos medlemmernes flertal. Den anden fordring, som blev fremsat af oppositionen gik ud paa, at samfundet skulde særlig arbeide for praktiske formaal. Styrelsen var i dette ganske enig; det var i virkeligheden dens eget standpunkt. Thi foruden at anerkjende, at f. eks. erhvervsspørgsmaalet til alle tider er af største vigtighed for kvindernes selvstændighed, kunde den heller ikke være blind for, at den uheldige politiske stilling gjorde større reformer umulige og saaledes henviste kvindesagens venner til at arbeide i det enkelte. Anderledes har man heller ikke siden den tid kunnet gaa frem. Ved at oprette et fæstekontor søgte man at bøde paa de uheldige fæsteforhold, som gik mest ud over det kvindelige tyende; paa samme tid arbeidede man da paa at faa disse forhold ændrede, hvilket ogsaa er skeet ved ophævelsen af de uautoriserede fæstekontorer. Ved et oplysnings- og engageringskontor søgte man at støtte kvinder, som ikke kommer ind under tyendeloven. Ved i forening med kvindelig læseforening at oprette „fru Rovsings mindelegat“ skaffede man midler til at uddanne kvinder som haandværkere. Paa forskjellige andre maader har man med mer eller mindre held virket for at skaffe unge kvinder uddanelse og hjælpe dem ind i nye stillinger (landbrug, havebrug, stenografi m m.). Et udvalg har udarbeidet en plan til at indføre kogeundervisniug i kommuneskolerne, som er forelagt skoledirektionen. Et andet har foretaget en omfattende undersøgelse over kjøbenhanvske arbeiderskers kaar, hvis foreløbige resultat foreligger i bladet „Kvinden og Samfundet“, december 1890, medens der for tiden arbeides paa planen til en fagskole for syersker. For udviklingen af kvindens sundhed og arbeidsevne har man virket ved foredrag om menneskelegemet, ved at udgive en bog om dragtreformen, og ved given leilighed udstille modeller til hensigtsmæssige dragter.

Med hensyn til større reformer i lovgivningen, da fastholder „Dansk Kvindesamfund“, at den mest nærliggende er kvindens deltagelse i det kommunale liv. For at tilkjendegive kvindernes sindelag i denne retning har man indgivet en adresse til regjering og rigsdag med over 20,000 underskrifter hentede fra hele landet. Iøvrigt har man stræbt ved interpellationer til valgkandidaterne og ved forhandling i bladet og ved offentlige møder, at holde interessen for denne og andre reformer vedlige, idet man tror, at den tid ikke kan være langt borte, da man faktisk vil indrømme kvinden den stilling i samfundet, som man i teorien ikke godt længere kan nægte tilkommer hende.

Endnu danner kvinderne et slags proletariat i samfundet, og pro-

letariatets sag er tung at føre. Imidlertid maa man blandt andre egenskaber ogsaa væbne sig med taalmodighed. I samfundets udviklingshistorie regnes der med store tal. Tyve aar er der for intet at regne. *Nogle* spor har „Dansk Kvindesamfunds“ virksomhed gjennem de nu forløbne aar dog sat, og det ligger jo desuden i sagens natur, at en saadan virksomhed forgrener sig paa en maade, som ikke kan eftervises. I ethvert tilfælde maa kvindesamfundet regnes med til de virkende kræfter; af disse kan endnu ingen undværes, og vi tror derfor, at det ogsaa i den fremtidige udvikling vil faa sine opgaver at løse, og ønsker det held til at gjøre dette paa bedste maade.

Kirstine Fredriksen.

For skole og hjem.

Hensigtsmæssig barnedragt.

Stockholm, 16de november 1891.

Käre redaktör.

Jag har länge tänkt, att sända Er en liten epistel enligt Er önskan, för att meddela Er några af mina iakttagelser angående barns klädedrägt — det är verkligen dervidlag så mycket att reformera, och önskligt vore, att mitt obetydliga inlägg i saken kunde åstadkomma någon förändring, ty resultat är för mycket begärdt. Vi ha visserligen här i Stockholm vår Drägtreformförening, hvilken åstadkommit en hel del[1] utmärkta förändringar i qvinnodrägten, men ännu, måste jag tillstå, hafva dessa sunda och praktiska modeller ej fullt och helt banat sig väg till hvarje hem.

Jag har länge sett med verkligt vemod huru mödrar kläda sina små, de tänka visst sällan på, att det är små späda varelser af kött och blod, som beföfva en ordentlig klädedrägt för att skydda dem, utan mest tänka de på, att den lilla skall se så näpen och docklik ut som möjligt. Först og främst huru skadligt för hälsan, att kläda dem i dessa *altför* korta kjortlar, hvilket heller ej als är så vackert, hela

*) Mönster till alla modeller erhålles hos fr. Olsson, Blasieholmstorg. no. 11.

öfverdelen blir derigenom så kort, och så dessa smala ben, som få en så onaturlig längd. Så är snitten ofta åtsittande och trång samt utgarnerad — alt detta gör, att den lilla känner sig som en docka, hvilket också alla besökande tanter ständigt upprepa i det de säga till dem: „Nej men hvad du är fin, alldeles som en liten docka“ — m. m. i den vägen. Ofta beror så mycket i barns utvekling på deras klädedrägt, bli de från början vana vid en enkel och praktisk drägt, hvilken ej alls behöfver som mången tror, stöta skönhetssinnet, nej tvärtom — så bli de i mycket helt naturligare och barnsligare än som annars är fallet.

Drägten bör, för det första vara tillräckeligt rymlig och varm, och för att börja riktigt från början, så ta vi då först *ylletröjan*, *linnet* ej för kort, högt i halsen med halfva ärmar, vidare ett *reformlif* högt och långt af mjukt ylle med knappar att knäppa upp benkläderna på. Strumporna som uppbäres af *strumphängslen* skola vara gjorda efter en *ofördervad* fots form, likaså kängorna *breda* i tåna. En lätt underkjortel och så klädningen som just är den mest opraktiska af alt. Den bör helst vara i blus fason, gå öfver knäna och alltid af lätt mjukt tyg, samt vigtigt att *alt* är tillräckligt rymligt om midjan och i armhålen.

Ytterplaggen tätta, samt hvarken pelsverk om halsen eller duk om öronen.

Man kan väl knappt se något mera tilltalande än ett litet rart barn, varmt och enkelt klädd, ledig och mjuk i sina rörelser, som ofta utvecklas och bli så spänstiga genom den ändamålsenliga drägten.

Barn förståndigt klädda, ha en så oemotståndlig friskhet med sig, de bli spänstiga och hurtiga, frysa sällan och kunna röra sig obehindradt Jag vill berätta en liten episod, som verkligen är så betecknande huru förståndigt klädda barn se på dessa små modedockor

Jag var en dag ute och gick med en liten tös på 7 år, hurtig och qvick, bäst vi gingo inbegripna i ett lifligt samtal om hela hennes dockfamilj, springer hon som en pil tvärs öfver gatan till en dam, som ledde en liten hvitklädd flicka. Jag antog, att det var en af hennes lekkamrater hon ville hälsa på, och återkommen frågade jag hvad hon hette. — Det komiska svaret ljöd — det vet jag inte, men jag tyckte att det var så synd om henne som var så fin, att hon hvarken fick röra sig eller gräfva i sanden, och det ville jag bara säga henne“.

När man betrakta barn under deras lekar, ser man med hvilken lätthet och vighet gossar röra sig, då deremot flickor oftast äro, besvärade af sin drägt och ständigt slita sönder sig, emedan den är både trång och utgarnerad.

En enkel drägt medför fördelar på alla områden, och då slapp man äfven så ofta att höra — „akta din fina klädning, — kryp inte

på golfvet med din nya klädning" — m. m. af dessa oförståndiga tillrättavisningar. Antingen skola barn vara så klädda, att de få fritt leka och röra sig, eller också, om de ha en så fin drägt på, må då mödrarna det oaktadt ej begära, att de derför skola vara som gammalt folk — de äro ju barn och skola ha frihet att leka och röra sig efter behag, men bli de oupphörligt uppmanade och tillrättavisade, bara i och för att bevara drägten, att sitta och gå, så och så, o. s. v. — så bli de onaturliga, de veta ej till slut huru de skola vara och så snart barn ej äro fullt omedvetna — så mista de, det största behag — sin barnslighet.

Tänk äfven med hvilka känslor mindre lottade små varelser måste betrakta dessa dockbarn, det är ofta känslor så intensiva, att de redan från sina tidigaste barneår helt koncentrera alla sina tanker på de granna klädarna, och sen, när de växa upp, och tyvärr oftast i hem der de sakna alt, uppväxa i fattigdom, elände och kyla, kanske då det ej är så underligt om de, som äro vana att umbära alt — lätt lockas på afvägar — guldet frestar — det ger dem hvad de längtat efter från bardommen — granna kläder.

Derför är det med en så hjertevarm uppmaning till alla mödrar „kläd Edra barn enkelt och praktiskt" — och I skolen se, att mycket derigenom såsmåningom skulle förbättras.

Barnen skulle *bli* barn, samt det skulle lära dem att förstå, att de ej äro dockor — samt att det ej är för de granna kläderna de bli tilldragande — utan för sin egen lilla person. — Behandlas barn med kärlek och *förståelse*, bli de ju så innerliga och hängifna och hvad gör en mera godt in i själen och varm om hjertat, än ett litet oskyldigt barnasinne — det är lika uppfriskande som solsken efter regn.

Men nu tycker Ni väl att jag börjat bli altför långtrådig, derför lemnar jag ämnet med hopp om, att det i någon liten vrå må falla i god jordmån. Innan jag slutar får jag säga *Er*, att jag har ett och annat magasineradt, och hoppas att Ni ej har något emot, att jag längre fram låter höra af mig.

B. M.

Levninger i husholdningen m. m.

Der stod for en tid siden en artikel i „Samtiden“ af fru Bugge Wicksell om „kvindesagen“ osv.

Forf. anbefaler her enhver ung pige at tage sig et kursus i madlavning, det vilde spare hende kræfter og penge, hvis hun blir husmoder. „Ti det værste for en husmoder, der ingenting har lært, men skal tage sig frem paa egen haand er — jeg siger det som hjertesuk, og de indviede vil forstaa mig — hvordan man bedst og mest økonomisk skal anvende levninger. Det staar der nemlig ingen ting om i kogebøgerne“. — — Senere udtaler fru B. W. sig til gunst for kooperativ husholdning og større madlavningsanstalter.

Det raad om kursus i madlavning tror jeg var godt, men i de par andre punkter gaar min erfaring og min smag i stik modsat retning af fru B. W.'s.

Jeg formelig sværmer for levninger og smaa fantasiretter; jeg ved intet fornøieligere end at faa istand noget rigtig velsmagende af lidt kogt fisk, et par biter kjød, en smule grønsager eller endog en tallerken kold grød. Jeg tror aldrig, jeg har været stoltere, end da min mand, efter at vi havde været gift i noen maaneder sa: „Jeg tror, om jeg gav dig en haandfuld smaasten, saa fik du den mest delikate ret ud af det!“ — — Naa, dette var jo i hvedebrødsdagene, og da beskyldes man jo for gjerne at ta munden lidt for fuld.

Men hvad slige store fælleshusholdninger angaar, hvor man bare behøver at trykke paa en knap for at faa bragt sin the eller kaffe, frokost eller aften, og hvor man omtrent faar ta det, som det kommer, med ikke spor af anledning til at gi maaltiderne noget individuelt præg af en værtindes omtanke og styrende haand, — dette hotelmæssige med kopper og glas, som man undertiden finder mærker paa efter andres læber, skeer og gafler, som man altid fører til munden med en stille bøn til himlen om at *disse* dog maa være skyllede i rent vand efter opvasken i den fede suppe, man engang har været saa ulykkelig at faa se! — dette hjemløse og afhængige kunde jeg aldrig holde ud i længden.

Jeg har flere gange for kortere tid boet i pensioner; men saa behageligt som det har været for en stund at kunne hvile fra den daglige omtanke, saa ubeskrivelig koseligt har det ogsaa været at komme tilbage til sit eget hjem, at gjenoptage styrelsen i sit lile rige, hvor

man selv hersker som uindskrænket monark — (det vil da sige naturligvis i venskabeligt samraad med den lovgivende forsamling — d. v. s. han far sjøl i stua!)

Som sagt, jeg anser det for en stor behagelighed i livet at kunne bestemme baade maden og spisetiderne og anretningsmaaden og altsammen selv. Og at faa levningerne anvendt paa allerbedste maade — det er just det mest pikant interessante ved det hele!

x. y.

* * *

Efterskrift. Her er en opskrift paa levninger bestemt til at spare en nygift søster for hjertesuk. Hvis nu „Nylænde" vil tage den op, kan den muligens komme flere til nytte.

Forloren mayonnaissauce.

Denne sauce kan heldes over *rester af alt muligt* — kjød, fisk, poteter, gulerødder, ferskt og salt, stegt og kogt -, og den gir en udmærket liden ret til aftensbordet. Til dit lille hus kan du lave den af: 1 æggeblomme, 1 stor ske fløde (sur eller sød), 1 theske edik, ½ do. sennep, peber og salt efter smag. Dette røres og piskes godt, saa det blir tykt, og heldes derpaa over det opskaarne, som anrettes paa et fad. De opskaarne stykker skjæres helst ikke saa smaa som til labskaus Hvis du mangler æg, kan du bruge bare fløde; mangler du derimod fløde, kan du ta mere æg og en smule melk. Hvis du eier ægpiskemaskine, kan du bruge æggehviden med og spare paa baade æg og fløde.

Samme sauce kan ogsaa bruges til **potetessalat:** kogte kolde poteter skjæres i skiver og lægges ned i saucen. Spises til koldt, opskaaret kjød af alle sorter og smager udmærket.

En varm ret,

(som kan bruges baade til middag og aftens).

Levninger af kjød og fisk renses for ben og skjæres op sammen, saa smaat som til sildesalat. Poteter, rødder, blomkaal og lidt brød kan ogsaa tages med. Gjenstaaende saucer af hvilkensomhelst sort varmes i en pande og gives et opkog med dette. Har du ingen sauce, men derimod en smule kjødsuppe, kan du brune lidt smør eller godt fedt og en theske mel, som du spæder op med suppen. Har du heller ikke suppe, kan du lave en kop af kogende vand og kjødextrakt. — Denne ret kan krydres paa forskjellig maade. Den ene gang kan du bruge muskat og et glas sherry, den anden gang bare lidt peber, den

tredie gang lidt løg, som du bruner sammen med melet, før suppen kommer i osv.

Gratin af levninger.

Kjød, fisk, rødder, poteter, kaal, næper, brød osv. hakkes og rulles fint. Smør eller godt fedt, mel og melk koges op til en tyk sauce, hvori levninger af andre saucer kan tages med. Naar dette er opkogt, røres massen i, og, naar det er passe afkjølet, et par (eller flere) velpiskede æg, hvorpaa det hele sættes i varm stegeovn i smurt form. Salt, peber eller andre kryderier, maa du tilsætte som du synes.

Fiskesalat.

Kold fersk fisk renses for ben og hakkes fint, om du vil, med lidt kogte poteter. 1 æggeblomme, 1 ske fløde og lidt edik røres sammen med fisken. Dannes net med en gaffel i en skaal eller paa en asjet og drysses over med lidt peber. Smager godt til smørrebrød.

Ommelet.

Har du *rester af grød* — risgrød, smørgrød, gryngrød eller andre sorter — kan du tilsætte et par piskede æg, lidt smør og — om grøden er tynd — et par stødte kavringer, samt sukker og en mandeldraabe eller citrondraabe (eller andre krydderier) og sætte det hele i form i stegeovnen. Paa mindre end en time har du da en udmærket god ommelet.

Bekjendtgjørelser.

Redigeret af frk. **Gina Krog.**

Dagbladets Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING

5te Aarg.	Kristiania den 1ste december 1891.	No 23.

Den kvindelige dragt.

Af og til kommer der bud til os ude fra verden, som kan faa sangvinske mennesker til at haabe paa, at vort aarhundrede vil tage misfosteret: den europæiske kvindedragt, med sig i graven.

I flere lande, i Amerika, England, de nordiske lande, har der i de sidste tiaar været arbeidet for reformer i dragten. Bestræbelserne har fornemmelig gaaet ud paa at faa fjernet det mest direkte sundhedsskadelige ved kvindernes dragt: saaledes først og fremst snørelivet, baand og linninger knyttet omkring livet, de høie tætsluttende halskraver, de høie hæler osv., alt ting, som kan forandres, uden at man længer behøver udsætte sig for altfor nærgaaende kritik af omgivelserne. Der findes i grunden ikke længer nogen gyldig undskyldning for — ikke vanskabte — kvinder, der ødelægger sin helbred med de gamle tvangsredskaber — undtagen maaske herhjemme den, at det endnu falder noget brysomt og dyrt at anskaffe sig en rationel dragt. I Sverige er man i saa henseende heldigere stillet. I Stockholm har en dragtreformforening virket i flere aar, den har sørget for at udstille modeller og har sat sig i forbindelse med store etablissementer, der har rigt udvalg af reformdragter — især undertøi.

Men alt dette er dog endnu blot beskedne og forsigtige reformplaner, og som alligevel tilsidst blot kommer de enkelte, mere selvstændige kvinder af overklassen tilgode. Den plan, som skal kunne udrette noget varigt stort i denne retning, maa være ganske anderledes dristig og grundig. Og bevægelsen maa blive universel, den bølge, som løfter sig, maa gaa høit, det gjælder jo at omstyrte selve modens trone. At detronisere moden — ikke at afskaffe moder. Menneskene trænger ganske vist vexling og spil i farver og former, men moden maa forvises til sit rette omraade: overfladen. Moden driver

noksaa lunefuldt sit spil ogsaa med herredragten — men altid er der et: saa langt og ikke længer! Modens bemægtigelse af kvindernes hele person er et stort kapitel i kvinde-nedværdigelsens historie! Den dragt, som skal komme, maa have sine iboende grundprinciper, sit ideal, som moden ikke kan rokke.

Det er arbeide, sport, friluftsliv, bevægelse, det er selvfølelse, frigjort kvindefølelse — som er paa færde i det værksted, hvor kvindernes ideale fremtidsdragt skabes. Den kan saaledes hverken blive antikens eller orientens, selv om den kan optage motiver fra disse. Den kan ikke bli den samme som mandens dragt, man behøver bare at kaste et øie paa en mandlig og en kvindelig statue, for at forstaa, at dragtens linjer maa være forskjellige. Den maa være smukkere end den nuværende europæiske mandsdragt og om muligt bekvemmere.

Fra Amerika er det der i den senere tid oftest kommer bud om, at alvorligt oprør mod det gamle hylster er i gjære. Ikke blot snørelivet, men det lange skjørt prækes der korstog mod. Det bekjendte New-Yorker-modeblad „Dress“, som hidtil har været meget forsigtigt i sine reformforslag og har tyet til antiken efter skjønhedsforbilleder, bringer nu resolut en illustration af en vakker arbeidsdragt for kvinder, med benklæder, knappede gamascher og et kjoleskjørt rækkende til knæet. Turist- og sportsdragter efter samme princip udstilles hos bekjendte dameskræddere og anbefales af anseede damer osv.

Som bekjendt havde man i Amerika i 50-aarene en dragtreformbevægelse, som ikke faldt heldig ud, men jordbunden er jo nu ganske anderledes beredt end dengang, saa man sikkert tør haabe paa resultater.

— — Alligevel er det nok bare sangvinske mennesker, som tror paa, at kvinderne faar færdig en bekvem, værdig og smuk ny dragt at reise ind i det nye aarhundrede med.

Fredssag og forsvarssag.

„Melder *du* dig ind i fredsforeningen, du, som har virket for forsvarssagen?"

Ganske det samme spørgsmaal — bare i omvendt form — fik jeg for et par aar siden:

„Vil *du* arbeide for forsvarssagen" — sa man — „er du da ikke tilhænger af fredstanken?" — Jo, det skal Gud vide, svarte jeg dengang, men en saa vældig verdensreform indføres vel ikke bare ved, at man suger paa labben og lar alting forfalde. Efter min ringe forstand vilde vi faa større ret til at underhandle med de øvrige lande, hvis vi lod det komme tilsyne, at det var andre aarsager end ladhed og feighed og snyltedyr-tendenser, som drev os til at ønske bestandig fred".

„Ja, men det er da virkelig en underlig maade at arbeide for fred paa — at arbeide for flere krigsredskaber!"

„Akkurat den samme maade, paa hvilken ethvert samfund arbeider for den indre ro og orden ved at opretholde et solid og stærkt politi".

„U — — — m? Det er dog et spørgsmaal! Jeg holder mig nu til Kiellands bog om forsvarssagen, jeg! Gaa hjem og læs den, du, og kom saa og fortæl mig, om du ikke er blet skamfuld over dit forsvarsarbeide, og om du synes længer, at det og fredssagen kan passe sammen".

„Er Kiellands bog saa god den, da?"

„Aldeles glimrende! Jeg forsikrer dig, det er sjelden, jeg blir saa begeistret, som jeg var, da jeg havde læst den".

Nuvel, — jeg havde ikke andet at gjøre, jeg gik hjem og læste Kiellands bog om forsvarssagen.

— Men saa forbauset som jeg blev!

Begeistret — sa hun! — Grætten og begeistrings*fattig* var de ord, som laa *mig* paa tungen, da jeg havde læst den.

Jeg kan næsten ikke forstaa, at det er den store forfatter Alexander Kielland, som har udgivet dette skrift. Vel indeholder det mange træf-

fende satiriske bemærkninger, men det lider tillige af saa mange besynderlige modsigelser og af en saa stor „morgengrættenhed“, som man ellers ikke pleier finde uden hos „syge folk og gamle“ eller hos dem, som har forsovet sig en vakker sommerdag, og som kommer ned til frokosten, naar de andre kommer hjem fra en frisk tur eller fra et udført arbeide. Aa, hvor alting da er vrangt for dem, som ikke har været med! Hvor dumme de andre er! Hvor idiotisk deres munterhed! og hvor slet gjort og upaakrævet deres arbeide!

Noget i den retning forekommer mig tonen i dette skrift.

Jeg skal forøvrigt ikke hefte mig ved tonen, den er mindre væsentlig. Modsigelserne er værre. Jeg skal tillade mig at pege paa de betydeligste af dem.

Det er rigtignok allerede over et aar, siden bogen udkom, og en kritik af den kan derfor ikke siges at være hvad man kalder et *aktuelt* tema, men da den lige godt nu, som før, læses og beundres, kan det ikke skade, forekommer det mig, at se lidt nøiere paa den.

Side 12 lyder det som følger: „— — lad det være maalet for vor ærgjerrighed paa krigsveien at være i en saa komplet forsvarsstand, at vi paa ethvert punkt og paa enhver tid er istand til at hævde denne jevnbyrdighed vi kjægler om (med svenskerne), om vi engang for alvor skulde ryge i totterne paa hinanden. Dette er forsvarssagen, som kan og bør samle os alle, saa at vi altid, og helst naar det kniber, kan være overbevist om, at vore geværer ikke er „afskruede“, og at „de uskyldige kanoner“ vender mundingen den rette vei“.

Aha, tænkte jeg, da jeg læste dette, altsaa *dog „komplet forsvarsstand“*. Ikke inde paa fredstanken!

Men jeg læste videre og fandt (side 35): „**Norge skal aldeles ikke føre krig.** *Det er den sætning, som skal indprentes i ung og gammel*“. Hvad behager? Vi hørte dog nylig om komplet forsvarsstand mod svenskerne?

Meget forbauset læste jeg atter videre og kom til disse ord: „Om vi overfor en stormagt viser aabent denne holdning: Norge fører ikke krig, saa kan — det nægtes ikke — alt være tabt allıgevel, *men ikke æren*“.

Nu vidste jeg ikke længer hverken ud eller ind. Jeg har spekuleret op og ned, men jeg tilstaar, jeg kan ikke forstaa, at vi „aabent“ kan „vise denne holdning. Norge fører ikke krig“, naar vi dog skal være krigsrustede og — i tilfælde — virkelig føre krig mod *svenskerne*. Nogen egentlig „aabenhed“ synes jeg ialfald ikke denne holdning kan være udtryk for. Heller ikke skjønner jeg, der kan være nogen „ære“ ved den. — —

Man kan finde den anskuelse meget tiltalende, at *al krig er forkastelig, al voldelig modstand uret.* For denne anskuelse bøier jeg mig,

og jeg ønsker, at jeg kunde tilegne mig den. Men hvilket fond af sagtmodighed skal der ikke til for at kunne gjennemføre den?!

Saalænge, som vi idetheletaget *skal* føre krig (og selv Kielland har jo intet imod, at vi skyder paa „svenskerne“), saa skiønner jeg ikke, det kan gaa an at vælge ud bare de enkelte nationer ligesom til leg, og bestemme sig til at overgi sig paa naade og unaade til de andre, uden at *prøve* paa at værge sig engang!

Enten *har* man vel et fædreland, og da værger man det imod *al* overlast. Eller man er kosmopolit og elsker den fremmede nation og det fremmede land som sit eget land, som sit eget folk. *Da* har man *ikke* noget fædreland, og da falder selvfølgelig krigen bort.

Det er muligt, at dette siste standpunkt er det høieste — storslagent er det, det kan ikke nægtes, — men *formaar* vi at indta det? Formaar vi at se fremmede besidde vore bedste eiendomme, — at se fremmede skalte og valte med *vore* godser efter *deres* behag, at se vore arbeider og vore interesser tilsidesatte? Formaar vi dette, vi, som nu strider paa svarte livet for at faa egen norsk udenrigsminister? —

Hvis vi skal hylde det store menneskekjærlighedens program, at ta lige meget hensyn til de andre nationers ønsker og bekvemmeligheder som til vore egne ønsker, — hvad skal vi saa med egen udenrigsminister? Denne herre skulde jo vareta *vore* interesser — om ikke netop paa bekostning af andres, saa dog uden at ta hensyn til de andre.

Begreberne om disse ting — fædrelandssind og sligt noget — forekommer mig at bli mere og mere ubestemmelige. Hvor blev ikke den stakkars kaptein, som for et par aar siden plumped ud med, at for svenskerne vilde han stikke sverdet i balgen, gjennemheglet fra mange kanter.

Men nu Kielland, — svenskerne vil han rigtignok gjerne slaas med, men stormagterne — dem vil *han* stikke sværdet i balgen for! — Der er en hel del mere beregning i denne erklæring, det indrømmer jeg. Men et haar bedre i retning af fædrelandssind — ingenlunde!

Temmelig komisk synes mig ogsaa Kiellands opfatning af forsvarsarbeidet, at man her i landet vil ruste sig for at *ærte op stormagterne*, knytte næven til dem og raabe: Kom an, du! kom an!

Side 10 finder vi nemlig følgende udtalelser: „— — ingen nation bør frygte sin ligemand, ligesom ingen rask gut er ræd sin jævngamle. Og desuden er der gutter, som ikke er ræd for et tag med aarsklassen over, og disse gutter er roste og vel ligte af alle. Men saa husker vi vist ogsaa nogle smaa blærer, der vilde give sig mine af at have tre alen mellem øinene, og som altid løb de store gutter mellem benene

og indbildte sig, de var med i kampen. Saaledes og ikke anderledes ser en nation ud, som ved kunstige midler vil give sig mine af at staa maal med tidens stormagter".

Men om en liden nation, som har et yderlig forfaldent forsvarsvæsen, forsøger at forbedre dette, saa gjør den vel ikke det for at „fare ud og ind mellem benene paa stormagterne" og ærte dem paa sig. Heller ikke for at „give sig *mine* af at *staa maal* med tidens stormagter". Vi kan jo bare tænke paa *Schweitz*. Er ikke Schweitzerne en liden nation mellem alle de store? Men hører vi, at nogen af de store ler dem ud, fordi de ruster sig, saa godt de kan?

Hele denne sammenligning med skolegutter, hvor talen er om nationer, — er den ikke ogsaa i grunden temmelig besynderlig? Har ikke de, som bestemmer over krig og fred, anden slags tankegang end den, vore egne umodne og saare ukultiverede skolegutter pleier ha — saa gudhjælpe os! Men det faar vi i det længste haabe at de har.

* * *

Enkelte ting skal jeg dog — som før sagt — gi Kiellands skrift ret i. Der har været meget latterligt over den hæsblæsende maade, forsvarssagen er drevet frem paa ogsaa her hos os, og der har fulgt meget jab og vrøvl med i alle de tilstelninger, man har fundet paa i den anledning. Men Herregud, andet end ufuldkomne mennesker blir vi dog aldrig, og der kan være ting, som er værre, antar jeg, end for megen iver. „Der er raad med den pølsen, som er for lang", siger ordsproget.

Tilsidst vil jeg gjøre opmærksom paa, at Kielland tar feil, naar han tror, at forsvarsvennernes hensigt er at „omdanne Norge til et krigsfolk".

„Norge er godt nok", det er sikkert, det synes vi andre ogsaa (jeg taler her ikke om de enkelte undtagelser), uden at det blir et krigsfolk, det vil si: det er langt bedre, end det vilde bli som et krigsfolk.

Og forsvarsvennernes hensigt er at *bevare freden*, intet andet. At faa istand voldgift og neutralitet (hvilket lettere opnaaes med et *godt* end med et slet forsvarsvæsen) — at faa istand dette, indtil engang det store haab kan opfyldes: *afvæbning*.

Men selv naar landene afvæbner, vil der i hvert land behøves en staaende styrke — skal vi kalde det et *internationalt politi?* —, som gjennem alliance med de andre lande faar magt til at vaage over, at voldgiftsdommene overholdes.

Ikke engang de økonomisk bekymrede hensyn, at de nu anskaffede uniformer og vaaben om faa aar vilde bli aldeles værdilæse, behøver da altsaa at plage os.

Derfor kan jeg ikke indse andet — selv efter læsningen af Kiellands bog — end, at de, som vil fredssagen, har gjort ret i at begynde med at samle penge til bedre forsvarsgreier.

En anden sag er det, at der maa være en grænse for alt, ogsaa pengeindsamlinger, og at enhver sag bør drives med takt og fornuft.

O. L.

Lidt om kineserinderne.

Miss Kate Carey M. D. promoveret fra Michigan universitet har i flere aar været første kirurg ved hospitalet for kvinder og børn i Foochow, Kina.

Ved sin tilbagekomst til Amerika blev hun strax interviewet af en reporter fra „Indianapolis Journal" som fortæller følgende:

„Gjennemsnitsantallet af aarlige patienter, som blev behandlet i hospitalet var fra 5—8000. Antallet vilde have været større, om der havde været flere læger. Private værelser forefandtes for den bedre klasse kinesiske kvinder; de store afdelinger var optagne af de fattige. Dr. Carey havde som assistenter 5 kineserinder, som hun havde oplært. Foruden i hospitalet havde hun stor praxis blandt arristokratiet; i guvernørens palads var hun en stadig gjæst.

„Jeg har", sagde miss Carey, „udført de fleste operationer, lægekunsten kjender, ligefra tandudtrækning til fjernelse af de farligste svulster".

Ingen operation bliver foretaget, førend patientens fuldstændige tiltro er vundet, og hun saaledes er villig at løbe resikoen.

Om en kineserinde lider af f. ex. en farlig svulst og føler paa sig, at døden nærmer sig, saa vil hun, at svulsten absolut skal fjernes, førend hun dør, thi hendes tro er, at om hun presenterer sig i den anden verden med sygdommen, saa vil guderne ikke modtage hende. Kineserne kjender intet til kirurgien; at obducere et lig anser de for vanhelligelse. De har mange lægemidler, af hvilke nogle faa blir an-

vendte paa en klog og virksom maade, men der er ikke spor af egentlig videnskab i den kinesiske lægekunst. Størsteparten af lægemidlerne bestaar i trolddom, besværgelser og ofringer til afgudsbilleder. De anvender kogte insekter af forskjellige slags, fingernegle og alle sorter ækle dekokter, ja endogsaa tigertænder sluges. De tror, at sygdomme skriver sig fra onde aanders indflydelse, og derfor anvendes de mest oprørende midler i forbindelse med ofringer til guderne.

Den første ting, som ofte gjøres med et nyfødt barn, er at give barnet medicin for at uddrive de onde aander, som muligens vil besætte legemet. Forgiftnlnger paa grund af for stærke doser er ikke sjelden. Jeg har havt flere tilfælde under behandling; de stakkers smaa laa i krampetrækninger, og døden paafulgte under store pinsler. Paa grund af de barbariske sammensnøringer af fødderne, som begynder med fireaars alderen, har jeg ofte været nødsaget til at amputere tær, ja undertiden hele foden. Ofte gaar der koldbrand i den. Kvinderne af de lavere klasser faar beholde sine ben i naturlig tilstand; indsnøringen er et kjendetegn paa høi rang. Om saaledes et barn af noksaa rige forældre ikke undergaar denne tortur, kan det ikke indtræde i aristokratiet. En liden pige paa syv aar blev bragt til mig med tærne aldeles ødelagt af koldbrand. Før kloroformeringen var hun meget urolig, da hun troede, at foden maatte amputeres. Hun ønskede nemlig gjerne at beholde foden, for atter at kunne faa snøre den, og det uagtet hun havde gjennemgaaet saa svære lidelser".

H. S.

Til Norsk Kvindesagsforening.

Fra ungdomsaarene af var mor — uden at kunne finde udtrykket derfor — grebet af en af aarhundredets største ideer, kvindernes frigjørelse. Det var derfor saa ganske naturligt, at hun strax fra begyndelsen af sluttede sig til den norske kvindesagsforening, da denne for nogle aar siden blev stiftet.

Og hun var med at bidrage sit til foreningens fremvæxt, men hun klagede ofte for os bittert over, hvor stor forskjellen blev mellem, hvad hun ønskede at yde og det, som blev resultatet.

Viljen var der, men i de senere aar var det ofte smaat med kræfterne. Saameget kjærere var det for os, hendes nærmeste, at foreningen lagde en krans paa hendes grav.

Det er os en trang herigjennem at frembringe vor og vore to fraværende brødres tak for den hæder, som foreningen viste hendes minde.

Kristiania, 2den november 1891.

Ærbødigst

Einar Sundt. *Lars Sundt.*

For skole og hjem.

Mor og barn*).

Hvad der gav denne tid sin karakter, det var stilhed, en anende og ventende stilhed. Og dette ikke blot i ydre forstand, fordi hendes eneste selskab var barnet, som enten sov eller laa og stirrede med store og klare øine ud i rummet; nei, stilheden var ogsaa inden hende selv, hendes tanker gik med sagte trin, ligesom rædde for at vække en sovende, alle indtryk fra den ydre verden kom til hende stille og dæmpet, hele hendes sind aandede ud i en stor indholdsrig stilhed. Men lidt efter lidt brødes stilheden, sagte, næsten umærkelig, fyldtes den med liv og pludder, som lignede de spæde lyd, man faar høre fra fugleredet under moderens beskyttende vinger.

Da kom hver dag med smaa overraskelser og nye glæder. Det første smilet, det første gjenkjendende glimtet i de klare, klare øinene, den lille kroppens sprel i badet, de smaa armenes famlen i luften, fingrene, som greb og holdt fast, alle disse smaa tegn til vaagnende bevidst liv — de trængte gjennem stilheden som enkelte klingende toner af en melodi, som lidt efter lidt samlede sig, kom igjen, blev stærkere og mere fuldtonende, rigere og mere vexlende.

*) Oversat for »Nylænde«. — Af Tor Hedbergs »Ett Eldprof«.

Og snart holdt hun i sin favn et lidet menneske, som levede sit eget friske liv, havde sin egen opfatning af tingene omkring sig og kaldte dem med selvopfundne navne, men som i sorg og glæde holdt fast i hende med smaa trofaste hænder og kaldte hende mama.

Men det lille menneske blev mere og mere menneske, øinene blev ikke bare seende, men ogsaa undrende og spørgende, hænderne greb ikke længer efter alt, som var inden synskredsen, men begyndte at vælge og vrage, munden begyndte at forme ord, som bar almindeligt budskab, men fik selvstændig mening, og et af dem hed „hvorfor?"

Da kom en tid med bryderi og bekymring, hendes ærlighed oprørte sig mod hvert „derfor", som ikke for hende selv var fuldgyldigt, og hun forskrækkedes over, hvor faa saadanne „derfor'er" hun gav, og ofte hændte det, at ogsaa disse faa forkastedes resolut af den lille. Hun blev tvilraadig og fuld af mismod. Da kom den lille selv hende tilhjælp og førte hende ind paa en vei, som hendes samvittighedsfuldhed havde hindret hende i selv at vælge fra første øieblik, den veien, som førte tilbage gjennem de voxne aars irganger til barnets standpunkt.

Hun saa, at naar hun forsøgte at løfte den lille op til sig, saa gik alt vrangt, men naar hun selv steg ned til ham, saa greied alt sig til gjensidig tilfredshed.

Veien var saa lokkende, at hun ikke kunde betænke sig længer paa at gaa den, hun vilde ikke være sit barns opdrager, for det kald var for tungt for hende, hun vilde være dets kammerat baade i leg og alvor, en rigtig god kammerat, for det kunde hun være, og det var bedre end en daarlig opdrager.

Efter at hun havde kastet bort al tvil, forbausedes hun selv over, hvor meget af barnet der endnu var igjen hos hende. Hun behøvede ikke anstrenge sig for at se med barnets øine, tænke med dets tanker, hun fandt fornøielse i dets leger og fulgte dets hurtige gemytsovergange med interesse.

Hun fandt sig saa hjemme i denne verden, hvor fantasien var almægtig guddom, under hvis lette haand alle knuder løstes som i leg, ved hvis blotte blik tvilen krøb bort i skammekrogen, og paa hvis herskerbud de slemme tankerne, som afstedkommer splid og ondt, forvistes ind i bjerget. Der kunde man endnu høre lyden af deres hammerslag i de stille nætter, men de var i sikker forvaring og havde intet med Guds frie natur at skaffe. Livet var som en stor billedbog, som man kunde digte texten til efter eget behag, eller det var som en stor slumrende skov, som vaktes til liv og begyndte at tale, da prins fantasi kyste prinsesse barnetro, som var sovnet med eventyrbogen i fanget.

Den lille hørte paa med store øine og blev aldrig mæt af de vidunderlige eventyrene, men fordrede altid nyt, nyt.

Men lidt efter lidt kom der en tid, da det nye syntes at have tabt en del af sin trolddomsmagt, og da han istedet af det rige forraad udvalgte sine yndlinger, som han omfattede med trofast ømhed og altid tog frem igjen. Det slog hende da, at disse yndlinger ingenlunde var de rigest udstyrede, eller de, som oplevede de sælsomste eventyr, men tvertimod de hverdagsklædte smaafolk, som stelte og legte inden hjemmets vægger.

Hun saa vinket, forstod det og lærte af det. Eventyrskoven blev lidt efter lidt til en virkelig skov, enventyrprinsene blev virkelig levende menneskebørn, som man hver dag kunde møde paa veien, og eventyrene kom flagrende fra landet østenfor sol og vestenfor maane som en flok trækfugler og byggede rede i velkjendte busker og trær.

Fantasien blev en smule degraderet, førte ikke længere enevoldsscepteret, men blev istedet en aarvaagen tjenende aand, som kunde gjøre sig usynlig, naar den ikke behøvedes, men som igjen kom frem naar den skulde løse vanskeligheder og bringe lys i det dunkle — takket være dens store klarsynte øine, som saa det som var skjult for andre, det som inderst inde var sandheden.

Saa gik den lille sine første skridt ind i livet, først vaklende og usikker, men efterhvert sikrere, med større og større djervhed og selvtillid. Det blev til længere og længere udflugter, paa kryds og tvers, gjennem krat og over gjerder efter hver blomst, som lokkede, altid fremad i lykkelig sorgløshed. Og hans mor fulgte ham, halvveis vogtende ham, halvveis draget med, rev sig ofte istykker der, hvor han havde lettere for at komme frem, men gjorde ogsaa mange fund, som hun aldrig havde anet, lærte med ham, opdrog sig selv, medens hun legte med ham.

Ved barnedaab.

For ikke længe siden bar jeg selv mit lille barn til daaben. Det var et sundt og kraftigt barn, og jeg følte mig stolt og lykkelig ved at bære det frem i kirken for alle mennesker og faa det indskrevet som et medlem af det kristne samfund. Alle tilsigelserne om, at Vorherre er glad i smaa barn, — visheden om, at jeg havde opfyldt en ægte menneskelig og kvindelig opgave — taknemmelighed over, at jeg havde kunnet sætte dette friske, sunde barn ind i verden — alle disse tanker fyldte mig med en bevæget og høitidsfuld fryd. Den skjønne

salme og de skjønne ord i begyndelsen af ritualet gik mig derfor dybt til hjerte, indtil jeg pludselig vak op ved en gruelig beskyldning: „Dette barn“, sa præsten, „som er undfanget i synd og født i misgjerning!“

Gud forbarme sig! — — Er det da en *synd*, at to mennesker hengir sig i varm, menneskelig kjærlighed til hinanden og ikke bare lever i platonisk venskabsforhold?

Hvorfor i alverden sa da præsten til os her paa dette sted for nogen tid siden, da han vied os: „Vorder frugtbare og opfylder jorden!“ ??

Var det for at vi, naar vi fremstilte os med dette barn skulde modtages med slig beskjæmmende tiltale?

Og „født i misgjerning!“ Hvilken misgjerning var mit barn født i? Jeg, som ikke havde udstødt saa meget som et skrig, ikke plaget nogen i huset, men standhaftig kjæmpet kampen ud alene, bare med den nødvendige kones assistance! Det begyndte at oprøre sig i mit indre, og der mangled ikke meget i, at jeg havde sagt: „Stop lidt! De tar feil, hr. pastor! Mit barn blev født i smerte, som der skrevet staar, men med glæde var det ventet og med tak til Gud blev det modtaget. Nogen misgjerning ved mit barns fødsel fandt aldeles ikke sted“. — — Men præsten gik videre i teksten, og jeg beherskede mig.

Bagefter kyssede jeg mit stakkars lille barn, paa hvis fødsel præsten havde sat en saadan plet. — —

Senere skjønte jeg nok, at disse udtryk kanske ikke var at opfatte saa bogstavelig, og at det bare var der for at faa os til at føle os rigtig syndefulde og desmere taknemmelige for „daabens og gjenfødelsens naade“, — at det er dette hensyn, som har drevet de gamle til at indta Davids fortvilelsesudbrud ved vor almindelige barnedaab. Men det ved enhver, at det, som overdrives, ofte faar den modsatte virkning af, hvad man tilsigter.

Og er der nu egentlig nogen mening i at bruge disse ord af David her?

Han udtalte dem om sig selv i den dybeste sønderknuselse, da det gik op for ham, hvilke afskyelige forbrydelser han havde begaaet. Han havde bedraget en trofast undersaat, koldblodig ladet ham dræbe og tillistet sig hans hustru, — altsaa de laveste handlinger noget menneske kan begaa. Da hans egen elendighed gik op for ham — ja, da havde han ikke ord stærke nok til at udtrykke sin fortvilelse. Som folk pleier, begyndte han da at forbande sin fødsel og at lægge skylden over paa sine forældre. „Jeg er født i misgjerning, og min moder haver undfanget mig i synd“, saadan klager han, den stakkars David!

Det kan jo godt være, han havde ret, — jeg kjendte ikke Davids mor, og kan heller ikke vide, hvorledes det gik til ved sønnens fødsel!

Men oprigtig talt tror jeg ikke, han igrunden mente andet, end at hans mor, som kunde undfange og føde et saa syndefuldt menneske som han, havde gjort bedre i at lade det være.

Men er der nu nogen mening i, at disse fortvilelsesudbrud af en brødefuld konge, skal anvendes paa alle nutidens smaa barn? Vilde det ikke ialfald være meget heldigere, om man omskrev ordene omtrent saa: Der er *arvet synd* og *hang* til misgjerninger ogsaa i dette lille barns indre?

Thi naar præsten det ene aar læser op for en om Guds velbehag ved barnefødsler og ved rig frugtbarhed, — og det næste aar tordner til de samme mennesker, at barnet er „undfanget i synd og født i misgjerning“ — hvad skal man *saa* tro og gjøre? Hvad skal man egentlig holde sig til? *Skal* man føde børn, eller skal man *ikke?*

En moder.

Til „Nylændes“ redaktion!

Det er ganske eiendommeligt at staa ligeoverfor en redaktion, som er saa uskyldig og i saa god tro, som det lader til, „Nylændes“ redaktion vil være. Intet under da, at min replik til redaktionens bemærkninger angaaende straffesagen mod fru Sørensen i „Nylænde“ nr. 20 straks bliver til et „overfald“. Det gjør mig ondt at have forstyrret redaktionens idylliske velvære; men da jeg nu engang er af de 4—500 mænd og kvinder — i alvorligt arbeide paa stærkt udsatte poster — til hvem „Nylændes“ redaktion saa ganske nonchalant har udstedt „betyg“, mener jeg at have havt baade ret og forpligtelse til at udtale mig, som jeg har gjort.

Redaktionen kalder sine bemærkninger i nr. 20 en kritik. Det er unegtelig lidt komisk, naar man ser lidt paa, hvad redaktionen der leverer. Først rasler den saaledes lidt med almenhedens dommersværd („Almenheden har i det hele i sin dom sluttet sig til denne juryens kjendelse“ — —), derpaa føres der en dunkel tale om „mørke pletter“, og endelig kommer der noget om „skarpt lys“, som falder ind over deres (læreres og lærerinders) arbeide. Det er „kritiken“ altsaa eller

„bidraget til orientering“ for „Nylændes“ læsekreds efter redaktionens mening“.

Nei -- skal der orienteres, kritiseres eller i en saa alvorlig sag som denne tales ord, som har nogen vegt, faar man sandelig finde sig i at gaa til en saglig udredning af det foreliggende. Vi venter saaledes at faa høre, hvori dè „mørke pletter“ egentlig bestaar, hvad „det skarpe lys“ er for noget osv. Kanske vi da kommer til at staa ligeoverfor det. som — saavidt jeg forstaar — er kjernepunktet i denne sag, nemlig spørgsmaalet: legemlig tugt i folkeskolen eller ikke. Og da maa vi vel ogsaa faa høre lidt om folkeskolens arbeide (ikke bare, at „den i sin helhed er en sund organisme med stor udviklingsevne“, eller at den har „flere overmaals- end undermaals opdragere“) endvidere om børnene selv, om de forhold, hvorunder lærere og lærerinder ved folkeskolen arbeider osv. osv. Naar sagen fremlægges saaledes og udredes paa saglig maade, vil vistnok attester o. l. give sig selv, uden at redaktionen behøver at udstede en eneste. Jeg skal endvidere udtrykkelig betone, at naar en sag med en rækkevidde og betydning som den foreliggende optages i et tidsskrift (hvad jo „Nylænde“ er), har den ligefrem krav paa at faa en fuldstændig saglig udredning.

Hvad endelig „den store flerhed“ eller „de udmerkede osv. lærerinder og lærere“ angaar, lader det til efter redaktionens sidst anførte i nr. 21, at de „mørke pletter“ ogsaa har vist sig paa dem; „de kan ogsaa forgaa sig — undtagelsesvis“, staar der. Men hvad bliver der saa igjen af „den sunde organisme med stor udviklingsevne“?

A. R.

* * *

De forblommede ytringer, hvormed ovenstaaende begynder, kan redaktionen med sin bedste vilje ikke finde udtydningen til — saa uskyldig er den virkelig. Artiklen forøvrigt tiltrænger ingen bemærkning fra redaktionens side, den er en nærmere udvikling af indholdet i indsenderens tidligere henvendelse og har faaet sit svar (hefte 21), nogen kommentar til dette svar er høist upaakrævet. Heldigst vilde det være, om man efter A. R.'s citeren læste om igjen og i sammenhæng den angjældende redaktionsartikel (hefte no. 20).

Red.

Landslærerforeningen.

Som bekjendt blev der ved stiftslærermødet paa Moss for Kristiania og Hamar stifter nedsat en komite, der fik i opdrag at forberede dannelsen af en lærerforening for det hele land, og at indkalde til et landsmøde, for hvilket udkast til organisation skulde fremlægges. Ligeledes bemyndigede stiftslærermødet i Kristianssund en i sin tid af Trondhjems lærerforeuing nedsat komite til i forbindelse med komiteer fra andre stifter at søge tanken om oprettelse af en landslærerforening realiseret. Ved gjensidig overenskomst fik man dannet en fælleskomite efter den paa Mossemødet vedtagne plan, og denne komite har nu havt møde i Kristiania den 2den og 3dje november.

Komiteen bestod af de tre af mødet paa Moss valgte repræsentanter for landdistrikterne, d'hrr. kirkesanger Skaaden, Vaale, lærer Sven Aarrestad, Sande, kirkesanger Nilsen, Løiten; fremdeles som valgte fra de forskjellige steder: for Lister og Mandals amtslærerforening, dens formand, lærer Bernh. Hansen, for Kristiania overlærer Raabe, for Trondhjem lærer J. Qvam, der tillige er formand i den før nævnte af lærerforeningen dersteds nedsatte komite, for Kristianssand lærer August Abrahamsen, for Hamar klokker Sandvik, for Tromsø lærer A. Moksnæs, Mosjøen (som suppleant for skoleinspektør Benum, Tromsø). Fra Bergen indløb meddelelse om, at lærerpersonalet dersteds ikke vilde lade sig repræsentere. Fremdeles tilkaldtes efter derom i komiteen fremsat og vedtaget forslag den for Kristiania valgte suppleant lærerinde frk. Anna Rogstad som medlem af komiteen.

Til at lede forhandlingerne valgtes d'hrr. Skaaden og Aarrestad, medens hr. Nilsen fungerede som sekretær.

Under mødet blev der vedtaget et udkast til love for landslærerforeningen, der foreslaaes kaldt „Norges folkeskolelærerforening". Udkastet med præmisser vil blive meddelt her i bladet, saasnart det foreligger fuldt færdigt fra komiteen. Foreløbig skal vi kun meddele, at komiteen ved sit forslag har søgt at opnaa en fast og enkel organisation samtidig med, at lærerne gives mest mulig frihed til at ordne sig i de engere foreninger efter ønske og med hensyntagen til stedlige forhold. Man har søgt at faa den mundtlige forhandling anvendt i størst mulig udstrækning. Grundtrækkene i den ydre ordning er, at lokalforeninger ordner sig i kredse, hvis størrelse kan rette sig efter

stedlige forhold, og at man hvert 3dje aar har landsmøde, bestaaende af valgte repræsentanter for de lokale foreninger.

Komiteen besluttede at indkalde til et landsmøde allerede næste sommer. Efter en fra Trondhjems lærerforening modtagen venllg indbydelse, overbragt komiteen af hr. Qvam, besluttedes mødet henlagt til Trondhjem.

Til at fungere som formand i komiteen under dens fortsatte arbeide valgtes Aarrestad, til næstformand Skaaden.

(Norsk Skoletidende).

Bekjendtgjørelser.

Redigeret af frk. **Gina Krog.**

Dagbladets Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING

5te Aarg. | Kristiania den 15de december 1891. | No. 24.

Kvinders pligter mod kvinder.

Den berømte forfatterinde og filantrop Frances Power Cobbe holdt nylig et foredrag ved de kvindelige arbeideres kongres i Birmingham, hvor hun blandt andet udtalte:

At de svage og mest lidende behøver mere hjælp og støtte, end de stærkere, er indlysende nok, at de ogsaa først og fremst og rigeligst bør hjælpes, synes ogsaa at skulle være en selvsagt ting. Men at man ikke har handlet ifølge disse grundsætninger, lærer de forgangne tiders historie os. De sterke mænd har styrtet frem til ethvert livets gjæstebud, har kastet sig over retterne og overladt smuler og levninger til kvinderne. Alligevel kan vi finde en undskyldning for mændene, naar de f. ex. har bygget prægtige skoler og universiteter for gutter og unge mænd og udmærkede tilflugtssteder for gamle mænd uden at tænke paa at opdrage pigebørnene og værne kvinders alderdom — ti mændene har jo en yndlingsmythe: den, at enhver kvinde blir forsørget af en eller anden mand, at hun faar hvad hun trænger legemlig, sjælelig og aandelig ved en enkelt mands godhed. Denne alment raadende maskuline fiktion maa vistnok en hel del af skylden lægges paa, naar man ser indflydelsesrige mænd uafladelig glemme kvindernes existens.

Men saa skulde man have troet, at naar en kvinde blev rig og følte trang til at gjøre godt mod sine medmennesker, at *hun* ialfald vilde se klarere, at hun vilde gjøre sine stakkers søstres legemlige nød og aandelige trang til hovedgjenstanden for sin gavmildhed. Men desværre, vi har seet lige det modsatte gaa for sig. Indtil den sidste menneskealder har rige kvinder simpelthen fulgt i de mandlige filantropers spor. De har bygget asyler for gamle mænd, hospitaler for syge mænd, skoler og høiskoler for unge mænd — og de har tilsidst

endogsaa doteret de geistlige institutioner — naturligvis til bedste for præste*mænd**).

Af alle de udmærkede indretninger, som nutildags har til formaal at opdrage, understøtte og beskytte kvinder, unge og gamle, var der neppe én udtænkt af endog berømte kvindelige filantroper for en 30 aar tilbage. Hvor ofte jeg i de dage følte indignationen reise sig i mig, naar jeg gik rundt og besaa f. ex. Londons fattighuse — i følge med filantropen Louisa Twining eller besøgte andre hospitaler og asyler i provinserne og ogsaa i Frankrig og Italien — næsten overalt var det saa, at naar der fandtes et udmærket asyl eller hospital og et andet med de skrækkeligste mangler — saa blev det gode givet til de syge mænd og det elendige til de syge kvinder. — Og endnu værre, naar jeg gik ind i Christ Church i Oxford og sammenlignede dette og alle de andre herlige colleger, hvor mine tre brødre var blevet opdraget med den dengang beskedne lille begyndelse til Girton**). Enten det gjaldt de syge, de ubeskyttede, de gamle eller de unge — overalt var det det samme. Kvinderne havde man enten aldeles glemt, eller man havde givet dem nogle ynkelige smuler at stille hungeren med.

Derfor er det som en lykkelig drøm, der er gaaet i opfyldelse, naar jeg iagttager den nuværende tingenes tilstand og ser den mængde dygtige, energiske, begavede kvinder, som idag hengiver sig til at opfylde kvindernes pligter mod kvinder.

Men der staar uendelig meget igjen. At det kvindelige kjøn endnu idag i det hele taget er det mest lidende, forurettede og forkuede, det er der ingensomhelst tvil om — selv om vi ser bort fra de arme kineserinder, hindukvinderne, østens haremskvinder osv. og blot tænker paa de forholdsvis frie og lykkelige kvinder inden kristenheden. Nu synes jeg, at i samme forhold som et menneske er i besiddelse af legems- og sjælsstyrke, af rigdom og indflydelse, i samme forhold er det hans eller hendes pligt at vende sig i sympati og med kjærlig hjælpsomhed til den svageste og mest lidende af Guds skabninger, enten denne er en kvinde, en mand, et barn — eller endog et dyr***).

Jeg hører ingenlunde til dem, som mener, at kvinderne, hvor det angaar offentligt og alment arbeide kun skal være henvist til filantropiens omraade, at de alle skal være sygepleiere og barneopdragere. Der er mange kvinder med liden naturlig begavelse for dette kald og mange med stor begavelse i andre retninger. Men jeg tror dog den guddommelige barmhjertighed oftere tager bo i kvinders end i mænds

---

*) Det maa erindres, at i England tilveiebringes mere ved privat initiativ og offervillighed end andetsteds i Europa.

**) Det første kvindecollege i Cambridge.

***) Miss Cobbe er en utrættelig arbeider i dyrebeskyttelsessagen. *o. a.*

hjerter. Og jeg tror de mest forstaaelsesfuldt kan lindre andre kvinders nød.

Den romerske tilhørerskare reiste sig i gamle dage under stormende bifald, da ordene lød: „Jeg er et menneske, og intet menneskeligt er mig fremmed“. Jeg skulde ønske vore dages kvinder vilde udfylde disse ord med et: „Jeg er en kvinde og intet, som vedrører kvinders interesser, er mig fremmed“. Læg dig dine søstres nød, sorger, fristelser og fare rigtig paa hjerte, og uden at forsømme den godgjørenhed og hjelpsomhed, som har mænd og gutter til gjenstand, vil du føle, at din første pligt er mod dem, som lider størst mangel og er mest udsat for fare. Tænk paa alle de forurettede, svage, hjælpeløse kvinder og smaabørn, red og beskyt dem. Her er et omraade for udøvelse af kvindeligt mod, som alle vil erkjende for naturligt.

Og naar du øver barmhjertighed, saa bliv ikke staaende paa halvveien. Læg dit hjerte i din gjerning, og du vil lære, hvor personlige sorger og hekymringer kan svinde hen eller skylles bort i den store ømhed, og i dit livs aften vil det trøste dig, at du har gjort, hvad du kunde for at skaffe de forurettede ret, de faldne opreisning, de svage og lidende trøst og støtte. Du vil føle, at du ikke blot med ord, men med liv har bedt bønnen om, at himmelens rige maa komme til os.

Protest.

Med djup sorg har Finsk kvinnoförening erfarit de åsigter i prostitutionsfrågan, hvilka uttalats vid Finska läkaresällskapets möte i Helsingfors den 19 september och den resolution till förmån för den reglementerade besigtningens bibehållande, som vid detta möte antogs, äfvensom stadsfullmäktiges i Åbo uttalande i samma syfte. Dessa uttalanden stå nämligen i uppenbar strid såväl mot den kristna sedelag, hvilken inplantats hos vårt folk både i hemmet, skolan och kyrkan, som mot den lag, i hvilken vårt folks rättsmedvetande funnit sitt uttryck. Finsk kvinnoförening känner sig därför manad att härmed inlägga en offentlig protest mot de principer, hvilka i ofvannämda resolution funnit uttryck och hvilka innebära, att man för en förment

nytta kan och bör uppoffra det vårt folk lärt sig att helighålla i den kristna sedelagen och gällande medborgerlig lag.

Föreningen vädjar härjämte till rättänkande män och kvinnor i vårt land, särskildt til ungdomens uppfostrare och ledare, och bedei dem mangrant resa sig til kamp mot den reglementerade osedlighetens tolererande, så att otuktsförbrytelserna och deras gynnande varda, i öfverensstämmande med gällande lag, beifrade.

Finsk kvinnoförening.

* * *

Ovenstaaende protest er sendt redaktionen til offentliggjørelse. Samtidig oplyser formanden i Finsk kvinnoförening om, at protesten har været offentliggjort i Finlands mest udbredte aviser, og at den har faaet en glædelig tilslutning fra en mængde arbeider-, ungdoms- og afholdsforeninger m. fl. En vel kjendt og anseet læge, doktor Relander, har ogsaa i bladet »Unsi Suomtear« skrevet et opsæt, hvor han i stærke udtryk kritiserer lægeforeningens optræden. Dette opsæt har Finsk kvinnoförening besørget trykt og udbredt i flere tusen exemplarer.

I Australien

gaar det meget hurtig frem, ikke blot med stemmeretssagen, men med hele kvindesagen over hele linjen. I landets udmærkede offentlige skoler nyder piger de samme fordele som gutter, og følgen er, at den opvoxende slegt af kvinder er meget dannet og udviklet og interesserer sig ligesaameget for de offentlige anliggender som mændene, og mænd og kvinder mødes overalt frit og utvungent. Ogsaa ved universiteterne — Melbournes undtaget — er de studerende af begge kjøn stillet lige. For tiden er der 160 kvindelige studenter ved Ny-Zeland universitet, 78 i Sydney, ligesaamange i Melbourne og 30 i Adelaide. Man spaar, at der snart vil være flere kvinder end mænd ved universiteterne. Til beroligelse for bekymrede, samfundsstøttende europæere kan vi oplyse om, at ægteskabet tiltrods for dette rekruteres flittig. Intetsteds er der saa liden procent ugifte kvinder som i Australien.

Fra den kgl. norske regjerings justits- og politidepartement*)

I anledning af den ærede forenings forestilling af 2den d. m., hvilken departementet først igaar har modtaget, skal man meddele, at i de sidste 10 aar har kvindelige forbrydere kun været indsatte i en af rigets strafanstalter, nemlig den her i byen liggende strafanstalt for kvinder, og at der i denne anstalt foruden direktøren, præsten og lægen kun er enkelte mandlige funktionærer, med hvem fangerne kommer i berøring, medens en ganske overveiende del af betjeningen (for tiden 26) er kvinder.

Forsaavidt der i forestillingen ogsaa maatte være sigtet til rigets fængsler, skal man oplyse, at kvindefangerne er under opsyn af kvindelig betjening i de to største af vore distriktsfængsler, nemlig Kristianias og Bergens. I de øvrige fængsler er derimod betjeningen mandlig, idet kvinder alene tilkaldes, naar der er spørgsmaal om visitation eller badning af kvindefangerne, eller naar disse tiltrænger hjælp i sygdomstilfælde e. l.

Det vil ogsaa være vanskeligt at faa indført kvindelig betjening i disse fængsler, da fangeantallet og navnlig antallet af kvindefanger for det meste er temmelig lidet, og da fængselsdistrikterne, hvem udredelsen af lønninger til personalet paaligger, visselig i de fleste tilfælde vil finde, at udgifterne paa denne konto vilde blive uforholdsmæssig store, naar der ved siden af det mandlige opsyn ogsaa skulde ansættes kvindeligt. I tilfælde, hvor saadant opsyn med rimelighed kan forlanges, vil departementet imidlertid fremtidigen ligesom tidligere virke for at faa det indført.

Kristiania den 24de november 1891.

A. Qvam.

Aug. Bang.

Til bestyrelsen af Norsk kvindesagsforening.

*) Svarskrivelse i anledning andragende fra N. K. F.s bestyrelse om, at der ogsaa maa ansættes kvindelige funktionærer ved rigets strafanstalter.

For skole og hjem.

At flaske op børn.

Jeg føler mig ganske genert, naar jeg skal til at skrive om sager, som har med hus eller børn at gøre; jeg føler mig absolut ikke som fagmand. Imidlertid har en anden moder været ude og skrevet om barnepleie i „Nylænde“ og klaget over det umulige ved at bruge flaske. Naar jeg nu tager op samme emne, saa er det simpelthen for at lære unge mødre i Norge en flaskemetode, som jeg har lært her, og som jeg synes har været udmærket, men som jeg tror er totalt ukendt i Norge. Det heder den Saxhlet'ske metode, og principet er en enkel pasteurisering af melken.

Om man vil have det rigtig fint, køber man sig et helt Saxhletsk apparat; det bestaar af følgende dele: en fladbundet rund blikkasserol og en efter den afpasset flaskestilling, ligeledes af blik; denne har huller til 10 a 12 flasker og gaar ned i kasserollen indtil omtrent et halvt kvarter fra bunden. De tilhørende flasker er smaa, hvide glasflasker af samme façon som ølflasker. Endvidere hører til apparatet et stort graderet glas, hvori melken skal blandes, inden den hældes i flaskerne, et smalt blikmaal, hvori flasken kan varmes op, naar den skal bruges, en flaskerenser og endnu en del smaasager, som jeg nu ikke husker. Hele apparatet findes formodentlig ikke tilsalgs i Kristiania; men man kan naturligvis rekvirere det gennem hvilkensomhelst købmand eller apotheker. Det kan rekvireres baade herfra og fra København og koster, tror jeg, 10 kr.

Den mor, som skrev i „Nylænde“ om disse ting, mente det ikke var ret at have bestemte madtider. Bruger man den metode, jeg her vil skildre, saa er man næsten tvungen til at have dette, da det ellers blir altfor besværligt og altfor kostbart. Den største autoritet paa barnepleiens omraade her i Stockholm, prof. Wærn, siger, at et barn, inden det er 2 maaneder gammelt, skal have mad hveranden time om dagen og hver 3die a 7de om natten; efter at det har fyldt 2 maa-

neder bør det have hver 3die time om dagen og hver 5te a 6te om natten. Vænner man barnet til dette, lige fra det blir født, og passer paa, at det faar spise sig mæt hver gang, saa gaar det med barnet som med voksne folk, hungeren indfinder sig, naar den vante tid er gaaet. Naturligvis skal man ikke være pedantisk med dette, ligesaalidt som med nogen anden ting i denne verden; man faar tage hensyn til særskilte omstændigheder, naar saadanne foreligger.

Det er saa ønskeligt, at dette overholdes ved den Saxhletske metode, fordi man ved denne paa en gang tilbereder al den mad barnet bruger at konsumere paa et helt døgn. Man vælger den tid paa døgnet som falder en beleiligst, morgen eller aften, med det samme melken er kommen, frisk og sød, blander den efter det forhold man til enhver tid bruger, hælder fuld saa mange flasker, som barnet pleier at drikke op i døgnet, korker dem med ren bomuld, sætter flaskerne i kasserollen med vand indtil $^2/_3$ af flaskernes høide, lader det koge op og derpaa staa og koge uafladelig i 35 a 45 minutter. Saa tages de op, sættes paa et tørt og kjøligt sted, hvor de da holder sig — der har været exempler paa, at flasker, saaledes præparerede, har holdt sig en hel maaned — og tager en for en, eftersom man skal bruge den, varmer den op til 37^0 omtrent ved at sætte den i varmt vand, tager proppen ud og sætter en kautschuksnap over flaskehalsen, hvorpaa barnet faar den. Blir der noget tilovers i flasken, maa det slaaes bort; det er en streng regel, at man aldrig skal bruge noget af en flaske, naar den en gang har været aabnet.

Nogle bruger ogsaa at korke flaskerne med smaa kautschukspropper, istedenfor med bomuld, men jeg synes bomulden er at foretrække, skønt den nok falder lidt dyrere. Imidlertid skal jeg beskrive fremgangsmaaden med kautschukproppene, saa kan jo enhver prøve sig frem. Proppene ser ud som almindelige korke, men er gennemborede med et hul i midten, paalangs. Til dette hul findes en glasstav, som passer i det. Til en begyndelse sættes nu proppen i flasken med hullet aabent, og de faar koge saaledes en 5 minutters tid; saa sætter man glasstavene i, og flasken er da hermetisk lukket. Ulemperne ved disse propper er for det første, at de er saa vanskelige at holde rene; de maa opbevares i rent vand eller helst asseptin og vand hele tiden de er ude af flasken; dels at *om* man uheldigvis skulde komme til at lade flaskerne koge tørre, saa springer hele stasen i luften med en saadan kraft, at alvorlige ulykker kan ske. Bomulden blir som sagt dyrere; men saa er den ganske sikker. Det skal helst være ren, præpareret bomuld, som man køber paa apotekerne, charpibomuld heder den; en dot af den maa aldrig benyttes mere end engang; den skal sættes ganske løst i flasken; det er meningen, at luften frit skal passere

(hvorfor der heller aldrig blir nogen explosion), mens bomulden holder alle bakterier ude.

Efter min erfaring behøver man paa ingen maade købe hele apparatet. Har man bare en almindelig nogenlunde stor, fladbundet kobberkasserol, saa er det alt, som trænges. De smaa hvide glasflasker kan man faa købe for sig om man vil; jeg gav dem snart op, da de var saa skøre og sprak saa let. Det jeg har fundet bedst at bruge er almindelige halve ølflasker, dog ikke saadanne med lang smal hals som paa vinflasker. Det er naturligvis en meget vigtig omstændighed, at flaskerne holdes skrupuløst rene; her er virkelig et tilfælde, hvor man gerne kan være pedantisk for en gangs skyld. Jeg synes det gaar bekvemmest, om man, straks barnet har sluppet flasken, skylder den af med det varme vand, den har staaet og blevet varm i og saa sætter den bort saalænge, fyldt med koldt vand; naar da den tid kommer, da næste forsyning skal koges, vasker man samtlige flasker om igen, baade med varmt vand og med koldt, samt med en liden flaskerenser — en almindelig lampeglaspudser gør det; men det er bedre om den er forsynet med en særskilt liden haartufs nederst, som kan gnides ind i alle kroger. Man bør holde flasken op mod lyset og se vel efter, om man kan se smaa stivnede melkeflækker paa glasset, og ikke hvile før de er borte*). Gaar det slet ikke med pudseren, saa kan man tage en træpinde med en lærredsklud om og gnide med; det er besværligt, men ufeilbarligt — naar man kan komme til. Drikker man øl i huset hver dag, saa staar man sig paa bestandig at bruge de flasker, som der har været øl i; der er man sikker for melkeflækker, og de er uendelig meget lettere at faa rene. Ingen gnidning behøves, blot skylling i et par vand.

Hvordan melken skal blandes, faar enhver lære sig efter egen erfaring. Jeg begyndte med flaske, da min gut var 2 maaneder — han fik da bryst og flaske ved siden af hinanden, indtil han var 4 maaneder, da han vragede mig — og tog da 2 dele vand til en del melk — og saa lidt sukker. Siden faar man øge paa med melkegehalten efter hvert, om man synes at mærke, at barnet ikke blir mæt af sin flaske, saa kan man prøve at gøre blandingen stærkere; men viser det sig, at barnet blir uroligt eller faar knib, saa maa man strax gaa tilbage til den gamle proportion. Det graderede glas er naturligvis bra til denne blanding; men med lidt paapasselighed kan man godt maale enten spiseskevis eller med en liden kop eller hvad man har. I forbigaaende

*) Man bør vogte sig — ialfald saalænge barnet er lidet — for at overlade flaskevaskningen til en pige; de er næsten aldrig nøiagtige nok. Derimod er det udmærket, om man kan faa sin mand til at overtage denne forretning; det er en erfaringssats, at man altid gør omhyggeligere det, som ligger udenfor ens daglige vante arbeide; det er vel derfor, mandfolk gør sligt saa bra.

skal jeg nævne, at, særlig for børn, der har tilbøielighed til løs mave, er det bra at blande melken med tynd havresuppe istedenfor med vand. Havresuppen koges med 3 teskeer havregryn til $^1/_3$ liter vand (en halvflaske) i 5 minutter, eller — og det blir jo noget billigere — med blot en teske gryn til samme portion vand, men da i 15 minutter. Saa maa det siles gennem haarsil eller gennem tøi, og saa bruges det som ellers vand.

En anden ting, vi fandt paa, og som lønner sig godt, er at lave sig et laag til kasserollen af en papplade, hvori man skærer ud huller til flaskehalserne; flaskerne staar da støere, og det koger snarere op. Ved opvarmning af flasken, naar den skal bruges, maa man være forsigtig, at den ikke sprække; bedst gaar det, naar man kan stille den i koldt vand og sætte dette over ilden — enten paa komfyren eller over en gasflamme, petroleumsapparat eller hvadsomhelst; at sætte den lille kasserol med flasken simpelthen over en liden metalstilling paa lampeglasset gaar ogsaa an.

Napperne maa naturligvis holdes aldeles rene. Barnet maa aldrig faa ligge og sove med flasken i munden; naar den er tom, maa den strax tages bort; nappen vaskes indeni og udenpaa og lægges i koldt vand; bedst er det at have en 2—3 napper i brug samtidigt.

Nogen billig metode er dette ikke; men den er meget letvindt og og bekvem — og meget sikker. Man behøver aldrig at frygte for at melken skal surne, før man faar brugt den op; man slipper at lave for hver gang, barnet skal have mad, og man slipper at staa op om natten og koge melk. Man tager bare saamange flasker, som barnet behøver, ind om aftenen og varmer dem saa, naar tiden kommer, over en spirituslampe eller hvad man nu har. Vor lille gut, som nu er 13 maaneder gammel, har aldrig nogensinde havt knib i maven; han har lige fra han blev født sovet i et kør hele natten og gør saa fremdeles og har aldrig i sit lille liv holdt os vaagen eller gjort os urolige en eneste time. Naturligvis beror dette ikke udelukkende paa hans diæt; om han ikke havde været født sund og frisk og stærk, saa havde vel ikke diæten heller kunnet hjælpe, straks ialfald.

A. B. W.

I Kristiania findes der nu, ifølge „Verdens Gang", 11 folkeskoler med 466 klasser og omtrent 16,600 elever. For 3 aar siden var antallet af elever 900 mindre. Elevantallet er gjennemsnitlig mellem 35 og 36 i hver klasse. Ved udgangen af forrige aar var byens befolkning 143,347; heraf var 22.724 skolepligtige børn, hvoraf 5984 undervistes i andre skoler eller privat, 165 ingen undervisning fik, mens resten gik paa folkeskolen. I aarets løb forsømte børnene ialt skolen 295,829 dage, deraf 29,305 af mangel paa klæder eller skotøi, 3 gange blev forældre ilagt mulkt for vedvarende forsømmelighed og uvilje til at sende sine børn paa skolen. 106 gange er børn for forseelser udenfor skolen indkaldt til politiet. Forseelserne har bestaaet i tyveri, naskeri og gadeuorden. 37 børn straffedes med ris og 28 med fængsel. 59 børn maatte udsættes, fordi de havde daarligt hjem. Ved folkeskolerne var ialt ansat 884 lærere og lærerinder.

Den nye lønningsvedtægt for Kristiania folkeskoler behandledes i repræsentantskabets møde den 3die dcbr.

For lærerinder af høiere lønningsgruppe foreslog magistraten 1250 kroner aarlig. Generallæge Thaulow foreslog 1400 kr., hvilket forslag blev enstemmig vedtaget. Efter forslag af den samme blev lønnen for lærerinder af den lavere lønningsgruppe bestemt til 900 kr. aarlig, der efter 3 aar stiger til 950, efter 6 aar til 1050, efter 9 til 1150, efter 14 til 1250, efter 16 til 1350 og efter 19 til 1400. Efter magistratens forslag skulde den højeste løn være efter 15 aar 1250 kr. For timelærerposter, tilsynslærerinder og timelærerindeposter fastsattes lønnen overensstemmende med Indstillingen.

„Julehilsen" heder et juleblad for børn, som udgives i Norge, Sverige og Danmark. Det blir udstyret med billeder af vore første kunstnere og vil indeholde bidrag af ansete forfattere i Norge og nabolandene. Prisen er sat til bare 25 øre og desuden leveres hvert femte exemplar gratis. Kommissionær for Norge er Aschehoug & co. Vi haaber voxne norske folk vil sørge for, at „Julehilsen" naar frem til saa mange norske børn som muligt.

Forskjelligt.

Som bekjendt er der nylig i Kristiania oprettet et *selskab til hjælp for hjemløs ungdom.* Fra en kvindelig indsender i „Dagbl.“: *D. S.*, blev der stillet opfordring om ikke at udelukke samfundets stedbørn, kvinderne, fra selskabets omsorg. Selskabet bekjendtgjør som svar i „Dagbl.“ for 30te november: „at det ingenlunde har været meningen at udelukke unge kvinder fra selskabets omsorg. Naar maaske midlernes utilstrækkelighed vil bevirke, at man i den første tid fortrinsvis kommer til at tage sig af unge gutter, saa er grunden den, at der for disse aldeles intet er gjort, men for kvinder dog var gjort noget (Ebenezer, Aftenhjem, Nattely, Magdalenehjem), men saasnart det blir muligt, er det meningen, at selskabets virksomhed *i lige grad* skal omfatte saavel piger som gutter. Der har allerede været ført forhandlidger om Ebenezers overgang til selskabet“.

Ved Kristiania handelsgymnasium er iaar et nyt eftermiddagskursus for kvindelige elever sat igang med 74 elever.

I New-York har der dannet sig et selskab af damer, der arbeider for bedre renholdelse af gaderne. (Street Cleaning Aid Association). Selskabet har en hjælpekomite, hvor mænd er medlemmer, og kooperer med politiet. Det har til en begyndelse valgt et enkelt distrikt af byen til virkefelt, og man ser allerede udmærkede resultater af selskabets virksomhed ikke mindst ved en aftagende sygdomsprocent i de behandlede strøg.

Paa de konservative foreningers aarsmøde forleden dag i Birmingham vedtoges en udtalelse til fordel for politisk stemmeret for ugifte, myndige kvinder.

Mrs. Frank Leslie, den bekjendte udgiver af illustrerede blade i Amerika, har tilkjendegivet, at hun vil give største delen af sin formue — 600,000 dollars — til oprettelse af en høiere opdragelsesanstalt for kvinder.

Næsten alle de nordamerikanske stater som deltager i verdensudstillingen i Chicago i 1893 har indvalgt kvinder i sine udstillingskomiteer.

I England er der stadig flere og flere dannede kvinder, som vælger havebrug som levevei. En ny stor havebrugsskole beliggende ved Dover-jernbanen har nu aabnet et kursus for kvindelige elever. Det praktiske arbeide optager fem timer, det teoretiske tre timer daglig. Ved Alexandra College i Dublin er aabnet et kursus i gartneri for de kvindelige studenter.

Bekjendtgjørelser.

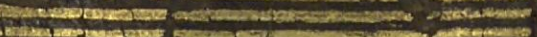
Redigeret af frk. Gina Krog.

Dagbladets Bogtrykkeri.

NYLÆNDE

5-6.

